Ion Aramă

AM FOST CU TOȚII SOLDAȚI

roman

EDITURA MILITARĂ

ION ARAMĂ

AM FOST CU TOȚII SOLDAȚI

ION ARAMĂ

AM FOST CU TOȚII SOLDAȚI

— roman —

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 1985

Coperta : V. ILIE

„Cetățeni patrioți! Lupta cu arma în mînă împotriva cotropitorilor nemți a început. Din această clipă fiecare român e un soldat al României libere“.

(Din Apelul Comandamentului formațiunilor de luptă patriotice, 23 august 1944)

Capitolul unu

1

Prima zi de libertate, își spuse Dumitru Toma, mai exact prima oră de libertate... Mergea pe strada neîngrijită, ocolind băltoacele în care se oglindea cerul încă plumburiu ; ar fi fost mai nimerită o zi cu soare, cu tril de păsări și cu oameni zîmbitori, zîmbindu-i lui sau pur și simplu zilei, dar ziua — prima zi — se arăta indiferentă, chiar un pic ostilă tînărului care nici măcar n-avea ținuta potrivită, tremura în costumul cam subțire, cu care fusese arestat acum doi ani. Exact doi ani, dar atunci era o zi frumoasă, umbla în costum, cu gulerul cămășii răsfrînt peste haină, nu era defel pregătit pentru... Nu sîntem pregătiți niciodată, generaliză cu un zîmbet amar, nici pentru accident, nici pentru boală, nici pentru o arestare ca din senin. Își mută bocceaua în cealaltă mînă, se uită peste umăr, văzu silueta galbenă a tramvaiului în depărtare și grăbi pasul către stație, era prima oară de doi ani cînd se grăbea ; *acolo* n-avea de ce să se grăbească, dimpotrivă, timpul trecea prea încet, zilele se suprapuneau monotone, identice între ele ; se gîndise de un milion de ori ce-o să facă în prima zi de libertate, se visase în fel și chip ; iată, prima zi a venit, dar nu-și imaginase niciodată că va tremura pe stradă, grăbind pasul spre stația de tramvai.

Cînd să ajungă tramvaiul în stație, lîngă el apăru un bătrînel, tot în costum, tot cu o legăturică în mînă, probabil de la *comuni,* își spuse Toma străduindu-se să nu-i

arunce priviri curioase. Îl lăsă să urce, se urcă şi el, apoi tramvaiul porni cu zgomotul asurzitor atît de familiar, dorit, aşteptat, care, de obicei neplăcut, simboliza acum însăşi libertatea, drumul spre marele oraş care-l aştepta sub norii fumurii.

Se aşeză pe scaunul din şipci de lemn ; taxatorul, un bătrîior posac, veni să ia banii, el îi întinse o piesă de 500, n-avea decît să-i dea restul un pumn de mărunţiş decît să-şi dea seama că nu mai ştie preţul biletului de tramvai. Taxatorul îi numără restul fără să-i arunce o privire, nici lui şi nici boccelei pe care-o ţinea pe genunchi ; cei mai mulţi dintre pasageri erau oameni de la periferie sau ţărani care ţineau boccele pe genunchi. A lui era aproape goală, îngrămădise-n ea averea unui om care a stat închis doi ani ; gardianul de la magazie i-o aruncase cu dispreţ pe masa negeluită, solidă, şi-l pusese să semneze că nu lipseşte nimic din inventar. Nici nu mai controlase, ardea de nerăbdare să plece cît mai repede, să uite totul, să-şi şteargă din amintire aceste şapte sute treizeci (calculase, fireşte, cu precizie) de zile monotone şi aspre, bîntuite de întrebări şi presupuneri — dar cum să uite clipa aceea atît de aşteptată, cînd se prezentase la director să-i semneze foaia de eliberare !

— Vasăzică ai scăpat, comunistule. Deocamdată. Sper că n-o să mai ajungi prea curînd în pensionul nostru.

Gardianul, din uşă, hohotise scurt, de două ori, un fel de „mha-mha“, rîs înghiţit repede sub privirea de gheaţă a directorului.

— I-ai dat să iscălească declaraţia că a fost tratat omeneşte ?

— Da, să trăiţi. Toate formele, pocnise călcîiele gardianul.

— Bine, Toma, uite, ţi-am semnat. Acum eşti cetăţean liber. Şi bagă la cap : e cazul să începi o viaţă nouă.

Toma îi mulţumise cu un semn din cap şi plecase în grabă, ţinînd foaia aceea, dovada libertăţii lui, în mînă. O clipă se simţise tentat să-i explice cum vedea el „o viaţă nouă“, dar se abţinuse. Directorul n-ar fi înţeles nimic, sau i-ar fi asmuţit pe urme vreun trepăduş al Siguranţei...

O viaţă nouă, îşi spuse privind căsuţele de periferie, modeste, neschimbate; cum să se schimbe în doi ani? Doi

ani care-i păruseră două veacuri, dar uite că oamenii își vedeau de-ale lor, într-o curte pufăia ritmic un motor de tăiat lemne ; alături văzu, peste gardul scund, un cazan pus sub streașină să strîngă apa de ploaie ; mai încolo doi copii lansau în băltoaca din fața coșmeliei o bărcuță din foaie de caiet ; o bătrînă înveșmîntată în negru, cu o cratiță-n brațe, culegea prune din pomul de la poartă... Aduce la figură cu proprietăreasa, își spuse, și trebuie să-mi iau lemne pentru la iarnă, dacă hoașca nu mi-o fi scos lucrurile în stradă îndată ce-a aflat...

Coborî în stație la Piața Mare. Trebuia să schimbe tramvaiul, răcoarea de după ploaie îl făcu să se zgribulească iarăși, ar fi fost bun trenciul, dar în dimineața aceea aurie de septembrie, acum doi ani, de ce să fi ieșit în trenci pe stradă ? Așteptă cam multișor, tramvaiele erau rare, războiul, desigur, al treilea an de război ; orașul, țara începeau să resimtă asta, și cine știe cît o să mai... ? În cele din urmă porni pe jos, să se mai încălzească, chiar dacă începuse să simtă oboseala, ceva ciudat, oboseala nu intra nici ea în visele despre prima zi de libertate ; evident, își pierduse antrenamentul, direcția surprinsese comunicări între „politici" și, drept represalii, hotărîse „să le taie munca" — drumul acela spre atelier, în răcoarea dimineții, apoi mirosul de rumeguș și de baiț, făceau lucrări de tîmplărie, începuse să-i placă docilitatea lemnului netezit cu rindeaua, trosnetul fin al dălții săpînd o steluță sau un zig-zag, sau o frunză în lemnul de stejar dens și dur, lucrau ca să-și alunge gîndurile, deci pedeapsa era mare, „dacă-i așa, vi se taie munca" —, îi țineau toată ziua în celulele lor, în frigul și singurătatea și întunericul din celulele lor ; veneau gardienii, la orele știute, să le trîntească pe pervazul din fața vizetei castronul cu mîncare, tăcuți, ermetici, posaci, figuri zărite o clipă în pătratul vizetei ; abia seara aveau dreptul la scurta plimbare prin curte, dacă plimbare se putea numi mersul acela legănat, în șir indian și — firește — fără o vorbă, sub ochii neprietenoși ai gardienilor. „Mișcă, mișcă !" — un îndemn sau mai degrabă un avertisment că nu sînt singuri, că există un ochi ațintit asupra lor, că nu se îngăduie nici o ieșire din tipic — o oprire în loc, o tuse, o șoaptă strecurată celui din spate — numai acel „mișcă, mișcă" și tîrșîi-

tul paşilor, monoton, lipsit de viaţă, parcă dispreţuind acest simulacru de plimbare scurtă, silită, mereu în acelaşi peisaj — ziduri de culoarea cenuşii, haine vărgate, ferestre zăbrelite...

Dar toate astea au fost, gata, s-a terminat cu ele, ajunge, îşi porunci, n-o să visezi la nesfîrşit aceleaşi scene, aceleaşi feţe, aceleaşi ziduri, eşti liber, bucură-te, ai aşteptat atît ziua asta, ia-o în stăpînire, dăruieşte-te ei pe de-a-ntregul, uită tot !

Privi cu nesaţ feţele oamenilor care treceau pe lîngă el. Ca totdeauna după ploaie, lumea năvălise pe străzi cu o energie nouă, oameni grăbiţi pe care ploaia îi reţinuse în casă, într-o cofetărie sau pur şi simplu sub o streaşină, şi care acum ieşeau, zoriţi, să recîştige timpul pierdut. Două fete, la braţ, examinîndu-şi din mers ciorapii stropiţi de noroi ; un tînăr cu gulerul ridicat, cu pălăria pe ochi, cu mîinile în buzunarele trenciului strîns pe talie, figură interesantă, compusă, desigur, după coperta vreunui roman de Edgar Wallace ; o bătrînică păşind neîncrezător printre ochiurile de apă, la adăpostul umbrelei ; un oltean cu cobiliţa, înaintînd cu paşi mărunţi şi elastici — înghiţi în sec văzîndu-i marfa verde, proaspătă, după doi ani în care apreciase, zi de zi, calificarea modestă a bucătarului închisorii... Toţi aceşti oameni treceau, se grăbeau, trăiau, zeci, sute de chipuri anonime, indiferente ; de-aţi şti voi, nu ştiau, n-aveau de unde să ştie că el plătise cu doi ani de libertate cutezanţa de a le spune adevărul, de a comunica cu ei, de a vorbi în numele lor, în favoarea lor, pentru ziua lor de mîine.

— Ce vreţi voi, comuniştii, în fond ? întrebase comisarul acum doi ani, înainte de proces. Ce speraţi, ce vă îndîrjeşte, cu ce atrageţi oamenii ?

— Îi facem să se gîndească la viitor. La viitorul care le aparţine. Există prea multă nedreptate pe lume. Însuşi faptul că mă aflu aici e o nedreptate. Omul s-a născut liber, dumneavoastră îl puneţi în lanţuri, dar ideile nu pot fi puse în lanţuri.

— Ia lasă propaganda, domnule. Nu-ţi dai seama că aţi pierdut ? Vă avem în mînă pe toţi, ştim totul, avem adresele unde vă întîlniţi, v-am confiscat tipografiile... S-a zis cu voi !

Un tablou sumbru, menit să-i strivească moralul, minte, să nu-l crezi, vrea să te sperie, își poruncise interior, cuprins, totuși, de îndoială ; mai pe urmă, la proces și la închisoare, văzuse că într-adevăr fuseseră arestați mulți, pedepsele erau aspre, se auzea despre execuții sumare, drept exemplu pentru cei care ar mai îndrăzni ; era la începutul războiului, dictatorul avea nevoie de supunere oarbă, voia ca soldații să plece spre front cu entuziasm, în sunet de fanfară, și iată că ei, comuniștii, cîrteau, se răzvrăteau împotriva războiului, a regimului care adusese, în numai cîteva luni, atîtea suferințe...

O clipă luase de bun dezastrul pe care-l evocase comisarul ; organizația era desconspirată, cei mai buni dintre tovarăși erau arestați, închiși, deportați, unii își pierduseră viața, oare va trebui să depunem armele ? Dar într-o clipă de răgaz — comisarul se întrerupsese să dea un telefon, secret, discret, un șir de monosilabe — îi venise marea idee : dac-ar fi totul pierdut, de ce mai insistă atîta să afle adrese, nume, locuri de întîlnire ? Te lauzi, nu știi chiar tot, nu știi esențialul, că poți doborî un om, dar nu o clasă, că poți închide un individ, dar nu o cauză dreaptă ! Asta îl îmbărbătase să reziste întrebărilor piezișe, amenințărilor, minciunilor, dar îndoiala îl măcinase mai departe, în închisoare, șapte sute treizeci de zile, ba nu, ceva mai puțin, pînă acum două săptămîni cînd primise, în sfîrșit, o veste care punea capăt singurătății. Îi scria Nistor, legătura lui, folosind codul obișnuit ca să-i dea de veste că „unchiul s-a mutat de la adresa știută" și să-i dea un nou punct de întîlnire, în altă parte Scrisoarea i-o adusese cel mai aspru dintre gardieni pentru nimic în lume n-ar fi bănuit să fie tocmai acela cu vocea lui răgușită, cu fața lată roșie și încruntată, șoptindu-i repede prin vizetă :

— În pîine ai o veste. Citește-o și înghite-o !

— Ce ? De unde ?

Vizeta căzuse cu un zgomot sec, ca o ghilotină peste firul care legase, pentru o clipă, două conștiințe. Măcar nu apucase să-i mulțumească. Era prea uimit, fața ceea roșie, inexpresivă, posacă, stîrnind totdeauna un sentiment de repulsie, de revoltă neputincioasă îi apăruse prea brusc în altă lumină, e totuși un om, dar dacă i-a întins o cursă ?

O cursă, la ce bun, se afla aici, în mîna lor, în puterea lor, o cursă n-avea nici un sens, și la urma urmei trebuia să mănînce pîinea aceea, nu ? O' luase cu mîini tremurînde — nerăbdare, emoție, teamă de necunoscut.

Foița de țigară, mototolită, arăta ca un bob de porumb rătăcit în miezul clisos. Mesajul era autentic, scrisul lui Nistor, parola corespunzătoare, venea tocmai la timp, cînd se apropia eliberarea și el se întreba încotro are s-o apuce. Avea acum o oră și-o adresă, Gara de Nord, desigur, tot Nistor, cu fantezia lui destul de greoaie.

— Cam naiv codul nostru, îi reproșase în glumă într-o zi.

— N-o fă pe deșteptul. Vrei cifru ca la statul-major ? Ai grijă și memorează tot, nu se știe cînd o să-ți trebuiască...

Nici nu era mare lucru de memorat. El, care știa pe de rost pasaje întregi din marile poeme ale lumii, era dator acum să țină minte o duzină de cuvinte cu *semnificațiile* lor. Comisarul ținea morțiș să afle „codul". Îl chema în miez de noapte, îi ațintea lumina-n ochi ore-n șir, așteptînd să cedeze. Într-un rînd își ieșise din fire :

— Mă complotistule, nu-nțelegi că s-a zis cu voi ? Mă uit la tine, băiat tînăr, intelectual. Or să-ți putrezească oasele în pușcărie. Spune repede, care-i codul vostru ?

Întrebarea revenea pentru a suta oară. Persuasiv, ocolit, calm la început ; mai apoi insistent și în cele din urmă brutal. Toma strîngea din dinți, răbda accesele de furie, într-un rînd comisarul se năpustise asupra lui, îl lovise cu palma, cu pumnul, repetînd înnebunit întrebarea. Toma se apărase acoperindu-și fața cu mîinile legate ; loviturile îl năuceau, dar îl umpleau de ură ; o ură întăritoare, nu trebuie să-i spun, ar triumfa, nu trebuie să mă las învins...

Comisarul se oprise după un timp, gîfîind ; părea că se răcorise :

— Vorbește, băiatule, reluase pe tonul persuasiv dinainte. N-aș fi vrut să te bat, credeam că ne înțelegem omenește, vezi bine că ești în puterea mea. Te-am prins cu manifeste, asta ajunge ca să te înfund pe viață. Dar ar fi prea simplu să te-nfund și gata. Eu țintesc mai departe, băiete, și obțin totdeauna ce vreau. Și-acum vreau

codul, vreau nume, vreau adrese, ca să termin odată cu banda voastră. Ești intelectual ; cum de te-ai lăsat ademenit de agitatorii comuniști ? Ce ți-au spus ?

— Adevărul, domnule comisar. Că zilele fascismului sînt numărate. Că forța popoarelor va învinge nebunia unor generali care se joacă de-a războiul, folosind în loc de soldați de plumb oameni vii.

— Ești poet, spusese comisarul lungind cuvintele. Dar ți-ai greșit clientul. Cu alte cuvinte, lasă propaganda. Răspunde la întrebări și pe onoarea mea că te fac scăpat. Să-ți vezi de poezii, să visezi pe malul Snagovului...

— Sînt santinele germane acolo.

— Ascultă, mă ! (Glasul i se înăsprise iarăși). Ai noroc că sînt om fin. Dar dacă mă superi, întorc foaia, să știi. Te țin nedormit trei zile și trei nopți, sau te dau pe mîna lui Struțu, boxerul. Ăsta nu știe de rafinamente, în zece minute te transformă într-o zdreanță. Hai, vorbește !

— Vă pierdeți vremea, domnule comisar. Nu știu nimic, n-am nici o legătură, nici o adresă.

— Mă crezi un idiot ? Ți-au apărut ideile comuniste așa, din senin ? Ce făceai cu manifestele ? De unde le-ai luat ? Cui le duceai ?

Absurdă meserie ai, omule, gîndise Toma în clipa aceea, să repeți la infinit aceeași întrebare și să primești același răspuns care nu te mulțumește deloc.

— Răspunde : ce era cu manifestele ?

— V-am spus : le-am găsit pe stradă, le-am luat, le-am citit din curiozitate...

Așa spusese și la proces. Și tot se alesese cu doi ani de închisoare, pentru deținere de material subversiv. Dar cei doi ani trecuseră, era liber, liber, și acum mergea cu pași rari spre Gara de Nord. Timp avea destul pînă la întîlnire : peronul trei, la ora cinci... Nistor cunoscuse exact ziua eliberării. De unde ? Poate de la gardianul acela răgușit... Nici nu-și luase rămas bun de la el. Îl mai întîlnise seara, la plimbare, îi căutase privirea, dar de fiecare dată individul îl privise nepăsător. Biletul lui Nistor suna ca o sentință, „unchiul s-a mutat de la vechea adresă“, așadar fusese prăpăd, sediul nu mai exista... și totuși.

Deodată — trecea pe lîngă stîlpul unei stații de tramvai — asta-i bună, își spuse, unde ești, domnule comisar ?

Rări pasul, se dădu mai aproape, citi încă o dată hîrtiuța, roz, cît o carte poștală, pe care era tipărit cu litere asimetrice, albastre : *„Jos războiul ! Vrem pîine !“* Micul afiș, un „fluturaș“ cum îl numeau de obicei, părea proaspăt — sergenții de stradă n-apucaseră să-l vadă, să-l rîcîie cu gesturi grăbite, furioase — și fusese lipit cam strîmb, fără îndemînare. Își imagina graba celui care la adăpostul nopții îl lipise pe stîlp și se bucură ca de-o reușită a lui.

Făcuse și el asta, de-atîtea ori, la ceasul dinaintea zorilor, cînd și cei mai zeloși sergenți își părăseau posturile ca să moțăie într-un cotlon, pe-o bancă din parc sau în casa unui cunoscut. De obicei lucrau doi, unul lipea, altul, în capătul străzii pustii, veghea să nu apară vreun trecător ; căci la ora aceea, trecătorul nu putea fi decît un agent. Căpătase o anumită dexteritate — dădea de două ori cu pensula, întinzînd cleiul pe perete sau pe stîlp, apoi punea afișul și-l apăsa cu podul palmei, simțind prin hîrtie răceala zidului sau netezimea rotundă a stîlpului.

Se apropia acum de centru, strada se lărgise, casele erau mai mari, cu ferestrele întristate cumva de draperiile negre ale camuflajului. Pe zidul unui imobil cenușiu, peste o veche reclamă electorală abia vizibilă, era desenată cu catran o săgeată, iar sub ea o inscripție scrisă de o mînă neîndemînatică : „Spre adăpost“.

O mașină trecu, ducînd deșeuri de cauciuc din care mai ieșeau aburi. În urma ei rămase mirosul slab, atît de caracteristic și de familiar, care-i evoca Uzina Chimică. Halele cu pereții încețoșați de praful fin, negru, care plutea, invizibil, pretutindeni. Mirosul de cauciuc, dulceag și persistent, și fețele oamenilor, învăpăiate de dogoarea cuvelor unde se plămădea pasta neagră, consistentă ca un aluat. Primul memoriu către direcție, purtînd pe el urme de negru de fum de pe mîinile celor care semnaseră. Și Iordache, uriașul acela cu fața blîndă, cu părul tuns „perie“, gol pînă-n brîu, rîzînd cu dinții lui albi în ușa halei :

— Trebuia s-o facem și p-asta !

Petre, cel dintîi om de partid pe care-l cunoscuse, spunea „Uzina“ cu un fel de venerație. Aici era adevărata putere, între acești oameni solidari, care știau foarte exact ce le trebuie, își cunoșteau dușmanii și aflaseră, luptînd, cum să-i înfrunte.

— Altceva decît frămîntările intelectuale sterile, ştii ? Nuanţe şi curente şi tot felul de baze teoretice care se expun prin cafenele. Nu asta trebuie societăţii acum. Acţiune, o răsturnare radicală, instaurarea puterii celor mulţi. Ne vom dezvolta, apoi, propria noastră teorie. Una aplicată la viaţă, generalizînd legile vieţii şi redîndu-le criteriul cel mai sigur al adevărului : practica socială.

Petre era cu vreo douăzeci de ani mai în vîrstă decît el, cu părul încărunţit prematur, cu faţa palidă de atîta stat în casă — de ani de zile se ascundea, era urmărit cu înverşunare, participase la Congresul de înfiinţare a partidului comunist. Autorităţile îl socoteau „revoluţionar de profesie", om care deţine şi cunoştinţe teoretice, dar are şi priceperea de a acţiona direct, în mijlocul oamenilor. Zîmbise la întrebarea grăbită a lui Toma.

— Depinde de ce filozofie e vorba. Noi o avem pe a noastră, una legată de legile lumii, şi nu pornită de la speculaţii abstracte. Materialismul nu s-a născut acum ; are o bună sută de ani. Dar uite că sînt atîţia care-l ignoră, care se refugiază în idealism, sondează subconştientul, fac apel la „raţiunea supremă" şi abat oamenii de la ţelul lor principal — acela de a trăi liberi şi fericiţi. Du-te în mijlocul mulţimii, acolo vei găsi adevărata raţiune de a fi a omenirii, acolo vei găsi răspunsul la problemele fundamentale. Nu ţi-ar strica puţină şcoală a vieţii. Dacă vrei, îţi facem loc la o uzină, vei trăi între oameni, vei simţi pulsul evenimentelor...

La prima vedere, Uzina Chimică era departe de ceea ce îşi imaginase el. Îl izbise mirosul dulceag, neplăcut al cauciucului topit, care domina toate celelalte senzaţii. Vedea oamenii muncind din greu — încărcau cu lopata un praf înecăcios, supravegheau maşini, manevrau robineţi fierbinţi sau împărţeau materia neagră, informă, pregătind-o pentru altă fază de fabricaţie. Vorbeau puţin între ei, cu răsuflarea tăiată de mirosurile acelea iuţi şi dulci şi înecăcioase, de fierbinţeala prezentă pretutindeni, de pulberea fină plutind în jur ; aveau pe feţe sudoare şi negreală, rîdeau : „Toate ca toate, aici nu ne plîngem niciodată de frig !" Lucrau în hale prost ventilate, între vasele fierbinţi, unde se plămădea o pastă vîscoasă fără nume, se amesteca, se revărsa încet în forme, aburind, fumegînd,

emanînd miasmele acelea grele și persistente ; peste tot se vedeau inscripții : pericol, otravă, fumatul interzis ; cum, cînd, unde să-i găsești pe oamenii aceștia, să stai de vorbă cu ei, să le-nțelegi păsurile și să le dai curaj în lupta lor ? Știau că nu e bine, simțeau, vedeau, înțelegeau, dar unii se împăcau cu soarta, pesimiști și obosiți ; alții, înfricoșați de aspre experiențe trecute, se dădeau cu prudență deoparte ; cîte unii izbucneau pe neașteptate, într-o pornire de revoltă oarbă și ineficace prin individualismul ei ; trebuia să facă din ei un tot armonios, să-i determine la unire, la acțiune organizată, dar pe ce cale să ajungă la sufletele lor, să-i îndîrjească, să le trezească spiritul combativ, să-i ajute în a-și impune cuvîntul în fața patronilor ? Patronii erau departe, nu pricepeau nimic din industria lor, lăsaseră unui director toată bătaia de cap ; de undeva, dintr-un cerc inaccesibil lor, celor de jos, priveau cu răceală dezastre, trimiteau ajutoare familiei celor accidentați într-o explozie, iar de Crăciun împărțeau mici cadouri cu care încercau să coloreze în trandafiriu traiul negru al oamenilor.

Petre îi indicase cîteva nume — oameni serioși, cu vechime în uzină, care învățaseră generații de ucenici, îndrumîndu-i pe calea grea a meseriei ; aveau prestigiu în fața celorlalți, către ei se îndreptau toate privirile, cuvîntul lor era totdeauna ascultat.

Cei de la Uzina Chimică trebuiau să se miște, în tot sectorul și hotărîseră greve în lanț, cu obiective precise : reducerea orelor suplimentare neplătite ; creșterea lefurilor ; desființarea amenzilor și pedepselor. Metalurgiștii, cei de la fabrica de pîine, apoi depoul de tramvaie și gara se mișcaseră, ziarele relatau, cît le permitea cenzura, atrăgeau atenția asupra condiției vitrege a muncitorului român.

— E rîndul vostru, spusese Petre. Încercați mîine, la ieșirea din schimb, o „întrunire zburătoare", o să-ți dau cîteva nume, oameni cu care am mai lucrat, te duci pe la ei cu o listă pentru Ajutorul Roșu și le spui ca mîine, cînd ieș din schimb, să vină-n fața administrației. Sînt băieți buni, dar trebuie scoși din amorțeală...

Atunci îl cunoscuse pe Iordache, de la centrala de abur. Intrase în clădirea scundă, cu geamuri de sus pînă jos care vibrau de vuietul pulverizatoarelor. Ușa de fier se

deschisese cu greu, şi de la primul pas îl izbise în faţă dogoarea celor trei cazane. O trîntise în urma lui, dar nu auzise nici un zgomot, toate sunetele se topeau în vuietul acela profund al flăcărilor pulsînd cu putere spre adîncuri negre şi misterioase. Iordache se ivise aproape imediat dintre conductele groase ca trunchiurile de copac ; venea zîmbind, ştergîndu-se pe mîini cu un şomoiog de cîlţi. Toma îi vorbise, fără să-şi audă glasul ; omul rîsese ridicînd palma la tîmplă, într-un vag salut milităresc. Apoi se apropiase de urechea lui : îi spunea, mai degrabă îi striga ceva şi Toma constatase cu umilinţă nu prinde decît cuvinte disparate :

— Mi-a spus Petre... Te-am văzut la poartă, dimineaţa. O să-ţi placă aici... Muncă grea, dar oamenii cumsecade... Asta-i slujba mea. Puterea uzinei, fără abur îngheaţă compoziţia în cuve... Am fost la marină, fochist... Mai greu ca aici. Balansul, ştii ? Ai mers vreodată pe mare ? Făcuse semn negativ din cap.

— Lucrul dracului, te loveşti de toate alea, şi cînd ai alături numai fiare încinse, nu-i de glumă.

Arătase cu un gest tandru-dispreţuitor spre cele trei cazane vuitoare. Mai pe urmă îl trăsese în spate, unde zgomotul pulverizatoarelor ajungea mult potolit. Îi spusese despre ce e vorba şi Iordache acceptase imediat.

— Mi-a spus Petre că o să-mi dea de ştire. Să facem şi noi ceva, să ne mişcăm. Oamenii sînt nemulţumiţi, cîrtesc, direcţia se face că n-aude.

— Facem mîine la două o întrunire zburătoare. Cerem opt ore de muncă şi plata orelor suplimentare. O să spunem ceva şi despre război...

Cu ceilalţi, de la malaxoare, fusese la fel de uşor. Parcă toţi nu aşteptau decît semnalul : trebuia, aşadar, cineva să-i scoată din amorţeală. Unul singur, nea Gică de la secţia de vulcanizare, un om în vîrstă, mic şi slab, cu înfăţişare umilă, încercase să se sustragă :

— Treaba voastră, eu nu mă bag. Dacă ne dau afară ? Am copii, am familie...

— N-au să ne dea pe toţi, nea Gică. Tocmai, dacă sîntem uniţi, n-au ce să ne facă.

— Nu mă bag, repetase omul plecînd privirea.

Dar la ora fixată sosise şi el din hală. De la cazane se oprise aburul, aburul acela fierbinte, uscat, fără de care

procesul tehnologic nu mai putea continua. Nea Gică se lăsase tîrît de șuvoiul oamenilor cu fețe și mîini negre, se îndrepta spre pavilionul administrativ. Se ivise la iuțeală și o pancardă roșie, pe care scria cu litere negre, groase : „Jos războiul ! Vrem pîine ! Vrem 8 ore de muncă !" Iordache ieșise în curte fără să-și pună cămașa, purtînd pe umeri și pe piept semnul muncii lui grele — dîre de negru de fum. Glasul lui puternic le domina pe toate celelalte : înainta cu pași legănați spre clădirea cu etaj a administrației și striga : „Vrem opt ore ! Jos războiul ! Pîine, pace !" Pe treptele administrației apăruse un om înalt, în costum gri, cu cămașă albă imaculată, contrastînd puternic cu salopetele negre ale celor din curte.

— Oameni buni, duceți-vă la locurile voastre, că vă taie ziua !

Izbucniseră rîsete batjocoritoare :

— Ce să ne mai taie ? Și-așa muncim pe nimic.

— Să vină directorul !

— Vrem opt ore de muncă !

— Tocmai acum faceți scandal, cînd au venit delegații germani în uzină ? Vreți să ne lase fără comenzi, să șomăm cu toții ?

— Ei nu știu că lucrăm douăsprezece ore ! tunase glasul lui Iordache. Să vină aici, să le spunem și lor ce ne doare !

Mulțimea din jurul lui tălăzuise, aprobînd zgomotos ultimele cuvinte. Funcționarul — un trepăduș al direcției — privise nehotărît în jurul lui, apoi ridicase mîna, lăsînd să se vadă manșete de un alb sclipitor :

— Bine, așteptați în liniște, să-l chem pe domnul director.

Directorul apăruse aproape imediat în ușa înaltă. Era un om în vîrstă, cu figură aspră, cu maxilare proeminente, care-i dădeau o înfățișare agresivă :

— Dacă-n zece minute nu reluați lucrul, chem poliția.

— Ei, și ? spusese Iordache făcînd un pas înainte. O să lucreze poliția în locul nostru ?

— Iordache, tu ai pus la cale comedia asta ? vrei s-ajungi la bașcă ?

Un strigăt din zeci de piepturi ripostase acestei amenințări. Directorul ridicase iarăși mîna :

— Măi băieți, fiți înțelegători. Ce vreți, hai mai bine să discutăm civilizat !

— Vrem opt ore de lucru ! Vrem plata orelor suplimentare ! Vrem pace !

— Pace nu-mi cereți mie, că nu-mi stă în putere. Cu programul și cu orele suplimentare o să discutăm în consiliul de administrație. Hai, duceți-vă la lucru.

— Nu plecăm de-aici. Sînteți director, trebuie să luați o hotărîre. Lucrăm în aerul ăla otrăvit zece și douăsprezece ore pe zi ! Mai rău ca robii !

Directorul le făcuse iarăși semn să se potolească :

— Fiți înțelegători, avem comenzi, nu putem opri uzina, ce dumnezeu ! O să vi se plătească orele suplimentare, mai mult nu se poate deocamdată.

— Bine și-atît, spusese Iordache în numele tuturor. Numai să nu uitați. Hai fraților la lucru !

Fusese, totuși, o victorie. Oamenii se întorseseră, rîzînd și glumind, la locurile lor, ușurați ca de-o povară îndelung purtată pe suflet. Iordache și ceilalți din celula comunistă, toți numai inimă, gata să se avînte indiferent de riscuri, își cîștigaseră respectul tuturor. Reușita „întrunirii zburătoare“ îi convinsese și pe cei care mai șovăiau, îi scosese din amorțeală pe resemnați, dăduse curaj sfioșilor.

— Singura cale e lupta, v-ați convins. Uniți, reprezentăm o forță, le spusese a doua zi.

Direcția se ținuse de cuvînt un timp, după aceea șefii de secții începuseră iarăși cu amenzile, recuperînd astfel banii plătiți pe orele suplimentare.

— Li s-a făcut de scandal, amenințau oamenii la chenzină, agitînd plicurile subțiate.

Se apucase să pregătească o nouă acțiune, mai puternică decît prima. Momentul era prielnic, războiul începuse să-și arate colții, prin oraș apăruseră soldați răniți, tot mai multe femei purtau doliu, cuvîntul de ordine era încetarea războiului ; se plănuia o acțiune mare, în toate fabricile din sector ; dar într-o zi, pe cînd ducea manifeste antirăzboinice pentru băieții de la uzină, simțise o mînă cuprinzîndu-l strîns de cot :

— Nici o mișcare. În numele legii, ești arestat.

Dar a trecut și asta, doi ani, șapte sute treizeci de zile desprins de lume, de frămîntările ei, de viața însăși ; și

iat-o aici, acum, pe stradă, viaţa — se miră că nu-l mai încearcă bucuria năvalnică a primei ore, interesul proaspăt cu care privea oraşul, oamenii ; puţină oboseală, puţină tristeţe, asta simţea acum.

Un pluton se apropia, se auzea pasul cadenţat al bocancilor lovind caldarîmul. Ostaşii — posomorîţi, cu bărbi crescute, cu uniforme ponosite — arătau cam bătrîni, asta şi erau, oameni trecuţi de prima tinereţe, împovăraţi de arme şi de griji, puţin aduşi de spate sub uniformele grosolane. Ofiţerul care-i comanda era pe potriva lor : un locotenent rezervist, purtînd bocanci în loc de cizme. Mergea alături de ei, fără pic de entuziasm. Nu-l preocupa nici măcar pasul cam alandala al soldaţilor, cadenţa aceea lejeră pe care numai cei sătui de armată o adoptă. Pe lîngă ei trecu o maşină germană, un *Mercedes* cu patru uşi, purtînd steguleţ cu zvastică pe o aripă. Toma avu timp să vadă, pe locul din dreapta, un ofiţer înalt, cu obrajii palizi bine raşi, care nu catadicsi să arunce nici măcar o privire soldaţilor.

Altfel îşi amintea oraşul în nopţile fără somn din celulă. Cişmigiul invadat de fete în uniforme de şcoală ; şirul de trăsuri lăcuite de pe Calea Victoriei ; tramvaiele înghiţind mulţimi grăbite la ora schimbului de dimineaţă ; vînzători de ziare strigînd cît îi ţinea gura ; bătrîni cu melon ; automobile sport ; lumini ; florărese ; reclame cu „Şampania Mott", peste tot.

Acum nimic din toate astea ; pe chioşcul rotund de ziare un afiş sumbru — un chip cenuşiu pecetluindu-şi buzele cu arătătorul, iar dedesubt versurile : *„Cine limbă lungă are, Cinci ani va săpa la sare"* ; pe calcanul neîngrijit al unei case, var proaspăt acoperea o inscripţie abia vizibilă : „Jos războiul" ; în faţa unei băcănii lume tăcută şi tristă, mai mult femei şi bătrîni. O patrulă germană trecu pe-alături de trotuar în cadenţă, cinci soldaţi şi un subofiţer, în flanc cîte unul, cu priviri ţintă înainte, păşind siguri şi indiferenţi, fără grabă. Lumea îi ocolea ; un bătrîn înalt şi drept, după toate aparenţele un fost militar, privi peste umăr spre ei ; poate că a făcut războiul celălalt, îşi zise Toma, oare ce gîndeşte bătrînul văzîndu-i ? În faţa Gării de Nord, pe Calea Griviţei, două ambulanţe erau oprite pe linia tramvaiului şi militari grăbiţi

aduceau tărgi cu răniți. Sosise un tren sanitar, fără-ndoială, și lumea din tramvaiul ticsit aștepta răbdătoare, fără proteste ; o bătrînă într-un loden cenușiu coborî, se îndreptă cu pas ferm spre ambulanță, dărui ceva unui rănit. Se mai apropiară cîțiva inși, oameni de prin cartier, probabil, care intrară în vorbă cu sanitarii și cu rănițiii. Toma privea scena cu inima strînsă. Prin zidurile groase ale închisorii veștile treceau greu ; cîteva cuvinte, strecurate din gură-n gură, în timpul plimbării de seară — se deprinseseră să-și vorbească scurt, cu glas abia auzit, fără să miște buzele. Au băgat cartele ; razie mare în Colentina; pierderi pe front ; un comitet regional căzut aproape în întregime ; percheziții ; bocanci cu tălpi de lemn ; explozie la fabrica de muniții ; cinci inși executați ; dezertori fugiți în munți ; un general destituit de Antonescu ; sute de morți într-o zi. Dar totul părea depărtat, oarecum abstract, așa cum înainte citea reportaje despre pigmeii din Africa sau despre obiceiurile din Orient ; acum, în fața gării, vedea ce e de fapt războiul : tărgile cenușii mirosind a suferință și bătrîna dăruind unui rănit din puținul ei.

Intrînd în gară se simți deodată stingher, copleșit, amenințat de mulțimea aceea anonimă — oameni posomorîți, nerași, preocupați, mergînd parcă la întîmplare, lovindu-se unii de alții fără să reacționeze, ca și cum ar fi fost orbi sau nepăsători ; lungeau gîtul în căutarea unei tăblițe indicatoare, se strigau, se îmbrînceau. După doi ani de singurătate, în amorțeala cenușie a închisorii, se găsea aruncat deodată în această mulțime pestriță și frămătătoare. Apăsarea spori deodată, un gînd ca un fulger îl înfioră de-a binelea : dacă nu-l găsea pe Nistor ? Pierdea singura legătură posibilă, singurul punct de sprijin în lumea aceasta tulburată de război... Dar iată-l, statura lui de neconfundat, masiv, aproape gras, cu ceafa rasă acoperită de chipiu, făcîndu-și de lucru cu felinarul de la capătul liniei. Își reprimă impulsul de a se repezi spre el — primul om apropiat pe care-l vedea după doi ani de zile — își reprimă și zîmbetul, la fel făcu și Nistor, o simplă mișcare din sprîncene, un semn. Îl urmă de la distanță, îl văzu așezîndu-se pe o bancă, se așeză și el puțin mai departe, ca un străin.

— Bine-ai venit, spuse Nistor fără să-l privească. Aş vrea să te îmbrăţişez, dar nu-i momentul.

— Şi eu la fel. *Acolo* am devenit mai sentimental.

— Şi mai... subţirel. Arăţi ca o stafie. Trebuie să te refaci, o să avem grijă de asta.

— Mai ales cu frigul nu m-am împăcat. Cea mai cumplită tortură, să nu te-ncălzeşti niciodată. Am tremurat pentru zece vieţi. Şi singurătatea. Săptămîni întregi să nu scoţi un cuvînt, uneori vorbeam singur, ca să-mi aud vocea. Recitam poezii, pînă venea gardianul şi ridica vizeta. Nu-mi spunea o vorbă, se uita la mine, atît. Şi-mi pierea glasul... Cînd ne scoteau la muncă, era bine. M-am calificat acolo, am învăţat să sculptez. Făceam mobilă pentru casele boiereşti. Ne plăcea să lucrăm ; cînd faci ceva, trece vremea mai uşor. Şi ei ştiau asta. Cum nu le convenea ceva, îi auzeai : „Vă tai munca !“ Un instrument formidabil în mîna lor. N-ai idee ce...

— Am idee, îl întrerupse Nistor. Am fost şi eu închis, în trei'ş'patru... Dar n-avem timp de amintiri. Spune, n-ai fost urmărit ?

— Ei ! Ce să mai scoată de la mine, cînd abia am ieşit de la... ? Nea Nistore, cum de-ai reuşit să-mi trimiţi scrisoarea ?

— Destul de greu. Nu izbuteam să ne facem o legătură acolo, cînd eram pe punctul să reuşim, băgau şi ei de seamă, omul respectiv era mutat cine ştie unde. Un gardian, un asistent medical, căruţaşul de la aprovizionare... gata să intre la apă bieţii oameni. În cele din urmă l-am găsit pe individul ăla. Are un frate mai mare la noi, la depou, şi cum se-ntîmplă, fratele mai mare îl ceartă mereu c-a ajuns ce-a ajuns, că putea să-şi găsească o meserie mai acătării decît asta, şi-atunci n-a fost greu să-l convingă, dovedeşte şi tu o dată că eşti om, că poţi face ceva pentru oameni, mi-a povestit discuţia pe urmă, bine, dar îţi dai seama ce risc, e singura cale să-ţi recîştigi ceva din stima pe care ţi-ai pierdut-o cînd ai îmbrăcat uniforma lor...

— Frumos discurs, ar fi trebuit să-l audă şi alţii, mai ales individul de la atelier, o bestie, nimic nu-i plăcea din ce făceam, şi lucram bine, pe-ndelete, finisam picioarele de mese pînă luceau ca sticla, am învăţat tîmplărie de lux acolo... Şi pe-aici ce e, veşti de afară n-am prea avut, cînd

și cînd auzeam zvonuri, a căzut și cutare, în ziua aia mîncam în silă și ne arătam colții la gardieni, și ei erau voioși fiindcă știau despre ce e vorba...

— Da, în vara asta a fost prăpăd, ne lăsaseră o vreme în pace, tactică nouă, asta a slăbit vigilența unora dintre noi, începuseră să se întîlnească mai fără frică ; au fost urmăriți, pîndiți, ne-au aflat legăturile, casele de refugiu, tipografia, ai noștri n-au simțit nimic, ne-or fi strecurat și vreun agent, greu de aflat, dar aflăm noi pînă la urmă, știu eu ? Într-o noapte i-au ridicat pe mai toți, au distrus tipografia, au dezgropat materialele de sub dușumele ; sute de percheziții într-o noapte, îți dai seama. Eu am scăpat ca prin minune. Abia am prins de veste, am ieșit cînd ei erau în colțul străzii, m-am ascuns într-o grădină, m-au căutat, îi auzeam vorbind, trecînd pe lîngă gard ; bine că n-aveau cîini. M-am dus la Bolintin, la niște neamuri, și două săptămîni n-am făcut nici o mișcare ; nu știam cîți dintre ai noștri mai rămăseseră. Mă frămîntam, nu dormeam noaptea... Știi cum e, noaptea mai ales, te cuprind tot felul de gînduri negre.

— Credeam că numai mie mi se-ntîmplă, rîse Toma cu amărăciune.

— Ziua îmi mai veneam în fire, îmi spuneam că trebuie să am răbdare, știam că la primul pas imprudent sînt pierdut și-i vîr în necaz și pe alții. Pe urmă mi-am luat inima-n dinți, m-am întors în oraș, am luat-o din aproape-n aproape și mi-am regăsit legăturile. Căderea aceea lovise organizația, dar nu reușise s-o distrugă ; ne-am refăcut, am strîns bani și am căutat avocați pentru proces... S-a lăsat cu pedepse grele, după cum cred că știi.

— Am auzit, spuse Toma cu tristețe. Încercam să ne consolăm că sînt zvonuri, exagerări, ca să ne strivească moralul, dar pe urmă îi vedeam venind cu duba, le auzeam numele la apel...

— Asta te demoralizează mai rău, încuviință Nistor. Ei, principalul e că ai scăpat. Pe mulți, după expirarea pedepsei, îi transferă în lagăr în loc să-i lase liberi. Sînt sute de-ai noștri la Tîrgu-Jiu și-n alte părți. E țara plină de închisori și de lagăre.

— Dar tot nu-ncăpem toți, rîse Toma. Oricîte lagăre ar face.

O femeie grasă, cu pălărie albă și un *deux-piéces* de tafta mov mulat pe șoldurile masive, se opri în dreptul lui Nistor, cu capul întors spre hamalul țigănos și slab, care ducea pe umăr un geamantan uriaș de piele :

— Hai odată, omule, că pierd trenul !

— Nici nu l-a tras, coniță. De-o săptămînă încoace pleacă tot cu întîrziere.

Femeia se întoarse spre Nistor cu un aer agresiv :

— Nu pricep ce faceți dumneavoastră, chefereul. Păi să fi văzut anul trecut, cînd am fost la Florența...

— Tot prin Piatra Olt ? întrebă Nistor.

Grăsana pufni scandalizată de impertinența lui și porni mai departe, mototolind o batistă în pumn. Hamalul o urmă gîfîind.

— Mai sînt și d-ăștia, parcă de pe altă lume, spuse Nistor. Auzi, se vaită că-ntîrzie trenul. Alții trec prin nenorociri mai mari. Raziile s-au înăsprit iarăși. A dat ordin mareșalul personal...

Un tren arhiplin se arătă în capătul peronului. Oamenii se repeziră să-l întîmpine. Trenul se opri scrîșnind, mulțimea coborî grăbită. Toma privea în tăcere defilarea călătorilor — femei cu copii în brațe, bătrîne în haine de doliu, soldați slăbănogi și nebărbieriți, tineri mergînd îmbrățișați ca după o lungă despărțire, domni importanți cu serviete burdușite, un șuvoi de oameni grăbind în același sens. Peronul se goli repede ; un bețiv în trenci, cu pălăria tăvălită prin praf, cu privirea rătăcită, se așeză la celălalt capăt al băncii, pe partea lui Nistor, puse un sac alături și-și propti capul pe el. Nistor îi aruncă o privire :

— Ei, frățioare, unde mergi ?

Îl scutură de umăr. Bețivanul se apără alene cu mîna, ca de-o muscă supărătoare, și mormăi ceva neînțeles.

— Unde mergi dumneata ? stărui Nistor. Ai grijă să nu pierzi trenul.

— Diseară, bolborosi individul. La neamuri, la Moldova. N-am dormit de două nopți.

— Și-ai tras și-o țuică, ai ?

— Două, dom' șef. Două litre, colea pe Grivița...

Își turti pălăria pe-o ureche, apoi se ridică și se mută pe altă bancă. Nistor făcu un semn liniștitor cu mîna și se apropie mai mult de Toma :

— Tot felul de oameni... Am devenit foarte prudenţi de cînd cu...
— N-are figură de iscoadă.
— Nimeni n-are. Dac-ar avea, ai şti să te fereşti. Ascultă, ai fost pe-acasă ?
— Nu, vin direct de-acolo. Nici nu ştiu dacă mai am casă.
— Ţi-am păstrat-o noi. Am plătit chiria, proprietăreasa părea cumsecade, nu-i pasă că lipseşti, aşa zicea, abia nu-i mai afumi pereţii.
— Hoaşca naibii, rîse Toma. Oricum, nu m-aş fi dus acolo înainte să ne întîlnim. Ai potrivit bine ziua.
— Eah ! Simplă aritmetică. Meritul lor : nu ţin oamenii peste termene. Singurul risc ar fi fost să te trimită în lagăr, ţi-am spus.
— Precum vezi, m-au lăsat în pace.
— Nu te bucura prea repede. Au tot felul de metode... Ce-i drept, nici ieri, nici azi nu s-au văzut agenţi prin mahalaua ta. Du-te liniştit la domiciliu. Asta o să-i liniştească, dacă sînt curioşi să afle ce faci după ce-ai scăpat.
— Ţi-am spus, nu m-a urmărit nimeni.
— Bun. Uite aici nişte bani.
— Nea Nistore, nu trebuie... Mulţumesc frumos.
— Nu-mi mulţumi mie. Sînt de la Ajutorul Roşu. Mănîncă, plimbă-te, pune-te pe picioare. Dacă e linişte, de azi într-o săptămînă te prezinţi la Petre.
— Unde-l găsesc ?
— Nu ştiu nici eu. Te duce tehniciana. Te-ntîlneşti cu ea lunea viitoare la douăsprezece şi-un sfert, la ceas la Universitate.
— Cum o recunosc ?
— E o fată frumoasă. Cînd ajunge lîngă tine îşi potriveşte ceasul. Are părul blond, scurt, faţa rotundă, ochi albaştri...
— Destule amănunte. O fată frumoasă e frumoasă şi-atît.
— Acum pleacă, spuse Nistor. Îţi strîng mîna în gînd. Nu uita, miercurea viitoare. Ai grijă să nu întîrzii la întîlnire. Ar fi imprudent.
— Şi nepoliticos, rîse Toma ridicîndu-se.

Ghearele hitlerismului cotropitor, după ce au sfîşiat Cehoslovacia, se pregătesc să se înfigă în trupul României. Păsările de pradă care stăpînesc azi în Germania, încurajate de vînzarea ruşinoasă de la München, rotesc tot mai îndrăzneţ deasupra pămîntului ţării noastre, bogat în grîne şi petrol.

(Manifest al P.C.R., noiembrie 1938)

La această şedinţă au participat : CEAUŞESCU NICOLAE, domiciliat în comuna suburbană Andronache, un tînăr comunist de la C.F.R., altul de la Leonida şi un membru din partea localei Bucureşti. S-a repartizat munca între cei trei membri ai comisiunii astfel : CEAUŞESCU a fost delegat cu munca de organizare a tinerilor comunişti din sindicate, cel de la Leonida se va ocupa cu activitatea printre premilitari, iar cel de la C.F.R. printre străjeri.

(Notă informativă a Grupului detectivilor, 14 februarie 1939)

P.C.R. declară : comuniştii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniţi-vă cu toţii într-un singur front patriotic contra lui Hitler şi a aliaţilor săi revizionişti.

(Apel al C.C. al P.C.R., 17 martie 1939)

Prezenţa dumneavoastră în capul statului legionar trebuie să fie o garanţie pentru ordinea publică... Or, diferitele ceremonii care au avut loc în ultimul timp pe care le-aţi prezidat au avut tocmai efectul contrar... Rezultatul a fost măcelurile întîmplate în ultimele zile.

(C. I. C. Brătianu către Ion Antonescu, 5 decembrie 1940)

Deşi am făcut lege specială, foarte severă şi deşi mi se semnalează de toţi această propagandă, pînă acum nu văd nici o condamnare, pe care o doresc exemplară. Toţi se mulţumesc să prezinte propaganda comunistă prin consideraţiuni generale, fără a da cazuri concrete ; cer preciziuni şi pedepse.

(Ion Antonescu, 12 ianuarie 1941)

Nu-i necesar să ţinem cont de viaţa altui popor, şi noi trebuie să ne planificăm relaţiile cu România în concordanţă cu acest principiu.

(Martin Borman, 16 iulie 1941)

Aş vrea să afirm din nou Excelenţei Voastre că în campania pe care am început-o voi lupta împreună cu armata germană pînă la atingerea obiectivului final.

(Ion Antonescu către Adolf Hitler, 30 iulie 1941)

Au venit nişte domni cu pachete pentru a le împărţi răniţilor. Profitînd de ocazie, cînd nu era nimeni din personalul spitalului în saloane, au împărţit broşuri comuniste, după care au plecat.

(Raport al poliţiei din Ploieşti, decembrie 1941)

Cum am mai raportat, pe scurt, verbal, cred că trebuie ţinut seama şi de faptul că românul nu se va bate bucuros departe de ţara sa.

(Referatul nr. 58 al generalului Iosif Iacobici către I. Antonescu, 8 ianuarie 1942)

Comuniştii trebuie să găsească metodele şi formele de propagandă între soldaţi pentru apărarea

intereselor lor vitale, pentru hrană mai bună, împotriva bătăii reintroduse prin lege de către călăul Antonescu, pentru un tratament omenesc, împotriva corvezilor și muncilor distrugătoare și înjosirii de către armata germană etc.

(Rezoluția C.C. al P.C.R., ianuarie 1942)

Sînt convins și e vădit că nemții ne speculează și caută să ne stoarcă așa fel ca să fim robiți pentru totdeauna. Îi urăsc, dar nu am ce să fac.

(General C. Vasiliu-Rășcanu, jurnal, 26.III.1942)

Peste 30 de generali și colonei în frunte cu Iacobici, fost ministru de război și șef de stat-major, au fost înlăturați din armată ; unii sînt internați în lagăre de concentrare, alții și-au dat demisia în semn de protest împotriva continuării războiului lui Hitler.

(Manifest al P.C.R., septembrie 1942)

În trupa de instruit sînt mulți care au fost cîștigați de propaganda comunistă.

(Dare de seamă a Diviziei 4 infanterie, ianuarie 1943)

Este adevărat că în relațiile de decontare germano-române există un solid creditor în favoarea României de peste 500 milioane mărci germane.

(Scrisoarea ambasadorului Karl Clodius către guvernul german, 20 februarie 1943)

2

Colonelul Ursu, șeful Biroului 2 al unui comandament militar din București, își întîmpină subalternul cu o privire ușor amuzată :

— Bine-ai venit, amice. Cam greu te-ai hotărît în dimineața asta.

Locotenentul de rezervă George Brezeanu, proaspăt avocat în „civilie“, mai păstra, în ciuda celor trei ani de muncă în clădirea sobră, cu ziduri groase, a comandamentului, ceva din exuberanța studenției. Închise ușa, făcu un pas înainte și se dezvinovăți ducînd la piept mîna în care-și ținea pălăria :

— Mea culpa, domnule colonel. Azi-noapte am cam lungit-o cu un amic. Vorbea despre o bancă fantomă și m-am gîndit că v-ar interesa.

— O bancă fantomă ? I-ar interesa mai degrabă pe cei de la S.S.I. Oricum, să faci un raport. Dar mai întîi ia loc și citește asta.

George Brezeanu se așeză în fotoliul din fața biroului și luă hîrtia dintre degetele îngrijite ale colonelului. Parcurse cele cîteva rînduri dactilografiate și ridică privirea :

— „Comunist periculos“. Cam vagă formula și cam des folosită de domnii de la Siguranță. Văd că preferă să ne paseze nouă mingea.

— Lasă limbajul de cronicar sportiv. Mi s-a atras atenția și prin telefon : e o problemă care vizează direct armata. Acest Dumitru Toma se află de mult în vederile lor. O biografie destul de încărcată. Suspectat de activitate comunistă încă din liceu. Colaborări la reviste de stînga, În '39, ca soldat, a luat legătura cu militari concentrați, comuniști urmăriți de Siguranță. A rupt un steag german arborat la un magazin de mostre. După lăsarea la vatră, a lucrat la Uzina Chimică. În septembrie 1941 a fost arestat și condamnat la doi ani închisoare.

— Pentru steagul acela ?

— Nu, ceva mai grav. S-au găsit asupra lui manifeste comuniste. În cazuri de-astea, domnul mareșal e necru-

ţător. Mă întreb de ce nu l-a internat în lagăr acum, după terminarea pedepsei.

— Păi n-a stat destul la... ?

— Eşti naiv, zîmbi colonelul Ursu. Crezi că s-a rezolvat ceva cu asta ? Încă n-am auzit ca un comunist, odată ieşit din închisoare, să depună armele. Pedepsele astea sînt inutile. E ca şi cum ai vrea să opreşti iarba să crească. N-au ajutat nici măcar condamnările la moarte. Comuniştii — cum să-ţi spun ? — , deşi sînt legalmente adversarii noştri, nu mă pot împiedica să nu-i admir. Nişte oameni tari, care ştiu ce vor. Iar cînd ţara a fost la ananghie, în '39, ei au fost cei dintîi care s-au prezentat la cazarmă, ţii minte ?

— Eram student pe-atunci, spuse George plecînd privirea stingherit.

— Aşa e, uitasem. Ei bine, ne-au căzut în mînă ziare şi manifeste de-ale lor. Îi îndemnau pe oameni să se prezinte cu toţii, ăsta era cuvîntul de ordine, pentru independenţa ţării... O atitudine patriotică, orice s-ar spune.

— Asemenea lucruri se uită repede.

— Nu toată lumea le uită. Eu, unul, ţi-am spus : deşi îmi sînt adversari, îi admir.

— Totuşi, domnul mareşal e mai aspru cu ei decît este cu legionarii. Cum să ne explicăm asta, domnule colonel ?

— Aici nu mai e vorba de sentimente patriotice, ci de o problemă socială. Ce urmăreau legionarii ? Să schimbe un guvern cu altul, un proprietar cu altul. Comuniştii vor mai mult : să desfiinţeze proprietatea. În ochii proprietarilor, asta-i cea mai mare crimă. Să-ţi explic mai departe ?

— Nu-i nevoie, zîmbi George.

— Meseria noastră are o regulă de fier : să fii credincios ţării. Într-o vreme m-au trimis să-l supraveghez pe prinţul Carol în Franţa şi-n Elveţia ; se temeau că ar putea pregăti o întoarcere în ţară prin forţă... Pe urmă, cînd a venit Carol pe tron, a trebuit să-i supraveghez pe adversarii lui.

— Munca în Biroul 2 oferă tot felul de surprize, comentă George pe un ton neutru.

— Numai aparent. În realitate, care surprize ? Sensul muncii noastre rămîne acelaşi : să apărăm interesele ţării.

Să ferim armata de influențe primejdioase, care-ar dezorganiza-o.

George urmări rotocolul de fum iscat din țigara colonelului. De fapt încerca să evalueze tot ce auzea. Nu era prima discuție de principii cu șeful său.

Colonelul Ursu îi impunea prin maturitatea cu care-și formula opiniile. Era un adevărat ofițer de contrainformații : dinamic, cult, cu inteligență ascuțită și gîndire suplă. Fără să fie atletic, avea o ținută sportivă. Fruntea înaltă și ochii pătrunzători, bărbia fermă, buzele precis conturate îi dădeau expresia unui om de acțiune, dar și a unui spirit speculativ. După înfățișare, ai fi zis că are patruzeci de ani ; de fapt, trecuse de cincizeci, dar, ca toți oamenii cu echilibru interior, îmbătrînea greu. Avea relații întinse în diferite cercuri și izbutea să afle înaintea altora lucrurile care-l interesau. George simți că mai trebuie să existe ceva dincolo de hîrtia oficială pe care-o pusese alături de el, pe brațul fotoliului.

— Mă tot întreb de ce ne cer ajutor în cazul acestui Toma, spuse el. Ei l-au urmărit, l-au arestat, i-au făcut dosarul, ce amestec avem noi ?

Colonelul frunzări dosarul subțire din fața lui și ridică privirea :

— Îl consideră o persoană care interesează direct armata. Nu uita că a făcut propagandă printre soldați, a avut legături în unități. Ei bănuiesc că Toma o să-și reia activitatea în rîndul militarilor, mai ales acum, pe timp de război. Și ar mai fi o explicație : nu prea au încredere în agenții lor cînd e vorba de lucruri mai sensibile. Propaganda comunistă din armată folosește alte metode decît în fabrică, printre muncitori. Ca urmare, și pentru combaterea ei se cer alte metode. La fabrică scotocești prin hainele oamenilor la vestiar, le controlezi gențile la poartă, dai de manifeste, umflă-l, vorba lui Caragiale. În armată lucrurile se complică. Ostașii umblă prin trenuri, pleacă și vin din permisii, așteaptă prin gări, zac în spitale, păzesc depozite, fel de fel de situații. Cîți agenți le-ar trebui ? E mai simplu să pasezi mingea, vorba dumitale, în mîna contrainformațiilor...

— Aș vrea să știu, practic, ce-mi revine de făcut în acest caz.

— Deocamdată n-am nici eu un plan precis. Aş zice, de pildă, să-l supraveghezi cîteva săptămîni şi să vezi ce face : se apropie de cazărmi ? Frecventează locuri unde sînt militari ? Se duce prin gări, prin spitale sau prin cîrciumile unde intră soldaţii ? Dacă nu constatăm nimic suspect, dacă acţiunile lui nu vizează armata, atunci trimitem Siguranţei o notă informativă şi-i invităm politicos pe domnii de acolo să continue ei supravegherea, întrucît noi avem alte misiuni.

— Au să se mulţumească cu o notă informativă ?

— Ce altceva să le dăm, dacă n-avem ? În orice caz, omul trebuie luat imediat în primire. Ieri a ieşit din închisoare ; avem aici o copie după dosarul lui. Uită-te prin acte, reţine amănuntele importante şi fă-ţi un plan de acţiune. Între timp mai văd rapoartele din unităţi. Se pare că iar s-au intensificat acţiunile comuniştilor. Peste o oră vii la mine cu planul.

— Am înţeles, domnule colonel.

Luă dosarul, puse pălăria deasupra lui şi părăsi încăperea cu acelaşi aer nepăsător. Îl stăpînea o emoţie intensă ; avea în mînă dosarul, nu dosarul, soarta unui prieten necunoscut. Trebuia să-l ajute, să întreprindă o acţiune din care, fără să dea de bănuit colonelului, Toma să iasă nevinovat ca un prunc. Ah, de-ar putea lua legătura cu „profesorul“, să-i ceară părerea, să-l ajute în acest răstimp de-o oră să găsească cea mai potrivită cale de urmat...

Din păcate „profesorul“ îi interzisese să-l caute :

— Te găsim noi cînd avem nevoie.

Şi-l găseau, e drept, destul de des, uneori doar ca să-l întrebe din ochi: ceva nou care ne-ar putea interesa? „Profesorul“ traversa ca din întîmplare o dată cu el, apropiindu-se apoi, ca să-i spună, în treacăt, două-trei cuvinte... George Brezeanu se aşeză posomorît la biroul lui din camera alăturată, unde era aer curat — colegii lui, fumători înrăiţi, erau plecaţi în misiune — şi frig, ca-n orice birou în dimineţile de septembrie, după ploaie. Încăperea îi devenise familiară, se gîndi că, una peste alta, petrece mai mult timp aici decît în garsoniera lui din Piaţa Lahovary, pe care unchiul Aurică i-o cumpărase în primul an de studenţie.

— Eşti băiat mare acum, trebuie să duci viaţă independentă. Nu te gonesc, casa asta-i destul de mare, poţi rămîne în ea o sută de ani dacă ai chef. Dar am planuri mari cu tine. Învaţă să te conduci singur, să trăieşti pe picioarele tale.
Găzduise acolo cîteva întruniri ale comitetului studenţilor progresişti. Grupul Detectivilor — din Poliţia capitalei — nu uita nimic ; făcuse un mic referat cînd fusese vorba să devină ofiţer în Biroul 2. Dar unchiul Aurică ştiuse să contracareze totul, ca totdeauna.

Îşi aminti cum se luptase unchiul pentru a-i obţine acest post atunci, în primăvara lui 1941. Într-o noapte, una dintre sondele lui sărise în aer. Se şoptea că ar fi fost mîna Intelligence Service-ului ; venise la faţa locului o comisie de anchetă în care intra şi un specialist german. Nu descoperiseră nici o urmă, dar unchiul Aurică ameninţase că se retrage din afaceri, că sonda aceea l-a costat o avere ; ca să-l potolească, cei din comisie îi aduseseră aminte de nepotul lui, băiat firav care n-ar fi suportat asprimile vieţii de cazarmă...

— Ofiţer de contrainformaţii ? sărise George auzind vestea. Tocmai dumneata îmi propui aşa ceva ? Mai bine soldat de rînd, decît să...

— Lasă copilăriile, îl somase unchiul trîntind fără rost un sertar al biroului său florentin. Abia i-am făcut să te primească.

— Te-ai mai şi rugat de ei ! ?

— Misiunea mea e să te ocrotesc ca pe copilul meu. I-am făgăduit bietului Ghiţă. Aşa că bagă-n cap tot ce-ţi spun. De două zile alerg ca să-ţi clarific situaţia. În contrainformaţiile militare nu se pătrunde aşa uşor. Cei din poliţie te aveau pe-o listă, ai aderat la o asociaţie de stînga sau aşa ceva. Nu ştiam că ai înclinaţii proletare.

— E cam mult zis. De fapt, era o simplă societate studenţească...

Tăcuse. Nimeni nu trebuia să afle mai mult...

— Mă rog. A trebuit să pledez pentru tine. Le-am spus că a fost o întîmplare, că ai fost luat pe sus de cîţiva dintre colegii tăi, că de fapt eşti bun patriot şi o să-ţi faci datoria.

— Datoria faţă de cine ? Dumneata, anglofil convins, te dai de partea generalului ? Nu pricep nimic.

— Nici nu e nevoie. Deocamdată uită-te mai bine în jurul tău. Englezii ne-au lăsat în voia soartei, ni s-au ciuntit granițele, abia am scăpat de legionari, în țară avem sute de mii de nemți înarmați pînă-n dinți, iar războiul ne înconjoară din toate părțile. Cît crezi că mai putem rezista în neutralitate ? Vreau să te știu teafăr și sănătos, ăsta-i principalul. Așa că păstrează-ți părerile și fă ce-ți spun eu. Ia-ți postul în primire, învață ce trebuie să faci și ține minte că mi-am pus obrazul pentru tine. Ai fi preferat să bați cîmpul cu o raniță în spate ?

În schimb „profesorul", legătura lui de la Uniunea Tineretului Comunist se bucurase :

— În contrainformații ? Grozavă idee. Du-te, nu mai sta pe gînduri. Ai grijă să nu te dai de gol. Acolo lucrează oameni de meserie, fii cu ochii-n patru. Noi o să te acoperim cît mai bine. Deocamdată suspendăm orice legătură. Te găsim cînd e absolută nevoie. Să fii la curent cu ce se întîmplă, asta ne va fi de mare folos. Rămîi acolo, cît mai bine ascuns.

— Preferam o sarcină mai...

— E o sarcină importantă, accentuase „profesorul". Avem mare nădejde în tine. Fă ce poți acolo, ca să fii util și să le cîștigi încrederea.

Unchiul Aurică umblase, pusese în mișcare relații, în cele din urmă îi dăduse la mînă o scrisoare către „conul Mandache", colonelul Ursu, șeful Biroului 2 al unui comandament. Colonelul Ursu îi plăcuse de la prima întîlnire : glas ferm, gesturi precise, privire pătrunzătoare. Îl întîmpinase în ușa biroului, îi strînsese mîna puternic, aproape pînă la durere, și-i spusese cu un zîmbet :

— Așadar, încă un intelectual ! Ca să fiu sincer, preferam un profesionist. Avem o muncă plină de surprize.

— Credeți că n-o să fac față ?

— Depinde de situație. Nu te văd în stradă, pe o ploaie torențială, așteptînd ca omul pe care-l urmărești să-și termine partida de pocher. Te poți alege cu un guturai.

— Sînt rezistent la răceală.

— Atunci sîntem salvați, îi întoarse colonelul ironia. Oricum, sper că n-o să fie cazul să... I-am promis conului Aurică să-ți găsesc o treabă potrivită. Pentru început ai putea să mă ajuți la alcătuirea sintezelor informative. Ca

jurist ți-ar fi ușor să apreciezi faptele și să tragi concluzii din rapoartele venite de la unități... Te văd dezamăgit.

— Nu, se apărase. Dimpotrivă...

— Lasă că știu eu. Voi, ăștia tinerii, vă luați după filmele americane, visați urmăriri și cavalcade, împușcături și femei frumoase. Războiul secret se duce, de fapt, cu alte mijloace.

— O să le învăț, domnule colonel.

Învățase, mai întîi, să descifreze sensuri ascunse în rapoartele venite de pe teren. Ofițerii contrainformatori de la unități aveau obiceiul să formuleze rapoartele pe un ton neutru, fără comentarii, fără interpretări : Cu onoare vă facem cunoscut că doi soldați, plugari de meserie, au fost prinși citind manifeste comuniste... Am constatat că subofițerul cutare are legături cu organizația comunistă din localitate... Colonelul îl obișnuise să grupeze aceste informații și să le dea un sens. În ultimul timp se constată că militarii întorși din permisie sînt mulțumiți de starea de lucruri din țară. Astfel, un ostaș afirma în fața camarazilor lui...

Și tot așa. Documentele erau clasate pe probleme, se aveau în vedere informații anterioare sau oameni care mai fuseseră semnalați ; colonelul avea o memorie formidabilă, lucra sistematic și știa să lege faptele între ele, să interpreteze acțiunea unui om prin atitudini anterioare, să spună adevăruri neplăcute, dar incontestabile : nemulțumirile din rîndul trupei iau amploare datorită scăderii rațiilor alimentare ; ofițerii și-au manifestat îngrijorarea că vor trebui să se subordoneze „comandanților de instrucție" germani ; propaganda comunistă profită de dificultățile de aprovizionare pentru a cîștiga teren...

Îi era imposibil să-și dea seama dacă aceste concluzii aveau deliberat menirea de a acuza sau de a scoate în relief o anumită defecțiune ; în anumite ocazii, colonelul punea el însuși mîna pe stilou și retușa o formulare, scotea din cîteva cuvinte un accent nou, dintr-o inversare de frază arunca o altă lumină asupra unei situații, avînd grijă să precizeze, totuși :

— Trebuie să veghem și să semnalăm tot ce se petrece în interiorul cazărmii.

— Chiar și aspectele negative ?

— Mai ales acelea. Aducem un mare serviciu. Şefii trebuie să ştie unde nu merge treaba, ca să ia măsuri.

Acoperea tot ce făcea cu blindajul impenetrabil al datoriei şi înainta astfel, prin noianul de date şi nume de oameni, ca o fregată printre aisbergurile recilor mări boreale ; evitînd cu dibăcie ciocniri violente, cîştigînd pas cu pas teren într-un marş lung şi plin de primejdii. George însuşi se ferea să urmeze pilda colonelului, din prudenţă ; tocul se oprea la jumătatea drumului cînd fraza venită în minte i se părea a fi un lucru spus prea de-a dreptul ; îi rezerva colonelului plăcerea de a pune punctul pe i, de a corecta cu scrisul lui rapid, foarte lizibil, ciorna unui raport pe o temă mai spinoasă sau cu implicaţii atît de grave, încît nu-şi putea da seama de reacţia pe care-o va stîrni un anumit pasaj dintr-o banală notă informativă.

Biroul 2 mai îndeplinise misiuni de supraveghere discretă a unor generali trecuţi în retragere de Antonescu. informa despre contactele lor cu personalităţi politice, înregistra discuţii auzite la reuniuni unde unul sau altul dintre cei prezenţi făceau reflecţii sau exprimau opinii destinate să ajungă, pe această cale, la urechile marilor comandanţi de la trupe sau şefilor din minister ; cerceta cazuri de acţiuni comuniste în armată, ancheta pe militarii care comentau nefavorabil stările de lucruri din cazarmă — dar George nu avusese prilejul să supravegheze un „comunist notoriu", pe deasupra abia ieşit din închisoare...

Deschise dosarul. Unde eşti, „profesore", gîndi privind chipul lui Dumitru Toma din fotografia aflată la dosar. Descoperi că de fapt erau două fotografii, faţă şi profil, atît de asemănătoare, prin indiferenţa lor, cu toate fotografiile făcute pentru uzul justiţiei. Pozele, format mic şi cu marginile tăiate inegal, arătau un bărbat tînăr, cu părul tuns scurt, cu nasul drept şi bărbia voluntară, cu sprîncene groase, parcă trase cu creionul. Privirea vie, ageră exprima inteligenţă şi o nuanţă de sfidare, adresată probabil fotografului poliţiei sau poliţiei însăşi. Fişa personală era săracă în date : născut în comuna Răstoaca-Vlaşca, la 18 martie 1917, absolvent de liceu ; recrutat în 1939 ; la rubrica „antecedente" — urmărit pentru propagandă printre militari, încă din şcoală colabora cu poezii la publicaţiile de stînga ; în 1939, recrutat la infanterie, a fost surprins

intrînd în legătură cu comuniști concentrați. Intrat în evidența poliției ca „suspect comunist". După lăsarea la vatră, se angajase la Uzina Chimică. La începutul războiului inițiase o manifestație în fața direcției uzinei, pentru desființarea amenzilor, 8 ore de muncă și alte revendicări. Pus sub urmărire pentru activitate subversivă, fusese arestat în septembrie 1941 și condamnat la doi ani închisoare pentru deținere de manifeste comuniste...

Un funcționar conștiincios depusese la dosar și raportul scurt, scris cu litere chinuite, al agentului de Siguranță care-l prinsese pe „mai jos numitul Toma în flagrant delict de complot împotriva statului, posedînd asupra sa mai multe manifeste cu conținut insultător la adresa domnului conducător al statului numindu-l ca sluga lui Hitler, criminal, călăul poporului român și alte injurii, la care întrebîndu-l a spus că nu știe de ele, că le-a găsit pe stradă și nici n-a apucat să le citească".

Închise dosarul și rămase cu privirile ațintite asupra seifului în care se găseau copiile a zeci de rapoarte asemănătoare cu acesta, venite de la ofițerii contrainformatori din diferite unități. În ultima vreme ele se înmulțiseră, semn că partidul pătrunsese tot mai adînc în interiorul unităților militare, influența starea de spirit a ostașilor și a familiilor lor ; ar fi dorit el însuși să participe la această muncă migăloasă, să înfrunte riscul de a fi prins și „înaintat cu forme legale" ; în loc de asta, se afla în situația paradoxală de a înregistra faptele, de a le clasa cu plăcere ascunsă, încercînd să și-i imagineze pe autorii lor : neînfricați soldați ai adevărului, aruncînd o vorbă cu tîlc într-un compartiment de tren, povestind un episod banal cu înțelesuri ascunse într-un restaurant, plasînd într-o mașină militară cîteva manifeste sau încercînd să alcătuiască un grup patriotic într-o cazarmă. Rapoartele consemnau cu fidelitate asemenea cazuri ; se adunau aici, alături de notele contrainformative, sesizări ale poliției și jandarmeriei în legătură cu fapte care priveau armata. Tatăl unui soldat întors schilod de pe front ridicase toporul, spunînd că i-ar arăta el mareșalului (șeful de post care semna raportul menționa, cu pudoare, că „numitul a insultat onor guvernul și pe mama domnului mareșal"); un soldat întors din permisie fusese surprins povestind în

tren că prin sate umblă un voinic călare pe cal alb și le spune oamenilor să fie gata, că ziua cea mare e aproape ; într-un spital de campanie, un necunoscut împărțise răniților cărți de rugăciuni sub copertile cărora se ascundeau, de fapt, broșuri comuniste ; un învățător chemat la mobilizare afirmase de față cu recruții că drumul soldatului român este spre Ardeal ; un plutonier fusese văzut intrînd într-o „casă suspectă", unde aveau loc consfătuiri comuniste ; un grup de soldați fusese surprins într-o gară, ascultînd un civil care le citea cu glas tare un manifest subversiv... „Propaganda comunistă prinde tot mai mult teren în armată", menționase în încheierea unei sinteze. Colonelul Ursu ridicase privirea ajungînd la pasajul cu pricina :

— Crezi că trebuie făcută această precizare ?

Îi înfruntase cu seninătate privirea :

— Am semnalat o stare de fapt. Nu-i asta misiunea noastră ?

— Ba da, spusese neutru colonelul.

Se mustrase mai apoi în gînd, te joci cu focul, își spunea, dar colonelul nu părea să-l dezaprobe ; buletinele informative ale S.S.I.-ului conțineau și ele, uneori, concluzii asemănătoare...

Și mai erau sesizările cu privire la armata hitleristă. Tot mai multe și ele, semnalînd cazuri tot mai grave și, deopotrivă, mai grăitoare : un medic german refuzase să trateze ostași români ; soldați hitleriști prinși de patrule în timp ce vindeau mărfuri de contrabandă ; încăierări între militarii români și germani. Exista o procedură specială în legătură cu asemenea informații : sintetizate și prelucrate, ele se înaintau Misiunii militare germane ; cine putea spune ceva despre consecințele lor ? Nu se primea nici un răspuns cu privire la măsurile luate ; o simplă semnătură care confirma primirea, și copia la dosar.

Așa o să se îngroape și raportul despre „Romgerzoo" — Banca româno-germană pentru zootehnie". Primele informații veniseră de la contrainformatorul unui cerc teritorial din apropierea frontierei de vest : în subsolul unei clădiri de la marginea orașului s-au auzit împușcături. O cercetare discretă confirma că în clădirea respectivă se adună anumiți cetățeni, mereu aceiași, care urmează

cursuri de telegrafie, se antrenează în lupta corp la corp, fac exerciţii de tragere şi învaţă scrierea cifrată. Datele se adunau treptat : „şcoala“ era finanţată de banca „Romgerzoo“, ai cărei clienţi nu aveau nimic comun cu creşterea animalelor de prăsilă. Îl rugase pe doctorul Huber, cu relaţiile lui în lumea oamenilor de afaceri germani, să-l ajute în lămurirea cazului. Doctorul Huber se arătase foarte interesat de banca „Romgerzoo“, afirmînd că n-a auzit niciodată de existenţa ei, şi în cîteva săptămîni îi procurase datele necesare : exista la Berlin un sediu al băncii, la adresa indicată în antet, dar fuseseră văzuţi acolo ofiţeri din serviciile secrete ale Reichului, deci era limpede cui aparţinea „banca“ şi ce urmărea în realitate...

Îi mulţumise pentru ajutor fără să-i mai ceară alte detalii. După o regulă stabilită tacit, lua de la doctorul Huber atît cît i se oferea ; ştia bine că ar fi fost inutil să-i ceară măcar un cuvînt în plus. Dar e bine şi-atît, îşi spuse George. Cel puţin nu mai există dubii în privinţa „băncii“...

Prietenia cu doctorul Huber îşi dovedise şi de astă dată utilitatea. Un personaj misterios, căruia îi plăcea, probabil, să cultive enigma, să stîrnească nedumeriri şi să se amuze lăsîndu-şi perplex interlocutorul. Chiar pătrunderea lui în viaţa Biroului 2 se petrecuse într-un fel ciudat, care semăna a lovitură de teatru. Cu un an în urmă, telefonase într-o bună zi colonelului Ursu, se prezentase „doctorul“ şi-i oferise un medicament care-ar putea să-i intereseze. Conveniseră să se întîlnească undeva, într-un restaurant de periferie, şi colonelul îl invitase şi pe George.

— Hai cu mine, domnule locotenent. Sînt tare curios cine-i acest „doctor“ şi ce medicament vrea să-mi ofere...

La întîlnire, doctorul Huber — purta o îmbrăcăminte cu totul neutră, un trenci gri, şapcă în pătrăţele, fular alb aruncat peste umăr, astfel că nu se deosebea cu nimic de clientela obişnuită a localului — se ridicase să-i întîmpine :

— Vă mulţumesc că aţi venit, domnule colonel. Nu mă aşteptam să vă aduceţi şi un amic.

— Locotenentul Brezeanu, colaboratorul meu, îl prezentase colonelul.

— Încîntat, domnule locotenent. Numele meu e Huber, şi sînt, într-adevăr, doctor...

George tresărise la auzul numelui. Doctorul Huber nu era un necunoscut. Un buletin informativ al Serviciului Secret de Informații îl prezenta, pe scurt, ca personaj important din „colonia germană“ ce se înfiripase rapid în București, după intrarea misiunii în țară. Cetățean al Reichului, englez după mamă, contractase afaceri în industria lemnului, semna în presă articole elogioase despre „noua ordine“ hitleristă, se zvonea că scrisese chiar și o carte în care demonstra superioritatea nazismului în fața învechitului sistem britanic — o carte care plăcuse conducătorilor hitleriști, dar care nu fusese publicată, din motive rămase obscure. Oricum, un personaj de vază, cu relații în partidul nazist și în Grupul etnic german din România. O clipă se întrebase dacă nu cumva colonelul Ursu comisese o greșeală invitîndu-l și pe el, dar doctorul Huber nu părea deloc stingherit, se purta foarte natural, glumea, zîmbea privindu-i pe rînd pe amîndoi și nu dădea nici un semn că l-ar putea deranja prezența „colaboratorului“. Schimbaseră cîteva replici despre starea vremii, despre recoltă, despre vinul pe care doctorul îl sorbea cu vădită plăcere — spunînd că anume alesese acest local — și despre cîntăreața durdulie care-și făcuse apariția printre mese, însoțită de un viorist mieros și care se ploconea mereu. În cele din urmă, colonelul Ursu își pierduse răbdarea:

— Domnule doctor, vorbeați despre un medicament

— Ah, da. Era să uit. „Medicamentul“ pe care vi-l ofer este adresa unui tip, condamnat la moarte în contumacie, care se ascunde într-o casă particulară împreună cu o anumită cantitate de arme și muniții.

— Un legionar ? tresărise colonelul.

— Exact. Bănuiam că vă interesează, altfel nu vă deranjam degeaba.

— Mai rămîne de știut care-i prețul „medicamentului“. Bani ? Înlesniri pentru un pașaport ? Ajutorarea cuiva aflat în dificultate ?

— Nimic din toate astea. Vi-l ofer gratuit, drept o dovadă a bunelor mele intenții. Am putea colabora în unele împrejurări...

— Vorbiți în numele vreunei instituții germane ?

— Nu, nicidecum, se apărase doctorul Huber. Prefer să trăiesc pe picioarele mele, nu sub tutela instituțiilor.

Ne-am putea fi de folos unul altuia, domnule colonel. Fără să ne lezăm interesele. Cel puţin eu vă promit că n-o să vă forţez niciodată mîna. Englezii au o expresie: *fair-play*.

— În activitatea de informaţii nu prea se foloseşte acest termen. „Joc cinstit" ar însemna naivitate în domeniul nostru.

— Vă înţeleg rezervele, dar rămîn la această idee. Pot exista şi parteneri loiali.

— E posibil, încuviinţase colonelul Ursu.

— De vreme ce eu întind mîna cel dintîi, aveţi dreptul să fiţi bănuitor. Dar iată adresa cu pricina. Strict autentică, o să vă convingeţi.

— Un singur amănunt: cunoaşte vreo instituţie germană această adresă?

— După cîte ştiu eu, nu. Şi chiar dacă o cunoaşte, n-ar fi dispusă s-o comunice autorităţilor române. Aşa că ar fi regretabil să afle de unde aţi obţinut-o...

— Sînt ofiţer de contrainformaţii, nu babă clevetitoare.

— Iertaţi-mă. Voiam să vă previn că doresc să-mi păstrez anonimatul.

— Face parte din prima lecţie a meseriei mele.

Doctorul Huber izbucnise în rîs, un rîs frumos, de vedetă de cinema:

— Încă o dată, scuze. Nu sînt un bun diplomat.

— E drept, sîntem cam crispaţi amîndoi, convenise colonelul Ursu. Cînd ne vom cunoaşte mai bine, sper ca lucrurile să se schimbe. Oricum, aş vrea să vi-l recomand pe locotenentul Brezeanu ca pe un om potrivit. Prin el vom ţine legătura. Este discret...

— Se vede. Toată seara n-a scos nici o vorbă.

George simţise că roşeşte. Peste masa acoperită cu damasc cadrilat se încrucişau două săbii ascuţite; prefera să urmărească duelul fără să se hazardeze într-o intervenţie nepotrivită.

— Sînt mai nou în meserie, se apărase el evaziv.

Doctorul Huber se lăsase pe spătarul scaunului şi rîsese fotogenic:

— Ştiu. Pot să-ţi spun, domnule locotenent Brezeanu, că am contribuit şi eu la numirea dumitale. Îl cunosc pe

domnul Aurică Brezeanu ; el m-a rugat să intervin pe lîngă delegatul german de la sonde...

— Vă mulţumesc. Unchiul nu mi-a spus nimic.

— Nu pentru mulţumiri ţi-am spus asta, ci ca să-ţi sporesc încrederea. Cu domnul colonel sper că am reuşit întru cîtva.

— Desigur, desigur, confirmase grăbit colonelul Ursu.

După ce se despărţiseră de doctorul Huber — era o seară calmă, de început de toamnă — colonelul îl oprise în uşa cîrciumii :

— Am avut o zi încărcată. Hai să facem cîţiva paşi pe jos, mai luăm aer...

Merseseră o bună bucată de drum în tăcere, fiecare cu gîndurile lui.

— Ciudată poveste cu doctorul Huber, murmurase colonelul într-un tîrziu. Nu mă aşteptam să fie aşa direct...

— Poate fiindcă ne cunoştea pe amîndoi. Cred că s-a documentat înainte de a hotărî să se adreseze *firmei* noastre...

— Parcă noi nu-l cunoaştem ! Se ştie de el, de afacerile şi relaţiile lui. Dar să vii aşa, pe nepusă masă, şi să oferi o informaţie de prima mînă...

— Trebuia să-l întrebaţi direct ce urmăreşte.

— Ţine minte o regulă : în meseria noastră nu pui întrebări decît cînd eşti sigur că o să primeşti răspuns. Dar, independent de asta, colaborarea cu un om ca el ne interesează foarte mult. Avem două lucruri de făcut, locotenent Brezeanu : unul, să dăm un nume de cod doctorului Huber ; al doilea, să organizăm o pîndă la adresa pe care ne-a dat-o. Un depozit legionar...

După cîteva zile, o nouă chemare telefonică. Colonelul ridicase receptorul :

— Alo... Cum ? Medicamentul ? Desigur, mi-a fost de mare folos. Bolnavul s-a ridicat din pat chiar a doua zi... Mai aveţi ceva ? Abia aştept... Vi-l trimit pe prietenul meu... Se întorsese apoi spre George : Tinere, te aşteaptă o seară plăcută în compania doctorului Huber. Dacă e ceva urgent, telefonează-mi imediat !

Cu o seară înainte, vorbind despre banca „Romgerzoo", doctorul Huber parcă intuise întrebările lui nerostite şi lansase un indiciu oarecare :

— Nu toţi germanii sînt nazişti. Există chiar în conducerea Wehrmachtului oameni care nu sînt de acord cu politica lui Hitler. Unii îşi dau pe faţă sentimentele şi-şi pierd capul ; Gestapoul lucrează zi şi noapte. Indivizii ăştia cu banca lor îşi închipuie că pot salva lumea ; aşa face domnul Goebbels cu propaganda lui despre noile arme — mitraliera electrică, mina de sticlă care nu poate fi detectată, raza morţii şi toate celelalte basme cu care încearcă să ridice moralul soldaţiilor de pe front. Totuşi, banca poate face mult rău, gîndeşte-te că în cazul unui atac din exterior, te-ai pomeni cu cîţiva indivizi de teapa ăstora aruncînd în aer reţeaua de înaltă tensiune sau otrăvind apa în zona unde se află trupele. Războiul ăsta nu se duce cu floreta, aşa că fiţi atenţi cu „Romgerzoo" !

Formulase în gînd începutul raportului şi un proiect de scrisoare către Siguranţă şi Jandarmerie ; dar iată că acum avea un lucru mult mai însemnat — dosarul lui Dumitru Toma. Încercă să construiască mai multe variante, dar toate i se părură naive şi prea transparente pentru un profesionist cum era colonelul Ursu. În cele din urmă, schiţă planul unei supravegheri banale, nespectaculoasă, dar sigură, care cerea oameni puţini şi totuşi ar fi întins o veritabilă plasă în jurul „suspectului". Se uită la ceas : ora trecuse, iar colonelului îi plăcea punctualitatea. Reciti pagina pe care schiţase planul supravegherii, luă dosarul şi se prezentă la colonel :

— Sînt gata, domnule colonel. Am studiat dosarul şi am făcut un plan.

— Bun. Ia loc. Ce concluzii ai tras din dosar ?

— Omul nu pare atît de periculos cît presupun ei. A scris poezii, a făcut propagandă ca soldat, l-au găsit cu manifeste...

— Delicte grave, dac-o luăm după legile în vigoare.

— Grave, dar nu periculoase. Pe urmă, a stat doi ani la Jilava, îşi dă şi el seama că după asta va fi supravegheat. Aşa că nu-l văd, în cîteva săptămîni, punînd la cale acţiuni de amploare.

— S-au văzut altele şi mai şi, îl contrazise domol colonelul. Ce ai de gînd să faci ?

— Supraveghere la locuinţa lui, un om pentru filaj şi un avertisment către unităţile din Bucureşti : semnal-

mentele lui și ordinul să raporteze dacă încearcă să ia contact cu militarii. Credeți că nu-i suficient ?

— Ba da. Sînt măsuri care, după părerea mea, vor da rezultate. Contactele cu unitățile din garnizoană, asta ne interesează. N-o să alergăm toată țara după el. Nici nu e treaba noastră. Dă-mi planul să ți-l semnez. Am înțeles că te ocupi personal de caz. Îți dau doi oameni, cum ai cerut.

— Vă mulțumesc, spuse George.

— Acuma să vedem ce-ai aflat despre banca fantomă.

— Știu cu certitudine că are drept scop finanțarea unor grupuri înarmate. Am obținut numele și adresa cîtorva dintre... beneficiari. Sînt oameni tineri și fac antrenamente de luptă, inclusiv trageri cu pistolul. Cu toții locuiesc în apropierea liniei de demarcație sau la granița de vest.

— La granița de vest ? Începe să devină interesant. Mai rămîne de știut ce urmăresc patronii băncii. Ai ajuns la vreo ipoteză ?

George plecă privirea. Ipoteza nu-i aparținea, era tot o sugestie a doctorului Huber.

— După unele opinii, spuse el rar, anumite cercuri naziste nu se încred în loialitatea *prietenilor* lor și prevăd eventualitatea unor... defecțiuni. Aceste grupuri ar urma să intervină în prima urgență, dacă se ivește o situație deosebită. Un fel de forțe de șoc, pînă se reorganizează dispozitivul militar.

— Faci progrese, locotenent Brezeanu. Am informații că există asemenea forțe de șoc. Sînt de părere că ele n-au ce căuta pe teritoriul nostru.

— Împărtășesc și eu această părere, domnule colonel.

— Atunci pregătește un raport către Marele Stat-Major. Băncile astea își permit cam multe.

3

Soldatul Marin Drăgoi din compania a patra se întoarse pe poziție într-o după-amiază liniștită de septembrie. Îl adusese o căruță cu pîine — zece kilometri, de la spital

pînă aici, era drum pentru un rănit încă nevindecat ; șchiopăta, de la gleznă pîn-la genunchi îl ținea ceva, ca o arsură ; altfel, viața tihnită de la spital îi priise. Căruța de manutanță se opri în preajma unui adăpost acoperit cu bîrne, îndărătul unei liziere de salcîmi care mărginea o miriște — se mai vedeau cioturile tulpinilor retezate gospodărește la aceeași înălțime, două palme deasupra pămîntului ; locul abia se deosebea de drumul negru-cenușiu, cu făgașe uscate, prin care căruța se legănase cumplit o oră încheiată.

— Regimentul, spuse căruțașul, un caporal cu barba căruntă crescută haiducește pe obrajii slabi. Arătă cu coada biciului spre bordeiul dintre salcîmi. Du-te sănătos. Mulțam pentru țigări.

Marin Drăgoi coborî de pe banca înaltă a căruței și-și luă sacul de merinde. Căruța porni mai departe, spre stînga, unde se vedea fumul bucătăriei de campanie. În marginea drumului, înainte de a ajunge la adăpost, Marin văzu cîteva morminte ; trecu pe lîngă ele, citind din mers numele scrijelate pe cruci. Nume necunoscute — alde Ion, alde Gheorghe, caporali, soldați, făcuți una cu pămîntul, probabil, la un bombardament.

În preajma adăpostului, stînd pe vine lîngă o centrală telefonică de campanie, un soldat cu capul gol, în cămașă, meșterea ceva la niște fire. Marin Drăgoi se așeză lîngă el, pe taluzul de pămînt care adăpostea pe jumătate cutia urîtă, kaki, uzată.

— Noroc, camarade. Ai idee pe unde-i compania a patra ?

Centralistul îl măsură cu privirea, se uită o clipă la zgîrietura lungă, abia vindecată, de la tîmplă și dădu din cap înțelegător.

— Vii din spital ?

— Din spital. Și nu mai cunosc locurile. Ne-am mutat, așa-i ?

— De cînd ai plecat ?

— Trei săptămîni.

— Da, ne-am mutat săptămîna trecută. Vreo zece kilometri înapoi.

— Ne apropiem de casă.

— Mai avem destul, zise centralistul. Care-o mai apuca. I-ai văzut pe-ăia, acolo ? Ieri-noapte, o bombă, chiar pe adăpostul lor. I-am adunat bucată cu bucată. Azi-noapte ne-au lăsat în pace. Să vedem diseară.

— Şi compania a patra ?

— Mai are niţel şi-ajunge pluton. Ăştia din linia-ntîi se tot împuţinează. Uite, ia-o încolo, spre dreapta. Dincolo de salcîmi începe poziţia voastră.

— Locotenentul e teafăr ?

— Acum o oră era, a vorbit la telefon cu dom' colonel. E ordin să întărim poziţiile. Asta e.

— Asta e, întări Drăgoi şi porni, şchiopătînd, prin miriştea moale, spre capătul lizierei de salcîmi.

Mai întîi văzu bulgării de pămînt zburînd prin aer. Pe urmă, cînd ajunse mai aproape, văzu spinările oamenilor care săpau de zor. Dintr-un şanţ de comunicaţie apăru sergentul Cioată, comandantul plutonului, un tînăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, slab şi ciolănos. Cînd dădu cu ochii de el, sergentul se urcă pe marginea şanţului şi puse mîinile-n şold :

— Ia uitaţi-vă, flăcăi, cine vine.

Capetele goale şi asudate ale celorlalţi se arătară deasupra mormanelor de pămînt.

— A-nviat mortul, bă ! strigă în derîdere soldatul Catrina, tuns chilug şi ars de soare, sărind şi el afară din groapă.

Marin Drăgoi se apropie, păşi peste şanţul de comunicaţie şi dădu mîna cu sergentul :

— Bine v-am găsit.

— Te-ai mai îngrăşat, acolo, în spital, spuse Catrina măsurîndu-l din cap pînă-n picioare. Ţi-a priit odihna. Eşti numai bun de-nsurat.

— În schimb tu ai slăbit ca un ogar, rîse Drăgoi. Ce face artelnicu-ăla, te ţine la post negru ?

Catrina băgă mîinile în buzunare şi-şi trase în sus pantalonii cu o mişcare comică. Ceilalţi izbucniră în rîs.

— Curg hainele de pe tine, se miră Marin Drăgoi.

— Ai uitat cum e pe front, pezevenghiule ! Acuma ştiu şi eu metoda : la primul brand o fac pe mortul, ca tine.

— Bă judeţ, tocmai tu te-ai găsit să mă foarfeci ?

— Păi dacă pleci la spital şi mă laşi să sap şi partea ta... Ia uită-te aici.

Întinse palma. Drăgoi văzu bătăturile ca nişte monede mici. Fluieră a mirare, cercetînd faţa mică, ascuţită, a lui Catrina.

— Da' ce-aţi făcut, fraţilor ? Mutarăţi munţii din loc ?

— Aş ! Săparăm măşti. Măşti în picioare, cum ne-a învăţat dom' locotenent. Înguste ca un puţ, adînci cît să stai pe vine şi să nu ţi se vadă capul. Îs tare bune la foc de artilerie. În astea, doar să cadă proiectilul drept pe tine, altfel n-ai habar. Vezi, cît ai fost tu la spital noi ne-am făcut ai dracului. Acuma o iei de la cap, ca un recrut...

— Şi tu cum stai ? întrebă sergentul. Eşti gata, te-au vindecat ăia acolo ?

— Mai sîngerează. Cît p-aci să-mi taie piciorul, aşa zicea doctorul. Rană periculoasă.

— Atunci de ce te-ai grăbit încoace ?

— Despre partea mea... spuse Drăgoi şi nu-şi termină vorba. A venit comisia, cică e nevoie de oameni în linia-ntîi. S-au uitat şi la mine. „Un fleac, zice unul cu galoane, care mirosea a parfum. Du-te pe poziţie, că începe iar ofensiva şi n-avem cu cine face faţă !“ Au luat şi bucătarii spitalului şi i-au trimis în tranşee, că s-au pierdut mulţi oameni.

— Păi cu atîţia morţi şi răniţi... spuse abătut Boroianu, din tranşeea alăturată. Noi avuserăm noroc pînă acum.

— La toţi ne vine rîndul, spuse sumbru Catrina.

— Mai tacă-vă gura, mă, că v-aude careva, se răsti sergentul. Aşa v-apucă de la o vreme, cînd pe unul, cînd pe altul. Tu, Catrina, o să dai de bucluc. Într-o bună zi parcă te văd între jandarmi.

— Mai bine la arest decît să-mi rămînă oasele p-aici.

— Ce vorbeşti ! Crezi că scapi cu zece zile de arest ? A zburat puiul cu aţa, leat. Acum te judecă Curtea Marţială, şi-a doua zi îţi faci rugăciunea. Ar fi păcat, după ce-am scăpat teferi pînă acum...

— Am scăpat ! Stai întîi să treacă iarna asta, dom' sergent. Ger şi pe la noi, da' nu ca aici. Cică nemţii au dus-o tare prost astă-iarnă. Ne-nvăţaţi, de, cît îs ei de nemţi, n-au pomenit patru'j' de grade minus.

— Numai nemţii ? spuse Drăgoi. Eu, unul, am auzit multe acolo, în spital. Un majur de la cavalerie a rămas fără degete la picioare.

— Norocul lui.

— Noroc pe naiba ! Nu l-au trimis acasă, îi trimit doar pe ăi răniţi grav. Cică nu-i benzină. Adică e benzină, dar le trebuie nemţilor pentru tancuri.

— Bă vere, am feştelit-o ! ţipă de departe Stănică, aruncîndu-şi casca de-a dura în şanţ.

— Ce te-a găsit, ţigane ? Ai văzut iepure ? Sau ai băut ceva ?

Stănică se apropie, îşi trase răsuflarea, îşi trecu dosul palmei peste nasul lung şi ascuţit şi-şi roti ochii holbaţi.

— Să-mi moară mama şi părinţii, dom' sergent, n-am băut nimica. Da' la noapte o să fie atac mare. A auzit centralistul de la a treia cînd vorbea dom' colonel la telefon.

— Iarăşi atac ? bombăni Catrina. Mai bine ne-am lua catrafusele pînă nu-ncepe artileria.

— Gata, Catrina, îl opri sergentul. Ţi-am spus că o să dai de bucluc. Şi voi ce căscaţi gura la el ? Hai, puneţi mîna pe lopeţi, întăriţi taluzurile, măriţi gropile, că la noapte nu se ştie.

— Ba se ştie, spuse Stănică. Dac-o veni iar tancurile... Ce companie-i asta ? Am rămas trei'ş'unu de inşi, aşa a pus artelnicul pe foaie. Trei'ş'unu, taman un pluton, mînca-ţi-aş sufletul.

— Tacă-ţi gura, strigă sergentul. N-am zis să nu vorbim de moarte în plutonul ăsta ? Hai, Drăgoi, pune şi tu mîna pe lopată. Ori te-ai boierit acolo, în spital ?

Stănică se apropie, dădu mîna cu Drăgoi :

— Eu ziceam că ţi-o da drumu-acasă. Te fericeam : uite la el, teafăr-teafăr, hai acasă la Măria.

— N-am nici o Mărie, spuse Marin Drăgoi.

— Mai bine, că n-are cin'te plînge. Nu ca mine, cinci puradei şi piranda. Cînd o rămîne fără mine, apoi neică...

— Nu cobi, ţigane, spuse Boroianu sărind în groapă. Sergentul de la a treia tot aşa, s-a apucat să-şi jelească moartea şi peste-o oră l-a făcut bucăţi o bombă de brand.

— Aşa ne ducem toţi, făcu Catrina. Mă, ştiţi ce-aş face eu de-aş fi mai mare ?

— Catrina, termină cu prostiile !

— Nu-s prostii, dom' sergent.

— Voi ăştia de la Glavacioc... mormăi sergentul. Gata, la lucru, că vine dom' locotenent.

Începură toţi să sape, li se auzeau din cînd în cînd icniturile. Într-un tîrziu, ţiganul se opri din lucru şi se aşeză pe vine lîngă mormanul de pămînt scos din groapă :

— Dom' sergent, trăi-ţi-ar familia, cum îi zice satului ăla care se vede colo-şa ?

— Habar n-am, răspunse sergentul fără chef.

— Da' cît e d-aici pîn-acasă, ai ?

— Vreo mie de kilometri, îi strigă Boroianu de alături.

— Hauliu, făcu Stănică plesnindu-şi cu palma obrazul piele şi os. De-ar şti piranda tuma unde-am ajuns ! Ce cătăm noi p-acilea, mînca-v-aş sufletul ? Plecarăm cu ăştia să capturăm lumea, ă ? Şi ăi de-acas' n-au ce să puie-n blide, ă ? Şi te mai întorci şi ciung ori şchiop, să stai cu mîna-ntinsă la uşa bisericii, ă ?

— Acum l-a apucat pe-ăsta, spuse exasperat sergentul. Ce-aveţi azi, mă oameni buni ? Scoal' de-acolo, Stănică, şi pune osul la treabă, şi mai ţine-ţi beleaua aia de gură !

— Lasă-l, dom' sergent, interveni Marin Drăgoi. Păi să fi văzut ce-am văzut eu în spital ! Doi răniţi într-un pat, şi cînd murea unul, aduceau îndată altul, de pe sală. Şi ştiţi cum ziceau ? „Măcelăria lui Hitler“.

— Auzi, ai dracului ! Şi nu le făcea nimeni nimic ?

— Ce să le facă ? Nu erau destul de oropsiţi şi-aşa ? A venit într-o zi un general să vadă spitalul. Cum e, băieţi, aţi fost viteji, una, alta. Şi unul i-a zis-o de-a dreptul: „Dom' general. cît o s-o mai ducem aşa ? Murim degeaba prin străini“... Generalul s-a făcut că n-aude. S-a-ntors cu spatele şi-a plecat.

— Nu i-a zis nimic ? se miră sergentul.

— Ce să-i zică ?

— Oricum, disciplina...

— Disciplină cu burta spintecată, rîse amar Drăgoi.

— Mai bine să fumăm o ţigară, spuse Catrina. Jurnal avem, o mînă de mahorcă se mai găseşte...

— Lasă, îl opri Marin Drăgoi. Uite colea, ţigări nemţeşti. Fac cinste, c-am venit din spital.

— Aha ! Asta zic şi eu cinste, spuse sergentul. Uite ce fumează alde Friţ şi Franţ, nu mahorcă de-a noastră.

— Ce vorbă-i asta, sergent !

Sergentul se întoarse, își îndreptă capela și salută :

— S'trăiți, dom' locotenent. Vorbeam așa, despre țigări. A venit și Drăgoi din spital.

— Noroc, Drăgoi, bine-ai venit, îi întinse mîna locotenentul. Te-au reparat ăia, ești bun de luptă ?

— Da, să trăiți.

— Foarte bine. Poate le mai dai curaj ăstora. Se plîng ca niște babe.

Marin Drăgoi se legănă pe călcîie, neștiind ce să spună. Ceilalți tăceau și ei. Locotenentul își netezi cu degetul mare mustața deasă, retezată în colțul buzelor, și spuse privind în jos :

— Ce-i drept e drept, ne-au cam tras pe sfoară nemții. Una promit și alta fac. Noi le dăm grîu să ducă-n Germania, și ei nu-s în stare să ne trimită muniție la timp.

— Păi vedeți ?

— Văd eu... Văd, dar îmi țin gura. Cu lucruri de-astea nu se glumește. Își scoase casca, trase din buzunar o batistă mototolită, își șterse fruntea cu început de chelie.

— S-aude că plecăm acas', spuse sergentul ca pentru sine. O fi adevărat, n-o fi...

— A fost, dar acum nu mai e sigur. Vin de la batalion. Cercetașii zic că se pregătește un atac. Nemții au aflat și ei ; au adus azi-noapte niște tunuri. Cam mititele, e drept...

— Ca să fugă mai ușor cu ele.

— Catrina, gura ! se răsti locotenentul.

— Păi nu vedeți ? Din vară tot fugim și noi, și ei. De-om ține-o tot așa, pînă-n Crăciun sîntem acasă.

Locotenentul își puse iarăși casca. Se desfăcu la gulerul vestonului.

— Măi băieți, plutonul vostru e cam gură mare. O să vă-mpart în toată compania.

Sergentul se apropie un pas și spuse încet, cu privirea-n pămînt :

— Ar fi păcat, dom' locotenent. Sîntem împreună din prima zi de război. Și ne-am tot rărit. Mai alaltăieri, ați văzut : doi deodată, Dragomir și Țarălungă, dumnezeu să-i ierte...

— Băieţi buni, încuviinţă locotenentul. Dar vezi, glonţul nu alege.

Catrina se apropie şi el, scoase din manşeta mantalei ponosite o scrisoare :

— Dom' locotenent, primii un plic de-acasă. A venit toamna, bătrînii mei au rămas singuri şi le-au luat boii la rechiziţie. N-au cu ce să are, n-au cu ce s-aducă lemne pentru iarnă. De ce nu ne-om întoarce noi frumuşel acasă, să ne vedem de sărăcia noastră ? Ce căutăm noi aici ?

— Ia mai taci, măi Catrina !

— Judec şi eu...

— Judecă alţii pentru tine. Tu eşti soldat, fă-ţi datoria. Altfel te văd cu mîinile-n cătuşe şi, zău, mi-ar părea rău. Gîndeşte-te la cei de-acasă şi vezi să nu faci vreo prostie.

— Dar, între noi fie vorba, dumneavoastră n-aţi vrea să... ?

Locotenentul se făcu că n-aude.

— Mă duc la plutonul trei. Voi vedeţi-vă de treabă şi mai lăsaţi pălăvrăgeala, că tot n-ajută la nimic.

Catrina îl privi cum se depărtează, apoi începu să răzuie cu lopata peretele şanţului.

— Am avut noroc de comandant bun, spuse. Poţi vorbi cu el fără teamă. Hai, fraţilor, să mai tragem un zor, că acuşi se întunecă.

Marin Drăgoi săpă cît săpă, cu un fel de bucurie, după atîtea zile de nemişcare pe targa din spital ; curînd îşi simţi piciorul zvîcnindu-i şi răsuflarea iuţită de efort. Înfipse lopata în mormanul de pămînt şi-şi îndreptă privirea spre sergent :

— Nu mai pot...

— Eşti galben ca ceara. Nu trebuia să te pun la muncă aşa, din prima zi. Ajunge, du-te la bordei. Ţigane, fă bine şi ajută-l, să nu cadă pe drum. Spitalul ăla l-a slăbănogit de tot. Hai, daţi-i drumul.

— Ce-aştepţi, vere ? spuse voios Stănică luîndu-l de cot pe Drăgoi. Hai, poftim la *compartament*. Ne dăm centurile jos şi tragem la aghioase pînă mîine.

— Ai vrea tu, rîse sergentul. Tot la somn şi la mîncare ţi-e gîndul.

— Asta-i a soldatului, dom' sergent. N-am mai dormit în pat de-o lună şi mai bine.

— Nu-i vreme de dormit. Te duci la manutanță să aduci niște pîine și vii imediat înapoi.

Stănică încuviință din cap și-și luă pușca de pe marginea șanțului. Îl prinse pe Marin Drăgoi de subțioară și-l ajută să urce cele două trepte grosolane :

— Copăcel, frate-miu. Ia-o încet, sprijină-te de mine.

— Nu se mai vindecă odată, spuse Drăgoi cu dinții încleștați de durere. Unde dracu-i bordeiul ăla ? E departe ?

— Colea, la cîțiva pași. Îndărătul salcîmilor. Hai, ia-o încet. Te doare ?

— Încă cum ! Mă tem că rămîn șchiop. Doctorul zicea că nu...

— Știe el, că d-aia-i doctor. Uite, ia-o pe-aici, că dacă te-nfunzi în noroi nu mai ieși. Așa pățiră unii cu căruțele, a-mpins toată compania la ele... Bă vere, e nasulie. Să moară mama, alde Frițu e pe drojdie. Mi-a spus Gore, chelnărul de la popotă. Cică vorbea ofițerii între ei. Eu, frate-miu, n-aștept să-mi las oasele p-aici !

— Păi ce-o să faci ?

— Mă duc unde-oi vedea cu ochii. O țin tot către apusul soarelui și ajung eu acasă odată și-odată !

— Ești nebun, strigă Marin Drăgoi. N-auziși ? Pîn-acasă îs pe puțin o mie de kilometri.

— Am picioare zdravene.

— Și dacă te prind ?

— Cum mi-o fi scris, vere. Decît aici, să mă schilodească ! Dragomir și ăla, Țarălungă, s-a dus într-o clipită.

— Cum s-a întîmplat ?

— Păi acu'vreo săptămînă, veniră niște avioane și... Bieții băieți. Avea și ei neveste, părinți... Ce-o zice cînd o primi scrisoarea ?

— Îl blestemă pe...

— Îl blestemă, dar el îi dă-nainte, ce-l doare ? Ce-i pasă ?

Cîteva clipe pășiră în tăcere, zdrobind bulgării de miriște cu bocancii grei.

— Auzi, mă Drăgoi ?

— Ce e ?

— Hai și tu cu mine.

— Eu ? spuse Drăgoi speriat. Ești nebun, mă, ți-am spus. N-ai nici o șansă. Poliția de campanie mișună prin gări, prin trenuri...

— Taci, mă, mergem pe jos, ne îmbrăcăm țivili și umblăm din sat în sat, ca pribegii. Găsim noi să-i păcălim. Zău, la noapte o ștergem.

— Nu las eu compania, spuse Drăgoi. Abia m-am întors. Și mi-e milă de locotenent. Să-l beștelească ăi mari pentru mine ?

— Treaba ta. Acuma, n-o să te apuci să le zici ce ți-am zis.

— Așa mă cunoști tu pe mine ? Ce, sînt Iuda ? Dar îți spun că faci o prostie. Nu se poate, o mie de kilometri pe jos...

— Păi încoa' nu venirăm tot pe jos ? Cum am ajuns pîn-aici, oi ajunge și-napoi acasă. Nu mai pot, frățioare, îs sătul de război. Mă duc acasă la nevastă și la copii. Da' uite c-am ajuns la *compartamentul* nostru. Dormim în el cu rîndul, că mai mult stăm pe poziții.

În bordei — o construcție improvizată, cu pereții nu prea netezi și acoperișul din ramuri de salcîm încă verzi, peste care puseseră pămînt — părea mai frig decît afară și mirosea a bocanci soldățești. Pe lîngă pereți erau culcușuri de paie, avînd drept căpătîi ranițe și foi de cort.

— O să oftăm noi după sălașul ăsta, spuse întunecat Stănică.

Marin Drăgoi nu răspunse. Se întinse pe un culcuș de paie și închise ochii. Simțea că-i vine amețeală ; cercuri colorate i se învîrteau prin fața ochilor. Auzi ca din depărtare vocea lui Stănică :

— Să te pansez mai strîns. Uite, buiește sîngele prin fașă. Aolică, păi ce-ți făcură acolo, la spital ? Doctori e ăia de te lasă să pleci cum ai venit ?

Între timp desfăcu cu îndemînare bandajul ; Drăgoi simți ciupitura tifonului desprins de pe rană ; durerea îl făcu să-și vină în fire. Îl auzi pe țigan cum sfîșie un pachet de pansament individual.

— Este că am mînă ușoară ?

— Oho !

— Te las, văd că n-ai chef de vorbă. Mă duc să fac rost de pîine. Am eu unul la manutanţă, ne găsirăm din sate vecine.

Drăgoi făcu un efort să-i răspundă :

— Aşa-mi placi, nu cu gînduri negre, ca adineauri.

— Ce are una cu alta ? spuse Stănică din uşă. De întins tot o-ntind, să ştii. Dar n-o să-i las pe fraţi să moară de foame. Hai, pune cornu-n pernă şi trage un pui de somn. Cînd te scoli, poate de răzgîndeşti. Mi-e urît singur atîta drum.

— Nu mă răzgîndesc. Pe de-o parte, e mai bine de unul singur, te strecori mai uşor. Îţi urez s-ajungi teafăr.

— Doamne-ajută, spuse Stănică şi ieşi.

Marin Drăgoi se ghemui mai bine în culcuş şi trase peste el pătura uzată, aproape străvezie. Simţea febra învăluindu-i încheieturile cu o durere aproape plăcută. La plecare doctorul îl prevenise :

— Spre seară o să te mai scuture niţel. Să nu te sperii. Iei o aspirină şi te culci. Fereşte-te de răceală.

— Acolo, în tranşee ? zîmbise el amar.

— Aşa e, oftase doctorul. Uit mereu unde sîntem. Pînă m-oi mai deprinde...

Spitalul de campanie era instalat în clădirea şcolii săteşti. Se mai vedeau pe pereţi urmele hărţilor şi ale tablourilor, iar sub fereastră, chiar lîngă capul lui, cineva zgîriase o inimă străpunsă de săgeată şi două litere ; probabil iniţialele a doi îndrăgostiţi în uniformă de şcolari.

Într-o zi primiseră daruri din ţară ; societăţile filantropice adunau lucruri pentru răniţi. În pachetul pe care i-l dăduse sanitarul găsise o ciocolată, un prosop şi o pereche de ciorapi albi de lînă. Încercase să-şi pună ciorapii ; foşnise ceva într-unul din ei. O hîrtie. Citise : „Soldaţi români ! Nu vă jertfiţi pentru războiul lui Hitler !"

— Ce-i, băiete, ai găsit ceva interesant ?

Tresărise, dînd să ascundă hîrtia, din care citise doar o frază. Medicul — tînăr, frumos, ochi încercănaţi de oboseală, barba nerasă contrastînd cu albul halatului — întinsese mîna cu un gest imperios :

— N-o mai ascunde, că am văzut despre ce e vorba. Dă-o-ncoace şi nu vorbi la nimeni despre asta. Nu vreau să mă trezesc cu poliţia de campanie pe cap, ai înţeles ?

— Da, domnule căpitan, am înțeles. Nici n-am apucat s-o citesc...

— Cu atît mai bine. Un rănit în convalescență are nevoie de liniște.

— Și de medicamente pentru suflet, adăugase Marin Drăgoi.

— Uite filozoful ! Doctorul se dăduse mai aproape de targa lui. Cu ce te ocupi, filozofule ?

— Sînt pușcaș doi.

— Asta nu-i meserie.

— Asta fac de doi ani de zile.

— Și înainte ?

— Ajutor de meșter la toate. Taică-meu e mecanic la moară într-o comună din Vlașca. Cînd eram în vacanță, îl ajutam.

— Ce școală ai ?

— Patru clase de liceu.

— Atîta ?

— Bani de taxe. Tata nu prea mai poate să muncească. E cam șubred ; a fost rănit în celălalt război.

— Război și iar război, oftase medicul depărtîndu-se. Bătrînul de lîngă el ascultase totul prefăcîndu-se că doarme. Fusese adus de două zile, era șofer, o bombă îi lovise în plin mașina. După grija cu care-l înconjurau cele două surori de caritate, se vedea că era grav rănit. Îl auzise șoptind, după plecarea doctorului :

— Măi camarade, am găsit și eu o hîrtiuță d-aia. Am pus-o bine, s-o arăt nepoților acasă...

— Ce spune-n ea ?

— Spune ce știm și noi. Că n-avem ce căuta aici. Că murim pentru Hitler.

— Să mi-o dai și mie.

— Diseară, cînd s-or mai potoli. Ah, doamne, de ce mă chinuiești !

Fața bătrînului se acoperise de sudoare. Îl auzea scrîșnind din dinți de durere.

— Soră !

Sora, o bătrînă măruntică și iute ca un titirez, se apropiase cu o seringă în mînă, dezvelise șalele slabe ale bătrînului și-i făcuse o injecție. Bătrînul îi mulțumise ca de obicei :

— Ești un înger. Acuma, două-trei ore sînt liniștit. Ah, de-aș avea o putere...

După o vreme îl auzise iar :

— Pînă aici n-am știut ce-i o injecție. N-am luat nici măcar o pastilă de tuse în viața mea. Mă trag din neam de oameni tari. Bunică-mea a atins suta de ani. Și uite-acum cum mă chinui. Nevastă-mea mi-a zis să am grijă, să nu răcesc... Nu știu ce-i aia un guturai... Nevasta... Soldat român... Un cîine...

Adormise vorbind, răpus de puterea serului aceluia liniștitor. Marin îi auzea răsuflarea scurtă, sacadată și nu putea să adoarmă. Stătea cu ochii pironiți în tavanul înalt, pe care pîlpîia blînd lumina săracă a felinarului de veghe pus tocmai lîngă ușă. Cuvintele din manifest i se roteau prin minte ca o poruncă ; un om cu fața aspră, întinzînd degetul spre el, îi striga amenințător : „Nu vă jertfiți pentru războiul lui Hitler !" Își făgăduise să-i ceară manifestul a doua zi, ca să-l citească pe îndelete. În noaptea aceea rana de la picior îl duruse mai tare. Și cea de pe frunte începuse să-l supere, cu toate că se închisese deja, rămăsese doar o cicatrice subțire și roșie, de la tîmplă pînă deasupra sprîncenei, care-l ținea cînd încerca să privească în sus.

În zori, îl trezise o oarecare vînzoleală : îl duceau pe bătrîn cu targa. Pătura pămîntie, uzată, îi acoperea fața.

— Măcar a scăpat de chin, spusese sora.

Sărise ca ars din patul său de suferință :

— Atîta ați găsit să spuneți la căpătîiul lui ? Un soldat, mort pe front, atîta merită ?

Medicul se apropiase neguros, cu capu-n piept, cu pumnii strînși în buzunarele halatului :

— Vrei vorbe frumoase ? Crezi că ajută la ceva, filozofule ?

— Bine, dar a fost un erou...

— Ca să fii erou trebuie mai întîi să mori. Prea mare prețul, nu găsești ?

— Urîți războiul, domnule căpitan.

— Cum să nu-l urăsc ? Războiul înseamnă moarte, iar meseria mea e să lupt împotriva morții. Îți trebuie luni de zile ca să vindeci o rană pe care un glonț a provocat-o într-o clipă. Războiul lucrează repede, medicina nu-l poate concura. După un atac, operez cîteva zile și nopți. Și nu

reuşesc totdeauna să înving. Asta voiai să spun la căpătîiul lui ?

Se depărtase tot aşa, sumbru, cu pumnii strînşi în buzunarele halatului. Se mai întorsese o dată, privindu-l ţintă :

— Omul ăsta avea o constituţie de fier. Putea trăi o sută de ani. Războiul a zădărnicit posibilitatea asta. Războiul, filozofule, e o negare a naturii. E cel mai mare accident care intervine în ordinea firească a universului. Mă duc să chem preotul. El ştie să vorbească mai frumos la căpătîiul unui mort.

— Dar mai puţin adevărat, murmurase Marin Drăgoi.

Şi pe urmă, linişte. Zile cenuşii, fără evenimente, ore lungi în penumbră, străpunse cînd şi cînd de un geamăt sau de şoaptele răstite ale medicului către infirmieri. Lung răgaz pentru amintiri — vîntul zguduind ferestrele bucătăriei într-o seară de Ajun ; prin geamul aburit se zăreau nelimpede săniile zburdînd la vale ; c-o zi înainte se avîntase într-o cursă nebună, şi a doua zi se trezise bolnav. Zăcea înfofolit pe patul înalt din bucătărie, focul duduia în sobă şi el tremura, cu muşchii crispaţi, şi mama se întrerupea din frămîntatul cozonacului şi venea să-i pună dosul mîinii pe frunte, şi mîna ei mirosea a vanilie, mirosul acela fără pereche din seara de Ajun, afară lătrau cîinii, stîrniţi de glasurile vesele ale colindătorilor, şi mama era lîngă el, ocrotitoare...

O durere ascuţită îi fulgeră piciorul rănit. Deschise ochii, văzu peretele de pămînt cioplit grosolan şi-şi aminti prorocirile sumbre ale soldatului Catrina. Dumnezeule, şopti, de-aş scăpa numai cu-atîta...

4

Toma o văzu de departe, pe trotuarul lat din faţa Universităţii. Amalia ! Fata semăna izbitor cu Amalia, aceiaşi zulufi aurii ieşind de sub băscuţa bleumarin cochetă, acelaşi aer sportiv, degajat... Amalia, trei luni de dragoste intensă şi deznădăjduită, parcă umbrită de o presimţire ;

curînd după ce fusese arestată venise zvonul neliniştitor, devenit apoi certitudine : Amalia murise în închisoare, murise şi-atît, nici o explicaţie, părinţii ei, oamenii aceia cumsecade, umblaseră pe la autorităţi ; după multe stăruinţe, un personaj grav dăduse la iveală buletinul de deces, scurt şi neconcludent : „sincopă cardiacă".

— Imposibil, spuneau bieţii oameni, sincopă cardiacă la vîrsta ei, cu constituţia ei, patinatoare, campioană de înot, ce s-a petrecut aici ?

— Vă rog fără insinuări, spusese personajul acela, vă înţeleg tristeţea, dar asta nu vă îndreptăţeşte să...

Fata veni, îşi potrivi ceasul-brăţară. El îi zîmbi, dar se păru că nu-l vede ; aruncă doar o privire spre ceasul cel mare, din vîrful stîlpului, se întoarse pe călcîie şi plecă ; era într-adevăr frumoasă — faţa albă, delicată, nas mic, ochi albaştri, doar gura cu buze cam subţiri exprima o anume sobrietate care nu stă bine unei fete de optsprezece sau douăzeci de ani — cel mult douăzeci, aprecie Toma pornind în urma ei pe bulevard. O săptămînă, se miră el, acum o săptămînă un individ posac îmi arunca hainele peste ghişeu, mormăind ceva despre inventar, iar azi...

Traversă Calea Victoriei. Pe trotuarul de sub terasa Cercului Militar, un bărbat fără picioare, neras, cu veston soldăţesc, mormăia monoton :

— Fie-vă milă, fraţilor, m-au schilodit pe front...

Fata grăbi pasul, ferindu-se să-l privească pe nenorocit. Avea un mers elegant, cu pas elastic. Purta un mantou bleumarin, cu umeri înalţi, scurt pînă sub genunchi. O fi studentă, încercă să ghicească Toma. Copil de neam, în căutarea aventurii. Pe naiba ! Cei care căutau aventura dezertaseră demult. Ca Băleanu, cu lavaliera şi pletele lui, şi poeziile lui de revoltă în stil byronian. Le citea la întrunirile culturale, graseind. Într-o seară venise poliţia. Băleanu tocmai declama: „De dohrul tău, libehrtate..." Toţi la comisariat. După vreo două ore, un poliţist întrebase mieros „cine-i domnul Băleanu" şi-l scosese de acolo, povăţuindu-l să se astîmpere, că un băiat de familie nu se cade să...

Ceilalţi dormiseră o noapte la arest, ca să se înveţe minte. De atunci poetul byronian nu mai călcase pe la întrunirile lor. Pe urmă se terminase şi cu întrunirile. Ziarele aduceau veşti despre război, Cehoslovacia fusese invadată de trupele de asalt ale Reichului nazist, printre oameni circulau zvonuri neliniştitoare, hitleriştii vor să ocupe România ; Transilvania e ameninţată cu invazia, se decretase mobilizarea, băieţii plecaseră la regimente, iar regimentele plecaseră pe graniţa de vest. Îşi aminti într-o clipă cum acolo, în gară, ca recrut, primise de la legătura lui cuvîntul de ordine — toţi la datorie, sub arme, Partidul Comunist Român consideră că apărarea patriei este datoria tuturor, comuniştii vor fi în primele rînduri, cu arma-n mînă... În cazarmă continuase munca de răspîndire a ideilor partidului. Îl surprinseseră în timpul unei convorbiri cu cîţiva soldaţi despre problema eternă a ţăranului român, pămîntul ; ofiţerul contrainformator raportase comandantului, un colonel masiv, autoritar, care-l chemase :

— Lasă-mi soldaţii în pace, omule, că-s destul de amărîţi şi-aşa. Le-au rămas locurile nearate şi tu vii să pui paie pe foc, să le spui că nu le-ajunge pămîntul, parcă ei n-ar şti asta. Mi s-a propus să te trimit în judecată, n-o s-o fac. Dar vreau să te astîmperi, să nu mai faci agitaţie. Sau dacă vrei să faci agitaţie, îndeamnă-i să fie gata de luptă, să înveţe repede totul, că s-ar putea s-avem nevoie.

Scăpase, atunci, de tribunal, dar faptul rămăsese consemnat undeva. Comisarul, după arestare, îi spusese :

— Te ştim noi, spui că nu eşti comunist, dar cine a făcut propagandă printre soldaţii regimentului, în '39 ?

După demobilizare scrisese un poem despre soldatul care-şi află liniştea cu arma-n mînă, la hotarul patriei primejduite ; poemul apăruse într-o revistă cu tiraj mic ; comisarul îi vîrîse tăietura din revistă sub ochi :

— De asta ce mai spui ? Nu eşti dumneata poetul ?

— Eu sînt. Dar poezia n-are nimic subversiv.

— În schimb revista în care a apărut are. Este o publicaţie comunistă, adică era, a interzis-o statul, aicea îs două tabere, una înfiinţează reviste şi alta le interzice, şi

după ce se interzice una apare alta, cu alt titlu, dar cu aceleaşi idei subversive.

— Apărarea ţării nu-i o idee subversivă.

— Dar strofa asta despre situaţia de acasă a soldatului ?

— E reală, domnule comisar. Am stat de vorbă cu oamenii, în cazarmă ; erau îngrijoraţi.

— Aşadar, recunoşti că ai făcut propagandă ?

— N-am făcut propagandă, stăteam pur şi simplu de vorbă, la o ţigară, cu soldaţii, şi ne povesteam unul altuia...

— De ce după armată n-ai mai activat în cercul cultural ?

— Se dizolvase de la sine, făceau parte din el cîţiva muncitori din cartier, cîţiva studenţi, s-au împrăştiat, nu le mai ardea de poezii şi cîntece. Au venit pe urmă legionarii, cu alte cîntece...

— Lasă propaganda, se răstise comisarul.

La radio se auzeau mai ales marşuri, şi cîntecul german la modă „Lily Marlen" — un felinar la poarta cazărmii şi fata tristă care aşteaptă un soldat... Cîntec vechi, cu versuri nostalgice, căruia ritmul de marş îi imprima o asprime ciudată ; hitleriştii îl transformaseră într-un fel de imn al războiului lor.

Trecuseră de Schitu Măgureanu și fata nu întorsese măcar o dată capul să vadă dacă o urmează ; mergea în acelaşi pas egal, abia atingînd asfaltul. Să fi luat măcar tramvaiul, gîndi Toma. Unde mă duce ? Doar nu și-a pus în gînd să ocolească tot Bucureştiul !

Din curtea Facultăţii de Drept, grupuri de studenţi ieşeau gesticulînd cu caietele, și Toma se temu să n-o piardă ; grăbi pasul. Fata aruncă şi ea o privire înapoi. El îi zîmbi, dar privirea ei trecu indiferentă mai departe. Fata aşteptă să treacă tramvaiul, apoi o luă spre Cotroceni. Pe pod un sergent de stradă gras tropăia, ocolind băltoacele. Sergentul urmări fata cu ochii, apoi se întoarse spre Toma, care-i zîmbi. Omul legii se încruntă și-și îndreptă umerii ; nu părea dispus să încurajeze un tînăr care se ţine după o domnișoară bine îmbrăcată.

Într-o seară se plimbase cu Amalia aici, pe Splai, fusese singura lor plimbare adevărată, Amalia era ţinută din scurt acasă, tatăl ei, acum pensionar, lucrase la o bancă și

păstra ceva din aerul de bunăcuviință și solemnitate propriu instituției ; ea îl invitase, spre a-și motiva într-un fel plecările de acasă cînd nu avea cursuri ; la masă bătrînu arătase spre storcătorul de lămîi :

— Dă-mi, te rog, țitroniera...

Îi rămăsese, ciudat, această amintire — mîna cu manșetă albă întinsă cu zgîrcenie, abia indicînd „țitroniera" ; îl mai văzuse o singură dată, în haine negre, cu pălărie-melon, la înmormîntare, tăcut și demn, în timp ce soția lui leșina mereu, în mijlocul cîtorva femei bine îmbrăcate, toate în doliu, probabil surorile ei. Bătrînul suporta cu stoicism lovitura cea aspră, cine nu-l cunoștea l-ar fi crezut nepăsător, își păstra înfățișarea impasibilă, frămîntînd cu degetele borul vechii pălării-melon, pînă cînd, la marginea gropii, izbucnise într-un plîns tăcut, chinuit, care-i scutura umerii aduși. Toma văzuse, de departe, un individ care urmărea cu detașare întreaga ceremonie. Nu știa pe atunci — era curînd după manifestația din Parcul Carol, de Întîi Mai — că individul este comisar de poliție ; îl revăzuse, după ani, în biroul rece și neprimitor, ațintind o lampă de birou asupra lui și cerîndu-i pe toate tonurile „date despre organizația voastră". Ce căuta comisarul atunci, la înmormîntare ? Probabil se temea că tatăl Amaliei va face scandal, va protesta împotriva destinului nemilos care-i răpise fata, va demasca regimul deținuților politici din închisori... Dar el își reprimase durerea ascunzîndu-și sentimentele, ca un vechi și corect funcționar de bancă...

Ajunseră pe o stradă liniștită, cu vile cochete și curți pline de verdeață. Soarele lumina aici o tufă de trandafiri, acolo un chioșc, porțile deschise ale unui garaj, o servitoare bătrînă măturînd aleea... Fata dispăru o clipă printre castanii cu frunze îngălbenite ce mărgineau trotuarul. O descoperi pe treptele unei vile zugrăvite în roz, cu grădiniță în față. Lăsase portița deschisă — invitație s-o urmeze. Toma intră fără să șovăie. Curtea era pardosită cu frunze moarte ; o iederă bogată acoperea pe jumătate zidul cenușiu care o despărțea de casa vecină.

— Aici sîntem în siguranță, spuse fata cu glas melodios. Vecinii mă cunosc, știu că am cheia. Vin săptămînal să aerisesc și să ud florile. Fii atent la trepte...

El trecu printre cei doi dragoni din capul scărilor şi dintr-un salt ajunse lîngă ea. O privi ţinîndu-şi răsuflarea; ar fi dorit să-i mîngîie părul blond scurt.

— Cunosc casa, spuse. Am mai fost aici, acum patru ani. Exact patru — în treizeci şi nouă.

— Ce legătură aveai cu... ? se miră fata vîrînd cheia în broască.

— Fusesem coleg de liceu cu Cornea junior, şi ne-a invitat pe cîţiva, de Crăciun. Am cîntat colinde şi am băut *Cointreau*. Pe urmă l-am ascultat pe Cornea junior bătînd cîmpii pe teme filozofice şi am încercat să-l lămuresc care-i diferenţa între socialism şi naţional-socialism...

Fata descuie uşa masivă de stejar şi o împinse nu fără greutate. Intrară într-un vestibul cam întunecos ; ea vîrî cheia pe dinăuntru şi încuie cu grijă.

— Pentru mai multă siguranţă, explică. Şi ce-a mai fost la petrecerea aceea ?

— Cornea junior m-a întrebat politicos cum de mai sînt în libertate cu asemenea idei. Mai tîrziu l-am văzut pe stradă cu cămaşă verde şi pistol la centură. După rebeliune a fugit în Germania, ascuns într-un vagon cu porci.

— Simbolic. Cît despre domnul Cornea senior...

— Ştiu. A murit de inimă, în patruzeci şi doi.

— Nu le ştii chiar pe toate, spuse fata înţepat. Are un frate prin Vîlcea, singurul moştenitor, care m-a angajat să am grijă de casă. La o lună sau două trimite pe cîte cineva să vadă ce mai e pe-aici. Pentru ochii vecinilor... o să spun că vii din partea lui.

— E-n regulă. Cu ce te ocupi ?

— Totdeauna pui întrebări pe neaşteptate ? Sînt ucenică la o croitoreasă fără clientelă.

— Îi faci reclamă, spuse Toma privind-o din cap pînă-n picioare.

Fata roşi.

— Mersi pentru compliment. Ai uitat că e război ? Cu toată reclama, lumea cumpără mai degrabă pezmeţi decît mantouri. Dar slujba asta îmi prinde bine, umblu prin tot oraşul cu marfa sub braţ, vardiştii mă lasă-n pace... Dumneata cu ce te ocupi ?

— Eu ? spuse Toma. Pînă săptămîna trecută am purtat un număr în loc de nume. Şi haine cu dungi mai late decît astea pe care le vezi.

— Ah, ai fost la... Iartă-mă, spuse ea. Tocmai voiam să te-ntreb de ce eşti aşa de slab.

— Arătam şi mai rău cînd am ieşit, dar am fost cîteva zile la ţară, la taică-meu. M-a hrănit aproape cu sila. Mai stăm mult aici, în uşă ?

— Iartă-mă. Coborîm pe aici, şi-i arătă treptele aflate imediat în dreapta uşii.

Mai aruncă o privire prin geamul îngust ca o ambrazură al uşii de la intrare, apoi coborî scara care ducea la subsol. Ajunsă pe culoarul de jos, se întoarse spre el şi-i întinse mîna, ca unui copil neascultător care rămîne mereu în urmă. O uşă se deschise undeva, după colţul coridorului, şi o siluetă se ivi în semiîntuneric. Fata se dădu deoparte, lăsîndu-i faţă-n faţă. Toma îl recunoscu într-o clipă, cu tot întunericul. I se păru doar ceva mai gîrbovit, mai cărunt.

— Bun găsit, nea Petre !

Celălalt deschise braţele şi-l cuprinse puternic.

— Bine-ai venit, băiatule. Ai scăpat, vasăzică. Doi ani de zile, ai ? Cum ai dus-o ?

— Dacă-mi dai drumul să răsuflu, îţi spun. Petre îl lăsă, rîzînd, şi-i făcu semn să înainteze. Se opri o clipă să-i arate grinda groasă care traversa culoarul :

— Fii atent la pragul de sus. Aţi venit bine ?

— Linişte totală. Domnişoara şi-a jucat de minune rolul. Am urmărit-o ca un crai care se ţine după o fată frumoasă. Şi jur că a fost foarte plăcut.

— E cea mai bună tehniciană a noastră. Faceţi cunoştinţă. Tovarăşul Toma, tovarăşa Ana.

Toma îşi scoase pălăria şi sărută ceremonios mîna fetei.

— Încîntat de cunoştinţă, tovarăşă Ana. Ţi-ai ales un nume potrivit. Mă gîndesc la legendă : Ana înfruntînd primejdiile ca să aducă merinde meşterului.

— Şi un musafir, rîse ea. Numai că meşterul se îngroapă el însuşi aici, în timp ce Ana se plimbă prin oraş.

— Nu m-am gîndit la legendă, zise Petre. Poftim, poftim. Îmi pare rău că nu-ţi pot arăta salonul de sus.

— L-am vizitat acum patru ani. I-am povestit domnişoarei. O casă frumoasă.

— Da. Şi mai are un merit : nu e suspectată de Siguranţă. Se opri în faţa unei uşi scunde, pe deasupra căreia trecea o conductă izolată cu ipsos. Aici e sediul, spuse. Fii atent să nu-ţi turteşti pălăria.

Toma rîse, se aplecă, trecu pe sub conductă şi intră. Camera era destul de înaltă şi largă ; pe peretele opus uşii, aproape de tavan, avea două geamuri acoperite cu hîrtie neagră. Un bec fără abajur lumina mobilierul sumar : un pat de campanie într-un colţ, în mijloc o masă pătrată acoperită cu „Universul", iar în jurul ei două scaune fără spătar, de modă veche.

— Asta-i sediul nostru, spuse Petre parcă scuzîndu-se. Modest, dar sigur ; n-au nici o bănuială. Într-un cartier ca ăsta, numai „lume bună"... Mai ies uneori, noaptea, să mă plimb. Nici ţipenie de om pe stradă. Iar în faţa cîte unei vile, maşini multe, muzică... Lumină nu, că e camuflaj. Dar asta nu-i împiedică să petreacă.

Toma se aşeză pe scaunul străvechi, care se cam clătina. Îşi luă obrajii în palme.

— Nea Petre, abia aştept să intru în acţiune. Cred că o să-mi reiau treaba la uzină...

— Nu poţi acum, abia ieşit de la închisoare, să mai faci muncă organizatorică. Ţi-am pregătit altceva. Siguranţa te-ar suspecta, cred că directorul nici nu te-ar mai primi acolo. De altfel, treburile merg bine, celula s-a întărit şi-şi trăieşte viaţa. Mereu sînt acţiuni ; şi săptămîna trecută au lăsat lucrul. A venit poliţia, scandal mare. În cele din urmă directorul a făgăduit să mărească fondul cooperativei, l-a schimbat pe individul care făcea aprovizionarea, şi treburile s-au mai îmbunătăţit. Oricum, oamenii au căpătat încredere şi nu se mai tem ca înainte. Celula noastră i-a învăţat să fie uniţi...

— Asta-i foarte important.

— Noi trebuie să-i ajutăm să înţeleagă asta. Nu numai într-o fabrică, ci peste tot. Revoluţia trebuie să-i găsească pregătiţi. Să înţeleagă limpede ce urmărim, să ne cunoască programul şi să vină alături de noi.

Toma zîmbi, puţin intimidat :

— Nea Petre, îţi dai seama că doi ani de zile am fost rupt de lume ? Am fost pe-acasă, taică-meu mi-a mai spus cîte ceva ; am ascultat oamenii vorbind în tren, pe stradă... Prea multe noutăţi dintr-o dată : evoluţia frontului, preţul alimentelor, măsurile de apărare pasivă, situaţia politică internă...

— Explicabil, spuse Petre. Trebuie s-o iei treptat, să te pui la curent cu toate. Deşi ziarele nu spun mare lucru. Cenzura lucrează de zor, pînă şi scrisorile de pe front sînt citite rînd cu rînd. De aceea preferăm legătura directă ; stăm de vorbă cu familiile ostaşilor, îi învăţăm pe oameni cum să strecoare veşti aparent nevinovate, îi ajutăm să distingă adevărul din frazele prudente şi zgîrcite ale scrisorilor.

— Nea Petre, cînd am ieşit din închisoare am văzut un fluturaş cu o lozincă, lipit pe un stîlp.

— Un fluturaş ? se miră Petre. În ultimul timp n-a mai...

— Am găsit şi eu unul, spuse Ana.

— Unde şi cînd ?

— Azi-dimineaţă, în tramvai. L-am luat cu mine...

— De ce faci imprudenţe ? o mustră Petre. Ia să-l văd.

Ana pipăi cu degetele în guleraşul bluzei, scoase la iveală un petic de hîrtie roz. Petre examină bileţelul în lumina becului.

— Nu-i făcut de noi. Ce idee, să tipăreşti fluturaşi pe hîrtie roz !

— Uteciştii aveau un mic stoc.

— Dar i-au ridicat, cu material cu tot, în vară. Şi uită-te la litere. Astea nu-s litere de tipografie. Par mai degrabă cioplite din lemn sau cauciuc...

Ana se ridică, schimbă o privire cu Petre.

— Mă duc să ud florile. Aşa, pentru liniştea vecinilor. Staţi liniştiţi de vorbă. Mă întorc peste o jumătate de oră. Trebuie să plecăm amîndoi odată, cum am venit.

— Tot pentru liniştea vecinilor, întregi Toma.

Ana plecă, după ce-i aruncă un zîmbet peste umăr. Toma rămase cu ochii pe uşa prin care dispăruse fata. Surprinse apoi privirea lui Petre cercetîndu-l şi zîmbi stingherit. Petre zîmbi şi el :

— Tinerețea... Păcat de voi, măi copii. Ați nimerit timpuri grele...

— Și practic ce am de făcut ? se strădui Toma să schimbe vorba.

— Lucrurile stau cam așa : tipografia am adus-o aici.

— Cu totul ?

— Cu totul. De ce te miri ? Cînd le-au descoperit pe celelalte, n-a fost de nici un folos că aveam materialul la adrese diferite — colo literele, dincolo cerneala și hîrtia, în altă parte mașina de tipărit. Erau riscuri mari la transport. Așa că s-a hotărît — totul la un loc. Un loc foarte bine ascuns, se-nțelege.

Se ridică, dădu masa deoparte, dezgolind un mic intrînd care ascundea o clanță. Apăsă, împingînd în același timp cu umărul. O bună parte din zid lunecă ușor, deschizîndu-se ca o portiță prin care putea trece, aplecat, un om. Toma simți mirosul familiar al cernelii tipografice în întunericul ce se căsca dincolo de zid. Petre înaintă, trecu prin bortă, se auzi un declic și lumina electrică dezvălui o încăpere joasă, boltită, cu pereții netencuiți.

— De fapt e beciul din curte, spuse Petre de dincolo. Înaintează, nu-ți fie teamă. Ana e sus, așa că nu ne pîndește nici o primejdie. Ventilația se face prin garaj, acolo e și ieșirea de rezervă. Pe toate le-au prevăzut băieții...

— Care băieți ?

— Prietenii tăi de la uzină. Ei ne ajută să difuzăm materialul. Cînd îl avem...

Toma mîngîie cu palma roata neagră, lucioasă a mașinii tip Boston ; o învîrti cu o jumătate de tură, și articulațiile complicate se mișcară cu un sunet ușor, dezgolind placa pentru forme.

— Nu-mi place s-o văd așa, nefolosită. S-a hotărît să pregătim un buletin, un fel de gazetuță în două pagini. Asta-i sarcina ta : vei fi redactorul buletinului.

— Foarte bine. Abia aștept să mă apuc de lucru. Cum procedăm ?

— Eu transcriu știrile după radio, mai avem ceva vești din întreprinderi, scrisoarea unui soldat lăsat la vatră, pregătim și o chemare, sus, în capul paginii. Ai un mic ziar în mînă, ce zici ?

— Nu-mi vine să cred. Acolo, la închisoare, începusem să văd lucrurile cam în negru. Gardienii atotputernici, umilința de a executa totul ca o mașină ; zvonuri alarmante, mizerie. Plus singurătatea, izolarea. Te cuprinde o teamă fără nume, ți se pare că totul e pierdut. Și deodată, o tipografie, vești bune despre celula din uzină, și sarcina de a edita un ziar. E o diferență, trebuie să mă înțelegi. Doi ani de zile, acolo, am croit planuri : ce-o să fac după ce ies. Mă vedeam vorbind la mitinguri, în fața a sute de oameni...

— Prin intermediul buletinului vei vorbi țării întregi. E mai bine așa. Trebuie să rămîi „la lumină"; pentru aparențe, vei lucra într-un atelier de reparații auto. Acolo se perindă multă lume și treci neobservat. Patronul e un om cumsecade, cu vederi largi. Nu-i pasă că ai fost la închisoare, nu se teme de „agitatori", cum ar face un director de fabrică. Ni l-a recomandat nea Pandele.

— Nea Pandele... murmură Toma. Auzi, totdeauna am avut senzația că e un nume conspirativ, că nea Pandele e un fel de simbol...

5

George tresări văzînd *Renaultul* tras la umbră, într-o latură a clădirii. Mica lui vacanță se sfîrșise — șeful era sus, se întorsese din călătorie de-o săptămînă, iar acum trebuia să-i raporteze tot ce-a făcut în lipsa lui. Urcă treptele cîte două și deschise ușa biroului.

— Bine-ați venit, domnule colonel !

— Ei ! Credeam că n-o să te bucuri că mă vezi. În lipsa șefului, știi proverbul. Ia loc, amice.

— Ați lipsit un veac, se plînse George.

— Și cu ce rezultate ! O cercetare care n-a lămurit nimic. Valea Prahovei e un cazan în clocot. Nemții văd peste tot sabotaje și ne cer să luăm măsuri. Adevărul e că oamenii nu prea se omoară cu lucrul. În ultimele luni producția de petrol a scăzut mult. Tot felul de motive : se defectează pompele, se sparg conductele, un tren dera-

iază, n-au piese de schimb pentru instalaţii... M-am dus, de fapt, să anchetez povestea cu trenul. Patru cisterne cu benzină distruse ; pagubă mare. Sub ochii santinelelor germane. Şapte comisii s-au plimbat pe-acolo ; experţi de tot felul. Eu m-am rezumat la interogarea militarilor din garda trenului. Nimeni n-a văzut nimic, nici comandantul, nici ostaşii care erau de pază. Trenul oprise o oră, să ia apă ; atunci se pare că au pus bomba...

— A fost o bombă ?

— Evident. O bombă cu mecanism întîrziat. Experţii au descoperit locul unde era fixată — între tampoane. De la ea a pornit incendiul... Mă rog, cu ocazia asta am aflat multe lucruri. Valea Prahovei e înţesată cu germani. Baterii antiaeriene, formaţii de pompieri, detaşamente de pază... Plus experţi, împuterniciţi, delegaţi, reprezentanţi şi cum vrei să le mai zici. În realitate, agenţi care au misiunea, să protejeze livrările de benzină. Consilierul tehnic de la o rafinărie este omul amiralului Canaris, ofiţeri din Gestapou o fac pe mecanicii de locomotivă, portarul de la biroul comercial german are alură de caporal din trupele de asalt... Dar asta nu-i împiedică pe sabotori să-şi continue opera... Ei, la război se mai întîmplă şi de-astea. A calculat cineva cît petrol a ieşit din ţară în acesti doi ani? Oamenii se opun cum pot iar eu unul nu-i condamn pentru asta. Secătuim ţara pentru interesele altora...

Se întrerupse brusc, ca un om care-şi dă seama că a vorbit prea mult. Nu, nu-i asta, îşi spuse George. Un om cu echilibrul lui, cu exerciţiul lui profesional, nu poate să se poarte ca un palavragiu. În anii de cînd lucra cu el izbutise să-l cunoască bine, era un om echilibrat, nu-şi ieşea niciodată din fire, nu comitea imprudenţe şi nu spunea vorbe pe care să le regrete. Se gîndi că mai degrabă colonelul îi dă să-nţeleagă care e opinia lui adevărată despre ceea ce se petrece, dar nu poate face asta de-a dreptul — tocmai el, a cărui menire e să combată asemenea opinii...

Colonelul Ursu se apropie de fereastră, îşi aprinse o ţigară, se întoarse brusc spre George :

— Vorbele n-ajută, amice. Degeaba ne frămîntăm noi în chestiunea petrolului, că tot nu putem face nimic.

— Acceptaţi o întrebare, domnule colonel ?

— Dep.n` · de ntrebare. Ştii că există întrebări sortite să nu pr mească răspuns.

— Îmi as. m riscul, zîmbi George.

— Atunc', încearcă.

— Mai întîi s-o formulez cumsecade. Petrolul e al nostru, trenul care-l duce e german. Dacă l-aţi ·prinde pe atentator l-aţi da hitleriştilor să-l judece ?

Colonelul Ursu rîse încet, veni lîngă el, cam în spatele lui, şi George se gîndi că nici măcar mişcarea asta n-o făcuse întîmplător ; voia, pur şi simplu, să-şi ascundă privirea în timp ce dădea răspunsul.

— Neamul Brezenilor este dotat în mod deosebit pentru diplomaţie. Trebuie să dau un răspuns care să fie la înălţime. Ei bine, aş putea să spun că nu m-am gîndit la asta, cîtă vreme nu s-a ivit prilejul. Dar nu-i adevărat. M-am gîndit. Trebuia să-mi pun ipoteza, încă înainte de a ajunge acolo, ştiind că e vorba de un sabotaj. Un concurs de împrejurări şi dau peste autor. Ce fac ? Ei bine, locotenent Brezeanu, ce-ai face dumneata ? Te-ai gîndi că omul respectiv acţionează dintr-un impuls patriotic : nu vrea ca petrolul nostru să iasă din ţară. Pornirea e lăudabilă, fapta dimpotrivă. Ei bine, dacă mi-ar fi dat să aleg, nu cred că l-aş dezvălui pe autorul atentatului. Aş prefera să recunosc că n-am avut dibăcia să-l descopăr, aş lua măsuri ca fapta să nu se mai repete, dar nu l-aş trimite pe bietul om în faţa plutonului de execuţie.

— Vă mulţumesc, este răspunsul pe care-l aşteptam. Fireşte, e o simplă ipoteză...

— Îţi dau un sfat : nu te mai juca de-a ipotezele. Rişti să fii înţeles greşit. O ipoteză nu e totdeauna o dorinţă, dar o anumită categorie de oameni le confundă destul de des.

— Dac-aş şti că faceţi parte din această categorie, aş regreta întrebarea.

— „Aş“ este o particulă gramaticală care introduce tot ipoteze. Mai bine să trecem la treburile noastre. Cum stai cu dosarul Toma ?

— Lucrăm cu toate forţele, conform planului. Dar deocamdată n-am obţinut nici un rezultat. Nimic suspect în comportarea lui pînă acum.

— Mai precis. Relatează tot ce-ai făcut.

George își pregătise din vreme raportul, frază cu frază, pentru a da cît mai multe amănunte fără să spună de fapt esențialul. Făcu o pauză, ca și cum și-ar fi sistematizat gîndurile, apoi începu :

— Am trecut la supravegherea lui Toma imediat după ce am primit ordinul. Locuiește la vechea adresă, trecută în dosar, pe Sebastian, într-o cămăruță cu chirie. Nu s-a întîlnit cu nimeni, nu l-a vizitat nimeni. În prima zi a ieșit în oraș, să-și cumpere mîncare ; noi după el. Mai greu era cînd se așeza la cozi, mi-a fost teamă să nu-și dea seama că oamenii noștri îl filează. S-a întors acasă devreme ; a doua zi s-a sculat dis-de-dimnieață și a plecat la gară. A luat bilet pînă la Răstoaca, satul lui.

— Auzi, nu mai rețin, e căsătorit ?

— Nu.

— Părinții ?

— Mama decedată acum cîțiva ani. Tatăl lui trăiește acolo, la Răstoaca, e fierar.

— Hm, muncitor...

— Mai degrabă mic capitalist, se strădui George să-l apere. Am cerut relații la șeful postului de jandarmi. Grigore Toma e cineva în sat. O fierărie, astăzi, e mai mult decît o pereche de foale, un baros și-o nicovală. Fierăria aceea e un atelier mecanic în toată legea. Are ceva utilaje, repară mașini de cusut, construiește instalații pentru puț american, drege secerători... Un om de vază Grigore Toma, asta-i concluzia șefului de post.

— Atunci cum îți explici că fiul său... ?

— A urmat liceul în București, frecventa niște societăți culturale, știți, e puțin poet...

— Poet cu manifeste, bombăni colonelul. Dacă nu s-o fi lecuit acolo, în închisoare...

— Nu pot să afirm că s-a lecuit. Ce pot să afirm e că nu s-a apropiat de nici o unitate militară și, în general, n-a luat legătura cu nimeni. Pînă acum; nimic suspect.

— Tocmai prin asta e mai suspect. N-are o iubită, n-are prieteni ? Vechii colegi, *tovarășii*, l-au uitat cu toții în doi ani de zile ? Cei de la Siguranță mi-au telefonat și astăzi, abia intrasem în birou. Mă întrebau dacă n-am dat de vreun fir. Am impresia că vor să-l înfunde iarăși, pînă nu apucă să facă vreo ispravă. Ține minte cu ce termen

l-au gratulat : „comunist periculos". Caută motive să scape de el.

— În ce mă priveşte...

— Ştiu, te înţeleg. Nu-ţi convine să faci treaba altora, dar n-avem încotro. Continuă supravegherea. Cu atît mai bine dacă omul nostru s-a cuminţit...

— M-am gîndit şi eu la asta, domnule colonel. Dacă-l determinăm să stea cuminte, avem şi noi de cîştigat. În schimb, dacă îşi ia avînt, ne alegem cu reproşuri, că n-am ştiut să prevenim...

Se întrerupse, ca şi cum ar fi meditat intens. De fapt aştepta, sperînd că şeful său va merge mai departe, pe firul acestui raţionament.

— S-ar putea să ai dreptate, murmură colonelul.

— Nu înţeleg.

— N-ar fi rău să te-ntîlneşti cu el ca din întîmplare şi să-i spui de-a dreptul : ştim cine este şi să facă bine să se ţină departe de unităţile militare...

— Colosală idee, domnule colonel !

Entuziasmul lui era sincer. Ideea unei întrevederi cu Toma îl fascina ; raportul său către colonel nu conţinea chiar tot, de pildă, drumul lui Toma la vila din Cotroceni, pe urmele unei fete blonde şi elegante. Ar fi vrut să-i vorbească, să intre în legătură cu el, dar „profesorul" nu îngăduise asta. Acum însă, avea prilejul s-o facă, ba încă la lumina zilei, din ordinul colonelului Ursu...

— La ce te gîndeşti ?

— Ştiţi, n-am avut încă de-a face cu comuniştii...

— Sînt adversari redutabili, să ştii de la mine. Să luăm, bunăoară, manifestul roz. Ce mai ştii de el ?

— Nimic. Nici cei de la Siguranţă n-au dat nici un răspuns.

— Ei bine, cînd am venit, am găsit pe masă buletinul de analiză de la laborator. Experţii susţin că a fost tipărit cu litere din cauciuc. Iar cauciucul provine de la Uzina Chimică.

— Un indiciu destul de vag, spuse George simţind un fior rece pe şira spinării. Ce legătură poate fi între Uzina Chimică şi nişte copilandri care s-au jucat imprimînd pe hîrtie roz o lozincă : „Jos războiul ! Vrem pîine !" ? După opinia mea, nu e limbajul unei organizaţii serioase.

— Iar după opinia mea, lucrurile stau tocmai invers. Comuniştii au tipărit fiţuicile astea ca să ne arate că nu mai au alte mijloace. Iar între timp, îşi pun pe roate o nouă tipografie. Ce zici ?

— Ar fi o idee...

— Au fantezie, dragul meu. Ţii minte, în primăvară, cînd au pus manifeste în cutiile de scrisori ale ofiţerilor din Bucureşti ? Trebuie să ne aşteptăm la orice. Acuma uite altă poveste : buletinul S.S.I.-ului pe luna trecută menţionează că la anticariate se caută cărţi despre marxism-leninism. Printre solicitanţi sînt magistraţi, ofiţeri, oameni politici.

— Curiozitate ştiinţifică, ridică George din umeri. În fond, marxismul este un curent filozofic, nu ? Ni s-a vorbit despre el şi la facultate...

— Vezi lucrurile cam simplu. Părerea mea e alta : că ideile revoluţionare cîştigă teren. Mai criza, mai aventura legionară, mai războiul — toate astea devin arme pentru comunişti. Nu trebuie să fii cititor în stele ca să deduci încotro se-ndreaptă lumea...

George se temu să înfrunte privirea cercetătoare a colonelului. Oare bănuieşte ceva ? se întrebă. Eu sînt de vină, că mi-am dat drumul la gură... Încercă să abată firul discuţiei.

— Eu, unul, nu prea mă simt tare la politică. Mă străduiesc să-mi îndeplinesc misiunile, fără să caut un suport teoretic pentru o acţiune sau alta.

— Nici pe mine nu mă tentează speculaţiile teoretice. Ziceam doar aşa, ca idee... Oricum, sîntem soldaţi, avem îndatoriri precise, iar dacă nutrim unele convingeri, nu sîntem obligaţi să le exteriorizăm. Armata e în afara politicii. Şi cu asta, dacă n-ai nimic împotrivă, am încheiat pe ziua de azi. E timpul să mergem la masă.

— Dacă-mi permiteţi vă invit la Capşa, au adus nişte tulburel din noua recoltă.

— Mersi, mă aşteaptă soţia. Am lipsit atîtea zile... Ştiu eu că dacă intrăm la Capşa mai întîlnim cunoscuţi şi o lungim. Aşa că iartă-mă.

Zîmbi. Ca să atenueze refuzul, îşi explică George.

— Așa rămîne cu Toma, reluă colonelul cînd ieșiră în stradă. Pentru noi ar fi interesantă o discuție cu un comunist. Chiar cu unul... inactiv, cum spui dumneata.

— O să-ncerc, domnule colonel.

În capătul străzii văzură un *Opel Kapitän* sclipitor, cu capota ridicată. Omul care trebăluia ascuns îndărătul capotei le ieși deodată în față :

— Domnule colonel, domnule Brezeanu, ce plăcere să vă văd !

— Aceeași plăcere și de partea noastră, răspunse colonelul. Ce faceți, domnule doctor ? Ați rămas în pană ?

— Ah, mofturi de-ale automobilului. Dar acum nu mai sînt supărat pe el. Mi-a dat prilejul să vă-ntîlnesc. Ce-ați spune de o mică șuetă pe diseară ? Cîțiva prieteni, un vin bun, într-un colț liniștit...

— Regret, spuse colonelul, astăzi am niște obligații de familie. Tocmai despre asta discutam cu locotenentul Brezeanu.

George confirmă cu o mișcare din cap, încercînd să ghicească motivul pentru care colonelul refuzase invitația : nu voia să-și lase soția singură, sau pur și simplu nu-i convenea să fie văzut în compania unui om ca doctorul Huber ?

— Sper că dumneata n-ai astfel de obligații, domnule Brezeanu, zîmbi doctorul Huber.

George scoase o țigară, se căzni s-o aprindă încercînd să cîștige timp. Ar fi vrut măcar un semn din partea colonelului.

— Locotenentul Brezeanu e burlac, spuse colonelul. Nu-i ține nimeni contul.

— Înseamnă că diseară e invitatul meu, spuse voios doctorul Huber. O mică întîlnire prietenească, diseară la opt, la „Princiar". De acord ?

— Cu plăcere, spuse George, intuind just intenția colonelului.

— Atunci așa rămîne. Pe curînd, domnule colonel.

Trînti capota mașinii și se urcă la volan. Motorul porni „la sfert"; doctorul Huber le făcu un salut amical cu mîna și porni în viteză.

George privi lung mașina care se depărta.

— Așadar mi-am făcut rost de o petrecere...

— Mai exact de o misiune. Doctorul Huber are ceva deosebit dacă i s-a defectat maşina chiar în preajma comandamentului. Te rog să fii punctual la întîlnire... Mergi spre Capşa ? Te duc cu maşina.

— M-am răzgîndit. Mă duc să-l atac pe unchiu-meu de un prînz.

— Hoţule, te pregăteşti pentru întîlnirea cu doctorul! Salută-l pe conul Aurică din partea mea. Şi... poţi să-i spui ce-am constatat la Ploieşti. O să-i facă plăcere.

— Sînt convins de asta. Vă mulţumesc, domnule colonel !

Aurică Brezeanu îşi construise o vilă spaţioasă, modernă, pe bulevardul Bonaparte ; alesese dinadins zona aceasta, ca să-i vină mai la-ndemînă cînd pleca spre Ploieşti, să-şi viziteze sondele. Acum însă, drumurile lui se răriseră ; lăsase în grija tehnicienilor producţia, iar cu contractele nu trebuia să-şi mai bată capul : toată cantitatea extrasă în schela lui se livra Germaniei la nişte preţuri care — îi mărturisise lui George nu o dată — îl făceau să i se urce sîngele la cap. Un motiv în plus să nu-i placă războiul şi să combată, în surdină, politica mareşalului. Poate prea în surdină, gîndi George pe cînd taximetrul se oprea în faţa vilei.

— Nepotul care-şi mai aduce aminte uneori de unchiul bătrîn şi singuratic, îl întîmpină Aurică Brezeanu.

— Dumneata bătrîn ? Văd că-ţi menţii de minune forma.

— Am dat jos cinci kile, se lăudă unchiul. Metoda e simplă : canotaj. În fiecare dimineaţă, pe Herăstrău, o oră de vîslit întins şi s-a zis cu burta. Îmi pare bine că ai venit. Am trimis familionul la ţară, la culesul viilor, aşa că sînt singur şi nefericit. Vom lua masa împreună.

În salonul spaţios, cam întunecat, mirosea vag a flori proaspete. Pe capacul pianului, o partitură rămăsese deschisă.

— O ţuică, înainte de masă ?

— Nu-i rea ideea, spuse George şi frunzări partitura de pe pian. Văd că te-ai dedat preocupărilor artistice.

— Mai omor timpul, răspunse unchiul îndreptîndu-se spre uşa care ducea în interiorul casei. Am găsit la Socec o culegere de arii celebre. Scuză-mă, am de dat instrucţiuni la bucătărie.

Unchiul dispăru. După cîteva minute reveni purtînd într-un echilibru îndoielnic o tavă cu o sticlă şi pahare. George sări să-l ajute, dar unchiul depuse tava pe măsuţă fără incidente.

— Ne-am învăţat rău, se plînse el. Nu putem face un pas fără ajutorul altora. Iar asta nu prea e în ton cu epoca, ce zici ?

— Te gîndeşti la sărăcie ?

— Mă gîndesc că revoluţia n-ar mai îngădui să ţii doi-trei servitori pe lîngă casă. Fiecare să-şi poarte singur de grijă...

Dacă numai asta ar însemna revoluţia, îi spuse George în gînd.

— Ce mai e nou ? întrebă Aurică Brezeanu turnînd în pahare.

— Şeful meu a fost pe Valea Prahovei. Producţia a scăzut, apar mereu defecţiuni la instalaţii...

— Înseamnă că englezii au început iarăşi sabotajele.

— Nu, nu englezii. Muncitorii sînt cei care sabotează, iar colonelul înclină să le dea dreptate. N-o să secătuim pungile de petrol de dragul nemţilor, cam aşa spune.

— E un om cu scaun la cap conu Mandache. Ia gustă, îţi place ? Ţuică de Văleni, ţinută şapte ani în butoiaş de dud.

George ridică paharul cu lichidul gălbui, transparent, încercînd să-şi dea aere de cunoscător.

— Are aromă plăcută. Un lucru veritabil într-o lume de falsuri.

— Ei, nici n-ai gustat bine şi începi să filozofezi. Ce vrei să spui, nepoate ?

— Uite, serviciul în care m-ai vîrît. Ştii cu ce se ocupă Biroul 2 ? Ne pun să supraveghem oameni, să-i suspectăm pentru ideile lor.

Aurică Brezeanu se lăsă pe spătarul fotoliului şi rîse încet.

— N-ai intrat încă în esență, dragul meu. Tocmai discutam astăzi cu cineva. O bună parte din evenimentele frontului au la bază activitatea serviciilor de informații. Englezii au dat tonul la povestea asta ; persoana cu care am discutat susține că ei au știut ziua și ora exactă a atacului lui Hitler spre răsărit și au comunicat-o rușilor.

— Chiar așa ? Și cum or fi aflat-o ?

— Treaba lor. Războiul are o mulțime de mistere ; uite că sînt doi ani de-atunci și încă nu știm totul. Peste încă doi ani vom afla mai multe... Cine-o mai trăi pîn-atunci. Iar eu asta am urmărit vîrîndu-te acolo : să trăiești. În schimb, tu vii cu reproșuri...

— Nu-s reproșuri, ci simple constatări. De două săptămîni mă țin după un comunist ieșit din închisoare. Trebuie să aflu ce gîndesc ei despre armată.

— Conul Mandache nu se dezminte. Ți-a dat o misiune de mare clasă. Pătrunderea comunismului în armată este un lucru foarte serios, ca să nu zic periculos. Păi dacă și armata se îndoctrinează, atunci sîntem pierduți.

— De ce ? Crezi că armata, pînă la urmă, gîndește altfel decît poporul ?

— Ce-ți trece prin cap! Asta ți se trage de la întrunirile din timpul studenției. Fii atent, nepoate, ce vorbești. E drept că familia noastră a avut întotdeauna idei progresiste, dar nici pîn-acolo încît să aștepte revoluția proletară.

— Exagerezi, spuse George și gustă din pahar : Ai dreptate, țuica e grozavă.

— Ce mai știi de doctorul Huber ?

— Diseară mă-ntîlnesc cu el, la o șuetă. Colonelul spune că de fapt e o misiune. Să discut cu el, să aflu una, alta... Doctorul Huber e un om totdeauna bine informat. Ne-a adus unele servicii. Fără să știm de ce anume o face.

— Multă lume ar vrea să știe. Uneori pare atît de îndoctrinat de fascism, încît te-apucă frica. Alteori îți trîntește o vorbă de nu știi ce să-i răspunzi, ți se pare că e o provocare. În orice caz, e un tip deștept. Ai ce asculta cînd discuți cu el.

— Tocmai pentru asta mă întîlnesc cu el. Mai exact, m-a invitat. Îl mai las să afle și el cîte ceva de pe la noi,

ca să-şi deschidă sacul mai uşor. Am impresia uneori că încercăm să ne păcălim reciproc.

— Face parte din meserie, rîse unchiul.

— Ascultă, unchiule, îl cunoşti de mult, ai făcut afaceri cu el. Ai sau nu încredere în doctorul Huber ?

— În afaceri nu pui mîna-n foc pentru nimeni, spuse evaziv Aurică Brezeanu. O regulă valabilă, probabil, şi în problemele de contrainformaţii.

În uşa din spate se arătă faţa negricioasă, împodobită cu boneţică albă, a jupînesei :

— E gata masa, domnu'.

— Bine, Gherghina, venim. Bea-ţi ţuica, nepoate.

În timpul mesei, unchiul încercă să abordeze subiecte uşoare, îi expuse teoria lui despre vinul roşu ca însoţitor al vînatului, apoi reveni la problemele care-l preocupau de fapt, se plînse de stagnarea afacerilor şi de situaţia grea prin care trecea economia şi-l întrebă pe George dacă se profilau perspectivele încetării războiului.

— Asta-i greu de spus, răspunse George. Cînd a retras armata în ţară, credeam că mareşalul are vreun gînd serios. Dar acum Hitler insistă iarăşi să trimitem trupe pe front. Cei de la statul-major se împotrivesc cum pot, trimit rapoarte despre instrucţie incompletă, se plîng de dotarea nesatisfăcătoare cu armament, caută motive să salveze o parte din unităţi. Credeam că-mi dai dumneata vreo veste, de vreme ce domnul Maniu...

— Domnul Maniu i-a scris mareşalului. Speră să-l convingă că e momentul să încheie pace. Dar Antonescu nu e omul uşor de convins. Iar nemţii sînt cu ochii pe noi, mai ales după ce Italia a încheiat armistiţiu. Nu cred că avem şanse acum. Doctorul Huber ce spune ?

— Doctorul Huber, cînd e vorba de probleme de principiu, îţi alunecă printre degete ca un ţipar. Nu reuşim încă să-l identificăm cu adevărat.

— Dacă nici Biroul 2 nu reuşeşte să afle adevărul, atunci ce pretenţii să mai ai de la mine, un simplu particular ? Că joacă o carte ascunsă, asta-i sigur. E cu nemţii, e cu anglo-americanii, greu de spus. Poate nici cu unii, nici cu alţii. O fi lucrînd pe cont propriu. Există şi aventurieri solitari. Oricum, cultivă relaţiile cu el, asta n-are cum

să-ți strice. Poate afli și lucruri care-l interesează pe domnul Maniu.

— De ce numaidecît pe... ?

— Pentru că ajutîndu-l nu ajuți numai o persoană, ci o idee.

— Democrația.

— Da, democrația. Cei din familia noastră au tradiție în politică, știi bine. Ne place democrația, și în anii din urmă am fost lipsiți de ea.

— La ce fel de democrație te referi ?

— În nici un caz la democrația proletară, cu muncitori ajunși miniștri și cu țărani deputați... Ar fi prea de tot. Păi noi ce să mai facem ? Mă vezi pe mine lucrînd la sonde cot la cot cu oameni cărora astăzi le plătesc leafă ?

— Atunci...

— Atunci mă uit spre anglo-saxoni. Democrația lor e ce ne trebuie. Să înflorească piața liberă. Nu ne convine dictatura mareșalului, care a venit prea repede după altă dictatură, cea a lui Carol. Nu ne convine rasismul domnului Hitler, fiindcă românii au fost totdeauna un popor blînd și primitor, fără prejudecăți rasiale sau religioase. Vrem parlament, și campanii electorale; și discursuri, și libertatea investițiilor. Se aude că englezii proiectează o debarcare în Balcani. Ar fi cea mai potrivită soluție. Scăpăm și de Hitler, și de comunism. Nu vreau să-l văd pe un sindicalist oarecare tronînd în biroul meu și făcînd ochi dulci secretarei. Nu putem admite comunismul, iar varianta engleză ne-ar putea ține departe de el. Cred că mareșalul, în sinea lui, tot la englezi se gîndește.

— Se gîndește la englezi și-l urmează pe Hitler.

Unchiul rîse iarăși, tuși, căută un trabuc.

— E militar și-i place războiul ; e dictator și-i place puterea ; cum să nu-l urmeze pe Hitler ? A găsit o alianță pe gustul lui și merge înainte.

— Înainte spre prăpastie.

— Ei, țara asta a găsit totdeauna forțe ca să supraviețuiască. Să nu crezi că domnul Maniu și ceilalți stau cu brațele încrucișate.

— Nici prin cap nu mi-a trecut să cred asta. Buletinele S.S.I.-ului ne țin la curent despre tot felul de consfătuiri

şi întîlniri între fruntaşii partidelor. Plus că am surprins nişte emisiuni radio cifrate, transmise în semnale morse — semn că destinatarul se află destul de departe, la mii de kilometri. Aşadar, se încearcă un schimb de mesaje...

— Aşa este, confirmă Aurică Brezeanu. Văzînd că mareşalul n-are de gînd să cedeze, domnul Maniu vrea să găsească o soluţie pe cont propriu. Înainte ca revoluţia să...

— Văd că te obsedează gîndul ăsta cu revoluţia.

— Şi n-am dreptate ? Ascult şi eu ce vorbesc oamenii; să ştii că spiritele sînt destul de înfierbîntate. Nu e ca în armată, unde toată lumea gîndeşte la fel.

— Nici măcar acolo nu se mai întîmplă asta, spuse George încet. Primim informaţii tot mai dese despre nemulţumirile soldaţilor ; se duc în permisie, văd ce se întîmplă în ţară, în oraşele şi satele lor, vin apoi şi comentează în gura mare. Războiul întreţine şi înteţeşte această stare de spirit ; la ce ne-am putea aştepta ?

— Războiul, oftă Aurică Brezeanu. După părerea mea, Hitler a făcut o mare nebunie. S-a apucat să cucerească Europa şi şi-a făcut duşman din Anglia. Pe urmă a luat-o spre răsărit. Trupele lui se bat în Africa, în Iugoslavia, în Atlantic şi în stepa rusească. Este un fel de isterie distrugătoare, care-i atrage ura lumii întregi. Războiul lui e ca şi pierdut, asta vede oricine. Şi cred c-o vede şi mareşalul.

— Atunci de ce continuă să meargă alături de el ?

— Sînt mai multe motive. Se simte dator să-i fie fidel pînă la capăt. O repetă mereu. Face paradă de onestitatea lui, de cuvîntul lui de militar. Dar nu toată lumea gîndeşte la fel. Avem mulţi oameni în ţară care caută să ţină piept pretenţiilor germane. Anul trecut, generalii care au refuzat să trimită trupe pe front. Acum, economiştii...

George îşi aminti ce aflase în ultima vreme — Banca Naţională cerea să se compenseze valoarea livrărilor de petrol către Germania, întrucît creditele atinseseră cifre îngrijorătoare; se semnalau controverse între comandanţii români şi cei germani ; apăruseră fricţiuni şi în domeniul activităţii diplomaţilor români, în ţările neutre...

— Nu s-ar spune că relaţiile cu germanii sînt prea cordiale, spuse.

— Nici nu sînt. Dar Antonescu o ţine pe-a lui. Am citit răspunsul la ultima scrisoare a lui Maniu, care-i cerea să

înceteze războiul. Se justifică sau încearcă s-o facă. Susține că a venit la guvern în momentul cel mai critic, că s-a zbătut singur să salveze dinastia și elitele țării, că acum orice acțiune de retragere de pe front ar crea pericole grave ; pierderea armatei, distrugerea orașelor și a întregii țări.

— Așadar, refuză categoric.

— Refuză. Ai noștri s-au cam lămurit, domnul Maniu caută altă soluție. Așteptăm doar un semn din partea Aliaților, ca să începem tratativele.

— Pînă la tratative de ce nu acționați direct ? În toată Europa olandezii, cehii, norvegienii, sîrbii, opun rezistență prin toate mijloacele, îi lovesc pe hitleriști din spate...

— Nu se compară. Ascultă, iubitule, poporul nostru nu e un popor violent. Preferăm manevra politică, nu lupta de guerilă. De ce să sacrificăm oameni, să dăm ocazia la represalii ? Așteptăm un moment, o conjunctură...

— Și între timp, catastrofa progresează.

— Politica e complicată, oftă Aurică Brezeanu.

În hol la „Princiar“, rezemat de pupitrul înalt al recepției, un ofițer german povestea ceva funcționarei care-l asculta zîmbind. În capătul celălalt al încăperii, la fereastră, doctorul Huber fuma. Cînd dădu cu ochii de George, aruncă țigara și veni să-l întîmpine :

— Punctual ca totdeauna, îl lăudă el.

— Și dumneata, amabil ca totdeauna, replică George.

— Am reținut o masă într-un colț mai retras. Simt nevoia să stau de vorbă cu un prieten... dacă-mi dai voie să-ți spun așa. În lumea de azi o prietenie e mai greu de obținut decît un bulgăre de aur.

Se așezară la o masă lîngă fereastra largă a salonului, conduși de un chelner impozant, în frac, cu tîmple ninse, care primi comanda într-o nemișcare solemnă. După ce chelnerul se depărtă, doctorul Huber își aprinse o țigară „Memphis“.

— Ador tutunul oriental, mărturisi el. Și cum îți spuneam, domnule Brezeanu, prietenia e un lucru rar. Să poți vorbi în tihnă, despre ce-ți place, fără teama că interlocutorul va căuta sensuri ascunse printre cuvinte sau va în-

cerca să folosească împotriva ta ceea ce-i povestești într-o clipă de sinceritate. De pildă acum, m-am întors dintr-o excursie pe Valea Prahovei. Îmbinînd plăcerea cu afacerile, evident. O doamnă — rămîne între noi, soția unui magistrat plecat în inspecție — o femeie frumoasă, dar care nu se pricepe deloc la politică. Pe Valea Prahovei lucrurile stau prost, e un fel de stare de asediu, peste tot patrule, pînde, posturi de control. Se pare că în ultima vreme s-au înmulțit actele de sabotaj și, ca urmare, efectivele germane din zonă au fost întărite considerabil.

— Da, spuse George. E un lucru nou pentru mine. În general, ofițerii de legătură germani nu prea ne informează cînd fac mișcări de trupe.

— Îți spun asta ca să-ți dai seama de importanța pe care o dă Reichul zonei petroliere, adăugă doctorul Huber.

Ca totdeauna, oscilant, ca să nu poți stabili culoarea opiniilor lui, își spuse George. Și totuși informația era importantă ; oare acesta era „medicamentul" propus pentru astă-seară ?

— Domnule Brezeanu, îmi placi. Ești discreția personificată ; parcă anume creat pentru meseria asta. Un altul, la asemenea știri, ar fi cerut amănunte pe care, din păcate, n-aș fi fost în măsură să le dau.

— Un indiscret e, uneori, un naiv, zîmbi George.

— Și ce mai e prin lume, dumneata care le știi pe toate ?

— Un inventar al evenimentelor mi-ar lua prea mult timp. Încep cu cel mai proaspăt : au apărut iarăși niște manifeste. Prin stațiile de tramvai, prin cîrciumile frecventate de soldați, ba unul a fost găsit în buzunarul unui ofițer care își lăsase mantaua la garderoba teatrului.

— Serios ? se miră doctorul Huber. Nu cumva sînt niște lozinci tipărite cu litere grosolane pe hîrtie roz ?

George bău o înghițitură de coniac și-și privi lung interlocutorul, cîntărindu-l parcă. „Noutatea" pe care-o oferise își pierdea valoarea ; în memoria doctorului informațiile stăteau ca peștii într-un năvod norocos.

— Cam așa ceva, recunoscu, zîmbind la rîndul lui. Niște fluturași, cum se zice. Dar cum de-a aflat de ele ? Ai văzut și dumneata vreunul ?

Doctorul Huber duse paharul la gură, bău pe-ndelete, lăsă paharul jos, punînd astfel o pauză de efect între întrebare și răspuns :

— Am văzut. Dar nu într-o stație de tramvai, ci pe biroul unui domn din *Siecherheit Dienst*. Un domn care are de gînd să semnaleze cazul autorităților române.

— Acel domn își închipuie probabil că autoritățile române dorm ! Sîntem pe urmele afacerii, domnule doctor. Le-am luat-o înainte. Sincer vorbind, nu ne convine ca domnii de la *Siecherheit Dienst* să se amestece în asemenea treburi. Preferăm să ne descurcăm singuri. Vom acționa cu toată energia...

— Ești drăguț cînd te aprinzi așa, zîmbi doctorul Huber. Totuși nu cred că trebuie să exagerați cu cercetările. Manifestul acesta pare mai degrabă un joc de copii.

— Crezi că nu e ceva serios ?

— Te sperie niște hîrtii ? Cine se ocupă de tipărituri n-are timp să fabrice mașini infernale. Iei viața prea în serios, domnule Brezeanu. De ce să transformăm orice mărunțiș într-o tragedie ? Lumea este foarte complicată; nu merită să-ți riști pielea, oricît de mult ți s-ar plăti. Un mort cu cont la bancă nu e mai puțin mort. Dar să lăsăm asta... Am și eu o informație pentru dumneata. Uite despre ce e vorba : führerul e îngrijorat de situația din România și pregătește măsuri drastice. Domnul Clodius a propus o blocadă a exporturilor, astfel încît să arunce România într-o criză economică, silind-o să mărească efortul de război... Așa că domnul colonel ar face un mare serviciu guvernului prevenindu-l.

— Te gîndești că se poate lua vreo contramăsură ?

— Mă gîndesc că slăbind puțin exigențele, guvernul român ar putea evita o complicație majoră.

Așadar, tot în interesul *lor* o face ! gîndi George contrariat. Doctor Huber, ce n-aș da să am o lupă cu care să pot privi în sufletele oamenilor !

— Dumnezeule ! Așa departe s-a ajuns ? Domnule doctor, dar ce spui dumneata e de-a dreptul... cum să mă exprim ca să nu-ți jignesc sentimentele ?

— Nu spune în nici un fel. În locul dumitale aş fi bucuros că deţin ştirea asta înaintea altora.

— Da. Totuşi e cel puţin neliniştitor să afli o asemenea noutate.

Doctorul Huber ridică din umeri :

— Sîntem în război. Un război care nu se duce numai cu tancurile şi avioanele...

Capitolul doi

1

Toma puse creionul deoparte și reciti textul. Era partea cea mai importantă a Buletinului, un scurt editorial menit să completeze știrile, să pună accente, să tragă concluzii și, în final, să cheme la luptă.

Pentru acest articol adunase în suflet imagini și reflecții, frînturi de fraze schimbate între oameni pe stradă, la cozi, în tramvai ; comentarii în fața etichetelor discrete care anunțau creșteri de prețuri. Din tot acest mozaic se plămădea treptat o imagine unică : starea de spirit a oamenilor era departe de ceea ce visa și proclama mareșalul ; nemulțumirile mocneau, revolta clocotea pretutindeni, gata să izbucnească, omul de pe stradă aștepta, dorea, credea într-o schimbare, criza regimului antonescian nu mai putea fi oprită. Drumul cu trenul, spre satul lui, îl ajutase să afle ce gîndeau țăranii, cum priveau ei lucrurile. În vagonul aglomerat, plin de fum, o țărancă îmbrăcată în negru se strecura printre coșuri, saci, geamantane, arătînd tuturor fotografia unui soldat :

— O fi mort, o fi prizonier, că de la Florii nu ne-a mai dat nici o veste...

Își găsise loc într-un compartiment de clasa a treia. Își făcuse loc alături de el un bărbat frumos, cu dinți puternici, îmbrăcat într-o tunică militară fără epoleți ; mîneca stîngă îi atîrna goală. Omul scosese tabachera și-l rugase să-i răsucească o țigară :

— Cu o singură mînă, e greu.

— Dar ce-ai pățit ?

— Am lăsat-o pe front. Am zis bogdaproste că am scăpat cu atîta. Era să-mi pierd și capul...

Un bătrînel de vizavi, cu barbă cenușie, povestise domol cum i-au luat jandarmii calul, la rechiziție, și-i dăduseră în schimb o chitanță.

— Mă p... pe chitanța lor. Acum ce fac eu, trag singur căruța ?

— Nouă ne-au luat bani la chenzină pentru împrumutul de război, intervenise ceferistul de lîngă el. Niște foi mari și frumoase, cu poze pe ele. Zice că au valoare oricînd. Oare mai primim banii înapoi ?

— Ce-a mîncat lupu' e bun mîncat, rînjise barbă-cenușie. Așa-i la război, tot săracul păgubește. Boierul nostru a vîndut grîu nemților și i-au dat un tractor „Lanz-Buldog", de sperie satul cu păcăniturile lui. Și cînd a fost să ne scoată la muncă, tot noi ăștia amărîții. Veniră nemții c-o baterie, tunuri mari, cu țeavă lungă, antiaeriene. Să le săpăm gropi și parapete, tot satul la treabă, și dă-i cu tîrnăcopul, nu te lăsau să bei nici apă, *schneller*, *schneller*, adică repede.

— Nu-i nevoie să tălmăcești, spusese ceferistul. Mai alaltăieri s-a stricat linia, la Toporu, ne-au pus pe ploaie, noaptea, s-o dregem. Se grăbeau spre front, de ! Și tot așa, pe lîngă noi, cu țigara-n dinți : *Schneller !*

Cînd coborîse din tren, la Răstoaca, simțise emoția sugrumîndu-l ; revedea după doi ani lungi gara mică, turnul de apă cu balustrada îngustă ca balconul unui minaret ; poteca spre sat, străjuită de oțetari obraznici, cu ramuri întinse de-a curmezișul drumului ; turla bisericii strălucind vag în soarele de toamnă. Traversase satul aproape în goană, cu pasul neostoit al omului întors acasă după multă vreme. Tatăl lui, în bătătura din fața fierăriei, stătea de vorbă cu cîțiva oameni — Drăgoi de la moară, șeful de post și încă vreo doi vecini, oameni mai în vîrstă. Meșterul Toma aruncase ziarul cît colo și alergase spre el ; ținîndu-l de după umeri cu mîndrie, îl adusese între prietenii lui. Toma dăduse mîna cu ei.

— Ce se aude ? întrebaseră aproape într-un glas. Ce mai e pe la București ?

— Bine, ce să fie...

Tatăl îi făcuse semn :

— Poți vorbi fără grijă, sînt de-ai noștri.

Dăduse o semnificație specială acestui cuvînt, și Toma îi prinsese sensul. Din discuțiile lor își dăduse seama că oamenii își limpeziseră părerile, erau porniți împotriva regimului antonescian și așteptau cu nerăbdare sfîrșitul acestei epoci negre : Grosu, bogătașul, lua șapte piei de pe oamenii care veneau să-i ceară bani sau grîne ; cererile de rechiziție curgeau ; grîul, luat aproape cu de-a sila pe preț de nimic, era încărcat în vagoane și lua drumul Germaniei; prin sate umblau zvonuri tulburătoare : despre un soldat ajuns la ocnă pentru că n-a vrut să mai plece pe front și l-a înjurat pe mareșal ; despre un refugiat tăiat de tren ; despre agenți secreți care se vîră printre oameni, îi întărîtă să vorbească și pe urmă cheamă jandarmii ; despre afișe care apar cînd ici, cînd colo, pe stîlpi, pe gardul bisericii, pe zidul primăriei, vestind oamenilor că dreptatea e aproape și să fie pregătiți ; despre răniți întorși din spital acasă, care înjură războiul în gura mare, cer pămînt și fac aluzii la revoluție.

— Toți sîntem la capătul răbdării, spusese, ca o concluzie, meșterul Toma. Trebuie să se întîmple ceva !

Cele cîteva zile petrecute în sat îi întăriseră această convingere ; oamenii pe care-i cunoștea îl întrebau, mai pe ocolite sau mai de-a dreptul, ce se aude și cît o să mai meargă așa ; unii făceau aluzie la răscoala cea mare, din '907, cînd satul se ridicase cu mic cu mare, dăduse foc la „curte“ și Grosu (ăl bătrîn) scăpase în cămașă și-n izmene, încălecase pe cal și-o ținuse într-un galop pîn-la subprefectură, de unde venise cu jandarmii.

— Și să nu se joace dumnealor cu focul, spuneau, arătînd cu degetul mare peste umăr.

Întors în București, îl vizitase pe fostul lui profesor de română, directorul liceului, care-i încurajase înclinația spre literatură. Lui îi arătase cel dintîi revista cu poezia de debut — o revistă modestă, cu pagini puține, fără ilustrații, o revistă de stînga. Directorul locuia în Ferentari, într-o căsuță aproape țărănească, cu tradiționalul cireș la poartă și fîntînă americană în curtea mică, îngrijită. Îl găsise dichisind grădina din fața casei ; purta cămașă cu mînecile suflecate, iar pe deasupra o vestă de lînă cam largă,

care-l făcea să pară mai bătrîn. Slăbise, mustaţa impozantă de odinioară era acum argintie, vorba-i era mai puţin răspicată şi privirea mai tristă.

— Toma, poete, credeam c-ai dispărut cu totul, îmi pare bine că te văd.

— Ce mai faceţi, domnule profesor ?

— Ce să fac ? Omor timpul. Vacanţa se lungeşte, în liceul nostru s-a instalat un spital de campanie. Aşteptăm să primim, provizoriu, alt local. Dumneata ce faci, mai scrii ? Vechile promoţii m-au uitat, dar văd că dumneata nu...

Se aşezase lîngă el, pe băncuţa de sub bolta de viţă ; era o dimineaţă aurie de toamnă tîrzie, cu soare blînd şi miresme de flori puţin trecute ; o linişte mîngîietoare stăpînea acest loc ce părea lipsit de întîmplări.

— Cum să vă uit, îi spusese cu emoţie, m-aţi încurajat în momentul cel mai greu, al începutului ; asta nu se uită!

Profesorul urmărise zborul sacadat al unor porumbei pe deasupra casei ; se ridicase cu braţul întins ; un porumbel aterizase pe braţul lui.

— Porumbeii, semnul păcii, dragă Toma. Nu mai sînt la modă astăzi. Vrajba domină pretutindeni, lumea întreagă se zbate în ghearele războiului. Uite-l, a zburat. Parcă anume cînd a auzit de război.

— Simbolic, domnule profesor.

— Poetul din dumneata a şi găsit o metaforă, nu-i aşa? Aveai talent, sînt sigur de asta. Ei, dacă ar fi fost alte timpuri... Îţi preziceam un viitor strălucit, dar vezi bine ce se-ntîmplă. Lumea se clatină din încheieturi, asistăm la o răsturnare de valori, a fost un moment în care credeam că violenţa, brutalitatea şi incultura s-au instalat de-a binelea peste lume. Nebunia legionară a trecut repede, şi-am răsuflat cu toţii uşuraţi, dar uite că a venit războiul şi ne-a aruncat iar în nesiguranţă şi teamă. Am auzit c-ai fost închis pentru ideile dumitale. Te-am compătimit, trăim o epocă în care nu trebuie să-ţi dai pe faţă crezul. Şi totuşi te-am admirat. Ţi-am admirat curajul de a-ţi susţine opiniile, într-un moment în care opiniile au devenit obiectul prigoanei... Eşti un martir pe frontul ideilor, dragă prietene. Sînt mîndru că am avut aşa elev.

— Îmi fac datoria, domnule profesor. Dumneavoastră ne-aţi fost dascăl bun. Aţi sădit în noi, elevii, dragostea de adevăr şi de dreptate, ne-aţi înarmat cu idei nobile, ne-aţi vorbit cu entuziasm despre marile crezuri ale omenirii.

— N-am mers pînă la capăt, oftase bătrînul privind în gol. Nici în viaţă, nici în literatură. Traversăm o epocă nefastă, în care jocul porumbeilor e tulburat de zvonurile războiului, oamenii sînt nevoiţi să ţină-n mînă o puşcă mai degrabă decît o carte...

— Cum staţi cu „Dicţionarul de poetică"? A apărut?

— Da de unde! Se plimbă şi-acum prin edituri; cui îi trebuie, azi, un dicţionar de poetică? *Inter arma silent musae.*

— Într-adevăr, între arme, muzele tac.

— Clasicii, ca totdeauna, au dreptate. Asta, e prietene. Eu unul, în literatură n-am reuşit. În viaţă... ce să-ţi spun? Am fugit din calea evenimentelor. M-am ascuns îndărătul vechilor tomuri; evitam politica, lăsînd-o pe seama altora. Îţi trebuie şi aici vocaţie, nu-i aşa? Dar uite că politica a năvălit pe străzi, în casele noastre, a început să ne influenţeze viaţa. Am avut o mare deziluzie cînd colegul Nicoară a trecut la legionari. Deşi era de aşteptat. Un om ca el, lipsit de echilibru, nestatornic, bîntuit de visuri absurde şi de spaima eşecurilor. Venise la mine după alte experienţe nereuşite, căuta probabil un punct de sprijin; am vrut să-l ajut, dar nici asta nu era ce-i trebuia. În loc să-şi ţină orele pleca la întruniri, la marşuri prin oraş. Am auzit şi alte lucruri, mai urîte, despre el. O sete de afirmare rău înţeleasă. Se răzbuna pe alţii, care înfăptuiau ceva, dădeau un sens vieţii lor. Mi-aduc aminte că şi pe dumneata...

— Mă persecuta, ştia că scriu. Avea de gînd să mă lase repetent.

— Din invidie. Cînd i-ai făcut epigrama aceea, mi-a cerut să te elimin. Abia l-am potolit. Un om dificil. E drept că l-ai atins în punctul cel mai sensibil...

— N-o să mi-o ierte niciodată.

— Un om dificil, repetase profesorul. Ani de zile m-am chinuit cu el. A încercat să prepare nu ştiu ce substanţă şi era să arunce laboratorul în aer. S-a apucat să scrie un manual, l-a lăsat la jumătate. În clasă nu izbutea să ter-

mine niciodată lecţia, se lansa în divagaţii şi pierdea timpul. Reclamaţii de la părinţii elevilor, anchete, intervenţii. Abia izbuteam să-l apăr. Apoi au venit legionarii la putere şi mi-am dat seama de eroare. Trebuiau opriţi de la bun început. Se lăudau că vor clădi o lume nouă, dar nu poţi clădi o lume nouă din morminte şi din ruguri pe care sînt arse cărţi. Mă uitam la ei — oameni care n-au reuşit în viaţă, oameni slabi care-şi rezemau cugetul pe mînerul pistolului ; violenţa este cea mai rudimentară dintre reacţiile umane, mai apropiată de instinct.

— Să zicem că peste cîteva luni, după ce scapă de la închisoare, Nicoară vine iar, pocăit, să vă ceară sprijinul. L-aţi mai primi în liceul dumneavoastră ?

— Nu. Omenia are totuşi o limită.

— Aşadar, nu sînteţi de acord cu fascismul ?

— Îl detest. Înlocuieşte raţiunea cu forţa brută. Asta nu-i de tolerat într-o societate modernă.

— Atunci de ce nu luaţi atitudine ?

Profesorul urmărise o clipă păsările albe decupate pe cerul mereu albastru. Se întorsese spre el cu un zîmbet vinovat :

— N-am stofă de luptător. Am o carieră, o situaţie, o familie ; socotesc că e prea tîrziu ca să mai îmbrăţişez o doctrină ce comportă riscuri. Voi sînteţi tineri, altă generaţie, altă viziune. Aveţi, poate, mai puţin de pierdut. Şi, oricum, mai mult de cîştigat. Viaţa voastră e înainte ; pentru mine, e mai mult în trecut decît în viitor...

Profesorul îl dezamăgise cu conservatorismul lui, cu luciditatea care se oprea la jumătatea drumului ; eşti un dezertor, îi spusese în gînd, degeaba nutreşti idei nobile şi creşti porumbei albi, dacă eziţi să te-mpotriveşti răului, întunericului şi minciunii ; n-ai dreptul să aştepţi totul de la alţii, dînd vina pe vîrstă ; numai laşii spun „prea tîrziu" !

Îl lăsase cu florile lui, cu vesta prea largă, cu porumbeii albi şi cu teoria despre accentul secundar în poezia latină. Nu e asta lumea, peste ani, la vîrsta lui, nu vreau să arăt ca el, să gîndesc ca el, să trăiesc ca el...

Suna sirena de prînz pe cînd se întorcea de la profesor ; simţea nevoia să alunge atmosfera de resemnare calmă pe care o respirase sub bolta de viţă cu ochii la

porumbei ; grăbise pasul spre Uzina Chimică, fiindcă sirena preceda cu un sfert de oră momentul schimbului. Sirena se auzea în tot cartierul, era un fel de emblemă sonoră a locului, cei de la Uzină se conduceau după ea cum se conduc ţăranii după răsăritul soarelui ; sirena dădea semnalul începutului de zi, şuierul ei anima deodată străzile ; se trînteau uşi, se rosteau porunci pentru cei rămaşi acasă; paşi grăbiţi răsunau pe stradă, toţi în aceeaşi direcţie, spre porţile mari de fier, deschise larg în lături pentru a primi schimbul de dimineaţă. La prînz, ceremonia se repeta — şuierul melodios şi pătrunzător, pe două tonuri, cu un sfert de ceas înaintea începerii schimbului declanşa iarăşi paşi grăbiţi, ceasornice confruntate pe furiş, sirena era precisă şi impersonală ca un mecanism dirijat astronomic — apoi prin porţile iarăşi deschise se revărsau oamenii obosiţi după truda unei zile.

Aşteptase în colţul străzii. Ziua calmă, fără vînt, păstra în aer straniile miasme revărsate din coşurile înalte; mirosea a sulf, a acetonă, iar peste toate, dominant, a cauciuc ars ; la fel miroseau hainele lui Mihăilescu, de la presaj, cînd îl îmbrăţişase :

— Toma, băiatule, ai scăpat, în sfîrşit ! Ce faci, vii la noi din nou ?

— Nu mai merge, mai caut şi alte cărări.

Apăruse altul şi altul, îl înconjuraseră, se înghesuiau să-i strîngă mîna, să-l bată pe umăr, să-l întrebe sau să-i spună ceva, o poveste scurtă, întretăiată de altele, nedusă la capăt, reluată cu obstinaţie, repetată de alţi nou-veniţi, care nu ştiau că mai fusese spusă :

— Ne-au topit cu amenzile.

— Într-o zi vine inginerul la mine...

— Cum, nu ştiai ? Aşa e, plecaseşi. Fabrica lucrează pentru război.

— Tocmai lucram la conducte pentru motoare de avion...

— În luna aia am stat fără leafă, şi-a doua lună iar, vine ziua lefii şi caseria închisă.

— Uite-l pe Iordache, o să-ţi spună el.

Iordache se apropiase de el cu braţele deschise ; pulpanele hainei descheiate fluturau ca nişte aripi ; îl strînsese la piept, ridicîndu-l de la pămînt şi rîzînd de bucurie.

— Tocmai povesteam cu leafa, spune-i tu cum a fost.

— Păi cum să fie, am vorbit cu băieţii din secţii, a doua zi am intrat pe poartă şi ne-am strîns în curte, ca atunci ; directorul hop şi el că ne jucăm cu focul, dar ne datoraţi leafa pe două luni, înţelegeţi şi voi, interesul statului, ce să înţelegem, luăm mălai de la bursa neagră, că fabrica n-aduce...

— Ne făcuseră, chipurile, cooperativă... rafturile goale...

— Aia a fost la Întîi Mai, cînd am oprit curentul, toată uzina încremenise, directorul să-l apuce damblaua, intrăm în puşcărie cu toţii, aşa zicea, dar noi că nu trecem la lucru pînă ce...

— Atunci ne-au făgăduit că plătesc lefurile din urmă şi pun cooperativa pe roate, şi le-am spus că dacă nu se ţin de cuvînt nu mai intrăm în secţii, şi a doua zi, e drept, ne-au dat cîte-o chenzină şi au adus un camion cu făină, mălai şi ceva zahăr, pe urmă au făcut liste cu familiile care au greutăţi mai mari...

Oamenii aceia, mirosind a cauciuc topit, povestindu-i cu un fel de entuziasm peripeţiile lor ; celula trăia, acţiona ca un catalizator, aduna nemulţumirile şi forţa oamenilor, le prefăcea într-un flux îndreptat într-o direcţie precisă...

— Şi-acum, ce faci, îl întrebase Iordache după ce ceilalţi se împrăştiaseră, pe rînd, pe străduţele mărginaşe. Vii la noi la uzină ?

— Nu, voi lucra în altă parte...

— Ei, lucrurile se complică... Peste tot sînt riscuri. La noi, de pildă. Agenţii Siguranţei sînt neobosiţi ; îşi vîră nasul prin secţii, controlează piesele finite, se tem de sabotaj. Au mai angajat cîţiva trepăduşi, un fel de contabili sau controlori de calitate, eu cred că sînt agenţi de-ai Siguranţei, cum faci un pas, hop şi ei. Ne-am adunat cîţiva într-o zi să ne sfătuim, cînd a ieşit nea Gică la pensie, îl mai ştii ?

— Sigur, nea Gică de la malaxoare.

— Ei da, nea Gică ne-a fost de mare folos, cînd era vorba să organizăm ceva, venea cu toată secţia, îl ascultau ca pe tatăl lor...

— Țin minte că la prima acțiune s-a cam pus de-a curmezișul.

— Ei, se schimbă oamenii, nea Gică ajunsese un fel de lider, vezi tu, fusese umilit toată viața, trăise cu frica șefilor și a concedierii, dar cînd a văzut puterea noastră a prins și el putere. Și, cum îți zic, ne-am adunat să ne sfătuim cum să-i dăm o mînă de ajutor bietului om, ieșea la pensie, și un trepăduș, un fel de ajutor de contabil, cu ochelari, băiat tînăr altfel, nu știu de ce-i trebuia *meseria* asta josnică, a venit să tragă cu urechea și-a doua zi mă cheamă directorul : „Mă Iordache, am auzit că aveți de gînd să-l băgați și voi în seamă pe tataia ăla, foarte bine, că noi de, am vrea să-l ajutăm, dar sînt timpuri grele și n-avem fonduri pentru așa ceva..." De aici ne-am dat seama că domnul contabil al nostru umbla cu vorba de colo, colo și aveam grijă totdeauna cînd apărea el să schimbăm vorba sau să ne ducem la treburile noastre. Ei își dau seama, simt că există o celulă în uzină, dar n-au izbutit încă s-o descopere...

Plecase cu sentimentul tonic al forței pe care-o adunaseră oamenii aceia unindu-și într-un singur pumn — imaginea și-o amintea dintr-un ziar muncitoresc care apărea înainte de război — nemulțumirile și răbufnirile răzlețe. Se gîndea să scrie o nuvelă pe această temă, dar pînă una-alta scrisese articolul pentru buletin : Vedeți, le spunea cititorilor, în unire stă forța noastră, așa au procedat muncitorii de la Uzina Chimică, reușind să-și impună în fața direcției punctul de vedere și să obțină unele îmbunătățiri... Sec, scurt, fără înflorituri ; toată lumea știa că a fost ceva la Uzina Chimică, vorba umbla repede printre oameni, așa că articolul apărut în buletin avea terenul pregătit...

Buletinul era gata, de fapt manuscrisele pentru el ; le schițase pînă și poziția în pagină, prelucrase și știrile externe, pe care i le adusese o fată slăbuță. Le scosese din pantof, sub privirile lui amuzate ; erau scrise mărunt, tot pe foiță.

— Asta-i tot ? se mirase el.

— Ți se pare puțin ? E scris mărunt...

— Mă așteptam la un vraf de telegrame puse pe masa unui secretar de redacție veșnic nemulțumit...

— Telegramele există, sînt aici, sau măcar rezumatul lor, vin de la Moscova, Cairo, Londra, le-a prins azi-noapte nea Petre. Peste trei zile vine cineva să ia materialele.

— Pot să le termin şi mai devreme.

— Nu, aşa s-a stabilit. Întîi ducem hîrtia, pe urmă cerneala, pe urmă manuscrisele. Să scrii nişte lucruri frumoase, convingătoare şi scurte. Vrem să tipărim cu o literă mai mare, aşa a spus nea Petre.

— O să mă străduiesc...

Ea îi dăduse mîna, o mînă mică şi catifelată, totuşi energică. Toma o privise în ochi :

— Mi-ar plăcea să dansez cu dumneata.

— La primul bal după război, îţi acord un vals. Mă duc, că se-nserează. Aşadar, peste trei zile, tot aici. Aceeaşi parolă.

— Aş prefera aceeaşi persoană.

— Şi eu, rîsese fata trăgîndu-şi mîna. La revedere.

— Aşadar, e posibilă o revedere ?

Fata ridicase din umeri :

— Nu ştiu. Aşa se zice. „Adio“ ar suna neplăcut.

Îi aruncase din poartă un ultim zîmbet.

Se uită la ceas. Aproape cinci după-amiază ; ar trebui să vină curiera. Ciudat lucru, să scrii un articol pe care n-ai voie să-l semnezi. Dimpotrivă, te străduieşti să rămîi în anonimat, să te adresezi oamenilor folosind o semnătură de împrumut sau pur şi simplu nişte iniţiale... Primul număr al Buletinului apăruse cu cîteva zile în urmă, fusese difuzat pe căile obişnuite, ajunsese rapid în casele sărace din Sebastian, în vestiarele muncitorilor de la Uzina Chimică, în pupitrele amfiteatrului de la Facultatea de Drept ; un exemplar fusese afişat pe peretele unui chioşc de ziare de pe Ştirbei Vodă, altele vîrîte în cutiile de scrisori ale unor imobile, Petre însuşi fusese încîntat de reuşita difuzării, aşa spunea fata. Echipa de difuzare, cîţiva dintre tehnicienii organizaţiei, străbăteau cu aer nevinovat străzile, parcurile, se strecurau în fabrici şi facultăţi, purtînd cu ei hîrtiuţele acelea care înnebuneau Siguranţa şi puneau pe gînduri agenţii bine acoperiţi ai organelor de spionaj hitleriste. Sîntem puternici, îşi spuse Toma. Trebuie să reuşim...

Bătaia convenţională în uşă îl făcu să tresară. Îşi roti privirea prin cămăruţa curată, sărăcăcios mobilată, îndreptă macatul cu romburi roşii de pe pat, acoperi sticla cu cerneală şi vîrî hîrtiile sub faţa de masă.

— Intră ! spuse apoi.

Se duse să deschidă.

— Ana ! spuse cu glasul gîtuit de emoţie.

Închise uşa în urma ei, stăpînit de o bucurie năvalnică, n-o mai văzuse de aproape o lună, de la prima lor întîlnire ; n-avea voie s-o vadă, o tehniciană nu trebuie să meargă prea des pe acelaşi traseu, era o regulă a muncii în clandestinitate, şi totuşi...

— Mi-a fost dor de tine, spuse el.

— Serios ? Atît de dor, încît ţi-ai găsit consolarea în gîndul că la primul bal după război...

— Ana !

— Nu te speria, nu sînt geloasă, fata aceea îmi e prietenă şi mi-a vorbit despre tine, atîta tot. Nici nu ştie cum te cheamă, aşa că putea după război să te caute mult şi bine...

Era supărat pe fata aceea vorbăreaţă, pe el însuşi care aruncase în glumă vorba aceea uşuratică, ar fi vrut să-i explice, să se dezvinovăţească, dar Ana schimbă vorba.

— E drăguţ aici la tine...

— Cam înghesuială, dar m-am obişnuit. Ia loc, te rog, simte-te ca acasă.

— Acasă nu miroase a fum de ţigară.

— Ah, proprietăreasa e şi ea pornită împotriva fumatului ; era cît p-aci să mă dea afară, dar i-am oferit un spor de chirie şi m-a lăsat în pace... Se aşeză lîngă ea, pe pat, străduindu-se să n-o atingă. Deocamdată.

— Ana, ce bine-mi pare că ai venit ! Ştii cît de mult doream să te revăd ? Atunci ne-am despărţit cam brusc şi n-am avut timp să...

— Gata materialele ? îl întrerupse ea.

— De ce mă iei aşa din scurt ? Dacă ştiam că vii tu, mai lăsam ceva de făcut. Ca să stai lîngă mine cît scriu. Să prelungesc plăcerea de a te şti aici...

Pe neobservate, o apucase de mînă ; ea îşi dădu seama şi-l respinse blînd, dar ochii îi rîdeau cînd spuse :

— N-aş putea să stau chiar dac-aş vrea.

— Chiar dac-ai vrea ! Deci nici nu vrei ? Și eu care voiam să-ți spun marele secret al inimii mele...

— Nu e timp de secrete ale inimii. Avem lucruri mai importante de făcut. Dă-mi articolul și gata, plec. Mă prinde noaptea pe drum.

Toma trase de sub fața de masă hîrtioarele bine împăturite, i le întinse ; o apucă iarăși de mînă. Ea rîse, se smuci „dă-mi drumul", apoi cu o mișcare bruscă se apropie și-l sărută pe obraz.

— La primul bal după război o să dansezi și cu mine ?

— Ana, nu fi rea !

Dar ea era deja la ușă. Se mai opri o dată, cu mîna pe ivăr, și-i spuse cu glas coborît :

— Nea Petre voia să trimită pe altcineva. M-am rugat de el și...

— Ana ! Vorba asta face cît...

— E tîrziu, spuse ea. Trebuie să plec. Sper să mai vin...

Dispăru dincolo de ușă, fără să-i lase timp de replică. Toma rămase în picioare, în mijlocul casei; își simțea obrajii arzînd.

2

— Domnule colonel, lipsește un batalion.

Colonelul Romanescu puse deoparte buletinul informativ și ridică privirea spre plutonierul Frîncu, furierul-șef al brigăzii, bărbat la vreo patruzeci de ani, cu părul rărit deasupra frunții, cu trăsăturile înăsprite de întîmplările războiului.

— Ce spui, Frîncule ?

— Am socotit de trei ori. Efectivul control nu corespunde cu foaia statistică pe care mi-ați dat-o. I-am luat în calcul pe toți. O companie ici, una colo, detașați, bolnavi... Tot degeaba.

— Ai răbdare, spuse colonelul. O să-ți explic imediat.

Se ridică de la biroul său, ascunzîndu-și crisparea. Rana din șold, unde-l lovise o schijă cu aproape un an în urmă,

pe front, îl supăra uneori. Ocoli masa şi se aplecă asupra tabelului uriaş.

— Măi Frîncule, tu ştii cum ai ajuns aici ?

— Cum să nu ştiu, dom' colonel ! Toată familia se roagă pentru sănătatea dumneavoastră. Dacă nu vă gîndeaţi la mine, acuma eram cine ştie pe unde, departe de casă. Sau şi mai rău, cu o cruce la căpătîi... Nu uit nici un moment, dom' colonel.

— Ei bine, nu te-am adus aşa, la întîmplare. Aveam nevoie de un om de încredere, căruia să-i pot da pe mînă secretele brigăzii. Om fi noi parte sedentară, dar avem efective mari. Ţinem în mînă soarta a mii de oameni. Orice greşeală ne poate costa scump.

Plutonierul îşi aţinti privirea în ochii albaştri ai comandantului său :

— Domnule colonel, ştiu că aveţi încredere în mine. Nu vreau să vă fac necazuri. O să mai iau o dată lucrarea de la început.

Colonelul Romanescu îşi netezi mustaţa tunsă englezeşte, ascunzîndu-şi zîmbetul.

— Poţi s-o iei de-o sută de ori, tot acolo ieşi. N-ai greşit cu nimic, omule. Numai că... ştii pentru cine întocmeşti foaia statistică ?

— Pentru neamţu' ăla. Iertaţi-mă, voiam să zic pentru ofiţerul de legătură aliat.

— Zi-i cum vrei, tot neamţ este. Acuma ia gîndeşte-te, vine o împrejurare critică, trebuie să trimitem o parte din efectiv pe front. Băieţi tineri, abia au învăţat să salute... Nici nu ştiu să ţină arma ca lumea. Nu-i trimiţi la moarte sigură ? Atunci m-am gîndit şi eu : efectivul control îl ţinem bine sub cheie, iar ofiţerului de legătură îi dăm o situaţie mai... rotunjită. Batalionul care lipseşte din tabelul tău există, dar n-are armament. Să trimiţi oamenii pe front cu mîinile goale? Prefer să spun că nu-i am. Mai plecaţi în permisie, mai bolnavi, mai detaşaţi la fortificaţii... s-adună. Dar dacă sufli o vorbă despre asta...

— Eu ? sări plutonierul în picioare. M-ar blestema tata din groapă, de la Cireşoaia. Sergent de cavalerie. Rănit de două ori, „Virtutea militară"... Şi căzut pe front, cu faţa la nemţi. Adăugă repede : La inamic, am vrut să spun. Iertaţi-mă, domnule colonel.

— De ce să te iert ? N-ai greşit cu nimic. Pe atunci, nemţii erau inamicul. Şi eu am fost la Cireşoaia, sublocotenent, ne-au dus acolo direct din şcoală, abia ne mijea mustaţa, dar nemţii ne luaseră frica.

Plutonierul clătină gînditor din cap :

— Altfel de război, spuse el încet. Mi-au povestit camarazii lui taică-meu, oameni din sat, cînd s-au întors. Românii noştri se agăţau de poziţii, şi nu-i scoteau nici cu artileria de acolo. Ştiau pentru ce luptă. Pe cînd noi... Astă-primăvară, cînd eram pe front, a venit un general de la Bucureşti să stea de vorbă cu soldaţii. Că să fie viteji, că patria... Dar un leat, deşcă bătrînă, numai ce spune : „Să trăiţi, dom'general, tare ne-am duce la războiul nostru cel adevărat, în Ardeal, că pe noi asta ne doare..." Generalul a-nceput să ţipe la el. Nu-i plăcea, sau nu trebuia să-i placă vorba asta. Eu ştiu ? Poate gîndea şi el tot ca soldatul. Dar un general nu-şi poate rosti gîndul aşa, de-a dreptul, ca un soldat de rînd...

— Şi asta-i adevărat. Dar fă bine şi ţine-ţi gîndurile pentru tine. Aici nu eşti pe front.

— Înţeleg. De fapt trebuia să-mi dau seama mai de mult. Brigada noastră are o parte din oameni în tabără, pe frontiera de vest. O parte sînt aici, ceilalţi stau acolo, gata să ţină piept la nevoie...

— Ajunge cu presupunerile, îl întrerupse colonelul. Dacă te-ar auzi nemţii, ar fi prăpăd. Noi nu trebuie să ştim ce gîndeşte comandamentul ; noi executăm un ordin. Asta facem, înţelegi ? Tabelul tău trebuie să corespundă cu realitatea. Avem patru batalioane instruite şi dotate cu tot ce le trebuie ? Trimitem patru batalioane. Dar dacă n-avem...

— Păstrăm un batalion, să nu ştie nimeni de el.

— Aşa, băiete, văd că ai înţeles. Dar îţi mai spun o dată : ajunge un singur cuvînt ca să intrăm în mare încurcătură. Nu numai noi — eu şi dumneata. Fă tabelul aşa cum ţi-am spus, că diseară or să trimită după el.

Colonelul reveni la biroul său, se aşeză, reluă studiul comunicatelor militare, încercînd să descifreze, printre rînduri, adevărul. După înfrîngerea de la Stalingrad, Hitler decretase mobilizarea totală — întîmpinată cu satisfacţie de toţi germanii, adăugau comunicatele. Dar în convoa-

iele ce se scurgeau spre front colonelul văzuse în ultima vreme copilandri în uniformă. În zona Harkov, frontul se stabilizase. Industria germană sporise producţia de armament : tancurile grele „Tigru“ şi autotunurile grele „Ferdinand“, ca şi noul avion de vînătoare cu două locuri aveau să sporească forţa Wehrmachtului, se spunea într-unul din comunicate.

Colonelul văzuse destule mostre ale propagandei lui Goebbels : articole scrise într-un stil bombastic, care ridicau în slăvi calităţile noilor arme şi făceau pronosticuri optimiste menite să redea soldaţilor încrederea în victorie. Dar între propagandă şi realitate... gîndi colonelul răsfoind mai departe filele trase la şapirograf. În Africa, trupele germane pierduseră definitiv terenul. În Iugoslavia, partizanii lui Tito eliberau oraş după oraş. Armatele de ocupaţie hitleriste controlau tot mai greu situaţia în Franţa, Olanda, Norvegia...

Se ridică şi se îndreptă spre fereastră : în curtea comandamentului, în preajma statuii unui general vestit, cîţiva recruţi înconjuraseră un ostaş al cărui echipament arăta neîndoios pe fostul luptător pe front. Cel venit de pe front vorbea cu însufleţire, ceilalţi ascultau. Oare ce le spune ? se întrebă colonelul.

— Mai e ceva, domnule colonel.

— Spune, Frîncule.

— Aici, la necesarul de armament. Noi cerem un număr de arme, de mitraliere, de branduri, dar eu cu mîna mea am centralizat datele după inventar şi am întocmit situaţii. N-avem nevoie de atît armament cît se specifică în *necesar*.

— Şi aici există o explicaţie : situaţia centralizată am închis-o frumos în casa de fier, iar *necesarul* îl înaintăm pe cale ierarhică. În baza lui, ministerul va face comenzi de armament din Germania. Trupele de pe frontieră trebuie să aibă şi ele arme, ca la nevoie să facă faţă.

— Am priceput, se lumină la faţă plutonierul. Domnule colonel, am priceput. Ştiţi, mă gîndeam aşa, amărît, că uite cum ţara se zbate în nevoi, iar noi sîntem siliţi să luptăm pentru interesele altora şi nimeni nu se gîndeşte...

— Uite că se gîndeşte, zîmbi colonelul. Nu numai eu, ci şi alţii.

— Păi știu de-atunci, de pe front, cînd a umblat ordinul din gură-n gură : fă-te bolnav, fă-te rănit, bandajează-te, urcă-te în trenul sanitar ! Chiar așa, pe sub nasul nemților.

— Dacă nemții se gîndeau numai la ai lor ! Ne lăsau pe noi să le acoperim retragerea și ei își puneau la adăpost regimentele. Ordinul ni s-a transmit verbal, printr-un ofițer venit direct de la București. Nemții n-au știut nimic despre el.

— Parcă noi am știut ! Noi doar atît, am executat ordinul. Nu vă mai spun că l-am executat cu dragă inimă..

— Te cred...

— Păi aveam soldați care nu fuseseră de la începutul războiului pe-acasă.

— Soldații, săracii, murmură colonelul.

3

Nelly Petcu o întîmpină cu o privire rece în ochișorii verzi, cu pleoapele umflate. Își mișcă trupul uriaș pe scaunul din fața mașinii de cusut și se întoarse pe jumătate spre Ana, gemînd. În lumina crudă a zilei, fața ei părea și mai nesănătoasă, mai palidă, mai puhavă.

— Începusem să intru la idei, drăguțo. Pe unde-ai hoinărit atîta ?

Ana abia apucase să-și scoată pardesiul ; rămase în fața ei cu privirea plecată, cu brațele atîrnînd. Încercă să se apere :

— Era așa de frumos afară. M-am plimbat puțin prin Cișmigiu. Culorile toamnei — o minune. Dacă știam că aveți nevoie de mine, veneam mai iute.

— N-aveam nevoie, o întrerupse patroana. Să stai și să mă încurci pe-aici ? Vezi bine că treburile nu merg ; cine-și mai face azi rochii de seară ? Materiale se găsesc greu. Cucoanele au început să scoată de prin scrinuri toaletele de pe vremea bunicii ; aseară, coloneleasa a venit la madam Dobrescu cu foi-taior de tafta și bluză brodată, cum purta mama, dumnezeu s-o ierte. Am întrebat-o de

unde are costumul, a rîs și-a spus că l-a împrumutat de la soacră-sa. E război, fetico, și uite că se simte și aici.

Arătă spre dulapul elegant și gol, în sticla căruia se oglindea firma de pe vitrină : „Croitorie de lux la Madamé Nelly". Pe stradă trecu o căruță mare, militară, cu trei soldați posomorîți pe capră. Nelly Petcu o urmări cu privirea, oftă și se întoarse la mașina de cusut.

— Cel puțin am noroc că lucrez croitorie de damă ; că domnul Strasman, de vizavi, mai are nițel și dă faliment. Bărbații nu-și mai fac costume, le au de-a gata, și-s toate kaki. A venit azi-dimineață să-mi ceară doi poli. Că eu îs proastă să împrumut bani luni de dimineață. Hai, odihnește-te nițel și-o să pleci în Bariera Vergului, la o clientă nouă.

Ana se așeză pe fotoliul rococo, mic și incomod, de lîngă măsuța-etajeră pe care se găseau totdeauna două-trei jurnale de mode. Răsfoi într-o doară unul, încercă să descifreze textul de sub o fotografie care înfățișa o femeie arogantă, cu picioare lungi și subțiri, îmbrăcată într-o rochie strîmtă, cu umeri înalți și decolteu adînc.

— Degeaba te uiți, bombăni patroana. Sînt pe nemțește. Moda Berlin, ce vrei ? Cînd am terminat școala de menaj ciripeam pe franțuzește ca o fetișcană de la Moulin Rouge. Acum o să-nvățăm germana. Dac-o să mai apucăm, cum zicea aseară coloneleasa.

— Chiar așa zicea ?

— Păi ! o fi știind ea ce știe, bărbatu-su a fost pus pe liber cum a venit Antonescu la putere, s-a retras la moșie cică. Dar stă toată ziua cu nasu-n hărți și mormăie că nemții fac greșeli și pierd războiul. Se-ntîlnește mereu cu oameni de-ai lui din politică și pun țara la cale. Și seara ascultă Londra, doamne păzește. Auzi, fetico, cînd te-ntorci de la clientă dă pe la „Lafayette" și cumpără vreo zece sculuri de lînă albă.

— Vă apucați de pulovere ?

— Da de unde ! Mănuși și ciorapi, dragă. Pentru soldați. Am dat de-o afacere grozavă. Niște cucoane miloase vor să ajute soldații pe front. Să le trimită mănuși și ciorapi, că iarna bate la ușă și pe-acolo pe front sînt geruri mari. Au făcut o societate de lucru de mînă, dar se ocupă mai mult cu bîrfeala și cu ceaiul decît cu... Dac-ar rămîne

la grija lor, bieții soldați ar umbla desculți. Am aranjat să le lucrez eu cîte ceva. Trebuie să trăim, nu ? Războiul... Am și primit un avans.

— Atunci să plec, ca s-ajung la magazin pînă-n prînz, spuse Ana.

— Bine. Am avut noroc cu tine. Vezi bine că eu mă mișc greu. Păcat că-ți place să hoinărești cam mult. De data asta, nu mai pierde vremea pe străzi. Te duci și vii, că am nevoie de lînă. Vreau să mă apuc chiar din seara asta de lucru. Ai aici adresa.

Ana luă biletul. Se ridică, își luă pardesiul din cuier, vîrî mîinile în buzunare. Dădu peste o hîrtiuță și se întoarse spre lumină s-o citească : „Tineri români ! Luptați împotriva terorii hitleriste !"

— Umbli cu bilețele de amor ? auzi glasul patroanei.

— Da de unde ! Mi-a pus cineva în buzunar o hîrtiuță. În tramvai, prin aglomerație.

Nelly Petcu se ridică cu o sprinteneală neașteptată, îi smulse hîrtiuța din mînă, o citi și o rupse în bucățele, chinuindu-se cu degetele ei scurte și groase.

— Proasto ! Vrei să dormi la chestură ? Să nu te prind cu așa ceva aici în prăvălie, auzi ? N-am avut în viața mea încurcături cu poliția. Eu sînt femeie cinstită, îmi văd de necazurile mele. Lasă altora politica, are cine să se ocupe. Să fi trăit Mitruș al meu... Suspină, scoase din mîneca halatului o batiștioară mov și-și suflă discret nasul. Avea talent, spuse oftînd. Era cu liberalii, vorbea la întruniri. Dar dacă s-a prăpădit...

— Nu mi-ați spus niciodată cum s-a întîmplat.

— Îmi țin necazurile pentru mine... S-a dus după marfă în Ardeal și s-a-nzăpezit trenul. A venit pe jos zece kilometri, a răcit la plămîni... Și ce zdrahon de bărbat era! Hai, du-te. Uite adresa, să n-o pierzi. Spune-i domnișoarei că nu-i nici o grabă cu plata.

— Ziceați că stați prost cu banii.

— Ziceam ! Dar asta-i iubita unui domn comisar, proasto ! Pe gratis dacă-i lucrez și tot nu-mi pare rău. Mai știi ce se întîmplă, e bine să ai o protecție, pe undeva pe sus...

— Am plecat, spuse Ana. Dați-mi bani pentru lînă.

— Da, uitasem. Zece sculuri, auzi ? Mai grosuţă, că se lucrează cu spor. Uite banii, vezi unde-i pui. E mai uşor să-ţi ia decît să-ţi pună ceva în buzunar.

Ana plecă, ducînd pe braţ pachetul frumos ambalat. Se deprinsese cu ceea ce numea pompos, în sinea ei, „viaţă dublă" : pe de o parte slujba modestă la madam Nelly, ucenică sau, mai de-a dreptul spus, un fel de curieră ; patroana „Croitoriei de lux" avea oroare de stradă, de mulţime, o trimitea prin tot oraşul; avea astfel posibilitatea să umble nestingherită, îndeplinind misiunile ei multiple, de tehniciană a organizaţiei de sector. Era a doua latură a „vieţii duble" ; pentru cea dintîi mama ei, rămasă văduvă de timpuriu, optase cu multă greutate :

— Altceva visam pentru tine. Voiam să ajungi profesoară sau doctoriţă, şi uite că trebuie să întrerupi şcoala...

— Am vreme destulă, mamă, după ce se termină cu războiul.

— Cînd s-o termina, oftase mama. N-aş fi vrut să întrerupi liceul.

— O să dau în particular, mi-am făcut rost de cărţi, am vorbit şi cu diriginta... Mi-a promis că mă ajută.

Îşi amintea mereu scena aceea îngrozitoare — tatăl ei, „ridicat" de acasă de poliţia legionară — doi indivizi cu cizme, cu cămăşi verzi şi pistol la centură :

— Hai, dom' profesor, îmbracă-te şi vino cu noi.

— Unde să merg ? De ce ?

— Trebuie să dai socoteală. Ai uitat cum protestai în cancelarie împotriva mişcării, credeai că nu te auzim ? A venit ziua judecăţii...

Încremenită în prag, privise cum îl duceau între ei, tropăind prin curte cu cizmele lor ; tatăl întorsese capul, schiţase un zîmbet silit, de încurajare, apoi, după cîteva zile, venise vestea că a fost găsit mort în pădure, în afara oraşului ; Ana avea şaisprezece ani atunci. Încheiase cursul inferior de liceu şi se retrăsese, cu gîndul să-şi ajute mama, care ajunsese să lucreze cu ziua pe la negustoresele din cartier ; madam Nelly o primise cu plăcere, o fată prezentabilă, impresiona plăcut clientela simandicoasă a „Croitoriei de lux" ; serile, întoarsă din peregrinările prin oraş, Ana se aşeza la lumina lămpii cu gaz — strada lor

din Rahova nu fusese încă electrificată — şi învăţa cu sîrg, izbutind să se prezinte mulţumitor la examenele de an. Avusese coleg pe un tînăr ale cărui haine miroseau vag a cauciuc ars. Intraseră în vorbă, pe culoarul auster, în faţa uşii înalte, în două canaturi unde se dădea examenul ; încet-încet se împrieteniseră, el îi povestea despre munca grea de la Uzina Chimică, ea evoca întîmplarea tragică a cărei victimă fusese tatăl ei ; într-o seară, tînărul venise s-o caute la atelier ; o dusese într-o casă modestă de pe Calea Moşilor, unde Petre stătuse îndelung de vorbă cu ea; aşa ajunsese tehniciana organizaţiei de sector.

Mamei hotărîse să nu-i spună nimic despre noua ei existenţă, nu de teamă, ci din dorinţa de a o scuti de noi spaime ; toată lumea ştia de prigoana pe care regimul generalului o dezlănţuise împotriva comuniştilor ; numai gîndul că tragedia din familia lor s-ar putea repeta, ar fi doborît-o pe biata femeie. Ana îi povestea cu lux de amănunte despre croitorie, despre casele bogate pe care le vizita, îi relata dialoguri cu clientele, dar nu sufla nici un cuvînt despre drumurile de seară, grăbite şi încărcate de nelinişti cînd în ambalajul unei rochii elegante purtate cu grijă pe braţ, se ascundeau cîteva zeci de manifeste care trebuiau să ajungă în celălalt colţ al Bucureştiului ; ştia pe dinafară zeci de adrese, de parole ; făcea legătura între oameni care nu se văzuseră niciodată ; într-un rînd reunise în aceeaşi acţiune doi fraţi, vecini cu casa, care nu ştiau unul despre activitatea celuilalt. Munca aceasta o pasiona, îi dădea sentimentul participării la ridicarea unui edificiu măreţ şi-i oferea o şansă de răzbunare împotriva împrejurărilor care o lăsaseră orfană. Fiecare drum, fiecare misiune reuşită era o victorie împotriva răului, împotriva acelor forţe cărora firavul profesor de ştiinţe naturale încercase să le ţină piept în felul său, şi chiar dacă drumul acesta era presărat cu primejdii, cu capcane, învăţase, cu timpul, să se ferească şi să-i apere şi pe oamenii cu care urma să vină în legătură.

Acum, mergînd pe Călăraşi — schimba mereu rochia de pe un braţ pe altul, cu grijă să nu-i strice forma, aşa cum o împachetase grijuliu madam Nelly — simţise în urma ei o prezenţă ; într-un moment potrivit, întoarse capul cu discreţie şi zări un bărbat între două vîrste, ca-

re-i luase urma, intrigat probabil de pachetul acela voluminos, frumos învelit în hîrtie de ambalaj roz ; o lua drept un emisar al bursei negre care înflorea în ultima vreme, fruct sinistru al crizei și al războiului, ce deziluzie o să fie pe el, gîndi cu o anume satisfacție, cînd o vedea că adresantul pachetului este iubita domnului comisar.

Într-adevăr, cînd se opri în fața casei înalte, de modă veche, cu ferestre înguste și ușa la stradă, cu grilaj de fier forjat care adăpostea un gemuleț de sticlă givrată, urmăritorul grăbi pasul și se pierdu în susul străzii.

Sună la ușă și așteptă. Într-un tîrziu auzi pași pe scări, apoi gemulețul de sticlă givrată se deschise : apăru o față abia vizibilă în întunericul din hol.

— Cine-i ?

— Din partea doamnei Petcu...

— Ah, așa de dimineață ? Cît e ceasul ? Intră, drăguțo, și iartă-mă, acu' m-am sculat.

Deschise ușa mai larg și Ana intră. Femeia care-i deschisese purta un halat peste cămașa de noapte și avea ochii umflați de somn. În hol se simțea miros de băutură și țigări stinse de mult. O urmă în dormitorul neaerisit.

— Cît o fi ceasul ? repetă buimacă femeia.

— Douășpe jumate...

— Vai dragă, eram în stare să dorm pînă diseară. Ia să vedem cum a ieșit treanța asta.

Aruncă plapuma peste cearșaful mototolit, scoase rochia din pachet și și-o probă în fața oglinzii fără să se îmbrace, ținînd-o de umeri.

— E ceva, spuse mulțumită. Auzi, drăguțo, diseară domnul comisar vine cu un musafir, un domn bine. Cum te cheamă ?

— Ana.

— Ana, Aneta, ce spui, ți-ar conveni diseară să te lansezi ? Domnul ăla are bani, e un fel de neamț sau așa ceva, ne mai distrăm și noi, că cu războiul ăsta ne trece tinerețea.

— Îmi pare rău, domnişoară, nu pot. Am un... logodnic. Un prieten, mai bine zis.

— Ei, şi ? N-are cum să afle.

— E cam gelos din fire, îi dau socoteală totdeauna unde mă duc şi ce fac. Îmi pare rău că...

— A, nu trebuie să te scuzi. Am aruncat şi eu o vorbă, madam Nelly mi-a spus că eşti fată isteaţă, de-ai fi îmbrăcată mai acătării, ai suci multe capete. N-avea ce să-ţi strice, amicii mei sînt bărbaţi filotimi, ascultă la mine. Nu te întîlneşti mereu cu ocazii de-astea. Diseară au şi ei liber, mîine seară sînt iar ocupaţi, i-am auzit vorbind de-o acţiune mare, aşa-i la poliţie, cînd ţi-e lumea mai dragă... Aşa că e o prostie să scapi ocazia.

— Vă mulţumesc, nu pot. Acuma, dacă l-am cunoscut pe băiatul ăsta, vreau să ne căsătorim şi... vă daţi seama. Diseară ne ducem la cinema, vine la atelier să mă ia, plecăm împreună, aşa ne-am vorbit.

— Bine, treaba ta. Dacă-ţi schimbi gîndul dă-mi de veste. Acum ştii adresa. Eu nu mă-ncurc aşa, cu oricine. Te văd fată cumsecade, altfel nu deschideam gura. Vino o dată şi-ai să vezi că n-o să-ţi pară rău.

— Vă mulţumesc, murmură iarăşi Ana cu ochii-n pămînt.

— Madam Petcu a spus ceva de bani ?

— Zice că nu-i nici o grabă.

— Bine. O să trec eu pe la ea zilele-astea.

O conduse spre uşă.

— Săru'mîna.

— Auzi, să-ţi spun ceva. Poate ne mai întîlnim şi nu vreau să mă faci de rîs. Să nu spui niciodată sărut mîna la doamne. Cît despre bărbaţi... să-ţi zică ei sărut mîna. O să ai de-a face cu cavaleri, cu oameni bine. Dacă mă asculţi, te fac om.

— Sînteţi foarte bună.

— Bună ? Ei, aş ! Mă plictisesc, asta-i tot. Duc o viaţă cam monotonă, mi-ar place să am o prietenă ca tine, s-o dăscălesc...

Ana zîmbi iarăşi, dulce şi prosteşte şi ieşi ; în urma ei o auzi ferecînd uşa cu zăvorul. Ajunsă afară, respiră adînc, alungîndu-şi din nări mirosul dulceag, uşor greţos, de casă neaerisită în care s-a băut şi s-a fumat peste noapte. O revoltă surdă o stăpînea. Cînd pe lume se-ntîmplă atîtea nenorociri, uite cu ce-şi bat ele capul : mănuşi şi ciorapi pentru soldaţi, o nouă afacere, şi o prietenie cu nişte nemţi, bărbaţi bine... În vreme ce ai noştri se ascund prin beciuri, ca bietul nea Petre, dar parc-a zis ceva de-o acţiune mîine seară, să-i pun în gardă, poate e vreo primejdie, dacă tipul ei lucrează în poliţie şi celălalt e un fel de neamţ, o fi din Gestapo, aşadar mîine seară... Nu ţi-am spus degeaba „sărut mîna", mi-ai dat o informaţie de preţ, domnişoară, nea Petre o să se bucure pentru asta, merita să intru în casa ta cu miros de pat nefăcut...

Grăbi pasul, respirînd aerul curat, sănătos al toamnei bucureştene.

ARHIVA II

Pentru salvarea ţării şi a naţiunii trebuie să denunţăm imediat alianţa cu Axa. Numai aşa vom ieşi din impasul în care ne găsim. Orice întîrziere ne va fi fatală. Cerem pace. La arme contra nemţilor !

(Manifest al P.C.R., august 1943)

În noaptea de 16/17 septembrie a.c. au fost răspîndite pe mai multe străzi din Arad manifeste comuniste prin care populaţia este îndemnată la luptă împotriva războiului, iar muncitorii şi ţăranii să facă manifestaţii în acelaşi sens.

(Buletin informativ, 24 septembrie 1943)

Poporul român nu tolerează ca Antonescu să pregătească noi hecatombe pentru războiul nemţesc falimentar.

(*„Apărarea"*, octombrie 1943)

Forurile oficiale germane suspectează sinceritatea relaţiilor romăno-germane. Nu se exclude ipoteza unei defecţiuni româneşti în alianţa cu Reichul... Organele germane au prevăzut eventualitatea de a interveni agresiv şi represiv.

(Notă a S.S.I., toamna 1943)

Generali, ofiţeri soldaţi ! Nu daţi ascultare ordinelor trădătorului Antonescu ! Sînt ordinele călăului nostru Hitler !

(Manifest al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

Popor român, ajunge ! Salvează-te de la catastrofă ! Rupe cîrdăşia cu Germania hitleristă ! Doboară clica trădătorului Antonescu de la cîrma ţării !

(Manifest al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

În ultimul timp incendiile de la depozitele militare şi stabilimentele militarizate au luat proporţii care nu mai pot fi puse pe seama întîmplării. Aceste incendii au fără îndoială altă cauză, care în majoritatea cazurilor trebuie căutată în actele de sabotaj organizate.

(Ordinul circular al Corpului 4 armată, 10 noiembrie 1943)

A sosit momentul ca România să-şi manifeste voinţa de a se despărţi de Germania şi a ieşi din război.

(Allan Dulles către Grigore Gafencu, noiembrie 1943)

Guvernul Majestăţii Sale nu poate lua în considerare nici un demers al guvernului român, atîta timp cît el nu se adresează în acelaşi timp şi guvernelor Statelor Unite ale Americii şi Uniunii Sovietice.

(Mesajul guvernului britanic către ambasadorul Cretzianu, noiembrie 1943)

4

Vîntul puternic ridică o trîmbă de praf care pentru o clipă ascunse privirilor satul din zare.

— Ne prinde iarna pe-aici, spuse sergentul Cioată. Hai, leat, mişcă, pasul mai viu, că te-aşteaptă Leana acas' !

Un rîs scurt, exasperat, trecu pe deasupra coloanei. Oamenii, istoviţi de marşul lung, abia mai mişcau picioarele.

— Cînd am venit încoace ne-au adus cu trenul, fără oprire, zise Catrina. Nici bilete nu ne-au trebuit.

— Ba ne-a cîntat şi fanfara la gară, adăugă Boroianu.

Locotenentul se opri, îi aşteptă să strîngă rîndurile.

— Hai, fraţilor, pasul mai viu, că mai sînt vreo trei kilometri pînă-n sat. Facem popas pentru noapte. Să nu intrăm ca o ceată de haiduci. Sîntem soldaţi români, ce naiba. Strîngeţi formaţia !

— Te pomeneşti că vrea să intrăm cu cîntec...

— Care ai ceva de spus, spune s-aud şi eu, se răsti locotenentul. Fac prinsoare că-i Catrina.

— Aţi cîştigat prinsoarea, dom' locotenent, spuse Catrina.

Locotenentul rîse, îşi îndesă mai bine capela soldăţească şi-şi îndreptă cureaua pistolului-mitralieră pe umăr. Marin Drăgoi îl privi cu coada ochiului. Locotenentul slăbise, era netuns, barba nerasă de cîteva zile îi dădea o înfăţişare sălbatică. Răbda ca şi ei soarele amiezii şi frigul nopţii din cîmpia nemărginită, împărţea cu ei apa şi ţigările, avea un fel de a fi apropiat şi totuşi hotărît, încît nimeni nu cuteza să-i calce cuvîntul. Îşi aminti micul discurs pe care-l ţinuse în dormitorul companiei, în dimineaţa cînd regimentul lor urma să plece spre front :

— Băieţi, ştiu ce-i în sufletul vostru. Vă cunosc pe fiecare, aveţi greutăţi pe-acasă, vă e greu să lăsaţi tot şi să plecaţi. Cui nu-i e greu ? Dar aşa-i ordinul, şi ordinul nu se discută. Vreau să vă spun un lucru. Eu îs rezervist şi nu umblu s-ajung general de divizie. Tot ce vreau e să n-avem buclucuri şi, dacă se poate, să vă aduc pe toţi înapoi teferi. Cine are ceva pe suflet să vină la mine, să

stăm de vorbă ; nu faceți după capul vostru, că s-ar putea să iasă rău. Uneori, în ceas de cumpănă, oricine simte nevoia de un sfat bun.

Drăgoi știa la ce făcuse aluzie locotenentul. Cu două zile înainte, pe cînd regimentul se pregătea de drum, un caporal din compania mitraliere dezertase. Îl prinseseră jandarmii în gară ; se zvonea că în preajma plecării colonelul ceruse la comenduire să întărească patrulele din gară, ca să nu facă băieții vreo prostie. Caporalul fusese adus în fața regimentului, degradat și înaintat la comenduire fără centură și fără șireturi la bocanci. Colonelul spusese că o s-ajungă în fața Curții Marțiale, așa că aveți grijă, ostași, cine încalcă jurămîntul în timp de război, și tot așa. În zilele următoare nu mai încercase nimeni să plece, dar oamenii umblau prin cazarmă încruntați, puși pe harță. Cîte unul mai rămînea în picioare, prostit, se uita înaintea lui fără să vadă nimic și tresărea cînd îl întrebai ceva. Cei care apucaseră să dea de veste acasă lungeau gîturile spre poartă, doar-doar s-o ivi careva dintre ai lor să le spună o vorbă înainte de plecare.

În gară văzuseră, de-a dreapta fanfarei, niște domnișoare cu pălării nostime, colorate ; leatul tot cu ochii pe ele. După ce primarul și colonelul rostiseră cîte-un mic discurs de îmbărbătare, domnișoarele alergaseră cu pași mărunței spre formație și împărțiseră cam cu sfială, cui se nimerea, pachețele : țigări, ciocolată, săpunuri de ras și alte nimicuri. Leatul se uita uimit, cocoșat sub raniță și, pînă să îngîne un cuvînt de mulțumire, domnișoarele se refugiaseră la locul lor, de-a dreapta fanfarei...

În pachetul lui, alături de ciocolată, Marin Drăgoi găsise un pătrățel de hîrtie bleu, pe care sta scris cu litere rotunde, școlărești : „Prietene soldat, dacă fiind departe ți-e greu și te simți singur, dacă te plictisești și n-ai cui să te destăinui, scrie-mi pe adresa asta..." Urma o adresă și numele, „Domnișoara Lia Răchită". Îi plăcuse numele, îi sugera o ființă diafană, pe jumătate sălbatică, ieșită fără veste dintr-o dumbravă cu sălcii multe. Nici n-apucase să-i vadă bine chipul, fulgerase prin fața lui, în rochiță albă de pichet, largă, cu o eșarfă bleu înnodată în jurul gîtului, dar trăsăturile nu și le amintea deloc, nici măcar ochii sau glasul jenat cu care-i spusese „Poftim" și-i în-

tinsese grăbită mica pomană. Bilețelul îl pierduse, naiba știe cum, că soldatul n-are atîtea bagaje încît să rătăcească lucrurile ; îi părea rău de bilet, de adresă, dar se bucura că reținuse numele și uneori, noaptea, cînd era de veghe, compunea în gînd scrisori adresate domnișoarei Lia Răchită. Iar în spital, întins pe targă, așteptînd să se vindece, visa o întîlnire după război, într-o zi de vară ca aceea de la plecare, cu fanfara răpăind zgomotoase acorduri pe peronul gării și tinerele fete în rochițe largi repezindu-se spre rîndurile de infanteriști și căutînd din priviri... Căutînd uneori zadarnic, căci din plutonul lor, Stoian, Dospitu, Oarță, Mocanu, Badea, Țarălungă și Dragomir rămăseseră în pămîntul stepei, cu o cruce anonimă la căpătîi, iar dacă domnișoara Lia Răchită le pusese și lor bilețele, n-avea cum să le mai reproșeze că nu i-au scris... El scăpase cu piciorul. Piciorul care-l fulgeră deodată cu o durere vie, insuportabilă, scurtă, ca o împunsătură de baionetă. Se poticni, gata să cadă, se lovi de umărul lui Boroianu, care îl sprijini, îngrijorat.

— Ce-i, mă Drăgoi, ți-e rău ?

— Piciorul, spuse Drăgoi. A fost așa, ca un cuțit.

— Se schimbă vremea, își dădu Mardare cu părerea. Pe mine mă încearcă colea-n umăr, am reumatism de pe cînd lucram la joagăr, și cînd se schimbă vremea parcă-mi vîră un sfredel prin os, dar cum plouă trece.

— O ploaie ne-ar lipsi, spuse Drăgoi. Acuma nu mai e vară să te bucuri, dacă iei apă la galoși ai încurcat-o.

— Și pînă-n sat mai este, vere, zise Stănică. Dac-am avea o șaretă, ceva...

— Și-un kil de vin și-o gagică pe genunchi, rîse Boroianu. Ai dat de greu, țigane, ce să-ți fac !

— Să-mi dai drumu-acasă la pirandă și puradei, asta să-mi faci, zise Stănică. Mai bine-am zice o cîntare, fraților, să ne mai treacă de urît. „Militar, milităraș, da' pe mine cui mă lași, măi dragă"...

Glasul îi răsună stingher printre pașii dezordonați, obosiți ai celorlalți. Tăcu, parcă speriat, și-și înfundă capul între umeri. Drăgoi îl bătu pe umăr :

— Nu fi trist, Stănică, acuși sîntem pe Ciorogîrla noastră, și-o să-i auzi pe toți cîntînd pe sub sălcii.

— Pîn-la sălcii mai e, mormăi un glas din urmă. Drăgoi, văd că şchiopătezi. Ia dă-mi mie raniţa.

— Şi mie arma. Ţi-o fi mai uşor, orişicît.

Îl despovărară aproape cu de-a sila de bagaje. Un claxon răsună din urmă insistent.

— Strînge-te mai pe dreapta, leat, strigă locotenentul. Faceţi-i loc să treacă.

Camionul trecu, claxonînd mai departe şi ridicînd praful. Sus, sub prelata vopsită în culori de camuflaj, soldaţii hitlerişti îngrămădiţi unii peste alţii se uitau la ei cum mergeau, şi unul le făcu un semn glumeţ de adio.

— Opt cu-a brînzii nouă, mormăi Stănică. După ce-i motorizaţi, le dă mîna să facă pe nebunii.

— Mă, spuse Catrina deodată, mă tot gîndesc ce-o zice alde Hitler seara, cînd îşi bea ceaiul şi se uită pe hartă. Ce-o fi zicînd el cînd se gîndeşte că mănîncă papara.

— S-o crezi tu că Hitler bea ceai seara.

— Da ce bea, mă ? Ce, dacă-i mare crezi că-i curge vinul din ghiuvetă ?

Drumul lat, prăfuit, mai purta urma camionului de adineauri. În afara roţilor, parcă încadrîndu-le, se vedeau şi urme de şenilă.

— Trecură şi-alde Friţ p-aici, îşi dădu cu părerea sergentul. Mira-m-aş, ţigane, să-ţi mai fi lăsat şi ţie vreo ciosvîrtă de pui.

— Am feştelit-o, fraţilor, întări Stănică. Păi dacă-i vorba că venim pe urma lor...

— Vorba, zise locotenentul. Ţineţi-vă părerile pentru voi, chiar dacă nu vă convine ceva... Sîntem pe front, asta-i situaţia. Cui nu-i place, scrie acasă. Hai, grăbiţi pasul.

— Asta-i bună ! făcu Stănică încet.

— Gata, spuse sergentul printre dinţi. Azi n-am chef de poveştile tale. Hai, Drăgoi, că mai e puţin.

Drăgoi, care călca anevoie, se învioră cu gîndul la odihna care-l aştepta, peste puţină vreme după atîta drum.

— Şi cît mai avem pîn-acasă... oftă cineva din front.

5

Toma se uită la ceas și rări pasul. Prea devreme... Amurgul de noiembrie îl învăluia cu o burniță rece. Se gîndi cu plăcere la godinul din cămăruța lui. O să facă un foc zdravăn, să duduie ca pe vremuri, acasă...

De fapt, singur se oferise să aducă hîrtia dintr-un „depozit" de pe Filaret, „la sediu", în Cotroceni.

Voia s-o protejeze pe Ana, era un drum riscant, la vreme de noapte, cînd patrulele bîntuiau orașul ; raziile se înmulțiseră ; el s-ar fi descurcat mai ușor. Petre fusese de acord.

— Bine, du-te. Deocamdată nu sînt semne că agenții se țin după tine, am făcut destule verificări.

O luase anume pe un traseu ocolit, uneori mergea în cerc, pe străduțele bine cunoscute din preajma căii Rahovei, unde orice urmăritor s-ar fi dat în cele din urmă de gol. Dar se încredințase că nu-i calcă nimeni pe urme...

În capul străduței îl opri un tînăr :

— N-ai un foc, camarade ?

Se căută de chibrituri, privindu-l pe cel care-l oprise, un bărbat tînăr, cu haină soldățească fără epoleți. Scoase chibritul, scăpără și îl întinse, adăpostind flacăra în pumn ; omul îi spuse încet :

— Întoarce-te din drum. Știu unde te duci, dar ți-au luat-o copoii înainte.

Își impuse să fie calm, o provocare, gîndi. Cu o privire rapidă în jur se încredință că nimeni nu-l seconda pe tînărul în haină soldățească.

— Vezi-ți de treaba dumitale, omule. Nu știu despre ce vorbești.

— Ba știi foarte bine. Fă cum îți spun, nu te băga acolo. Ca să te convingi, treci prin fața casei. Ai să vezi un tip care-și umflă roata de la bicicletă. De fapt așteaptă pe cel care-o să intre acolo.

— Dă-mi pace, domnule. Ce casă ? Ce bicicletă ?

— Ai să vezi cînd ți-or pune cătușele. Mulțumesc pentru foc !

Duse un deget la şapcă şi se depărtă cu pas legănat. Toma rămase o clipă locului, frămîntat de întrebări. Cine era acest binevoitor ? De unde îl cunoştea, cum de ştia unde se duce ? Nu cumva totul era o capcană ? Dar dacă tocmai noul „depozit“ era capcana ? Se hotărî repede să verifice spusele omului aceluia. Trecînd prin faţa „depozitului“ văzu într-adevăr un bărbat solid care meşterea ceva la o bicicletă. Meşterea fără să se uite la ceea ce face ; avea privirea aţintită spre casa de vizavi. Toma grăbi pasul, ocolindu-l cu grijă, şi se duse în staţia de autobuz. De după un copac, îi ieşi iarăşi înainte tînărul cu haina soldăţească.

— Sper că te-ai convins, spuse el încet. Fii fără grijă, nu ştie nimeni nimic. Afară de mine...

— Şi dumneata cine eşti ?

— O să-ţi spun altă dată. Mă duc şi eu acasa, c-am îngheţat aşteptîndu-te. Noapte bună.

— Mulţumesc, spuse Toma. Dar aş vrea să ştiu...

— Altă dată, repetă individul şi se depărtă grăbit. Neliniştea se îngemăna acum cu o curiozitate vie : ce poveste mai e şi asta ? Omul îl salvase, era evident, dar cu ce scop ? Dac-ar fi vrut să-l înfunde, n-ar fi procedat aşa. L-ar fi lăsat să intre să ia materialul şi l-ar fi urmărit mai departe să vadă unde-l duce. Dimpotrivă, omul acela îl împiedicase pe „biciclist“ să-şi îndeplinească misiunea, şi-l prevenise pe Toma asupra pericolului... Ciudat. Trebuia, oricum, să se ducă la Petre, să-l avertizeze. Asta după infinite precauţii...

Cînd intră în subsolul unde se afla Petre, acesta îi ieşi în cale, îngrijorat :

— Ai scăpat, vasăzică ! Am trimis pe cineva să te anunţe, dar plecaseşi de acasă. „Depozitul“ e o cursă, şoferul care-a adus hîrtia e om de-al Siguranţei. Era cît p-aci să dăm de bucluc. Cum ţi-ai dat seama că... ?

Toma îi povesti de necunoscutul cu haină soldăţească, reproducîndu-i fidel toată discuţia. Petre şedea cu coatele pe masă, cu obrajii-n palme. Ascultă atent. La sfîrşit, clătină din cap :

— Ciudată poveste. Cine să fie individul ? O fi vreun om de-al lor care vrea să prindă un peşte mai gras ? Nu trebuia să mai vii pe aici.

— Am vrut să te avertizez, nea Petre. Mă temeam să nu trimiţi pe altcineva la depozit. Oricum, omul nu m-a urmărit ; din staţie nu s-a mai urcat nimeni cu mine în autobuz.

— Aşadar sîntem în mîna lui, zise Petre. Dacă te cunoaşte o să mai apară, fii sigur de asta. Trebuie să fim cu ochii-n patru. Fapt este că n-avem hîrtie pentru Buletin. O să comunic la Capitală. Iar tu... n-ai decît să-ţi aştepţi binefăcătorul.

„Binefăcătorul" apăru după cîteva zile, într-o seară mohorîtă şi rece. Vîntul fluiera urît prin crăpăturile ferestrelor ; focul în sobă aci mocnea, aci se înteţea, întărîtat de vînt. Toma auzi o bătaie în uşă ; puse deoparte cartea, se duse să deschidă.

— Bună seara.

— Te aşteptam, zise Toma.

— Serios ? De unde ştiai că vin ?

— Am bănuit. Intră, cred că eşti îngheţat.

— Vin pe jos din centru, spuse omul după ce închise uşa. După toate aparenţele, eşti singur.

— Da. Trebuie să-ţi mulţumesc. M-ai salvat atunci. Pentru moment cel puţin. De unde ai ştiut de capcană ?

— Domnule Toma, a venit momentul să facem cunoştinţă. Sînt locotenentul Brezeanu din contrainformaţii.

Toma îşi ascunse tresărirea. Vorbi cu răceală bruscă în glas :

— Eu nu mă mai prezint. Văd că mă cunoşti.

— Şi încă foarte bine. Îţi ştiu dosarul pe de rost.

— Vrei să mă arestezi ?

— Ce idee ! rîse George. Ţi-am spus că lucrez în contrainformaţii, nu sînt poliţist.

Toma ridică din umeri :

— N-are importanţă sub ce firmă ţi se ia un interogatoriu. Sau ai venit pentru percheziţie ?

— Nu face parte din metodele noastre. Nu e vorba nici de interogatoriu, nici de percheziţie. Am venit, pur şi simplu, la o discuţie amicală.

— Din dosarul meu reiese pentru ce am fost condamnat. O discuţie amicală cu un fost deţinut politic... Cum vine asta ?

George își scoase portțigaretul și bricheta.

— O țigară ? Sper că se fumează aici...

— Mulțumesc. O să iau una. Deși acolo... hm... m-am cam lăsat de fumat.

Aprinseră țigările. Toma dădu mai aproape scrumiera din aluminiu, turnată grosolan, care reprezenta o insulă cu trei palmieri.

— Și ce urmărești dumneata prin această întîlnire ? Ce legătură am eu cu Biroul 2 ?

— Nu cu Biroul 2, ci cu armata. Mai precis, ai avut. Înainte de... hm.

— Înainte de închisoare, vrei să spui. Mă rog. Sînt doi ani de-atunci. Nu văd ce rost are să...

— Șefii mei zic că are. Cel puțin preventiv. Întrucît ești trecut în controalele Siguranței cu eticheta „comunist periculos", șefii mei nu doresc să te știe ducînd activitate comunistă în unități militare.

— Dar nu desfășor nici o activitate comunistă, nici în armată și nici... Iar povestea cu casa aceea e o simplă întîmplare...

— Cam ciudat. Adineauri mi-ai mulțumit că te-am scăpat de-acolo.

Toma se străduia să-și păstreze o expresie calmă, să respire liniștit, să-și potolească bătăile iuțite ale inimii. Nu, omul acesta nu trebuie să-și dea seama de adevărata lui stare. Discuția se putea lungi astfel, prudentă și ocolită, dar el nu trebuia să accepte nimic, să divulge nimic. Însuși faptul că-i mulțumise fusese o mare prostie. Parcă-l auzea pe Petre : Ei bravo, te-au apucat politețurile tocmai atunci ?

— Cine nu-i bucuros să scape de întrebările Siguranței ? Nu uita, am fost deținut politic. Ei pot găsi oricînd un pretext să mă aresteze.

— Totuși te-ai dus acolo, insistă George.

— Poate mă duceam să vizitez un prieten.

— Ai mulți prieteni. Unul stă într-o casă aparent nelocuită, din Cotroceni...

— Nu cunosc nici o casă.

— Dar pe fata aceea frumoasă, Ana, care lucrează la madam Nelly, croitoreasa ?

— Habar n-am cine-i madam Nelly.

— Nu de ea te-am întrebat. Dar văd că discuţia noastră a luat de-a binelea forma unui interogatoriu, şi n-aş fi vrut asta. A trebuit însă să aduc nişte argumente, să-ţi arăt că sînt la curent cu tot ce faci. Dar asta în alt scop decît crezi dumneata. Nu urmăresc să te înfund, dimpotrivă : vreau să te ajut.

— Asta-i bună ! Trăiam cu convingerea că mă pot descurca singur în viaţă.

— Lasă ironiile. Oamenii au nevoie unii de alţii, mai ales cînd e vorba de lucruri importante, care depăşesc un interes îngust, strict personal, înţelegi ce vreau să spun... Apropo, ai salutări de la nea Pandele.

— Cine mai e şi ăsta ? întrebă Toma ascunzîndu-şi emoţia sub o mină nepăsătoare.

— Îţi admir stăpînirea de sine. Eşti aşa cum mi-am imaginat : un om tare, un caracter dîrz. Mă bucur că am avut prilejul să te cunosc. Şi că ne aflăm, amîndoi, de aceeaşi parte a baricadei.

— Domnule locotenent...

— Poţi să-mi spui George. „Identitatea" mea oficială s-a terminat în clipa în care ţi-am dat parola.

— Poate ai auzit-o undeva, zîmbi Toma.

— Poate, dar nu-i aşa. De altfel, e singurul mod prin care pot face dovada — cum să-ţi spun ? — dovada bunei mele credinţe.

— Şi povestea cu capcana de la depozit.

— Putea să fie o provocare. E la modă acuma metoda psihologică. Tot felul de şiretlicuri. Dar reţine, avem o cunoştinţă comună. Nea Pandele mi-a transmis să-ţi vorbesc deschis. Mi-am asumat şi eu un risc... venind aici.

Toma încercă să-şi adune gîndurile. Strivea în neştire ţigara stinsă de mult între palmierii insulei de aluminiu. Dialogul acesta i se părea neverosimil. Ridică privirea, examinîndu-l pe omul din faţa lui. Avea o figură tinerească, deschisă, ochi inteligenţi care-l priveau, la rîndul lor, drept în faţă.

— Nu te supăra, spuse, dar ceva nu se leagă în toată povestea. Am ieşit din închisoare acum două luni ; eşti ofiţer de contrainformaţii, m-ai urmărit pas cu pas, ştii de Ana, de casa din Cotroceni, şi deodată îmi aduci salutări de la...

— Atît mi-a spus legătura mea, explică George. Nu e cazul să știu mai mult decît trebuie, cunoști regula. Și nici pe dumneata n-au avut timp să te prevină. Din fericire există acest „nea Pandele"...

— Nu l-am văzut niciodată.

— Nici eu. Dar el este o liniuță de unire între noi. Nu protesta ; o să te convingi că am dreptate. Nea Pandele va avea grijă să-mi confirme „identitatea", dacă nu mă crezi.

— De ce n-ai așteptat pînă atunci ?

— A intervenit întîmplarea aceea. Siguranța știe că vreți să refaceți tipografia și caută cu orice preț să-i dea de urmă. Trebuia să te ajut într-un fel, cînd am aflat de capcană.

— Înțeleg, spuse Toma. Dar pînă n-am confirmarea, îți dai seama că...

— Dar nu-ți cer nimic, omule. Dimpotrivă, mă ofer să te ajut. Siguranța a montat povestea cu depozitul de hîrtie, s-ar putea, mîine-poimîine, să încerce și altceva. Dacă aflu vreun amănunt, te țin la curent. Îți propun ca deocamdată să luăm legătura printr-o „cutie de scrisori" : spătarul primei bănci de pe aleea principală din parcul Carol.

— E-n regulă. Dar fără acceptarea legăturii mele n-o s-o folosesc.

După cîteva zile de incertitudine, veni în sfîrșit confirmarea : da, George Brezeanu era un om în care se putea încrede... Petre îi dădu lui Toma, odată cu această veste, o mulțime de sfaturi cum să procedeze. În seara următoare se duse la „cutia de scrisori", cu gînd să-i lase un mesaj lui George Brezeanu. Porni pe jos, ca de obicei, avînd în buzunar o carte poștală ponosită, cu ștampile autentice, pe care stătea scris un scurt mesaj : mătușa îl ruga pe domnul doctor să afle în ce spital a fost internat nepotul ei. Scrisoarea era adresată unui doctor autentic, luat după cartea de telefon, deși era de presupus că Siguranța n-are să caute tocmai sub spătarul primei bănci din parcul Carol... În drum spre parc, pe strada Chesarie, în lumina săracă a unui automobil care tocmai trecea,

Toma văzu un om gîrbov, prost îmbrăcat, cu pălărie pleoștită, îndreptîndu-se spre el :

— N-ai un chibrit, camarade ?

Toma izbucni în rîs :

— Era să nu te recunosc !

— Pînă acum am vreo patru roluri care-mi reușesc de minune, spuse George. Într-o zi mi-am vizitat șeful în chip de bătrîn geamgiu și m-a cinstit cu o țuică. Abia cînd am ridicat paharul m-am dat de gol. O veche pasiune. Îmi plăcea teatrul pe vremea studenției. Să vezi cînd o fac pe subofițerul neamț. Am păcălit și santinela de la garajul central al Gestapoului.

— Te cred...

— Ai primit confirmarea, așa-i ? Știam. Și m-am gîndit că o să te grăbești spre „cutia de scrisori". Ai un mesaj, probabil.

— Da. În primul rînd, îți mulțumim că vrei să ne ajuți. Ai noștri te roagă să fii atent, să nu riști prea mult. Știind unde lucrezi...

— Ei, fără riscuri nu se poate. Dar îmi asum totul. Pînă una, alta, să-ți dau un subiect grozav pentru ziar, sau pentru un manifest. În garnizoana Iași, contrainformațiile noastre au dat de urma unor agenți ai Gestapoului care-i suspectează pe ofițerii români.

— Are Gestapoul acest drept ?

— Nu-l are. Și-l ia singur. Agenții săi sînt ascunși sub tot felul de deghizări — negustori, călugări, dansatoare, conferențiari, jucători de tenis. Cînd sînt dați de gol, ai impresia că se retrag. Dar apar din nou, unde nu te aștepți, sub altă acoperire. Și rapoartele lor curg spre centrală. Ai zice că fiecare om din lumea asta are o fișă în dulapurile lor. În altă ordine de idei : spune-mi cu ce-ți pot fi de folos.

— Îți pregătisem o scrisoare codificată. O s-o distrug. Iată despre ce e vorba. În august, cîțiva dintre ai noștri au fost arestați și nu știm nimic de soarta lor. Ce s-a întîmplat cu ei ? Mai sînt în viață ? Au fost condamnați ? Unde sînt închiși ? Cum putem intra în legătură cu ei ?

— Dă-mi numele lor, spuse George încet. O să încerc să răspund la toate întrebările.

— Şi încă un lucru : s-a aflat ceva despre cei care au tipărit manifestele roz ?

— Asta voiam să-ţi spun. Şeful meu a dat hîrtia la laborator, au cercetat-o după metode moderne, cu reactivi speciali. Au dedus că s-au folosit litere de cauciuc. Mai exact, din cauciucul fabricat la Uzina Chimică.

— Ah, asta era ! Trebuia să mă gîndesc. Ştii, înainte de arestare am lucrat la Uzina Chimică. Am nişte prieteni acolo, tineri şi cam nesăbuiţi. Te pomeneşti că ei... Hm ! Ce-i de făcut ? Stai, am o idee. Spune-le şefilor că din cauciucul acela se fabrică radiere pentru şcolari. Se vînd cu sutele de mii...

— Bun. Să le abatem atenţia de la Uzina Chimică, spuse George. Acuma o să plec. Rămînem în legătură. În cîteva zile treci pe la „cutia de scrisori". Dacă reuşesc să aflu ceva, îţi pun acolo un mesaj.

— Mulţumesc, spuse Toma strîngîndu-i mîna. Şi... nu-mi purta pică pentru felul cum m-am purtat la prima întîlnire.

— Şi eu aş fi făcut la fel, spuse George.

6

Cîteva zile, George lucră cu o grabă febrilă. Alergă tot Bucureştiul, îşi născoci misiuni şi descoperi hîrtii al căror termen de rezolvare trecuse, luă legătura cu organe oficiale, îşi chestionă cunoscuţii — totul pentru atingerea aceluiaşi scop — destinaţia deţinuţilor arestaţi în vară. Izbuti astfel să afle unde erau închişi, culese unele amănunte despre posibilităţile de legătură — medicul unei închisori era un om cu vederi progresiste, în altă parte unul dintre paznici, mai omenos, putea fi înduplecat să ducă celor dinăuntru bani şi scrisori, dincolo un subofiţer din corpul de pază era în legătură cu celula comunistă din oraş... Dădu toate aceste date lui Toma şi strîngerea lui de mînă o socoti drept cea mai bună răsplată pentru strădania lui.

— Ce se întîmplă ? se miră colonelul Ursu. Toată corespondenţa la zi, telefoane peste telefoane... Eşti suspect de harnic, domnul meu.

George se prefăcu încurcat :

— Credeam că n-o să băgaţi de seamă. Am căutat să rezolv totul, intenţionez să vă cer o scurtă permisie.

— Permisie, acum ? zîmbi sceptic colonelul Ursu. Nu ştiu dacă ai şanse. O să mă interesez. Mai ai o datorie faţă de mine.

— Da, domnule colonel. Raportul despre Dumitru Toma şi nota de răspuns către Siguranţă. Le aveţi pe amîndouă în mapa pentru semnat. Sînt singurele hîrtii pe care nu le-aţi văzut încă.

— Hîrtii ! Voiam ceva mai concret, spus prin viu grai. Chiar dacă nu este, cum se zice, destinat publicităţii.

— V-am raportat că am avut o discuţie cu Toma. Se pare că nici prin gînd nu-i trece, în împrejurările de acum, să se apropie de unităţile militare. De altfel, a negat orice altă activitate subversivă. Supravegherea lui n-a dat nici un rezultat.

— Totuşi cine-l ajută ? Din ce trăieşte ?

— S-a angajat la un atelier auto, pe Ghencea. Atelier mic, patronul şi un ucenic, atît. Deci n-are şanse să facă acolo o celulă comunistă.

— Dar la Uzina Chimică ?

— Nici n-a călcat pe-acolo. A preferat atelierul acela. În rest... nimic deosebit.

— Bine. O să semnez hîrtia aia şi gata. O trimiţi în primă urgenţă, ca să scăpăm de cazul Toma. Avem lucruri mai importante. În spitalele de zonă interioară comuniştii au reînceput propaganda. Cei de la Gestapo ne semnalează, foarte discret, că au apărut printre răniţi manifeste tipărite şi în limba germană.

— De ce n-ar exista comunişti şi printre nemţi ?

— Că există n-ar fi nimic. Dar uite că acţionează, şi domnii din Misiunea germană ne cer să luăm măsuri. N-ar strica o raită pe la spitalele astea. Contrainformatorii de acolo sînt cam adormiţi. Să-i stimulăm un pic. Plus că, dacă ne ia cineva la zor, putem să răspundem : Noi am luat măsuri, ne-am deplasat la faţa locului...

— Diplomație, zîmbi George. Voi proceda exact cum ați ordonat. Pot să încep chiar de mîine.

— Așa. Acum o să mă ocup de hîrtiile astea. Poate-ar fi bine să ai personal o mică discuție cu cei de la Siguranță despre Toma.

George zîmbi cu îndoială ; făcu un vag gest de protest :

— Îi învățăm rău, domnule colonel, dacă-mi îngăduiți să-mi spun părerea.

— Mda, ai dreptate. Am avea aerul că le dăm raportul. Totuși, noi sîntem armată, avem alte atribuții... Cînd pleci, fii bun și trimite-l la mine pe căpitanul State. Vreau să-l trimit pe la cercurile de recrutare. Aud că printre recruți umblă iarăși agitatori comuniști... A, era să uit. Ai vreun program diseară, locotenent Brezeanu ? Aș dori să nu ai, ca să-ți ofer eu unul.

— Ordonați, domnule colonel.

— Doctorul Huber te invită la „Princiar". Spune-i povestea cu recruții, ca pe un mare secret. Chiar dacă cei din Abwehr l-au aflat și ei.

— Bănuiți că doctorul face parte din Abwehr ?

— Nu, nu figurează pe listele lor. Dar cum e el curios, s-ar putea să fi aflat ceva. Nu contează. Fă-te că-i vinzi acest mare secret. Ca să nu rămînem datori...

În drum spre hotel „Princiar", localul frecventat de elita hitleristă din România, George se gîndi la ciudățeniile serviciilor de informații germane. Studiase destule lucrări și instrucțiuni „pentru uz intern" ; își dăduse seama de acolo că principiul fundamental al acestor servicii era neîncrederea ; însuși Hitler dăduse la începutul războiului un ordin, citat pretutindeni, potrivit căruia nimeni n-are voie să afle mai mult decît privește propriul său serviciu. Ordinul acesta stimulase concurența dintre diferitele organizații secrete — George știa că sînt unsprezece, dar se îndoia că aceasta e cifra completă — iar în diferite împrejurări își dăduse seama de proporțiile absurde ale acestei concurențe. Nu o dată, la o recepție, o discuție banală cu un ofițer german se întrerupea brusc : „Să schimbăm vorba, tipul de colo face parte din Ab-

wehr" ; sau „Băieţii de la Gestapo nu le ştiu chiar pe toate" ; sau „Să vezi ce ochi or să facă cei de la *Siecherheit Dienst* aflînd că le-am luat-o înainte". Concurenţa, pînda reciprocă, dorinţa de a ascunde acţiunile în faţa organizaţiei „rivale" era o practică de mult înrădăcinată în însăşi esenţa organismului nazist, se spunea că însuşi Hitler încuraja asemenea rivalităţi, era bănuitor cu toată lumea şi în multe cazuri îndepărta oamenii care-i păreau suspecţi, fără să mai ceară probe sau dovezi. Aşadar, nu ar fi fost de mirare ca ştirea despre agitaţia printre recruţi — socotită banală de către Abwehr — să aibă semnificaţia unui secret important pentru altă organizaţie de informaţii. Deci „nada" oferită doctorului Huber putea foarte bine să dea rezultate, îşi încheie George raţionamentul, intrînd pe uşa vastă, primitoare de la „Princiar".

Doctorul Huber îl aştepta în hol. Stătea de vorbă cu un ofiţer german înalt şi spilcuit, cu monoclu, care-l salută pe George cu un vag semn din cap şi se depărtă ţeapăn.

Doctorul se apropie de George şi îi strînse mîna.

— Am întîrziat cîteva minute, se dezvinovăţi George.

— Aa, nu-i nimica. Între timp nu m-am plictisit. Am avut o conversaţie interesantă cu un amic. Ce facem, intrăm ? Am reţinut o masă...

— Bine-ai făcut. Azi am avut o zi grea, meritam un ceas de linişte. Invitaţia a venit tocmai la timp.

— Mă bucur. Ia-o înainte, eşti musafirul meu.

Intrară în restaurant. Salonul era plin ca de obicei la orele de seară. George îşi roti privirea prin sală. Mulţi ofiţeri germani. Doctorul Huber împărţea saluturi şi zîmbete în dreapta şi-n stînga, pe cînd oberul îi conducea spre masa rezervată.

— Coniac *Martell,* comandă doctorul după ce se aşezară.

— Am înţeles, domnule doctor, se ploconi oberul.

— Cunoşti multă lume aici, remarcă George.

— Relaţii, dragul meu. În vremea noastră trebuie să ai relaţii întinse, altfel eşti pierdut. Domnul cu care am stat de vorbă e în Serviciul de Informaţii al aviaţiei. Ca să-i cîştig încrederea, l-am rugat să intervină pentru un nepot de-al meu, să-l scape de front. Eram sigur că mă refuză...

— Atunci de ce ai mai încercat ? Nepotul dumitale o fi aşteptînd, bietul de el...

— N-am nici un nepot, spuse calm doctorul Huber. Dar un om căruia îi adresezi o asemenea rugăminte e mai puţin rezervat.

— Domnule doctor, eşti o comoară de învăţăminte !

— Ah, îmi apăr pielea, atîta tot. În lupta pe care-o ducem azi, n-au loc proştii ; dacă a fost vreunul, zace de mult sub o brazdă de pămînt. Fără măcar satisfacţia unei inscripţii eroice pe cruce. Mai frumos moare de bătrîneţe un ofiţer de intendenţă. Dar să lăsăm speculaţiile metafizice. Am întîlnire cu un tip interesant, de asta te-am chemat. Vreau să te ajut să-ţi faci relaţii.

— Îţi mulţumesc. Recunoştinţa mă împiedică să pun întrebarea care mă sîcîie mereu.

— Ce întrebare ?

— Una stupid de simplă : ce te face să mă ajuţi, doctor Huber ?

Doctorul Huber rîse încet, se lăsă pe spătarul scaunului şi-l privi printre gene :

— Uite, George, dă-mi voie să-ţi spun pe nume, în seara asta o să bem „Bruderschaft“, dacă eşti de acord. O să ne distrăm de minune în compania maiorului Gombrich din Serviciul de Informaţii al armatei de uscat.

— Am auzit de el. E mai nou venit aici. Ştiam că lucrează în Abwehr...

— Cam aşa ceva. Altă firmă, aceeaşi prăvălie. Alături de Abwehr, care se subordonează direct Înaltului comandament, armata de uscat are propriul său serviciu de informaţii. Dar asta are mai puţină importanţă. Maiorul Gombrich e un produs tipic al primilor ani ai Reich-ului: atotştiutor, optimist şi încîntat de sine. Cunoştinţa cu el ar putea să-ţi folosească.

— Întrebarea mea a rămas fără răspuns, zîmbi George.

— Şi s-ar putea să mai rămînă. E şi complicat să-ţi răspund, cel mult, o să-ţi dau cîteva desluşiri. Aş vrea să ştii în primul rînd că sînt un singuratic, chiar dacă mă salut şi rîd cu toată lumea. Am multe cunoştinţe şi puţini prieteni. M-am apropiat de dumneata fiindcă mi-ai părut de la început un om sincer şi integru. Dă-mi voie să fiu un pic egoist ; oricît de puternic ar fi cineva, tot simte

uneori nevoia unui prieten, a unui om pe care se poate bizui. Şi-apoi, pot apărea situaţii în care nu pot să mă descurc singur, iar altele în care nu pot intra deloc. Aş putea să te pun pe pista respectivă, cu condiţia să facem pe din două ceea ce obţii. După părerea mea, e un tîrg cinstit.

— Este, admise George. Răspunsul la întrebare începe să capete contur.

— Hai să mai fac un pas spre adevăr : mă gîndesc, de pildă, că poate veni un moment critic pentru mine, cînd cineva care mă cunoaşte ar putea să spună o vorbă în favoarea mea. De ce te miri ? Norocul e schimbător, iar războiul ne poate face multe surprize. Un prieten cinstit devine, la un moment dat, o adevărată investiţie...

George încercă să deducă, din aceste fraze pline de aluzii, care era sensul real al acţiunilor doctorului ; nu reuşea ; ceva nu se lega totuşi. Fiecare afirmaţie părea anume făcută ca s-o răstoarne pe cea dinainte. Ar fi vrut să pună întrebări, dar se temea că asta l-ar reduce la tăcere pe interlocutorul său.

— Peste vreo zece ani, mi-ar plăcea să-ţi citesc memoriile, spuse pe un ton glumeţ.

Doctorul Huber făcu un gest din mînă :

— Memoriile ! Nu le-am scris încă ; din lene sau din teama de a nu lăsa în urmă probe. În filmele de mîna a doua, cînd detectivul e în încurcătură, dă ca prin minune peste jurnalul criminalului şi dintr-o clipire toate problemele îşi găsesc soluţia. Nu obişnuiesc să ţin jurnal ; lucrurile cu adevărat importante le păstrez în memorie, iar pe cele fără importanţă n-are rost să le scriu... Poate după ce ies la pensie — dacă în toiul acestui război blestemat cineva se mai poate gîndi liniştit la pensie — am să scriu o carte care-i va lăsa pe mulţi cu gura căscată. Dar pînă atunci... Ce zici de blonda de colo ?

George întoarse capul. O femeie micuţă, foarte frumoasă, în uniformă germană, intrase în salon la braţul unui colonel. Trecînd pe lîngă ei, schimbă o privire cu Huber, care-l salută cu un semn pe gravul ofiţer. Rumoarea localului, diminuată o clipă de trecerea femeii, reveni la tonul obişnuit.

— Mă întreb cum i-ar sta în rochie de seară, spuse George. Germanii au cultul uniformelor.

— Ah, să nu-ţi închipui că se îmbracă aşa de plăcere. Şi nici din patriotism. Îi cunosc biografia : un pilot s-a omorît din cauza ei, drama pasională a făcut vîlvă, biata femeie era la strîmtoare şi, ca să-şi spele păcatele, s-a angajat ca operator la o staţie radio. M-a ajutat de cîteva ori. Ţine-o minte, s-ar putea s-o mai întîlneşti...

Un ofiţer înalt, de vreo patruzeci de ani, purtînd uniforma trupelor de uscat, intră în local şi se opri o clipă în uşă, privind cercetător în jur. Doctorul Huber îi făcu semn, ofiţerul zîmbi şi porni cu pas ferm spre ei. George se ridică aproape odată cu doctorul Huber.

— Bună seara, domnilor, salută noul venit.

— Te salut, domnule maior. Dă-mi voie să-ţi prezint pe locotenentul de contrainformaţii Brezeanu. Prietenul meu, maiorul Gombrich.

— Prieten ? În meseria noastră nu ai prieteni, ci colaboratori, spuse Gombrich într-o românească corectă, rostind silabele distinct. Încîntat să te cunosc, domnule locotenent. Am mulţi amici printre ofiţerii de informaţii şi ne înţelegem de minune. Dar să luăm loc, domnilor. Se pare că am întîrziat.

— Dimpotrivă, noi am venit mai devreme, spuse Huber în grabă. Ce bei, domnule maior ?

— Numai coniac pînă la sfîrşitul zilelor.

— „Martell“, spuse Huber chelnerului care se apropiase de îndată.

Obrazul palid, bine ras al maiorului Gombrich se destinse într-un rîs satisfăcut :

— Civilizaţia pătrunde peste tot. Cu două ore în urmă mă aflam într-un sat cu noroi pînă la genunchi şi acum pot să comand „Martell“, ca şi cum m-aş afla în inima Europei... Mă ierţi, domnule Brezeanu.

— Sînt obişnuit, spuse George degajat. Multă lume se miră cînd ajunge aici, la noi. Se aşteaptă să vadă oameni cu şalvari şi caravane de cămile traversînd bulevardul.

— Nu, nu aşa, se îmblînzi maiorul Gombrich. Dar trebuie să admiţi că ţara dumneavoastră mai poate oferi multe surprize. Ai aflat, fără-ndoială, despre povestea cu telefoanele.

— Am auzit cîte ceva.

— Cîte ceva ! Toată lumea știe cîte ceva, dar nimeni nu poate da o indicație precisă. Sabotaj în lege, domnilor. Și poliția locală — iartă-mă, jandarmeria am vrut să spun — ridică din umeri. Țăranii au tăiat legăturile telefonice ale stației de urmărire aero, pricepi ? Și dumnealor ridică din umeri : nu s-a descoperit vinovatul. Dar mie nu-mi pasă de vinovat. Eu vreau să funcționeze legăturile cu nenorocita aia de stație. O stație de urmărire aero fără legături este ca o nuntă... cum spune frumosul dumneavoastră proverb ?

— Nuntă fără lăutari, întregi George proverbul.

— Exact. A treia oară în luna asta. Și nu la aceeași stație, firește. La zeci de kilometri depărtare, aceeași mînă, același *modus operandi,* cum se spune în criminalistică.

Doctorul Huber se aplecă spre el, peste masă, vădit interesat :

— Și ați descoperit ceva ?

— N-am mînă liberă, spuse amărît maiorul Gombrich. Sîntem într-o țară aliată, trebuie să păstrăm convenientele. Păi să fi fost în Franța sau în Polonia... ehei ! Cincizeci de ostatici, afișe peste tot : „Dacă-n termen de șase ore..."

— Ați fost în Franța, domnule maior ? întrebă George.

— Numai în Franța ? Pe unde n-am fost în Europa asta, domnule locotenent. Și peste tot, vă spun un secret, băgați de seamă : peste tot am fost priviți ca niște dușmani, ca niște mesageri ai răului, cînd în realitate noi am adus noua ordine, cultură și civilizație germană. Dar ce te faci cu civilizația germană cînd dai peste oameni încăpățînați și ursuzi, cum sînt țăranii de pe aici ?

— Ești prost dispus azi, maior Gombrich, spuse doctorul Huber. Cine te-a supărat ?

— Supărare veche, *mein Herr.* Am întrebat zeci de țărani de ce ne taie firele de telefon. Tac și se uită în pămînt. Translatorul îi sucește în fel și chip, eu pun o întrebare și ei o repetă de zece ori, pe zece tonuri, în loc să răspundă.

— De ce aveți nevoie de translator ? întrebă George. Văd că vorbiți foarte bine românește.

— Tot pentru conveniențe. La regulament scrie că în relațiile cu localnicii să folosim translator ! Eu mă conformez. Plus că... uneori îl expediez pe translator din cameră, să-mi aducă un pahar cu apă. Mă fac că citesc jurnalul și aștept ca oamenii să șoptească ceva între ei.

— Bună metodă, spuse cu admirație George.

— Veche de cînd lumea. Dar nici asta nu prinde ! Tac ca peștii, nu știu dacă mă înțelegi.

Chelnerul depuse bolul cu coniac în fața noului venit. Maiorul ridică paharul cu un gest rapid, îl ținu în dreptul ochilor, toastă cu un semn scurt din cap și goli conținutul dintr-o răsuflare. Fața i se rumeni ușor. Reluă discuția :

— Cît despre comuniști... spuse Gombrich printre dinți. Procedați prea blînd, domnilor. I-am spus-o și unui general de-al dumneavoastră, la un cocteil. Proces, avocați, închisoare, lagăr de concentrare — ce-s astea ? Fleacuri mic-burgheze, model american. Dați-ni-i nouă pe mînă, să stăm puțin de vorbă.

— Fără translator, glumi George. Domnule maior, de unde ați învățat limba română ?

— Am lucrat înainte de război pe Valea Prahovei. La concurență cu englezii, știi ? Comandam o subunitate specială... Cînd România nu intrase încă în război, englezii puneau tot felul de piedici transporturilor de petrol către Germania. Au ajuns pînă acolo încît au vrut să arunce în aer o stîncă de la Porțile de Fier, ca să blocheze canalul navigabil, interzicînd navigația pe Dunăre.

— Chiar așa ? se miră George.

— Am văzut cu ochii mei găurile pentru exploziv, făcute cu perforatorul, după toate regulile. Noroc că s-au poticnit la timp. Dumneata ești tînăr, probabil că-n vremea aia erai încă în școala militară...

— Exact, încuviință George fără să mai dea amănunte.

— Ei bine, făceam parte din trupele Misiunii militare germane și am venit cu un detașament la Giurgiu, să preluăm materialele capturate de la ei. Două șlepuri încărcate, închipuiți-vă domnilor. De la conserve de șuncă pînă la tunuri antitanc, tone întregi de exploziv, echipament de iarnă, cartușe pentru mitralieră și așa mai departe. E drept că românii nu ne-au dat voie să ridicăm prada. Erați atunci țară neutră. Cînd s-a deschis frontul de est, am plecat și

eu cu ostaşii mei. Mi-a părut rău că nu-mi pot lua revanşa, fiindcă încercări au mai fost. Bine-nţeles, nu de aşa proporţii. Aş vrea să-i văd acum apropiindu-se de zona petroliferă. Divizia noastră de pe Valea Prahovei ce păzeşte? Şi serviciile noastre... Avem oameni peste tot, englezii n-au decît să-ncerce. E drept că ne lovim şi de alţii. Inamicii de totdeauna, comuniştii. Se ard motoarele pompelor de extracţie cînd ţi-e lumea mai dragă. Tărăboi, cercetări, ridicări din umeri. Generalul nostru a şi înaintat un protest domnului mareşal Antonescu. „Vă rugăm să luaţi măsuri energice..." Lasă-mă pe mine două săptămîni în zonă, şi dă-mi voie să iau eu măsuri energice... Iartă-mă, locotenente.

— Vă înţeleg, spuse George. Să nu credeţi că noi nu depunem toate eforturile.

— Prea multă blîndeţe, asta-i, spuse maiorul Gombrich. Domnilor, coniacul de aici face toate paralele. Ce-ar fi să mai luăm unul ?

— În ce mă priveşte... începu George.

— Da, sigur, se grăbi doctorul Huber, să aprobe. Chelner, încă un rînd !

Chelnerul dispăru în viteza maximă.

— Cînd beau singur nu prea are haz, spuse maiorul Gombrich. Şi în general beau singur. E şi-n asta un avantaj. Beau singur şi gîndesc, şi nu ştie nimeni ce gîndesc. *In vino veritas,* cum se spune. Dacă mai eşti cu cineva şi bei un pahar, începi să vorbeşti mai mult decît trebuie.

— Dă-mi voie, domnule maior, spuse doctorul Huber zîmbind, să fiu de acord cu dumneata. Şi eu, şi locotenentul Brezeanu sîntem de aceeaşi părere, că uneori e plăcut să pierzi vremea într-un local drăguţ şi să discuţi banalităţi, lucruri ştiute de toată lumea.

— Absolut, aprobă George neştiind ce urmăreşte amicul său.

— Banalităţi ! se răsti maiorul lovind uşor cu palma în masă.

Chelnerul veni cu o tavă de argint, depuse pe masă alt rînd de pahare. Maiorul Gombrich ciocni, bău o înghiţitură zdravănă, puse paharul pe masă cu un gest cam brutal şi se aplecă spre ei :

— Lucruri știute de toată lumea! Să vă spun una pe care n-o știți.

— E greu, rîse doctorul Huber. Avem și noi sursele noastre.

George intră și el în joc.

— Subapreciați serviciul de contrainformații, domnule maior. O instituție bine pusă la punct.

— Așa ? făcu maiorul. Pe-o sticlă de „Martell" că dețin o informație în exclusivitate ?

— O sticlă de „Martell" e ceva, spuse visător doctorul Huber. Mai-mai că aș accepta prinsoarea.

— Și eu, spuse George. Două contra una. Dacă pierdem, cîștigați două. Dacă nu, sînteți dator cu una pentru amîndoi.

— Țineți-vă bine de scaune, rîse maiorul Gombrich. Nu vă cer dinainte sticlele, contez pe cuvîntul dumneavoastră.

— Mai e vorbă! spuse George. Începe să-mi placă jocul.

— Dar mie ! se bucură maiorul Gombrich. Mai ales că știu sigur cine cîștigă.

— Nu ne mai fierbe, domnule pufni doctorul Huber.

Maiorul ridică paharul, privi lichidul auriu transparent în zare, gustă din el și spuse rar :

— Domnul Himmler a fost în București.

— Nu se poate ! exclamă doctorul Huber. Nu s-a comunicat nimic oficial.

— Fără măsuri speciale de siguranță ? se miră și George.

— A venit incognito, preciză maiorul. Să reorganizeze Gestapoul de aici. A fost numit un șef nou, locotenent-colonel Alfred von Gregory. Un om formidabil, îl cunosc din tinerețe...

— De ce trebuia reorganizată poliția secretă germană? întrebă George.

— Întrebați-l pe el, ridică maiorul din umeri. Se pare că există un sentiment de nesiguranță. E drept, s-a schimbat și situația militară. Frontul s-a apropiat, trupele din zona de etape trebuie protejate împotriva unor atacuri din spate. Mai există eventualitatea unor desanturi aeriene, pot apărea diversioniști, iar partizanii din interior acțio-

nează cînd aici, cînd dincolo. Avem dreptul şi datoria să ne apărăm cu toate mijloacele. Ţara asta ni se pare cam nesigură, chiar dacă domnul mareşal, führerul dumneavoastră, ne dă mereu asigurări de fidelitate. Hm, fidelitate ! Mai ştim şi noi cîte ceva. Diplomaţii români din ţările neutre fac vizite pe la ambasade... Se vorbeşte despre tatonări de pace, despre opoziţia care ridică fruntea... Nu mai punem la socoteală pe comunişti. Trăim momente dramatice, domnilor, şi noi bem coniac „Martell"... Apropo, ce se aude cu prinsoarea noastră ?

— Ah, fireşte, ai cîştigat, spuse doctorul Huber. Imediat chem chelnerul.

Capitolul trei

1

De la gară soldatul Marin Drăgoi o luase pe scurtătură ; n-avea răbdare să urmeze ocolul pe care-l făcea şoseaua. Poteca mergea o vreme paralel cu linia trenului, pînă spre siloz, apoi intra printre pîlcurile de salcîmi : scurtătura pe care candidatul liberal făgăduia, la fiecare campanie electorală, s-o preschimbe într-o adevărată şosea, ca să nu mai facă oamenii atîta ocol pînă-n Răstoaca. Adusese şi cîteva căruţe cu prundiş, dar copiii ţopăiau pe grămezile de piatră, le risipeau, apoi într-o toamnă ploioasă cîţiva gospodari aşternuseră „materialul“ în gropile enorme din drum, fără să mai aştepte încuviinţarea oficială. Ţărăniştii, la rîndul lor, se lăudaseră cu o şcoală nouă şi, ca să arate că se ţin de cuvînt, trimiseseră în sat un arhitect : domnul Grosu dăduse locul — curtea spaţioasă cu o căsuţă unde locuia o babă, mutase baba în acareturile de la „curte“, dărîmase căsuţa — apoi veniseră meşterii şi duraseră temelii frumoase, din beton, cum nu prea văzuseră oamenii din sat care-şi clădeau case din chirpici. Temeliile se opriseră la vreun metru deasupra pămîntului, copiii se jucau şi acum pe acolo, aici e cancelaria, aici e clasa noastră, spuneau, şi iarba crescuse în pămîntul dintre chenarele pătrate de beton şi odată găsiseră în iarbă o şopîrlă şi-o omorîseră cu beţele de ţurcă şi pe urmă le păruse rău, şi Maricica, mai miloasă, hotărîse s-o înmormînteze ca pe caloian, într-o cutie de tutun găsită în faţa crîşmei lui dom' Grosu, o împodobiseră cu flori. Maricica

era acum măritată, își făcuse casă vizavi de Monument, cînd plecase Marin Drăgoi pe front plecase și bărbatul ei, care vindea stambă în prăvălia lui dom'Grosu plină cu de toate, și uite-așa trece vremea, gîndi filozofic soldatul Marin Drăgoi grăbind pasul spre casă. Se înnoptase, noroc cu țandăra de lună care făcea să strălucească bălțile din drum, și nici țipenie de om pe uliță. Iarna lumea se culcă devreme, uite și Monumentul, acuma poți spune c-ai ajuns, își zise soldatul Marin Drăgoi grăbind pasul spre vale. Știa pe aici fiecare piatră, cînd era mic mergea cu ochii-nchiși pînă la colț, fără să se împiedice și fără să ajungă-n șanț, e drept că-l ajutau făgașurile adînci rămase de la căruțe cînd cu ploile de primăvară, că vara nu prea ploua prin aceste locuri, și cînd se întîlneau doi oameni numai despre ploaie vorbeau, că asta era nădejdea lor.

Acum însă, nu era lipsă de apă. Decembrie adusese ploi mărunte cu spic de zăpadă, drumurile se desfundaseră, simțea că-i fug bocancii în toate părțile. În schimb luna trecută, cînd venise acasă în permisie, după întoarcerea de pe front, ce vreme apucase ! Era un soare plăcut, de toamnă tîrzie, prin curți oamenii greblaseră frunzele căzute și aprinseseră focuri, peste sat plutea mirosul acela de neuitat, al toamnei, miros de frunze arse, iar într-o curte cîntau lăutarii — o nuntă, nu-i venise să creadă, după chinul și neliniștile frontului, după marșuri fără capăt, pe cîmpii pustii, pe drumuri presărate cu epavele războiului — o nuntă ! Mama începuse să plîngă văzîndu-l ; bucuriile mari sînt vecine cu durerea, era gata să lăcrimeze și el, și cînd își scosese capela mama dăduse cu ochii de cicatricea de pe frunte și izbucnise iar în plîns...

Permisia de acum venise cam pe neașteptate, locotenentul făcuse socoteala să le dea drumul pe rînd, să mai rămînă cineva și la cazarmă cu recruții cînd o fi să se cînte „Bună dimineața la Moș Ajun !"

— Eu mă duc mai aproape de Ignat, să tai porcul, hotărîse sergentul Cioată. O să-mi întorc cojocul pe dos și-o să fac pe Moș Crăciun, să se bucure copiii.

Stănică se dăduse mai aproape :

— Apăi, dom'locotinent, eu m-aș duce acuș, că ce-i în mînă nu-i minciună, piranda mi-a scris — l-a pus pe ăl mare să scrie că ea nu știe buche — mi-a scris că să vin

cît mai degrabă, că n-are de nici unele şi face foc cu mărăcini şi să vin şi să fac ce-oi face. Şi de nu mă duc acuma, ne pomenim c-un ordin, poţi să ştii ? şi rămîn fără conced, că minuni d-astea s-a mai văzutără.

— Asta cam aşa-i, spusese Catrina.

— Na, acuma vreţi să plecaţi toţi, zîmbise locotenentul. Plutonul Gură-bogată o s-ajungă plutonul lui Niţă Sucitu. Hotărîţi-vă odată, care cum plecaţi. Şi de nu vă-nţelegeţi, n-aveţi decît să trageţi la sorţi !

Plecase şi el, Drăgoi, dîndu-i dreptate lui Stănică : mai poţi să ştii ce-o fi mîine ? Păcat că n-am prins o zăpadă ca lumea, îşi spuse grăbind pasul prin bălţile de pe drum, pe uliţă-n jos, spre moară.

— Bună seara.

— 'Nă seara, tresări Marin din gînduri. Dumneata eşti, nea Ştefane ?

— Eu, mă. Ieşii să trag o ţigară, că muierii nu-i place fumul, parcă-i pocăită. Te cunoscui după pas. Cine era să fie la vremea asta ? Vasăzică venişi iar p-acasă.

— Venii, ne dădură permisie.

— Ce mai e pe la oraş ?

— Ce să fie ? Nu prea vedem oraşul. Stăm în cazarmă, facem şmotru cu recruţii... Asta e. Ca la armată.

Omul rîse încet :

— Să-mi povesteşti mîine. Acuma du-te, te-oi fi grăbind. Mi-nchipui ce-i în sufletul tău cînd eşti la doi paşi de casă.

— Păi, încuviinţă Marin Drăgoi îndreptîndu-şi raniţa în spate. Ai mei îs bine ?

— Bine, spuse Ştefan.

Trecu uliţa, abia smulgîndu-şi bocancii din mocirla deasă ca aluatul, şi încercă portiţa. Era încuiată, dar el îi ştia rostul ; trase zăvorul şi intră, mirîndu-se că vede lumină la bucătărie. Cîinele se ivi de undeva, din întuneric, lătră scurt, apoi îl recunoscu şi începu să se gudure punîndu-i labele ude pe poalele mantalei. Uşa bucătăriei, care dădea direct afară, se deschise şi, în cadrul ei luminat apăru silueta lui Ilie Drăgoi, cu puşca de vînătoare în mînă.

— Care-i acolo ?

— Eu, tată.

— Tu erai ? spuse Ilie Drăgoi cu o uşurare în glas pe care soldatul n-o pricepu, apoi rezemă puşca de perete şi se apropie să-l întîmpine : Bine-ai venit !

— Te-am sculat din somn ?

Îşi dădu seama în aceeaşi clipă că pusese o întrebare neroadă. Doar tatăl era îmbrăcat cu cămaşă şi pulover, şi avea ciorapi albi peste pantalonii bufanţi.

— Stăteam de vorbă cu nişte prieteni.

— Şi mama ?

— Am trimis-o la culcare.

— Şi cu arma aia ce făceai ? Dădeai cuiva lecţii de tragere ?

— Multe mai vrei să ştii, rîse tatăl stingherit. Hai în casă, vei fi îngheţat destul pe drum.

— Asta-i drept. S-a făcut frig, şi ploaia asta...

— Nu-i nimic, e fiu-meu, spuse tatăl din uşă.

Marin intră, dădu cu ochii de trei oameni care stăteau în jurul mesei. Erau acolo meşterul Grigore Toma, un vecin de-al lor, Gheaţă, om între două vîrste, mărunţel, tăcut, şi şeful de post, plutonierul Buzatu, un bărbat robust, cu mustăţi mari. Îl ajutară să-şi scoată raniţa şi mantaua, apoi se aşezară iarăşi.

— Cum ai scăpat ? întrebă jandarmul.

— Permisie înainte de Crăciun, dom'şef. Ne-au venit ceva recruţi, a trebuit să ne înţelegem între noi, oamenii vechi, şi să plecăm cu rîndul. De sărbători nu se cuvine să lăsăm cazarma goală. Aşa că fac Anul Nou la regiment, în schimb am venit acum pentru cinci zile.

— Tocmai bine, îmi ajuţi să trag vinu-n damigene, spuse tatăl. Şi pui lemnele în magazie, că a fost ieri cu motorul de le-a tăiat.

— Lasă-l, Ilie, spuse meşterul Toma. Nici nu l-ai întrebat dacă-i e foame şi-l sperii cu corvoada.

— Nu se sperie el, e băiat harnic, rîse tatăl. Despre partea mîncării, ai dreptate.

— Nu mi-e foame, spuse Marin Drăgoi. Am avut hrană rece, am mîncat-o pe tren. Dar apă n-avusei de unde să iau. Mi-era teamă să cobor. Trenul era întîrziat şi stătea puţin prin gări.

— Apă ! spuse şeful de post. Mai bine-ai scoate o cană de vin, nea Ilie. Să vezi ce vin s-a făcut, şampanie „Mott", nu alta !

Marin Drăgoi se miră că n-aveau nimic pe masă, iar pe tatăl său nu-l ştia om zgîrcit.

— Ce făceaţi ? N-am vrut să vă stingheresc.

— Mai stăteam de vorbă, răspunse şeful de post schimbînd o privire cu Ilie Drăgoi.

Ilie Drăgoi se ridică, luă lampa de pe masă şi dispăru prin uşa scundă care dădea în spatele bucătăriei, în „aplecătoare". Îl auziră bocănind în caneaua butoiului. Prin uşa deschisă veni un val de frig.

— Şi ce se mai aude ? veni din întuneric o întrebare.

— Prost, dom'şef. Ne-am săturat de război. Dac-ar fi să ne trimită iar pe front...

— Poate nu vă trimite.

— Ştiu eu ? Prin regiment umblă tot felul de vorbe, nu ştii ce să mai crezi.

— Şi ce zic ostaşii ?

— Oftează şi cîrtesc, ce să zică. Comandantul nostru de pluton, sergentul Cioată, bucureştean, într-o seară ne-a spus aşa, cîtorva cu care se are mai bine, că războiul e pierdut, că pe Hitler o să-l judece în cele din urmă un tribunal mare, al lumii întregi...

— Dacă mai ţine mult, ne ducem de rîpă, spuse tatăl revenind cu lampa într-o mînă şi cana de vin în cealaltă. Meştere, eşti mai aproape. Dă un brînci la uşa aia.

— Ei, spuse Marin Drăgoi oftînd. Prin cîte am trecut în ăşti doi ani... Jumătate din regiment s-a pierdut... Cînd m-am întors spre ţară aveam o căruţă şi ne-au urcat în ea pe cîţiva care eram mai betegi. Nu-mi trecuse piciorul de tot, şi să mergi atîta pe jos... Am mers eu cît am mers şi n-am mai putut. Şi au venit nişte nemţi, să ne ia căruţa. Băieţii din pluton au vrut să pună mitraliera pe ei, dar locotenentul a sărit repede, de i-a potolit. „Mă, proştilor, vreţi să dăm de bucluc ? Ducă-se cu căruţă cu tot, şi să ne lase-n pace !" Pe urmă ne-a spus că nemţii au ordin ca la cazuri de ceartă să facă uz de armă. Şi noi l-am întrebat cum se poate, şi locotenentul n-a zis nimic, dar a înjurat şi-a spus că vrea să ducă compania întreagă în ţară, că poate-o mai fi nevoie de ea şi că o să vină el ceasul soco-

telilor, s-avem răbdare, că cu doi-trei nemţi morţi nu rezolvăm nimica. După ce-a plecat el am început să vorbim între noi, că ce mai om locotenentul nostru şi ce curaj să spună toate astea în gura mare, şi sergentul zice : „Să pună dracu pe cineva să sufle o vorbă, că eu cu mîna mea îi fac de petrecanie".

Cei patru din jurul mesei ascultau nemişcaţi, cu ochii-n pahar. Şeful de post îşi drese glasul, schimbă o privire cu Ilie Drăgoi şi cu meşterul Toma, apoi zise :

— Şi voi aţi spus cuiva ?

— Să-ndrăznească vreunul ! Compania asta şi-a dus amarul doi ani pe front, ne-au mîncat păduchii şi am dormit pe pămîntul gol, am băut apă din băltoace, sîntem ca fraţii. Cum să-l vindem pe locotenentul nostru ?

Tăcu, privindu-le feţele pe rînd.

— Adevărul e că şi noi gîndim la fel ca voi, soldaţii, spuse meşterul Toma. Că nu mai e chip cu Antonescu şi cu nemţii şi cu războiul. Că facem şi noi ce putem ca să se isprăvească mai repede nenorocirile astea.

— De făcut ar fi ele destule, zise Marin Drăgoi. Păcat că eu-s soldat şi ca soldat nu faci decît ce se ordonă.

Ilie Drăgoi ciocni paharul cu ceilalţi, bău o înghiţitură, făcu un semn aprobator din cap :

— Bun e vinul. Acuma s-a aşezat, s-a limpezit... Ei bine, Marine, vreau să-ţi spun ceva : noi ăştia, pe care ne vezi, ne-am hotărît să intrăm în Uniunea Patrioţilor... dac-ai auzit de asta.

— Am auzit. Ne-a vorbit şi nouă sergentul Cioată. Spune că au intrat în ea toţi cei care vor salvarea ţării. Contrainformatorul regimentului ne-a adunat într-o seară, ne-a spus că e organizaţie comunistă, dar sergentul spune că nu numai comuniştii, ci toţi cei care vor binele ţării... Oricum, sînt tare bucuros, tată. Să nu vă temeţi, n-o să spun nimănui.

— Nici măcar sergentului, spuse şeful de post.

— Dar dacă vrea să facă şi el un grup pe-acolo — începu Ilie Drăgoi...

— Mai e vorbă ? îl întrerupse meşterul Toma. Să intri. Cu cît sîntem mai mulţi, sîntem mai puternici. Întocmai cum spune aici...

Scoase de sub fața de masă o foaie împăturită, și o desfăcu cu gesturi solemne. Marin Drăgoi citi titlul: „ROMÂNIA LIBERĂ".

2

— Revoluția noastră urmărește două lucruri, îi spusese lui George „profesorul". Să răsturnăm dictatura și să instaurăm democrația, dar pentru asta trebuie să isprăvim cu nemții. Asta-i, în fond, esențialul luptei noastre de acum. Dacă declanșăm lupta, nemții n-au să stea cu brațele încrucișate. Așa că e necesar să știm cît mai multe despre ei. Fiecare amănunt e important, de la obiceiurile unui șef din SS pînă la efectivele unei baterii antiaeriene. Adrese de cazărmi și locuințe, numărul mașinilor, locul depozitelor de muniții, totul. Încearcă să afli tot ce se poate afla.

George hotărîse mai întîi să aranjeze o nouă întîlnire cu maiorul Gombrich. Învățase de la colonelul său regulile meseriei. Una dintre acestea era să afli punctul slab al unui om dacă vrei să-l domini ; între ofițerii de informații se vorbea totdeauna cu respect despre cel care izbutea să deslușească în purtarea unor indivizi slăbiciuni ascunse, vicii sau manii ce puteau fi exploatate la nevoie. Un amor secret, băutura, înclinarea către îmbrăcăminte luxoasă, interesul pentru monede antice, reprezentau tot atîtea atuuri în mîinile agenților care se pregăteau să abordeze pe cineva...

George izbutise să intuiască trăsăturile principale ale maiorului Gombrich : puțin grandoman, puțin prea plin de sine, sigur de superioritatea lui, era în același timp robul coniacului „Martell" și, totodată, avea marele păcat de a se socoti atoateștiutor ; cu puțină dibăcie, s-ar putea trage de aici unele foloase... Dar cum să-l abordeze ? N-ar fi vrut să facă o invitație directă, ca să nu pară suspect ; hotărî să acționeze pe o cale ocolită. Îl chemă la telefon pe doctorul Huber :

— Nu găseşti că e timpul să-mi iau revanşa pentru o seară plăcută ?

— Abia aştept, dragă prietene.

— Oare amicul nostru comun s-a simţit bine atunci ? Aş vrea să-l invităm şi pe el...

— Bună idee. Dac-aş fi profesor de pian, ţi-aş spune că faci progrese.

— Atunci diseară, la opt, dacă şi amicul e de acord...

— O să fie, spuse doctorul Huber şi rîse încet.

Doctorul Huber îl aştepta flecărind cu domnişoara în uniformă de la recepţie. George avusese de atîtea ori prilejul să se convingă că funcţionarii hitlerişti erau altceva decît încercau să pară. O salută deci curtenitor :

— Respectele mele, *Fraulein* Emma. Îmi pare rău că întrerup o discuţie interesantă :

— Ah, nu discutam lucruri deosebite, spuse ea întorcîndu-şi spre el ochii albaştri. Dar de unde-mi cunoaşteţi numele ?

— Cînd o persoană mă interesează, mă dau peste cap să aflu cît mai multe despre ea. Persoana dumneavoastră nu numai că mă interesează ; mă fascinează pur şi simplu. De cîte ori vă văd, simt că devin poet.

— Serios ? zîmbi ea cercetîndu-l cu vădit interes.

— Ar trebui să puneţi un afiş, interveni doctorul Huber. „Interzis a face curte fetelor frumoase în timpul programului".

— *În timpul programului,* accentuă George. Dar în timpul liber ? Ce spuneţi, *Fraulein* Emma ?

— De la caz la caz...

— Ar trebui să discutăm mai pe larg problema asta.

— De acord, domnule locotenent.

— Nu ştiam că umila mea persoană v-a stîrnit curiozitatea.

— Cel puţin profesional, spuse ea cu un zîmbet dulce. Mă simt un fel de gazdă în clădirea aceasta, deci trebuie să ştiu cine ne trece pragul.

— Întîmplarea asta mă favorizează. Pe cînd discuţia aceea ?

— Cînd doriţi.

— Atunci... curînd. Foarte curînd, dacă-mi permiteţi.

Un ofiţer german cu un geamantan în mînă, neras, intră în hol scuturîndu-se de zăpadă. Salută cu un gest distrat şi se apropie de pupitru.

George schimbă o privire de rămas bun cu blonda şi-l invită pe doctorul Huber spre intrarea în restaurant. Se aşezară, conduşi de chelnerul ceremonios, la obişnuita masă de lîngă fereastră.

— Coniac „Martell", spuse George. Trei pahare.

Chelnerul zîmbi cît îi permitea eticheta, se înclină şi plecă. Doctorul Huber se aplecă spre George şi-l ameninţă cu degetul.

— Ţi-am spus că faci progrese şi nu m-am înşelat.

— Te referi la invitaţie ? Sau la coniacul „Martell"?

— Mai degrabă la *Fraulein* Emma. Este o relaţie extrem de utilă ; după cîte ştiu, îşi petrece orele libere în compania unor domni importanţi din Misiunea militară germană. Ţine-te cît mai aproape de ea ; s-ar putea să dai peste o mină de aur...

Chelnerul veni, depuse în faţa fiecăruia paharul cu coniac şi rămase cu tava în mînă.

— Al treilea pahar ? întrebă.

— Lasă-l aici, îi spuse doctorul Huber. Aşteptăm un musafir şi vrem să-l primim cum se cuvine.

— Dacă-mi permite domnul, musafirul dumneavoastră a fost mai devreme aici !

— Serios ? Maiorul Gombrich ?

— De dînsul e vorba. A primit un telefon şi a plecat lăsînd paharul aproape plin.

— Semn rău, zîmbi doctorul Huber. Ei, asta-i armata. Misiuni neaşteptate... Oricum, mulţumesc pentru informaţie.

— Fac tot ce pot pentru ca domnii care ne trec pragul să se simtă cît mai bine, spuse chelnerul şi se retrase.

— Curios, spuse doctorul Huber, Serviciul german de informaţii face ore suplimentare astăzi. Cine ştie ce-au mai descoperit. Hm.... Aveam o părere mai bună despre mine...

— La noi au venit iar rapoarte despre nişte inscripţii pe ziduri...

— Nu se vîră ei în asemenea mărunţişuri, bune pentru sergenţii de stradă. Precis că în clipa asta o echipă de

zugravi rîcîie de zor vopseaua sau o acoperă cu alta proaspătă... Poate că maiorul Gombrich va fi mai puţin rezervat şi ne va da o lămurire. Eventual, poate-l ajutăm cu ceva... De ce te miri ? Sînt supus al Reichului şi trebuie să-mi ajut compatrioţii.

Ce l-o fi apucat ? se întrebă George neliniştit. Omul ăsta îţi alunecă totdeauna printre degete ; nu ştii niciodată la ce să te aştepţi de la el. Îşi aminti sfatul colonelului : nu-ţi bate capul cu întrebările ; foloseşte ce poţi de la el ; cîtă vreme ne e aliat, n-are importanţă cine-i este, de fapt, patronul...

— Nu cumva eşti îndrăgostit ? îl întrebă doctorul Huber privindu-l ţintă. Am lucrat o vreme în Orient, reprezentam o firmă germană de motoare. Ce viaţă ! Ore-n şir pe terasa unei cafenele, bînd ceai şi ascultînd flecăreala banală a cîtorva bogătaşi. Ca să închei o afacere acolo, trebuie să ai răbdare. Alt ritm decît aici... De-aia şi gust din plin cînd am cîteva minute libere. Îmi place să stau în faţa unui pahar şi să vorbesc despre lucruri fără importanţă. Dar uite că amicul nostru şi-a terminat orele suplimentare. Pariez că-i mort de sete.

Maiorul Gombrich veni grăbit spre masa lor, pocnindu-şi mănuşile de vipuşca pantalonului. Părea foarte agitat ; îi salută grăbit şi se lăsă să cadă pe scaun. Doctorul Huber împinse spre el paharul :

— Te aşteptam, maior Gombrich. Ţi-am pregătit şi un întăritor...

— Mulţumesc, domnilor. În viaţa mea n-am întîrziat de la o întîlnire plăcută, dar ce să-i faci, serviciul. În sănătatea dumneavoastră !

Bău o duşcă zdravănă, se înroşi puţin, puse paharul pe masă şi-l privi cam chiorîş pe George.

— Ce se întîmplă în ţara asta, domnule ? Totdeauna v-aţi lăudat cu o poliţie de înaltă clasă şi uite că acum...

— Sînt la curent, domnule maior. Vă referiţi desigur, la inscripţiile de pe stradă.

— Inscripţii ! Nici măcar n-ajung în rapoartele destinate führerului. Le rezolvăm aici, pe loc. O scrisoare de protest către ministrul de interne, semnată de generalul nostru, şi gata. Ştiu textul pe dinafară : „Rugăm luaţi măsuri urgente..."

— Atunci poate defectarea aparatelor de ceață, spuse doctorul.

George îl privi pe furiș. Despre defectarea aparatelor de ceață artificială folosite în unitățile antiaeriene germane știau numai cîțiva inițiați. Maiorul Gombrich păru intrigat.

— Mă uimești, doctor Huber. Aveam impresia că în jurul acestor aparate se păstrează mai multă discreție. Dar n-are importanță. Nu-i nici asta.

George își aminti protestul german primit chiar în dimineața aceea : în plin centrul orașului, mașina unui general hitlerist fusese defectată. La cercetări se stabilise că avea zahăr în benzină. Aruncă noutatea cu un zîmbet :

— Nu cred că serviciul dumneavoastră a fost emoționat de faptul că niște ștrengari au pus azi-noapte zahăr în rezervorul unei limuzine.

— Măruntișuri, zîmbi enigmatic maiorul Gombrich.

— Nu ne mai fierbe atîta, amice ! izbucni doctorul Huber.

— Ei bine, e vorba de parașutiști englezi.

— Parașutiști ? Imposibil ! exclamă doctorul. Un raid ? O debarcare ?

Maiorul Gombrich se lăsă pe spătarul scaunului și zîmbi superior :

— Debarcare în România, unde bateriile antiaeriene germane stau ca țepii unui arici ? Dac-ar lansa o divizie, ar ajunge la sol cel mult un pluton, și pe-ăia i-am captura numai cu bucătarii.

— Asta-i adevărat, încuviință doctorul Huber. Nu-mi place să discut chestiuni militare, dar apărarea antiaeriană germană din România...

— ...Este un sistem invulnerabil ! completă maiorul Gombrich nerăbdător. Nu uitați raidul american de la Ploiești : am doborît treizeci și șase de avioane. Pur și simplu, flota aeriană inamică a fost decimată. Nu, domnilor, orice ipoteză de debarcare este exclusă.

— Atunci e vorba de spioni, se hazardă George.

— Așa ceva. Se bănuiește că sînt niște emisari însărcinați să ia legătura cu opoziția. Da, domnilor, pentru că, oricît ar nega colegii mei din Luftwaffe, în România există o opoziție. Mîine noapte are loc parașutarea. Se știe și locul, dar din motive de discreție nu vi-l pot spune. Undeva

lîngă Alexandria, în tot cazul. Mîine seară pe vremea asta, Intelligence Service-ul va fi *knock-out*. Era şi timpul, după atîtea puncte marcate. În final vom cînta tot „Deutschland über alles“ şi nu „England über alles“, cum speră opoziţia dumneavoastră...

— Domnule maior...

— Iartă-mă, domnule locotenent, eşti patriot şi-ţi înţeleg sentimentul de jenă. Dar nu mi-aş închipui că iei apărarea opoziţiei. Opoziţia e o născocire a liberalismului, sistemul nostru nu cunoaşte acest cuvînt. Ştii ce-am fi făcut noi cu... opoziţia ? Tăie aerul cu latul palmei. Scurt, fără menajamente. Sîntem soldaţi şi războiul este o meserie foarte serioasă. Oricum, de data asta englezii au lăsat treaba pe mîna amatorilor. Să îngădui ca adversarul să afle locul şi ora unei paraşutări cu o zi înainte ! Băieţii care au reuşit să fure această informaţie merită toate laudele. În sănătatea lor, domnilor !

Ciocniră cu entuziasm, maiorul Gombrich dădu tot paharul peste cap. Doctorul Huber îl întrebă pe muteşte dacă mai vrea.

— Încă unul şi gata, că mă grăbesc. Trebuie să organizez primirea musafirilor. Operaţiunea ne-a fost încredinţată nouă, celor din armata de uscat. Să le arătăm domnilor din Luftwaffe că ştim şi noi să ne descurcăm.

— Vă urez succes, spuse George. Într-adevăr, este o operaţie de invidiat. Chelner !

Chelnerul veni cu paharele de coniac.

— Cum de-ai ghicit ? spuse vesel maiorul Gombrich.

În taximetrul care mergea prudent, cu farurile camuflate, prin ceaţă, George simţi că tremură de nerăbdare. Pînă să se poată despărţi decent de convivii săi stătuse ca pe ace. Întîlnirea cu maiorul Gombrich îi pusese în braţe o bombă gata amorsată. În privirile doctorului Huber nu citise altceva decît un zîmbet maliţios. Ce semnificaţie să dea acestui zîmbet ? Doctorul Huber, cu relaţiile lui, cu informaţiile lui, ştia desigur că există legături ale unor cercuri din România cu comandamentul Aliaţilor. Paraşutiştii aceia nu veneau să arunce-n aer o gară sau să răpească un personaj important. Iar dacă maiorul Gombrich

făcuse imprudenţa să-i scape o asemenea informaţie, de ce „bunul cetăţean al Reichului“ nu intervenise? Mai mult, la despărţire, doctorul Huber spusese enigmatic:

— Iată-te în posesia unui secret de mare valoare. În cariera unui ofiţer de informaţii, asta nu se-ntîmplă în fiecare zi. Depinde cum vrei să-l foloseşti.

— Încă nu m-am decis, spusese George. Dar mă gîndesc că oamenii aceia vor cădea prosteşte în mîinile Gestapoului. După cîte ştiu, soarta unui paraşutist capturat în spatele liniilor inamice este pecetluită.

— Da, Gestapoul nu glumeşte în astfel de ocazii. Au fost destule cazuri în Franţa, în Olanda, în Norvegia... Judecînd strict umanitar, ar fi o crimă să-i laşi pe mîna... Nici măcar nu se ostenesc să-i judece. Îmi pare rău că fac asemenea afirmaţii despre compatrioţi de-ai mei, dar ăsta-i adevărul.

— Atunci eşti de părere să...

— N-am nici o părere, îl întrerupsese doctorul Huber. Dumneata eşti ofiţer român, formal eşti dator să dai concursul autorităţilor germane. Depinde cum înţelegi în conştiinţa dumitale termenul „datorie“...

Se despărţiseră după aceste ultime cuvinte. Doctorul Huber nu insistase, parcă nici nu-i păsa de ceea ce va face el, ofiţerul de contrainformaţii. N-avea de unde să ştie că George luase hotărîrea, în chiar clipa în care aflase vestea; va dejuca planul maiorului Gombrich, cu orice preţ!

Se gîndi că în noaptea asta, la mii de kilometri depărtare, cîţiva oameni studiază cu disperare hărţile cu zona aterizării şi repetă în minte termenii misiunii. Iar mîine, pe locul hotărît, după ce se vor debarasa de paraşute, se vor pomeni înconjuraţi de ţevile *Schmeisser*-urilor şi o voce le va striga pe nemţeşte să ridice mîinile. Sau va avea loc un schimb de focuri şi cei cîţiva oameni vor rămîne nemişcaţi, lîngă paraşutele lor, ducînd în pămînt taina unei misiuni...

Taximetrul se opri domol în faţa vilei lui Aurică Brezeanu.

— Aşteaptă aici, spuse George şoferului. Stinge luminile şi aşteaptă. Benzină ai?

— Am, domnule. Bine-nţeles, nu pentru un drum lung.

— Avem nițel de umblat prin oraș. Plătesc bine, să știi. Deocamdată ține un avans.

— În regulă, spuse șoferul.

George coborî, traversă trotuarul cu pași mari și sună lung la ușă. Văzu, prin perdeaua neagră ce acoperea gemulețul de la intrare, o geană de lumină. Apoi lumina se stinse și gemulețul se deschise ușor.

— Cine-i ?

— Eu, unchiule. Ceva urgent.

— La ora asta ?

— Lucrurile urgente nu țin seama de ore.

Auzi cheia răsucindu-se în broască. Intră. Unchiul își strînse mai bine halatul în jurul trupului încă suplu.

— Ce-i, omule ? Dau turcii ?

— Lasă gluma. Mîine seară trebuie să vină niște parașutiști.

Aurică Brezeanu rămase o clipă fără grai. Se juca în neștire cu cordonul de mătase al halatului. Vorbi privind în jos :

— Biroul de contrainformații se descurcă de minune în ultima vreme. Cum naiba ați prins de veste ?

— Știai ceva de asta ?

— Știam. Domnul Maniu a cerut, prin radio, să se trimită o echipă pentru legături și tratative. Aliații au fost de acord și s-a stabilit locul lansării. Am dat și eu o mînă de ajutor la pregătiri. Li s-a organizat primirea, undeva, lîngă Alexandria ; transportul la București ; locuințe sigure... Dar văd că totul se duce de rîpă.

— Încă nu s-a dus, dar asta-i perspectiva. Nemții au prins de veste.

— Serios ? Bieții băieți !

— Îi plîngi de pe acum ? Mai bine gîndește-te la o soluție, să-i salvăm.

— Ce soluție ?

— De pildă, să nu mai vină...

Aurică Brezeanu începu să se plimbe nervos prin holul spațios.

— Cum să nu mai vină ? Și noi ce facem ? Toată nădejdea domnului Maniu este în ei. Nu vin aici să se plimbe, cred că ți-ai dat seama.

— Cu atît mai mult. Nemţii ştiu locul şi ora paraşutării. Au să-i ia ca din oală. Trebuie să-i salvezi.

— Nu pot. N-am ce să fac. Numai şeful are posibilitatea să...

— Spune-i să intervină. Fiecare minut e preţios. Hai la el. Am un taximetru jos. Sau măcar telefonează-i.

— Unde să-i telefonez ? E plecat la moşie, se apropie Crăciunul, are omul tot felul de treburi. Acolo nu este telefon. Cel mult să-i dau mîine dimineaţă o telegramă...

— Mîine dimineaţă ! E prea tîrziu.

Aurică Brezeanu ridică neputincios din umeri.

— Atunci cum să fac ? Spune şi tu. Trebuie avertizaţi oamenii pe care i-a trimis în sat, lîngă Alexandria, ca să-i întîmpine. S-au dus acolo pe rînd, cu cîteva zile-nainte, ca să nu bată la ochi. Un negustor cu şoferul, un avocat cu doi secretari care descurcă o poveste cu o moştenire... Cinci oameni şi două automobile ; pe drum pînă la Bucureşti, sînt prevăzute trei refugii, pentru orice eventualitate. Cum să schimbi toată povestea asta ? Şeful o organizează de săptămîni întregi. Ţi-am spus, sînt lucruri foarte importante în joc. Poate reuşim într-un fel să-i păcălim pe nemţi.

— Poate ? Trebuie să mergem la sigur. Ştii ce face Gestapoul cu paraşutiştii prinşi în spatele frontului ?

— Stai, băiete, să mă gîndesc. Nici eu nu vreau ca băieţii ăia să ajungă în mîna Gestapoului. Vasăzică, nemţii au aflat locul şi ora lansării. Singurul lucru pe care l-am putea face este să le transmitem : veniţi la altă oră, în alt loc...

— Ai posibilitatea asta ? Atunci ce mai aşteptăm ? Ţi-am spus, am un taximetru jos. Te duc unde vrei, vorbeşte cu cine ştii. Să vină la altă oră, în altă parte.

— Mda, asta s-ar putea, zise unchiul gînditor. Dar crezi că e de-ajuns ? Unde-s oamenii care trebuie să aştepte ? Unde sînt refugiile, gazdele, maşinile ? N-avem vreme să refacem tot sistemul.

George reflectă puţin. Îi veniră în minte consătenii lui Toma — mulţi ? puţini ? — nu ştia mai nimic despre ei. Totuşi se gîndi că se putea bizui pe oamenii aceia într-o treabă de asemenea urgenţă. Iar satul lui Toma se afla la nord de Alexandria...

— Ascultă, unchiule, ai o hartă a zonei aceleia ? Da ?... Fii bun și dă-mi-o.

George luă harta și identifică satul respectiv. Apoi îi spuse :

— De primirea lor mă ocup eu. Nu personal, dar am niște oameni de absolută încredere.

— Știu și eu ? Domnul Maniu nu vrea să fie prea mulți oameni amestecați în treaba asta. E o chestiune care privește strict vîrfurile partidului său.

— În cazul de față contează mai puțin cine e implicat în afacere. Important e să-i salvăm pe oamenii aceia.

— Și misiunea lor, adăugă Aurică Brezeanu. Din păcate, eu n-am căderea să hotărăsc. Ar trebui să mă consult cu cineva...

— Nu e timp. Hotărăște singur. Acum.

— S-a discutat mult formula asta. Englezii au precizat că trimit ofițeri. Cu alte cuvinte militari în misiune, nu spioni. Asta, pentru eventualitatea că i-ar captura nemții.

— Și crezi că nemții ar ține seama de acest amănunt ? Mai bine să nu dea ochi cu ei. Hai, grăbește-te !

— Stai încet, dragă, trebuie să mă îmbrac, să dau telefoane, să prind legătura cu un domn care la rîndul lui are posibilitatea să comunice.

— Atunci eu plec. E inutil să pierdem amîndoi vremea. Trebuie să-mi caut omul, care nici măcar n-are telefon, să-l trimit la fața locului, asta cere timp, pe urmă să organizeze primirea — totul pentru mîine. Rămîne stabilit deci : parașutarea să aibă loc cu o oră mai devreme și cu treizeci de kilometri mai la nord-est de locul hotărît inițial.

— Bine, am reținut, spuse unchiul. Mă descurc eu, fii fără grijă.

George mai rămase o clipă în ușă, parcă neîncrezător, dar Aurică Brezeanu îi făcu un semn liniștitor.

— Dă-i drumul, îi spuse șoferului cînd ajunse la mașină. Mergem pe Sebastian, dar repede.

— E camuflaj, domnule, spuse șoferul. Noroc că nu-i circulație la ora asta. Mi-era teamă că sînteți de la poliție.

— Și dacă eram ?

— Nu-mi place să fac rău nimănui, mormăi șoferul. De cînd cu legile astea noi, se-ntîmplă tot felul de lucruri. Se urcă cîte-un tip, țipă la mine : „Urmărește mașina aia!"

Alerg zece kilometri şi, cînd coboară, în loc de bani scoate o legitimaţie. Parcă eu mănînc legitimaţii. Am ajuns în pragul falimentului. Cauciucurile s-au scumpit, piese pentru maşină găseşti numai la bursa neagră... treaba merge tot mai prost. Mi-a murit un frate la Ploieşti, la bombardament, le-a dărîmat casa. Nevastă-sa cu copiii stau la noi. Aia mari, ce le pasă ? Stau în palate şi comandă, iar bieţii oameni...

George se abţinu să-i răspundă. Nu-i ardea acum să poarte discuţii cu şoferul.

Pe cheiul Dîmboviţei ceaţa era mai deasă. Cînd şi cînd, şoferul înjura printre dinţi, frîna brusc, mormăia : „Mi s-a părut" şi pornea mai departe. De l-aş găsi pe Toma, îşi spuse George îngrijorat, încercînd să-şi imagineze locul acela depărtat unde se hotăra soarta unor oameni.

— Sîntem pe Sebastian, spuse şoferul.

— Bun, tresări George. Nici nu mi-am dat seama. Opreşte la al doilea colţ, stinge luminile şi aşteaptă. În cîteva minute sînt înapoi.

— Credeam că-i o chestie de inimă, spuse şoferul. Dar aşa, în cîteva minute... nu seamănă... În tot cazul, vă aştept.

George păşi prin curtea întunecată în vîrful picioarelor ; bătu încetişor la uşa lui Toma. După cîteva clipe, Toma, îmbrăcat, apăru în prag :

— Cine-i ?

— Salut, spuse George. Iartă-mă că te deranjez la ora asta.

— Citeam, nu m-ai deranjat. Poftim înăuntru. Bănuiesc că e ceva important...

— Extrem de important, spuse George şi intră. Bine că te-am găsit, mi-era teamă că... Pot să aprind o ţigară ?

— Ia-o-ncet, spuse Toma. Ce s-a-ntîmplat ?

— Sînt în mare încurcătură, începu George pufăind din ţigară. Mîine noapte vin nişte paraşutişti englezi să discute cu anumite persoane din opoziţie. Nemţii au aflat locul şi ora lansării şi au organizat capturarea lor. Singura posibilitate a fost să le comunicăm să aterizeze în alt loc. Acolo însă n-are cine să-i primească, nu mai e timp să facem pregătiri. Poţi să ne ajuţi cu ceva ?

— Unde se va întîmpla asta ?

— Într-o pădure, lîngă satul tău. Înadins am ales locul, mă gîndeam că s-or găsi acolo-n sat nişte oameni de ispravă care să ne ajute...

— Oameni s-or găsi ei, zîmbi Toma. Dar m-ai luat cam repede. Singur nu pot să iau o decizie. Abia mîine dimineaţă.

— E prea tîrziu. N-ai timp să mai ajungi acolo, să previi oamenii... Te ştiu om de acţiune, fă ceva, nu e nici o clipă de pierdut.

— Într-adevăr, mare încurcătură, spuse Toma îngîndurat. Acuma ce să zic, te-ai gîndit bine cu satul nostru. Sînt acolo cîţiva inşi pe care ne putem bizui. Dar ce legătură avem *noi* cu chestia asta ? Cine i-a invitat pe domnii ăia aici ?

— Maniu, el a perfectat totul, aşa spune unchiu-meu. Plănuiseră să-i aştepte lîngă Alexandria, într-o pădure, într-o zonă unde nu e multă artilerie antiaeriană. S-au organizat din timp maşini, oameni, refugii pe parcurs pînă la Bucureşti... E drept că, luat în sensul strict, noi n-avem legătură cu o asemenea operaţiune, dar nici să-i lăsăm în voia soartei...

— Instrucţiunile mai noi ne recomandă să colaborăm cu toate forţele antifasciste, inclusiv cu opoziţia filoengleză, spuse Toma, aşa încît n-ar fi un lucru prea grav dacă ne amestecăm. La noi, în Răstoaca, nu există propriu-zis o celulă de partid, dar taică-meu se bazează pe cîţiva oameni care ne-ar putea ajuta. Hai să vedem practic ce e de făcut.

— Lansarea are loc mîine noapte, fix la douăsprezece. Am studiat locul pe hartă : e o pădure nu departe de sat. Cred că o ştii.

— Îi cunosc toate potecile, zîmbi Toma. Să zicem că acolo, în sat, taică-meu ar putea, împreună cu prietenii lui, să facă semnale şi să primească paraşutiştii. Să zicem că-i ascund undeva, într-o casă. Mai departe ?

— Trebuie trataţi oficial, ca prizonieri de război, asta-i foarte important. Dacă intră nemţii pe fir, îi socotesc spioni şi s-a zis cu ei. Desigur că undeva, sus, se ştie despre asta, s-au luat măsuri pentru ca paraşutiştii să ajungă la cine trebuie. Unchiul meu încearcă să transmită modificarea locului şi a orei... Nici măcar nu am certitudinea

că mesajul va porni la timp, nu ştiu dacă va fi recepţionat, dacă oamenii în cauză acceptă sugestia noastră sau renunţă la operaţiune. Dar trebuie să facem ceva.

— Cei de sus au socotelile lor, murmură Toma. Ascultă, ce ştiu nemţii despre toată povestea ?

— Ştiu doar atît, locul şi ora. Nu ştiu în ce scopuri vin aici. Dar dacă pun mîna pe ei, nu le va fi greu să afle totul.

— Să sperăm că nu se va întîmpla asta. Aşadar, îi luăm prizonieri. Şi, mai departe ?

— Îi duceţi la postul de jandarmi sub escortă. Şeful de post va primi telefon de la Bucureşti ce să facă. Mai departe e simplu.

— Bine. Ascultă, George, sînt silit să încalc nişte reguli stricte. Dar nu mă gîndesc la mine acum. Oamenii din sat îşi asumă şi ei nişte riscuri. Trebuie feriţi de neplăceri.

— N-are ce să li se întîmple. Am impresia că acţiunea e destul de... oficială. Doar că n-ar fi trebuit să afle nemţii.

— Bine. Atunci uite cum facem : plec cu primul tren acolo. Englezilor le-a mers vestea că se pricep la zboruri de noapte, sper să nimerească exact locul. O să aprindem focuri de semnalizare în pădure...

— E perfect, se bucură George. Sper să meargă totul bine.

ARHIVA III

La chestura Poliţiei Sibiu se găsesc reţinute pentru cercetări 48 persoane, în mare parte mici meseriaşi, muncitori şi mai puţini intelectuali, implicaţi în organizaţia comunistă descoperită în această localitate... Din cercetări rezultă că la Sibiu există o organizaţie locală care lucrează sub directivele Regionalei Braşov.

(Raportul Parchetului tribunalului Sibiu către ministrul justiţiei, 23 octombrie 1943)

Nu vom fi priviți de Națiunile Unite ca prieteni sau chiar numai ca națiune civilizată decît numai dacă încetăm lupta și propaganda împotriva lor și izgonim neamțul din țara noastră.

(*„Tînărul patriot"*, 1 noiembrie 1943)

Raportăm că lucrătorii din mina de mangan „Arșița" din Iacobeni, în număr de 150 de oameni, cu data de 8 decembrie 1943, orele 23, au încetat de a mai lucra pe motiv că dl. ing. Petrescu, conducătorul tehnic la aceste mine, a hotărît că de la această dată le micșorează prețul pentru ziua de muncă.

(Notă a Legiunii de jandarmi Cîmpulung către Prefectura județului Cîmpulung, 9 decembrie 1943)

Putem să tragem obiectiv concluzia că războiul pe care l-am dus alături de puterile Axei poate fi considerat definitiv pierdut... Trebuie, atît timp cît mai putem avea vreo inițiativă, să pregătim acțiunea care ne va desprinde cu un ceas mai devreme din războiul cu Națiunile Unite.

(Memoriul lui G. Tătărescu către I. Antonescu, 11 noiembrie 1943)

Muncitori ceferiști ! Nici o locomotivă și nici un vagon pentru transporturile de război !

Muncitori ! Luptați pentru salarii omenești și pentru asigurarea aprovizionării pentru iarnă !

(Manifest al Comitetului Județean Ilfov al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

Orice propuneri de capitulare necondiționată trebuie să fie prezentate principalilor trei aliați, respectiv Marii Britanii, Rusiei Sovietice și Statelor Unite

de un reprezentant al guvernului român pe deplin autorizat.

(Secretarul de stat Cordell Hull către ambasadele americane din Madrid, Stockholm, Londra, Berna, Lisabona și Ankara, 18 noiembrie 1943)

3

— Ai încălcat o sută de reguli deodată, se încruntă Petre. Unde crezi că ne aflăm ? Cum să faci un pas ca ăsta fără să întrebi pe nimeni ? Trebuia să ne anunți imediat, să luăm anumite măsuri de siguranță.

— Nu era timp, spuse Toma. Era singura cale de salvare.

— Încă nu știi dac-o poți numi salvare, spuse Petre mai potolit. S-o vedem întîi dusă pînă la capăt.

— Asta contează acum, încuviință Toma. După ce trecem hopul, o să-mi fac autocritica, dar pînă atunci, să vedem încotro o luăm.

Petre oftă, scoase de sub saltea o hartă și o întinse pe masă. Din buzunarul de la piept trase un carnețel mic și gros, legat în pînză cenușie. Frunzări prin carnețel, apoi se aplecă asupra hărții.

— Să facem și ceva strategie, bombăni el. După informațiile pe care le avem, la Zimnicea se află un tren de reperaj al nemților. S-ar putea să observe avionul și să dea alarma.

— Englezii n-or fi știind de el ?

— Cine știe ? Să sperăm că zboară la mare înălțime. Plus că e noapte, și e vorba de un singur avion. La Roșiori există o garnizoană germană importantă, aproape o mie de militari. Inclusiv baterii antiaeriene. La Alexandria — o subunitate de transmisiuni. La Drăgănești-Vlașca, un depozit de muniții. Deci, toată zona e împînzită cu unități germane, iar tu...

— N-am ales eu locul lansării. Era mai bine pe Valea Prahovei, unde nemții au tun lîngă tun ? Între sat și Alexandria sînt treizeci de kilometri, iar terenul e împădurit. Să sperăm că...

— E ușor să speri, îl întrerupse Petre. Bine. Du-te în sat, vorbește cu ai tăi. Vezi să nu te prea arăți prin lume, nu poți să știi...

— Șeful de post e prieten cu tata, iar în sat nu sînt nemți.

— Cu atît mai bine. Organizezi totul. Să fie cel puțin patru oameni siguri, cu torțe, cu ruguri pregătite din timp. Le aprindeți numai după ce auziți avionul. Iar cînd ajung englezii jos... Ei, drăcie, ce ne facem de translator ?

— Știu ceva franceză, cred că mă descurc.

— Descurcă-te, că de încurcat te-ai încurcat destul. Nici măcar nu știu cînd ajungi acolo.

— Peste o oră am tren.

— Bine. Să luați cu voi niște iod, pansamente și ceva băutură. Sîntem în plină iarnă, s-ar putea să-i împingă vîntul mai departe, orbecăie oamenii prin pădure, în loc necunoscut. Războiul...

— Și dacă totuși nemții... ?

— Nu știu ce să spun. Evitați o încăierare cu ei. În cel mai rău caz faceți pe proștii : o țineți una și bună, că vreți să-i duceți la jandarmerie. Sînt prizonierii noștri și nu-i dăm lor. După cîte știu, există o înțelegere cu nemții în privința prizonierilor. Oricum, nu-i dați din mînă.

— Nici o grijă, spuse Toma. La nevoie, ridic tot satul.

— Nici așa... Cu cît mai puțină vîlvă, cu atît mai bine. Succes ! Eu voi informa imediat mai departe...

Trenul încetini. O ceață deasă coborîse peste pădurile de stejar ce mai rămăseseră din codrul Vlăsiei. Păduri vechi, umbroase — Toma își aminti cum hoinărea, în copilărie, prin aceste locuri neumblate, unde puteai vedea căprioare păscînd pașnic într-o margine de poiană și unde ciripitul păsărilor amuțea cînd o pală de vînt răscolea creștetele bătrînilor copaci. Dar toate acestea erau departe...

Cînd coborî, un vînt tăios și umed îl izbi în față. Porni grăbit spre sat, trecînd pe lîngă cei cîțiva țărani care cobo-

rîseră înainte și care mergeau mai încet, sub povara bagajelor. Unul dintre ei îl rugă :

— Domnule, n-ai fi bun să-mi salți nițel sacu-ăsta ? Că fusei la București și luai niște piatră de stropit via...

Parcă n-ar fi război, se miră Toma, dar poate omul are dreptate, viața merge înainte, pămîntul trebuie lucrat, oamenii continuă să muncească și să spere ; poate că lupta lor pentru recoltă e la fel de importantă ca și lupta noastră, esențialul este să supraviețuim, țăranul nostru și-a făurit prin vremuri grele această filosofie, simplă și fundamentală, trăind pe un pămînt de-atîtea ori rîvnit, călcat, cotropit, udat de sînge... Și uite-l că a rezistat și dăinuie, și are încredere în recolta viitoare...

Pe ulița lor era liniște. Din fierărie nu se auzeau lovituri de ciocan, dar o trîmbă subțire de fum se ridica pe coș, semn că tatăl său începuse lucrul. Toma grăbi pasul cu emoție. Aceeași emoție cu care venea de fiecare dată acasă. Totdeauna pe neașteptate, adeseori pe furiș, mai mereu pe fugă. În curînd va auzi cloncănitul atît de familiar al foalelor. Cînd era copil, tatăl său îl punea să ațîțe focul, în vreme ce el rostuia cărbunii și fierul care trebuia înroșit. I se imprimase adînc în minte zgomotul acela înăbușit, ritmic, al burdufului și al supapei de aer.

Cînd se opri în ușa fierăriei, auzi sunetul ciocanului izbit pe nicovală. Tatăl ridică ochii, îl văzu și rămase cu ciocanul ridicat.

— Tu erai ? strigă el și aruncă înapoi în foc fierul roșu. Uite ce bucurie, pe neașteptate. Tocmai mă gîndeam la tine, ce-oi mai fi făcînd. Că-n ziua de azi nu mai ești sigur pe nimica.

— Să-mi dau paltonul jos și vin să-ți ajut.

— Lasă, pot să mai amîn. Făceam un zăvor pentru poartă că a ruginit de tot. Hai, du-te-n casă. Eu potolesc focul și vin imediat.

Toma îl ascultă. În casă era frig și mirosea a mere și a gutui. Curățenia domnea peste tot ; nici nu se simțea lipsa unei mîini de femeie. Doar atmosfera aceea rece, de spațiu nelocuit.

Pe scrinul vechi, cu multe sertare, acoperit cu un ștergar alb cu flori roșii, văzu fotografia mamei, mărită, montată într-o ramă de fier forjat, delicată și cu multe imple-

tituri. Cît o fi lucrat el la rama asta ! își spuse Toma cu duioșie.

Cînd focul începu să duduie în sobă, auzi pașii tatălui pe prispă.

— Am adus o sticlă cu vin de la beci, spuse el din ușă. Să ne-ncălzim și să ne bucurăm că ai venit pe-acasă. Ia spune, cum îți merge ? Te descurci la atelierul ăla ?

— Mă descurc. Meșterul a zis că n-a avut niciodată un ajutor așa de bun. M-a întrebat unde mi-am făcut ucenicia.

Tatăl se așeză lîngă el, pe patul înalt, și-l bătu pe umăr :

— Pentru vorba asta, meriți un pahar în plus. Ia spune, ce se mai aude ? Abia aștept să-mi povestești. Sau ți-o fi foame ?

— Am mîncat înainte de plecare. Tată, am venit cu o treabă importantă. La noapte, în poiana din pădure au să fie lansați niște parașutiști englezi.

Tatăl puse încetișor sticla pe masă. Se întoarse spre el cu o privire nedumerită.

— Englezi ? Da ce treabă ai tu cu englezii ?

— Nu e treaba mea. Parașutiștii vin aici cu o misiune; cei mari caută să intre în legătură cu Aliații, ceva de genul ăsta. Urmau să-i lanseze în altă parte, le-au și organizat primirea, dar nemții au prins de veste. Au trebuit să schimbe locul aterizării. N-au avut timp nici să aducă oamenii și mașinile aici. Toată baza e pe noi. Azi-noapte am aflat. Ne-am hotărît să-i ajutăm, că altfel totul se duce de rîpă.

— N-ați gîndit-o rău. Oricum, Aliații trebuie ajutați. Am auzit că Maniu i-a scris iar mareșalului, o fi adevărat?

— Ești mai informat decît mine, se miră Toma.

— Păi ce, credeai că noi, în colțul ăsta de țară... Hai să gustăm vinul. Ne descurcăm noi. Noroc și bine-ai venit.

Băură. Apoi tatăl își frecă bărbia nerasă — gest atît de binecunoscut ; Toma observă că barba avea reflexe argintii.

— Încărunțești, tată.

— Ei, asta-i din neam, încărunțim devreme. Dar forță am destulă, să știi. Tot mai ridic barosul cel mare cu o singură mînă... Și... cîți zici că sînt ?

— Englezii ? Trei sau patru, nu ştiu precis. Ei le pregătiseră maşini să-i ducă direct la Bucureşti, dar dacă a intervenit încurcătura asta...

— A naibii încurcătură. Să facem rost de două căruţe. Şi de nişte cojoace, că de, e iarnă... Şi după aia? Unde-i ducem pe englezii tăi ? Că n-o să-i ascundem prin hambare.

— Nu. Jandarmii or să-i predea la Bucureşti, mai departe se descurcă ei. Consemnul e unul : să nu-i prindă nemţii.

— Atunci plutonierul Buzatu poate să ne ajute pe faţă ?

— Bineînţeles. Dacă apar nemţii, el reprezintă autoritatea militară şi n-au ce face.

— Să sperăm... Acum mai povesteşte-mi, cum o duci?

— Bine. Îmi continui munca. Săptămîna trecută am organizat ceva la Uzina Chimică.

— Fii atent cu lucrurile astea, îl preveni tatăl. Ştii bine că ai mai păţit-o odată. Dacă te-nhaţă iar, poţi să te aştepţi la ce e mai rău.

— Nu pot să stau deoparte.

— N-am zis asta. Dar te îndemn, ca omul, să fii prudent.

— Îţi promit. Acum du-te şi caută ajutoare. Poate că trebuie să umblăm niţel prin pădure, o fi vînt, paraşuta te duce unde vrea ea. Vreo zece inşi. Oameni de nădejde, înţelegi ?

— Toţi ai noştri îs oameni de nădejde, doar îi cunoşti. Hai, nu fi îngrijorat. Dacă vin paraşutiştii, o să-i găsim şi totul o să fie în regulă.

— Bine, tată.

— Trage un pui de somn pînă mă-ntorc. Dormi liniştit şi lasă totul pe mine. N-ai altceva mai bun de făcut pînă diseară.

— Ai dreptate, noaptea trecută aproape că n-am închis ochii...

Bău o cană mare cu apă şi se întinse pe patul tare, ţărănesc, mirosind a busuioc.

Cînd se trezi, văzu geamurile întunecate. De dincolo, din camera mare, se auzeau şoapte. Sări din pat, îşi puse haina şi-şi trecu degetele prin păr. Dumnezeule, am dormit opt ceasuri încheiate ! îşi spuse deschizînd uşa.

— Bună seara !

— Lume nouă ! se bucură plutonierul Buzatu ridicîndu-se. Bine-ai venit, domnule Toma.

— Bine v-am găsit.

— Ce se mai aude pe la București ?

— Ca și pe-aici. Război, primejdii...

— Aud că avem musafiri.

— Păi da. Călători de departe. Dac-or fi punctuali.

Șeful de post ridică un deget :

— Englezii îs totdeauna punctuali. Îi știu din războiul celălalt. Dar uite că acum ne războim și cu ei. Ce-avem de împărțit ? Toți se miră, toți mă-ntreabă. Ia spune, ce se aude ? Mai durează mult ?

— Nu poate să mai dureze, spuse Toma evaziv. Cred că englezii ăștia vin pentru ceva tratative. Așa am înțeles de la cel care m-a trimis. Chiar dacă oficial sînt militari inamici...

— Eah, spuse plutonierul. Știu eu cine-s inamici și cine nu. Știu, dar nu spun. Și... e vorba să vină pe la douăsprezece noaptea ?

— Fix la douăsprezece. Să facem focuri în pădure. Semnale.

— Am trimis oamenii. Au adunat lemne. Avem și două căruțe, că automobile, la noi acilea, de !

— S-ar împotmoli prin noroaie, întregi Toma. Ce-ați mai făcut cu șoseaua ?

— Cum o știi. Trece cîte-o coloană de nemți, își blestemă zilele. Vin la mine să le dau oameni să le scoată mașinile din noroi. Le dau, ce să fac ? Să-i văd plecați cît mai repede. Altfel încep să umble prin sat după găini, după lapte... Cînd oamenii le spun că n-au, se supără. Unii mai plătesc, chipurile. Dar alții... Eah. Țăranul nostru e răbdător, se face că nu vede. Dar și cînd i-o sări țandăra, cu toate tancurile lor... Șeful de post își luă centironul din cui. Ei, meștere, ce facem, o luăm din loc ? Ne așteaptă oamenii în pădure. Nu le-am spus despre ce e vorba, ca să nu-și bată careva gura. Le-am zis că e un exercițiu și că ăia de la apărarea pasivă ne-au cerut să-i ajutăm. Secretul, de !

Toma încuviință din cap :

— Foarte bine. Ați luat ceva medicamente ?

— Am luat. Am luat şi-o sticlă cu trăscău, că or fi oamenii rebegiţi de frig. Să zbori prin cer, la vremea asta... Totdeauna mi-am scos căciula în faţa aviatorilor...

Cînd se auzi vuietul avionului, focurile care mocneau se înteţiră toate odată. Ici şi colo, prin pădure, se vedeau ţigările oamenilor. Mai departe, la şosea, puseseră un om de pază, să facă semn cu lanterna în caz că apar nemţii. Toma aştepta în tăcere, alături de ceilalţi, vreo opt la număr. N-ai cum să ghiceşti ce gîndesc, îşi spuse Toma. Tăcerea e un fel de stare naturală pentru oamenii ăştia...

— Îi salut şi mă prezint, nu-i aşa ? întrebă plutonierul Buzatu încheindu-şi nerăbdător nasturii mantalei. Chiar dacă-s inamici, disciplina-i disciplină...

Avea chef de vorbă, cum li se-ntîmplă multor oameni în clipe de încordare. Vuietul avionului se auzea tot mai clar. Coborîse, era undeva deasupra lor. Crengile aprinse pîrîiau, vîlvătaia punea reflexe arămii pe feţele oamenilor, înroşite de frig. Toma privi în sus, încercînd să vadă — nu ştia nici el ce anume. Desprinsă de pe lumina pîlpîitoare a rugurilor, privirea se lovea de o beznă parcă mai adîncă.

— Ne dă ocol, strigă un om care stătea mai departe. Acuma a virat la stînga.

— Te pomeneşti că n-au văzut focurile, spuse plutonierul.

— Ei, aşa fac aviatorii. Întîi recunosc terenul, şi după aia... Auzi-l că se întoarce. V-am spus eu ?

— Dobre ăsta a făcut armata la aerostaţie, spuse plutonierul cu respect. Auzi, domnule Toma, mă gîndesc că uite-aşa, dintr-o întîmplare de-asta, ajungi în cartea de istorie. Dacă englezii au venit să-ncheie pacea ? Cînd o fi vorba cu cine-au vorbit întîi, apoi toată lumea o s-arate către mine. Păcat că nu ştiu o boabă din limba lor. Cum se zice pe englezeşte „bine-aţi venit"?

— Parcă eu ştiu ? rîse Toma. Ceva franceză or fi învăţat şi ei.

— Ei, cu franceza mă descurc şi eu, ce-am învăţat la gimnaziu. Orice român ştie niţică franceză. *Bonjur mu-*

siu, orvoar, şi gata. Se cheamă că nu stai mut ca peştele, nu-i aşa ?

Avionul trecu de astă dată chiar pe deasupra lor.

— V-am spus eu ? repetă omul care făcuse armata la aerostaţie. Acuma-i lansează.

— Potoliţi focurile, porunci plutonierul.

Cel dintîi paraşutist apăru fără veste deasupra capetelor lor. Îi auziră tusea şi ridicară privirile. Alergară în mijlocul poienii. Îl văzură căzînd şi descurcîndu-se de sub mătasea albă a paraşutei.

— Bonjur, musiu, bine-aţi venit ! spuse plutonierul emoţionat, pocnind călcîiele.

— Pe dracu, bine, zise paraşutistul în româneşte. Am îngheţat ca un rahat. Români, da ?

— Români. Plutonier Buzatu şi sătenii din Răstoaca. Dar cum de ştiţi româneşte ? Ori nu sînteţi englezi ?

— Sîntem. Eu, unul, m-am născut în Devonshire, dar am fost inginer la sonde, la Ploieşti. Sînt locotenent-colonel Chesterton, din *Royal Air Force.* Avem şi-un român cu noi, căpitanul Roşianu, tot din aviaţia regală.

— Aici sînt, se auzi un glas de undeva, de deasupra. Daţi-vă aproape, fraţilor, că m-am înecat ca ţiganul la mal !

Alergară să-l descurce din crengile unui stejar din marginea poienii.

— Parker a ajuns cu bine ? întrebă cel din copac.

— *I'm here,* se auzi alt glas din dreapta, de data asta vorbind englezeşte. Cred că mi-am scrîntit piciorul.

— Ăştia sîntem toţi. Puţini, dar buni, glumi locotenent-colonelul Chesterton. Bine v-am găsit, domnilor. Sîntem militari englezi, ofiţeri din aviaţia majestăţii sale, deci sîntem prizonieri de război.

— Prizonieri ? Mai degrabă oaspeţi, spuse Buzatu înflăcărat.

— Ia-o-ncet, domnule plutonier. Spuneţi-mi mai întîi, sînt nemţi prin apropiere ?

— Nici urmă. Avem posturi de pîndă pe şosea.

— Oricum, au aflat că venim şi s-ar putea să ne trezim cu ei aici. După cum se vede, noi purtăm uniforme engleze, deci ca militari ai unei ţări inamice, sîntem prizonieri, e clar, domnule plutonier ? Trebuie să ne asiguri

protecția. N-aș vrea să-mi închei cariera prin beciurile Gestapoului, sau cu o rafală de *Maschinengewehr* în burtă. Dumneata răspunzi de noi. Ne predai autorităților române, nimănui altcuiva. Înțelegi ?

— Da, să trăiți, dom' colonel, pocni călcîiele plutonierul. Dar pînă una, alta, să vedem ce-i cu piciorul domnului... cum ziceați că-l cheamă ? O să tragem căruța mai aproape. Și... poate v-o fi frig. O dușcă v-ar prinde bine. De bagaje nu vă îngrijiți. Le duc băieții noștri la căruță.

— Să umble-ncet cu ele, avem marfă prețioasă. Ziceai de o dușcă. Sper că nu-mi oferi ceai sau cafea.

— Ceva mai bun, spuse Toma. Niște țuică.

— Ah, țuică ! N-am mai băut de mult. Ce să-i faci ? Războiul... În sănătatea dumneavoastră, închină el.

— Pentru succesul dumneavoastră ! le ură Toma.

— Al nostru ? întrebă Chesterton după ce trase o înghițitură. Știi ce-aș numi succes ? Pacea, domnule dragă. Dar asta nu-i așa de aproape cum am dori-o noi...

— Știu... spuse Toma încet. Domnule colonel, eu vin de la București. Sînteți așteptați acolo, primirea dumneavoastră era organizată altfel, dar...

— ...au aflat nemții. Și noi care pretindem că avem cel mai bun contraspionaj din lume ! Important este să nu dăm ochii cu ei. Treburile noastre nu-i privesc, asta-i tot. Am în raniță o stație de radio ; n-aș vrea să dotez cu ea cine știe ce batalion SS. Cum ajungem la București ?

— Plutonierul o să raporteze la legiunea de jandarmi și au să trimită ei o escortă. Deocamdată, mergem în sat. Să vă încălziți și să vă odihniți.

Căpitanul Parker, înfofolit în cojoace, strigă ceva din căruță și ceilalți doi rîseră. Roșianu traduse :

— Și ceva de-ale gurii, cum spune colegul nostru...

4

— Unchiule, s-au complicat lucrurile. Nemții au prins de veste că au venit parașutiștii. Mașina care-i aducea la București a fost urmărită pînă-n fața Inspectoratului.

— Era de aşteptat. Credeai că Abwehr-ul doarme ? Acum n-avem încotro, trebuie să cedăm puţin teren. Domnul Maniu e de acord să le aranjăm o scurtă întrevedere.

— Cum ? Să le dăm voie nemţilor să-i interogheze ?

— Ai prefera ca Abwehr-ul să-i ceară lui Hitler să intervină ? Mareşalul n-ar rezista dacă nemţii i-ar pretinde să le transfere lor prizonierii. Şi noi avem nevoie de ei. Căpitanul Parker e singurul om care-i în stare să dea de cap staţiei de radio. Nu degeaba o numesc ei „staţia aia blestemată".

— E clar, spuse George. În ce mă priveşte, le-am luat interogatoriul, conform ordinelor în vigoare. Biroul 2 trebuia să fie la curent cu situaţia lor.

— Ei, vezi ? Şi te mai plîngeai că te-am vîrît acolo. E o muncă interesantă, recunoaşte.

— Recunosc. A început chiar să mă pasioneze.

— Ţine-ţi firea, nepoate. După încheierea păcii trebuie să te întorci la afaceri. Neam de neamul nostru n-a făcut altceva.

— Bine, mai vorbim despre asta... După încheierea păcii. Deocamdată, avem lucruri mai urgente. O să-l invit să-i interogheze pe amicul meu, maiorul Gombrich. Dacă şi şefii vor fi de acord.

— Aranjez eu să fie de acord. Maiorul ăsta, amicul tău, e de preferat. Caută să fii şi tu de faţă la convorbire.

— Bineînţeles. Am aranjat lucrurile în aşa fel încît să mă ocup personal de prizonieri.

— Faci progrese, domnule locotenent, se miră Aurică Brezeanu.

— Marele secret, aţi capturat paraşutiştii, pufni maiorul Gombrich lăsîndu-se pe spătarul fotoliului. Ştiam, domnule locotenent, ştiam. Ne crezi nişte nătărăi, că n-am izbutit noi isprava asta ?

— Dimpotrivă, domnule maior. V-am admirat deschis că aţi pus mîna pe informaţie. Mai departe, întîmplarea i-a favorizat pe jandarmii aceia, atîta tot.

— Şi noi, care am împînzit împrejurimile oraşului cu agenţi ! Cum naiba de s-au încurcat lucrurile ? Englezii ce spun ? De ce n-au aterizat în punctul stabilit ?

— S-au rătăcit din cauza ceţii.

— Mda. E o explicaţie. Dar ora de ce au decalat-o ?

— A fost o neînţelegere. Au calculat după ora Londrei. Informatorul dumneavoastră n-a ţinut seama de acest amănunt.

— Găseşti răspuns la toate, bombăni Gombrich.

— Şeful meu vă aminteşte că noi respectăm înţelegerea de colaborare.

— Mă rog, nu vă acuză nimeni, spuse maiorul înţepat. Aici, la sediul său, părea mai impunător, mai stăpîn pe sine. Nu părea să fi gustat ceva în dimineaţa aceea ; pe birou se răcea o ceaşcă cu cafea pe jumătate golită. Îl tratã pe George cu o ţigară îşi aprinse şi el una, apoi vorbi privindu-l printre gene :

— Ştii, locotenente, mă tem să nu fie vorba de o trădare. Puţină lume ştia de această operaţie. Şi mai puţină lume ştia că noi ştim. Mi s-a părut suspect că...

— O clipă, domnule maior. Doar nu vreţi să insinuaţi că tocmai eu, ofiţer de contrainformaţii, care pe deasupra am onoarea să mă număr printre prietenii dumneavoastră, aş fi fost în stare să...

— Hai, nu te supăra. Nu era vorba de dumneata, ci aşa, în general. Se putea foarte bine ca şi alţi colegi de-ai mei, la curent cu sosirea englezilor, să fi scăpat vreo vorbă imprudentă faţă de cineva...

— Vă priveşte. N-aş vrea să planeze asupra mea vreo bănuială. Mă întreb dacă nu cumva doctorul Huber...

— Doctorul Huber, membru de seamă al Partidului naţional-socialist ? Ai haz, domnule locotenent. Păi doctorul Huber îl cunoaşte personal pe amiralul Canaris, iar acum o lună a luat masa la Berlin cu un *Obergrupenführer* SS.

— Oho, se învîrteşte numai în cercuri înalte. Asemenea legături îl pun la adăpost de orice bănuială.

— Asta voiam să spun şi eu. Nu e cazul ca numele doctorului Huber să fie amestecat în această poveste.

— Desigur. Îmi e prieten şi ar fi dificil pentru mine să admit că... Oricum, domnule maior, dacă doriţi să staţi de vorbă cu prizonierii, n-avem nimic împotrivă.

— Dacă doresc ! Doresc să ni-i daţi nouă, să-i interogăm după toate regulile. Spionii englezi...

— Prizonierii, vreţi să spuneţi.

— Mă rog, prizonierii englezi trebuie predaţi Wehrmachtului.

— Ar depăşi înţelegerea de colaborare între serviciile noastre.

— Şi dacă ne adresăm Ministerului de Externe sau chiar führerului ?

George se strădui să-şi ascundă tresărirea. Strivi ţigara în scrumieră, se lăsă pe spătarul fotoliului şi spuse degajat :

— Nu cred că decizia autorităţilor române poate fi schimbată. Englezii sînt prizonierii noştri şi vor rămîne ai noştri pînă la sfîrşitul războiului. Discuţia dumneavoastră cu ei este, dacă vreţi, un gest de bunăvoinţă al părţii române.

— Domnule locotenent, îmi eşti simpatic, dar relaţiile noastre personale nu mă împiedică să-mi exprim părerea. Partea română joacă pe două... hm, cum spune proverbul, ţine doi pepeni într-o mînă. Avem dovezi destule. Însuşi führerul este informat despre acest fapt.

— Subiectul mă depăşeşte, spuse George cu demnitate. Nu-mi permit să discut politica statului meu. Şi nu sfătuiesc nici pe alţii, cît mă aflu de faţă.

— *Mein Gott*, astăzi eşti inabordabil, dragul meu. Hai să nu ne mai certăm şi să mergem chiar acum la Inspectorat. Bănuiesc că nu i-aţi mutat de acolo, nu-i aşa ? adăugă maiorul cu nonşalanţă.

— Domnul maior are autorizaţia să interogheze prizonierii, spuse George.

— S-a aprobat o convorbire numai cu şeful grupului paraşutat, spuse căpitanul de jandarmi — un om cărunt, cu mişcări rigide — care-i avea în primire pe prizonieri.

— Mă rog, spuse maiorul Gombrich. Aş fi preferat să discut cu toţi, pe rînd, dar nu am de gînd să influenţez hotărîrile autorităţilor dumneavoastră. Pot să văd procesul-verbal al percheziţiei prizonierilor ?

Căpitanul de jandarmi îl privi cu răceală :

— Dacă doriţi, desigur. Deşi mă întreb de ce v-ar interesa lista hainelor şi a obiectelor personale...

— Nu despre asta e vorba, se răsti Gombrich. Documente, armament, scrisori cifrate, stații de radio...

— A, nu, spuse ofițerul. În afară de obiecte personale nu au avut asupra lor nimic altceva care să ne intereseze. Și-au dat cuvîntul de onoare...

— Mă faci să rîd, spuse maiorul. Cuvînt de onoare ! Dumneavoastră, românii, sînteți cam sentimentali. Trei parașutiști lansați în țară inamică fără stație de radio? Ce, sîntem pe vremea lui Frederic Barbarossa ? În sfîrșit, aduceți-l odată !

Căpitanul de jandarmi se înclină rigid și ieși din încăpere. Maiorul Gombrich se ridică, făcu cîțiva pași și se apropie de fereastră. George aștepta liniștit, fumîndu-și țigara. Gombrich se opri deodată în fața lui :

— Ce au toți oamenii aceștia ? Ce aveți voi, românii, cu noi ? Ți-am mai spus odată, ne priviți mai degrabă ca pe niște adversari. Cum se mai uita căpitanul...

— Cred că s-a simțit jignit. E un om în vîrstă, la jandarmi se avansează greu. Iar dumneavoastră l-ați tratat ca pe un recrut.

— Sînt un reprezentant al Wehrmachtului, spuse Gombrich. Cea mai puternică armată din lume. Și o să vină ziua în care...

Se întrerupse. Ușa se deschise, un ofițer surîzător, în uniforma aviației engleze, de vreo patruzeci de ani, cu părul blond pieptănat într-o parte, dîndu-i o înfățișare de băiețandru, intră și făcu un semn amical soldatului care-l însoțise :

— De acum încolo mă descurc singur. Am onoarea, domnilor. Mi s-a spus că vreți să stăm de vorbă. Sînt locotenent-colonelul Chesterton, din *Royal Air Force*.

Gombrich pocni călcîiele, se înclină scurt și se prezentă abia mișcînd buzele :

— Maior Gombrich, din armata de uscat. Mai exact, din Serviciul de informații. Prefer ca și dumneavoastră să fiți mai exact. Lucrați în *Military Intelligence*, nu-i așa ?

— Port uniforma aviației, spuse Chesterton păstrîndu-și zîmbetul. Cu domnul locotenent am mai avut plăcerea să stau de vorbă.

— Vă rog să luaţi loc, îl invită George. Domnule locotenent-colonel, am organizat această întrevedere la cererea armatei germane.

— Întrevedere ? E un termen nou pentru interogatoriu ? Ţin să atrag atenţia că sînt prizonier de război şi cer să fiu tratat conform Convenţiei de la Geneva.

— Ce rost are precizarea asta ? sări Gombrich.

— Metodele folosite de Gestapo la interogatorii sînt prea cunoscute ca să mai fie nevoie de explicaţii.

Gombrich se foi pe scaun, apoi scoase pachetul de ţigări.

— Fumaţi ? Precizez, domnule locotenent-colonel, că nu fac parte din Gestapo şi prefer să nu comentez metodele acestei instituţii.

— Mă rog, spuse Chesterton aprinzîndu-şi ţigara. Vă ascult.

— Ce ne puteţi relata despre misiunea dumneavoastră în România ?

— Urma să fim puşi în legătură cu anumite personalităţi politice din afara cadrului oficial. Nu cunosc nici scopul şi nici numele acestor personalităţi.

— Ce împuterniciri aveţi de la şefii dumneavoastră ?

— Nici o împuternicire. Doar să ne punem la dispoziţia persoanelor respective. Trebuia să fim aşteptaţi la marginea pădurii, pe şosea. Cineva care deţinea cuvîntul de recunoaştere „Sandu“ avea să ne conducă mai departe. Acest „Sandu“ n-a fost punctual la întîlnire ; ne-au capturat jandarmii dintr-un sat. Am fost transportaţi la reşedinţa judeţului şi, de acolo, aici. Nu am luat legătura cu nimeni. Avem regim de prizonieri, sîntem ţinuţi sub pază, nu ni se permite să telefonăm şi să scriem scrisori.

— Mi se pare neverosimil de simplu, spuse nervos maiorul Gombrich. Pentru atîta lucru să rişti viaţa a trei oameni ? Domnule locotenent-colonel, am impresia că n-aţi spus chiar tot.

— Ah, era să uit, zîmbi locotenent-colonelul Chesterton şi scoase din căptuşeala vestonului o hîrtie împăturită cu grijă. Iată un cifru pentru legătura radio cu şefii

mei. Şi un cristal pentru staţie. Utilizăm un aparat cu frecvenţă prestabilită.

Gombrich se întoarse intrigat spre George.

— Poftim, domnule locotenent. Ofiţerul acela spunea că nu există nici o aparatură.

— Nu cunoaşte toate detaliile, explică George.

— Mda. La ce v-ar fi folosit aparatura radio şi cifrul ?

— Cu acest cifru urma să transmit la Londra mesajele persoanei respective.

— Aşadar recunoaşteţi că e vorba de o misiune subversivă ?

— Asta ar fi ca şi cum un soldat care trage în inamic ar recunoaşte că e un ucigaş. Nu, domnule maior, pentru un ofiţer o atare misiune nu e subversivă. Am sosit aici în uniformă militară. Sînt prizonier de război, nu spion.

— Ce urmăreşte acest „Sandu" ? Încearcă oare să iniţieze tratative de armistiţiu ?

— Răspunsul îl puteţi afla mai degrabă direct de la el. Generalul meu nu mi-a dat amănunte, iar „Sandu" nu mi-a făcut confidenţe, pentru simplul fapt că nici n-am apucat să aflu cine este. Îi aduceam doar mijloace de comunicaţie, atît.

— Ce intenţionează comandamentul aliat din Mediterana ?

— Invazia din Italia va continua cu forţe mai mari.

— Cine comandă forţele de invazie ?

— Generalul Alexander. Vor debarca la Roma sau în apropiere. Frontul german de la Monte Cassino rezistă. Urmează să întărim unităţile care atacă.

— Ce se aude cu Grecia ?

— Deocamdată se concentrează nave de transport din toată Mediterana. După Italia, Peloponezul pare să fie următoarea noastră ţintă.

— Aşadar, debarcarea în Balcani ?

— Este dorinţa primului ministru.

— Ce efective vor fi angajate spre Balcani ?

— Chiar dacă aş şti, nu m-aţi putea sili să vă spun. Adevărul e că planurile se modifică de la o zi la alta. Iar generalul Clark nu e omul deprins să facă confidenţe.

— Parcă spuneaţi de generalul Alexander.

— Ah, uitasem că pe frontul din est veştile circulă mai greu. Generalul Clark comandă Armata 5 mixtă anglo-americană. Văd că notaţi de zor. E inutil, presa n-a făcut un secret din numele comandanţilor din zona Mediteranei.

Maiorul Gombrich acoperi jenat carneţelul cu palma. Ridică iarăşi privirea :

— Domnule locotenent-colonel, aş vrea să revenim asupra misiunii dumneavoastră în România. Se prevede cumva o operaţie în această zonă ? Cu acordul... hm, cu acordul unor persoane ca acel misterios „Sandu“ ?...

— Ştiu doar că se pregăteşte un mare desant aerian. Ofiţerilor li s-au dat mici ghiduri de conversaţie în limbile română şi sîrbo-croată. Nu ştiu în ce scop, dar se pot face anumite deducţii. Prin nordul Italiei spre Iugoslavia, sau prin Marea Egee spre România. Ambele direcţii sînt la fel de tentante pentru strategii noştri.

— Şi care e preferată, după opinia dumneavoastră ?

— Îmi supraestimaţi calificarea militară, spuse netulburat Chesterton. Asemenea decizii se iau în cel mai strict secret ; ce vreţi să vă spun ? Ca să fiu cinstit, în locul dumneavoastră m-aş opri aici cu interogatoriul. Ipotezele unui prizonier nu pot face obiectul unei analize militare de proporţii. Şi-aşa, v-am dat destule date.

— Vă mulţumesc, spuse maiorul Gombrich, închizînd carneţelul. Se pare că orice insistenţă de-a mea...

— Ar fi inutilă. Şi cu asta cred că discuţia noastră poate lua sfîrşit, domnule locotenent, spuse Chesterton privindu-l pe George.

— Dacă domnul maior e de acord...

Maiorul Gombrich înălţă furios din umeri.

George se ridică tulburat şi deschise uşa. Plantonul, cu capela pe frunte, cu *Oriţa* la umăr, se arătă îndată.

— Am onoarea, domnilor, spuse Chesterton cu aceeaşi seninătate. Domnule maior, cu ce v-aţi ocupat înainte de război ? În viaţa civilă, vreau să spun.

— Eu... Eu n-am viaţă civilă, spuse Gombrich. Sînt ofiţer de carieră. De la paisprezece ani port uniforma.

— Aha ! Eu am fost inginer. Mă gîndeam că după război vom putea colabora.

— Cu armata germană ?

— Oare va mai exista armata germană ? Presupun că va trebui să vă reprofilaţi, domnule.

Gombrich îi întoarse spatele şi privi furios pe geam. Un cîrd de ciori se adunaseră în plopul uriaş din faţa ferestrei. Un plop atît de înalt, încît vîrful lui depăşea acoperişul clădirii masive, cu patru etaje, a Inspectoratului.

Capitolul patru

1

— N-avea rost să mă mai mut, spuse Petre. Casa din Cotroceni a rămas necercetată, tipografia e la locul ei... Abia m-am tîrît pînă aici. Ştii, în spaţiul ăla îngust nu prea simţeam durerea. Cîţiva paşi şi gata. Dar după ce am umblat cîteva sute de metri a început să mă săgeteze în şold.

— De la subsol ţi se trage, explică Toma. O să fac rost de medicamente. Aici e mai bine, e cald... şi mai puţin periculos. Oricum, trebuia să te scoatem de-acolo.

Petre rămase îngîndurat, cu privirea aţintită pe fereastră. Fereastra dădea într-o curte interioară îngustă, iar dincolo de ea era calcanul unui bloc, cenuşiu, dezolant, cu tencuiala roasă de ploi.

— După ce se mai linişteşc lucrurile, o să ridicăm manifestele de-acolo, spuse Petre deodată. Păcat de-atîta muncă. Săptămîna viitoare să le difuzăm.

— Fii fără grijă, mă ocup eu de manifeste. Dumneata stai şi odihneşte-te, refă-ţi sănătatea.

— Nu-i uşor, oftă Petre. Dar trebuie să trecem şi prin asta. O lume de cîştigat, cum spune cartea. Îmi amintesc un personaj de-al lui Sahia, unul Bozan, constructor de locomotive, pasionat de munca lui. Dacă fabrica ar fi a muncitorilor, spune Sahia, slăbănogul ăsta de Bozan ar înnebuni, şi lustrul bielelor lui ar întrece soarele...

— Nu văd legătura.

— Legătura e asta : eu sînt ca acel Bozan. Dă-mi sentimentul că muncesc pentru mine, în fabrica noastră, şi-ai să vezi ce sînt în stare. Dar ca s-ajungem acolo, trebuie să trecem prin atîtea. Să ne ascundem ca nişte răufăcători. Să organizăm tipografii pe care ni le ia Siguranţa... Ştii, m-apucă uneori gîndurile negre. Mă întreb dacă rezist pînă la clipa cea mare.

— De la singurătate ţi se trage, explică Toma.

— Nu, nu-i asta. E ceva mai profund, o întrebare esenţială. E ca şi într-un război care se termină victorios. Cîţi dintre soldaţii care l-au început mai apucă să se bucure de rezultatul luptei lor ? Ai făcut socoteala cîţi dintre ai noştri au căzut în anii ăştia ? Unii zac în închisori, alţii se chinuiesc în lagăre, alţii au murit chiar. Şi lupta nu s-a terminat încă...

Toma îl privea în lumina puternică a becului. Cum a îmbătrînit, gîndi. Acolo, în subsol, nu se mai vedea prea bine. Acum îmi dau seama, a petrecut ani de zile prin ascunzători...

— Victoria e aproape, nea Petre. Cu cît se înăspreşte dictatura, cu atît mai mult poporul se îndîrjeşte împotriva ei. Eu, unul, sînt optimist. Avem acum toate condiţiile...

— Ia taci, îl întrerupse Petre. Ce naiba, ne-au dat de urmă tocmai aici ?

Firul subţire de sîrmă, care mergea pînă la poartă, se mişcă încet, abia auzit. Petre se grăbi spre uşă, şchiopătînd, ieşi în hol şi se întoarse imediat :

— Ei sînt. Au înconjurat casa... Celebrul nostru refugiu ! Fugi prin ieşirea din spate !

Toma sări în picioare, luă din cui paltonul lui Petre şi i-l întinse.

— Mergem amîndoi.

— Imposibil. În starea asta nu pot să particip la o escapadă. Ne-ar prinde imediat. Eu îi întîrzii cît pot. Hai, du-te !

— Nea Petre, nici nu mă gîndesc să te las aici.

— E un ordin, omule ! Dacă ne mai tîrguim mult, cădem amîndoi. Pleacă. Ce-au să-mi facă ? Au să mă vîre-n lagăr. O să ne vedem după victorie...

— Nu pot să accept sacrificiul.

— Trebuie. Se apropie Întîi Mai. Trebuie să tipărești manifestele. Gata, pleacă. Nu-mi plac despărțirile sentimentale. Fără discursuri, fără vorbe mari, ca între soldați. Asta și sîntem : soldați.

Toma îl privi intens, parcă dorind să-și întipărească pentru totdeauna în minte chipul acesta slăbit și surîzător, zîmbetul liniștit, hotărîrea calmă din privire. Omule, ar fi vrut să-i strige, încăpățînarea ta face cît zece poeme eroice, și fraza de adineauri merită să fie săpată în marmură... În loc de asta, îi strînse mîna :

— Noroc bun, nea Petre.

— Noroc și ție. Știi drumul : cobori la subsol, ieși prin spate, sări în curtea blocului vecin ; sper că n-au să pîndească și-acolo.

— Mă descurc eu, spuse Toma.

— Fii atent cu tipografia și află cine ne-a...

Toma trase o înjurătură.

— Și vezi cu Ana. Să știi că eu... na, am început să-mi fac testamentul. Asta-i. Aș fi vrut să joc la nunta voastră.

— Singur spuneai că-n munca noastră chestiunile sentimentale n-au ce căuta.

— Ei, da. În principiu. Dar oamenii sînt oameni și trebuie să-i înțelegem. Hai, du-te. Succes !

Toma ieși în hol, coborî scara de serviciu, se furișă pe culoarul îngust din camera cazanului, coti la dreapta, iarăși la dreapta ; se opri o clipă să asculte. Prin conductele groase sunetele răzbeau puțin estompate ; auzi pași, apoi o poruncă răstită, o somație, desigur.

Cînd ajunse la ușița de fier care ducea afară, auzi un tropăit în urmă, pe culoar. Așadar, îl urmăreau ! Traversă dintr-un salt curtea îngustă, se cățără pe magazia scundă și sări în curtea vecină.

— Stai ! Stai pe loc !

În urma lui răsună o împușcătură.

Alergă prin grădină, culcă la pămînt cîțiva araci și ajunse lîngă gardul care dădea în cealaltă stradă. Privi în dreapta și-n stînga — liniște și pustiu. Sări gardul. Fugi din răsputeri pînă la colț. Din celălalt capăt al străzii, farurile sărace ale unei mașini străpungeau ceața. Avea dreptate nea Petre, gîndi. Cum să fugă atîta, cu piciorul lui ?

Își domoli mersul. În bezna lăptoasă nu se auzea nici un zgomot. Așadar, scăpase! Își șterse nădușeala de pe frunte. Și se întrebă, iarăși, cum de le-au dat de urmă...

2

George luă hîrtia și o citi dintr-o privire:

„Marele Stat-Major este informat că, în ultimul timp, conducerea mișcării comuniste din țară a dat dispozițiuni tuturor organizațiilor din subordine ca toți membrii și simpatizanții mișcării să strîngă arme și munițiuni; se recomandă ca armamentul și munițiunile să se procure, pe cît posibil, de la unitățile armatei, întrebuințîndu-se în acest scop elementele comuniste."

— Înțelegi ce decurge din asta? întrebă colonelul Ursu.

— Măsuri de supraveghere a depozitelor. Verificarea oamenilor care mînuiesc muniția. Control la plecarea în permisie.

— Cam așa ceva. Iar noi trebuie, în plus, să descoperim cine sînt aceste „elemente comuniste" care-ar putea sustrage armament.

George depuse hîrtia pe birou cu un gest calm. Nu răspunse nimic; aștepta urmarea. Colonelul Ursu se ridică, începu să se plimbe prin birou.

— Să desprindem semnificația acestei decizii a conducerii comuniste, spuse el deodată. Înseamnă că au de gînd să treacă la fapte. Revoluția despre care scriu și vorbesc de ani de zile iat-o, bate la ușă. O revoluție comunistă într-o țară ca și ocupată de trupele unei puteri violent anticomuniste. Ce șanse poate avea ea?

— Depinde de măsura în care Partidul Comunist izbutește să-și atragă poporul.

— E un punct de vedere, admise colonelul. Dar uite că în țară mai sînt forțe de opoziție. În buletinele S.S.I.-ului apar mereu informații despre scrisori și întîlniri între fruntașii opoziției. Se semnalează și încercări de tratative între comuniști și Maniu.

— Se pare că n-au ajuns la un rezultat.

— Atunci crezi că vor încerca s-o facă singuri ? Fără sprijinul Aliaţilor ?

— Eu cred că forţa trebuie găsită în interior...

— Mareşalul ar putea evita o asemenea întorsătură, încheind armistiţiul. E o simplă ipoteză, se grăbi colonelul să precizeze.

— Credeţi că armistiţiul ar putea stinge ideea de revoluţie ? Nu cred, domnule colonel. Oamenii sînt porniţi împotriva mareşalului, a sistemului pe care el îl reprezintă.

— Mda, spuse colonelul. Ai idei cam radicale, locotenent Brezeanu. Mă întreb ce-ar spune conul Aurică dacă te-ar auzi vorbind aşa.

— M-a auzit. Am discutat o seară-ntreagă ; el e un adept convins al democraţiei burgheze şi crede în viitorul acestei formule. Dar poporul... Domnule colonel, nu ştiu dacă poporul, masele largi de lucrători şi ţărani, ar mai putea accepta, astăzi, democraţia burgheză care l-a ţinut în sărăcie şi ignoranţă. Poporul vrea altceva şi, după părerea mea, va sfîrşi prin a obţine. Evident, e o discuţie pur teoretică. N-o să mă învinuiţi că fac propagandă comunistă.

Colonelul Ursu se apropie şi-l bătu pe umăr :

— Discutăm, dragul meu. Am încurajat totdeauna schimbul de idei. Asta nu-nseamnă că nu ne facem datoria. Iar datoria noastră, acum, e să luăm măsuri pentru asigurarea armamentului. Fii bun şi pregăteşte un ordin către toate unităţile. Întărirea gărzilor, verificarea personalului care are în primire rezervele de muniţie şi aşa mai departe.

— Am înţeles.

George salută şi plecă în biroul lui, alcătuind în gînd un mesaj urgent către Toma. Un avertisment despre noile măsuri privind paza armamentului.

Cînd ieşi de la serviciu, o luă spre Calea Victoriei. Era o amiază de început de primăvară, calmă şi însorită ; lumea ieşise la plimbare, pentru prima oară fără paltoane ;

femeile arborau pardesie în culori vesele, pălării nostime — n-ai fi zis că e război...

De surpriză, aproape că strigă :

— Claudia !

Zîmbetul ei, mîna întinsă, şi încă un pas mai aproape...

O cunoscuse pe cînd era student în ultimul an ; ea abia intrase în facultate, se nimeriseră alături la un curs ţinut de un maestru al baroului, unde venea publicul ca la spectacol ; după prelegere, pe cînd aplaudau cu înfocare, intraseră în vorbă ; mai pe urmă, un an întreg, nedespărţiţi ; la ceaiuri dansante, la cinematograf sau în tăcerea solemnă a Bibliotecii Fundaţiilor ; de Crăciun fusese invitatul ei, în familie, la moşia din Argeş, vînase împreună cu tatăl ei... Războiul îi despărţise, ea îşi urma facultatea, el, prins de obligaţiile serviciului, o vedea tot mai rar, apoi auzise că s-a căsătorit cu un băiat de neam mare...

— Ce plăcere, spuse ea cu glas melodios, de contraalto, în timp ce el îi săruta mîna curtenitor. Ce mai faci, George ?

Porni, firesc, alături de ea pe stradă, conversînd despre lucruri mărunte. O privea, în răstimpuri, cu coada ochiului. Claudia se mai maturizase, trupul ei subţire, prelung, de dansatoare, se împlinise puţin, căpătase formele rotunde şi pline de graţie ale unei tinere femei în apogeul frumuseţii ; puful fin de deasupra buzei se accentuase un pic, păstrîndu-şi culoarea aurie ; nasul puţin în vînt, mic şi subţire, îi dădea un aer şăgalnic.

— Am aflat de curînd că lucrezi aici în Bucureşti. Ai preferat asta în locul unei decoraţii...

— Sau unei cruci pe mormînt, spuse George Brezeanu. E timp destul pentru eroism, războiul nu s-a sfîrşit încă... Ce mai faci ? Adăugă, făcînd un efort să păstreze acelaşi ton : Ce-ţi face soţul ?

— Nu ştiai ? Anul trecut, în primăvară, a plecat la Lisabona după afaceri, şi nu s-a mai întors. Sînt ca şi văduvă, domnul meu, dacă asta ai vrut să ştii.

— Am vrut aşa, în general, veşti despre tine, se apără el.

— Şi tu... cum te distrezi ? îl chestionă ea.

— Muncesc. Lucrez într-un comandament.

— Biroul Doi şi-a schimbat denumirea ?

El rîse ca să-şi ascundă surpriza. Aşadar, ea ştia ! De unde ? Şi în ce scop îi arăta că ştie ?

— Oricum, sînt militar. Am gradul de locotenent, doar că nu port uniformă chiar tot timpul.

— Mi-ar fi plăcut să te văd în ţinută de ofiţer. Îmi închipui că ai zdrobi multe inimi...

— Acum, cînd vezi militari pe toate drumurile, uniforma nu mai face impresie.

— Se poartă iarăşi scurt, comentă Claudia. Şi uite ce pălărie ridicolă la doamna aia...

O vedea privind atent în toate părţile, ca şi cum s-ar fi ferit de cineva... Şi se gîndi, alarmat, că-n orice clipă Claudia şi-ar putea lua rămas bun, înainte ca el să poată schiţa vreun gest. Şi simţea, acum, cu o acuitate nouă, necunoscută, impulsul de a o atinge, de a-i vorbi, de a-i asculta glasul...

— Claudia, nu ştiu ce program ai. Dar dacă tot ne-am întîlnit, dă-mi voie să-ţi ofer o seară plăcută. Să mergem undeva...

— Nu-i rea ideea, spuse ea, dar nu vreau să mă arăt în lume. Ştii, *el* e cunoscut peste tot, se ştie că-i plecat din ţară, anumite persoane s-ar formaliza... Prefer să stăm de vorbă într-un colţişor liniştit...

George făcu iar efortul să păstreze un ton lejer, de conversaţie banală :

— Locuiesc într-un colţişor foarte liniştit. Dacă vrei...

Ea îl privi cu ochi zîmbitori :

— Domnule... locotenent, progrese mari, dovedeşti o îndrăzneală cu adevărat militară.

— E război. Oamenii nu dispun de timp prea mult pentru introduceri, pentru explicaţii.

— Asta-i adevărat. Fiindcă sîntem în război, multe lucruri au încetat să ne şocheze.

— Ar fi trebuit să te şocheze sugestia mea ?

— Puţin... Ba nu. Mi-a făcut chiar plăcere.

El făcu semn unei trăsuri care tocmai trecea agale.

Rîsul ei, în timp ce el, la bucătărie, încerca să-şi demonstreze talentele de gospodar. Apoi paharele înalte, cu

vermut la gheață, privirea ei cercetătoare spre biblioteca destul de dezordonată, dar interesantă, un tango la *pick-up*-ul electric recent achiziționat...

— Dacă eram undeva, am fi dansat.

— Și aici de ce nu ? întrebă ea punînd paharul pe măsuță. Știi că ador tangoul.

În timp ce se legăna cu capul pe umărul lui, cu sînul tare apăsîndu-i pieptul :

— Sau l-ai ales anume ?

— Ce ?

— Tangoul.

El își simțea buzele uscate, inima-i bătea nebunește, iat-o aici, după doi ani, după dorința îndelung reprimată, după despărțirea fără speranță, una dintre frumusețile Bucureștiului, aici, lîngă el, cu el, ei singuri și tangoul..

Tangoul încetă, discul continua să se rotească, el sărută mîna Claudiei, apoi își plimbă buzele mai sus, pe brațul gol și catifelat ; nu-i dăduse drumul de mijloc, o simți cum se înfioară. Ridică încet fața spre ea, o sărutare lungă îi reuni într-o singură ființă, el simți deodată tentația să strige, asemenea lui Faust, timpule, oprește-te, prelungește această clipă unică decupată ca o stea strălucitoare pe cerul opac al monotoniei de fiecare zi.

Rămaseră așa o veșnicie, îmbrățișați, cu foșnetul discret al aparatului care continua să se rotească răbdător, apoi ea se desprinse cu un mic geamăt, respiră adînc, îl privi în ochi și veni iarăși spre el, avînd în ochi lucirea stranie a dorinței, a chemării...

Mai apoi, învelită pînă la bărbie în *plaid*-ul din păr de cămilă, cu cearșaf de șifon azuriu, își cuibărise fruntea sub bărbia lui, George o simțea caldă și vie, și cu pielea aceea catifelată, așa cum nu sperase niciodată s-o simtă, atît de aproape, atît de tandră, dăruită, robită, încă purtînd în mușchi, în nervi, în vîrful degetelor vibrația fără nume a îmbrățișării. Ea ceru o țigară.

— Știi, George, cînd și cînd primesc mesaje de la ei, de la Lisabona. Au legături la ambasade, se întîlnesc cu oameni importanți, sînt la curent cu demersurile pe care le fac ai noștri...

— Ce demersuri ? mormăi el. Ce știu ei ?

— Ştiu destule. Ca dovadă că au precizat : Bucureştiul trebuie să se grăbească, pînă cînd nu se agravează situaţia...

El tresări, smuls din visarea care-l ţinuse, pînă adineauri, pe un tărîm lipsit de legături cu lumea.

— Ce amestec ai tu în toate astea ?

— Glasul tău a căpătat o asprime profesională, îl dojeni ea ciufulindu-l. Mai adineauri uitasem pentru o clipă că eşti ofiţer în Biroul Doi. Sper că uitaseşi şi tu. Nu, iubitule, nu-i vorba de un amestec. Eu sînt cel mult un mesager, sînt coala de hîrtie pe care cineva a scris nişte cuvinte. Un anume general englez din Comandamentul Mediteranei ne sfătuieşte să luăm o decizie ; ora tatonărilor a trecut...

Se văzu plonjînd iarăşi, fără voia lui, în anaforul tulbure al evenimentelor, se simţi într-o clipă lucid, apt să evalueze ştirea, s-o compare cu altele, să-i găsească un destinatar. Îşi aprinse ţigara, gestul îl făcu să se depărteze oarecum de ea ; o simţi mişcîndu-se, refăcînd apropierea de acum o clipă, dar o anume întrebare îi stăruia mereu într-un ungher al conştiinţei.

— Aşadar, pentru asta ai venit aici ?

Ea se ridică brusc, se întoarse cu spatele ; rămaseră aşa, înstrăinaţi, pînă cînd el se apropie, prudent ; se aplecă spre ea, văzu lacrimile şiroindu-i pe obraji.

— Iartă-mă, Claudia, am fost un nebun, vorbesc prostii, te rog iartă-mă...

O acoperi cu sărutări, încercă să şteargă, odată cu lacrimile, urma acelor cuvinte nesăbuite pe care le regretase în chiar clipa în care le rostise. Dar ea plîngea de-a binelea acum, suspinele tăcute îi zguduiau umerii rotunzi ; îşi acoperise obrajii cu palmele.

— Nu eşti tu... de vină, o auzi printre suspine. Blestematul... ăsta... de război...

O întoarse cu de-a sila spre el, o copleşi cu buzele, cu braţele, curînd uitară scurta furtună ; îi lua loc alta, mai puternică, afundîndu-i iarăşi în abisul acela fierbinte.

— Să fim serioşi, îl certă ea mai tîrziu, puteam să-ţi transmit mesajul generalului într-o cofetărie, în faţa unei ceşti de cafea, sau la un colţ de stradă.

— Am fost un măgar, recunosc. Sînt sigur că n-o să mă ierţi niciodată.

— Prostuţule, zise ea sărutîndu-l copilăreşte pe obraz. Ne-am legănat o clipă cu iluzia că uităm de lume, că ne izolăm, dar asta nu se poate, sîntem captivii acestui secol bîntuit de spaime şi nelinişti ; buletinele de ştiri ne cenzurează viaţa, sîntem părtaşi la evenimente fie că vrem, fie că nu. Doi avocaţi care sînt adversari într-un proces civil se ceartă ca la uşa cortului în şedinţă, ca după aceea să intre braţ la braţ într-o bodegă. Aşa şi noi, ar trebui să ne dedublăm, să separăm viaţa personală de marile întîmplări ale lumii. Tu n-ai izbutit să faci această separaţie şi te iert.

— Eşti o mare filozoafă, rîse el. Nu te ştiam aşa tare la elocinţă.

— De doi ani sînt avocat pledant, iubitule, îmi pregătesc pentru cel mai mărunt proces adevărate discursuri, ştii bine că-n meseria asta femeile pătrund cu greu.

— În schimb sînt mai potrivite să ducă un mesaj dintr-o tabără în cealaltă.

— Iar începi ?

A doua zi, George se strădui să ajungă cel dintîi la birou. Şi reuşi. Găsi plantonul făcînd curăţenie, era un soldat vîrstnic, posomorît, cu riduri adînci în colţurile ochilor.

— Să trăiţi, dom' locotenent.

— Ce-i, mă Gică, de ce eşti supărat ?

— Veşti proaste de-acasă, dom' locotenent. Copilul ăl mic are tuse măgărească şi doctorul i-a spus nevesti-mii să schimbe aerul, cum naiba — iertaţi-mă — să schimbi aerul, cu ce bani ?

— Aşa e primăvara, Gică, e un moment mai greu. Dar o să vezi că se aranjează...

— Credeţi ? întrebă sceptic soldatul. Dac-o mai ducem mult aşa, s-a zis cu noi...

Rămase cu fraza aceasta înfiptă într-un ungher al conştiinţei ; începu să se plimbe pe hol, nerăbdător, aşteptîndu-şi şeful. Colonelul apăru cu cinci minute înainte de ora programului ; ceilalţi subalterni urcau scările în urma lui, călcînd cam în vîrful picioarelor.

— Am onoarea, domnule colonel.
— Ce-ai pățit, ai dormit aici ? îl ironiză colonelul.
— Am o veste importantă.
— Să intrăm, spuse colonelul. Vine vara, așa-i ?
— Vine pentru unii. Pentru alții, e plină iarnă, ca să mă exprim poetic.
După ce închise ușa biroului, George se așeză în fotoliu și-l așteptă să arunce o privire fugară asupra unor hîrtii. Colonelul Ursu ridică fruntea :
— Da. Nimic urgent, nimic deosebit. Ziceai de-o veste importantă.
— Mai degrabă un mesaj din partea Aliaților. Un general din Comandamentul Mediteranei sfătuiește Bucureștiul să se grăbească. Ora tatonărilor a trecut, așa spune.
— Cum ți-a parvenit această informație ?
— Dacă nu-i neapărată nevoie, permiteți-mi să trec sub tăcere numele persoanei. Cineva care are legături în Apus...
— Era de așteptat, spuse colonelul ca pentru el. Ia să vedem, locotenent Brezeanu, cum ai numi un mesaj ca acesta, dacă el ar fi fost remis în prezența mai multor domni îmbrăcați în redingote ?
— Un ultimatum, spuse George.
— Și au dreptate să ne grăbească. Trebuie să luăm o hotărîre. În stadiul în care ne aflăm, nu mai e timp de ezitări, de tatonări, de înflorituri diplomatice.
— Bine, dar deocamdată ofensiva a fost oprită.
— Deocamdată. Hitler a mai adus ceva trupe, iar rușii trebuie să-și adune și ei forțele ca să reia atacul. Că au să-l reia, asta-i sigur. Ce mai spune doctorul Huber ?
— Mi-a dat de înțeles că există un plan de ocupare a României de către hitleriști. Mi-a spus și numele planului : „Margareta-II". Pe de altă parte, avem informații că anumiți cetățeni germani din România au cerut să li se trimită uniforme naziste.
— Știu, am citit sinteza. Am propus la statul-major să se mărească paza la cazărmi și depozite.
— S-au distribuit arme germanilor refugiați din Transnistria.
— Și asta o știam. Deci doctorul Huber e foarte bine informat.

— Mă obsedează mereu întrebarea : pentru cine lucrează de fapt ?

— Cred că pentru propriul său scop. Există şi asemenea oameni, care profită de momentele nenorocite... Sau, mai ştii ? Poate că face joc dublu. S-au mai văzut cazuri. După ani, cînd a ieşit adevărul la lumină, unii au avut surpriza să-şi descopere aliaţi în adversarii pe care cîndva îi combăteau cu înverşunare.

— Riscurile războiului secret, zîmbi George. Mi-ar plăcea să cred că doctorul Huber ne ajută sincer.

— Nu te lăsa influenţat de sentimente. Şi eu îl simpatizez, dar trebuie să fim atenţi.

— Diseară mă-ntîlnesc iarăşi cu el.

— Bun. Încearcă să afli ce prevăd planurile germane în legătură cu unităţile noastre. Planul „Margareta-II" nu e o simplă abstracţiune. O încercare de ocupare a României presupune mai întîi anihilarea armatei. Marele Stat-Major asta trebuie să afle : ce măsuri s-au stabilit faţă de armata română ?

George încerca să lege între ele aceste elemente : pe de o parte, avertismentul Aliaţilor ; pe de altă parte, intenţiile hitleriste în legătură cu România. Probabil că nemţii au aflat ceva, îşi spuse. Însăşi misiunea neoficială a prinţului Ştirbey, trimis la Cairo pentru demersuri în vederea păcii, devenise un fapt de notorietate publică. Hitler se temea, desigur, de o cotitură în România, şi-şi lua măsuri de prevedere. Acum să te văd, doctor Huber, cît eşti de informat, îşi spuse cînd îl văzu, zîmbitor ca totdeauna, aşteptîndu-l în hol la „Princiar".

— Să intrăm, spuse doctorul Huber repede. Văd pe-aici, prin preajmă, cîteva figuri care nu-mi plac. Îţi spun pe urmă despre ce e vorba.

Abia după ce se aşezară la masă, inspectă salonul cu o privire rapidă şi se aplecă spre George :

— În viaţă ţi se-ntîmplă tot felul de lucruri. Iar după o perioadă calmă trebuie să urmeze şi ceva care să te scoată din amorţeală. Începusem să mă plictisesc aici, eram atît de liniştit încît încetasem să mai regret Orientul.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă George îngrijorat.

— ...Mi s-au încurcat puţin drumurile, atîta tot. Un anumit domn din Gestapo a început să mă suspecteze, pune la îndoială loialitatea mea faţă de Reich. Noroc că am antenele mele ; am reuşit să aflu la vreme. Cel puţin aşa sper. Şi mai sper că maiorul Gombrich nu e de părerea lor. Dacă avea vreo bănuială ca asta, n-ar fi acceptat invitaţia mea de astă-seară.

— Cade tocmai la timp întîlnirea asta, se bucură George. Domnule doctor, sper să depăşeşti acest moment neplăcut. Germania a devenit foarte bănuitoare ; sînt semne că şi-a pierdut încrederea şi pe plan mai... general.

— Are şi motive, dragul meu. După evenimentele din Italia şi din Ungaria, statul-major german trebuia să-şi ia măsurile cuvenite. Nu uita că acolo lucrează oameni de meserie. Iar călătoria prinţului Ştirbey la Cairo n-a fost de natură să-i liniştească...

George tăcu, contrariat. Începu iarăşi să se îndoiască de poziţia interlocutorului său : aci se vaită că hitleriştii n-au încredere în el, aci ia apărarea autorilor planului „Margareta-II". Încercă să abordeze altfel discuţia :

— Domnule doctor, indiferent de scopurile politice ale prinţului Ştirbey, mă gîndesc că s-a strecurat o greşeală. Englezii n-au ştiut să acopere ţinta acestei călătorii, dacă o asemenea ţintă există.

— N-au ştiut s-o acopere ! Eu cred mai degrabă că au urmărit efectul pishologic. Hai să judecăm puţin. Cînd publici în presă o asemenea ştire — un prinţ român sosit în tabăra Aliaţilor — te aştepţi la o anumită reacţie din partea adversarului.

— Bine, dar ziarele au dat o dezminţire.

— Dezminţirile nu fac decît să atragă atenţia celor care n-au citit informaţia cu pricina.

— Exagerezi...

— Puţin, recunoscu doctorul Huber. Dar ce ţi-am spus la început rămîne valabil. Serviciile germane ştiau de călătoria prinţului Ştirbey, deci informaţia din presă nu era o noutate pentru ele. Eu cred că s-a urmărit altceva : să sporească nesiguranţa Germaniei. Un aliat care încearcă să iasă din război — iată un motiv serios de îngrijorare pentru ea.

— Iar ca urmare s-a alcătuit planul de ocupare a României.

— Nu, cred că planul „Margareta-II" e mai vechi. Orice stat-major care se respectă construiește mai multe variante : în eventualitatea că se ivește cutare situație... O situație posibilă — schimbarea politicii României : diviziile cutare și cutare se dispun pe aliniamentul cutare și restabilesc situația ; se vor bloca obiectivele militare după cum urmează... și tot așa. Generalii noștri se pricep să croiască planuri.

— Care nu se realizează totdeauna.

— Asta pentru că sînt prea optimiști. Mizînd pe succesul războiului-fulger, s-au pomenit că-i prinde iarna rusească în echipament de vară. Au luat de bune relatările despre starea drumurilor din Bielorusia și s-au pomenit cu tancurile împotmolite. Plus că n-au luat în calcul opoziția dîrză a populației din teritoriile ocupate. Peste ani și ani, istoria acestui război va constitui o lectură foarte interesantă...

— Iată-l pe maiorul Gombrich, îl întrerupse George. Ce-o fi cu el ? Arată prost.

Maiorul Gombrich se apropie cu o figură rigidă, îi salută posac și se așeză la masă fără să scoată o vorbă. Doctorul Huber arătă pe muteşte paharul de coniac, maiorul răspunse „da" din cap, și chelnerul veni după zece secunde cu băutura cerută. Abia după ce bău o înghițitură zdravănă, maiorul Gombrich își tamponă buzele cu batista și spuse încet :

— Domnilor, era să-mi pun capăt zilelor.

— Cum așa ? strigară amîndoi odată.

— Mă aflu pe urmele unui complot de mari proporții.

— Sînteți obosit, domnule maior. Cînd oamenii sînt obosiți, încep să vadă lucrurile în tragic.

— Așa mi-au spus și colegii. M-au jignit grav, au mers pînă acolo încît să-mi propună un concediu de refacere. Mai exact de refacere psihică, dar din delicatețe n-au spus-o de-a dreptul. Parcă nu știu ? Rîd uneori de mine, că sînt nebun, și eu o iau în glumă. Cînd le-am spus despre complot, au izbucnit în rîs.

— Era firesc, iertați-mă, maior Gombrich, interveni George. Ce atîtea comploturi ? În țara noastră nu prea e obiceiul. Singurele comploturi și asasinate politice...

— Știu, legionarii. Dar ei nu mai există. Ca forță politică, vreau să spun. Acuma nu e vorba de un asasinat politic, ci de un complot de anvergură. Există indicii că însuși regele nu e străin de asemenea lucruri.

George tresări. Ultimele cuvinte ale maiorului conțineau o prevestire sumbră. Dacă serviciile secrete naziste încep să-l suspecteze și pe rege... Ar fi vrut să afle amănunte, să-și determine interlocutorul să argumenteze afirmația. Luă deci o înfățișare țeapănă și spuse :

— Domnule maior, ca ofițer român nu pot permite să se facă asemenea afirmații nefondate.

— Nu sînt afirmații nefondate, sări maiorul.

— Fiți calmi, domnilor, nu vă înfierbîntați, spuse împăciuitor doctorul Huber. E drept, maiorul Gombrich ar trebui să fie mai prudent cînd face o afirmație atît de gravă.

— Ei bine, trebuie să știți că n-a fost o simplă vorbă aruncată-n vînt. Cu toate astea, n-ar fi trebuit să mă lansez într-o discuție care-ar jigni pe cineva... Îți cer scuze, domnule locotenent.

— N-am luat-o drept jignire, spuse George cu amabilitate. Dar cînd discutăm politică, trebuie să operăm cu argumente. Vă aflați într-o țară unde regele domnește, dar nu guvernează, știți bine asta. Așadar, ideea că Palatul regal ar fi amestecat într-o conspirație antigermană mi se pare cu totul deplasată.

Maiorul Gombrich clătină trist din cap, își făcu de lucru cu paharul, apoi vorbi uitîndu-se în jos :

— Așa mi-au spus și colegii mei. Însuși generalul a rîs împreună cu ei. Dar eu susțin sus și tare că Palatul e la curent cu misiunea prințului Știrbey la Cairo. Ce spui, doctor Huber ? Dumneata, cu relațiile pe care le ai în cercurile înalte din România...

— Pură fantezie, domnul meu, spuse cu nepăsare doctorul Huber. Mă pasionează politica și aș fi aflat, măcar întîmplător, cîte ceva. Vreau să te asigur că nu există nici un indiciu despre amestecul Palatului în călătoria prințului Știrbey. Regele Mihai e un bun chimist, îl pasio-

nează motoarele şi-i place să piloteze avionul. Între atîtea preocupări, cînd să-şi mai bată capul cu politica ? Se aude că de la o vreme nici nu i se mai trimit buletine despre starea frontului.

— Asta ştim, încuviinţă Gombrich. Cineva din anturajul maiestăţii sale s-a plîns că regele află evenimentele numai din ziare.

— Şi-atunci cum să intervină regele într-o chestiune atît de delicată ? îşi încheie doctorul demonstraţia.

— Am eu semnele mele, se încăpăţînă maiorul.

George îşi plimbă privirea prin local, ca şi cum subiectul l-ar fi interesat prea puţin. În realitate era intrigat de tăria cu care doctorul Huber îşi susţinea punctul de vedere. Evident că n-o făcea numai din dorinţa de a-l contrazice pe maior. Spuse pe un ton egal, de conversaţie banală :

— Prinţul Ştirbey se află într-o călătorie particulară. După cît sîntem informaţi, şi-a luat cu el şi fiica...

— Crezi că asta-i o dovadă a nevinovăţiei lui ? sări maiorul Gombrich. Dacă eram eu la frontieră, îl luam de guler. Prostănacii din Gestapo au făcut treaba pe jumătate. I-au reţinut fiica, iar lui i-au dat drumul mai departe, spre Cairo. Mă mir că nu i-au oferit şi ceva sandvişuri pentru drum. În timp ce el se duce să comploteze cu inamicul.

— Iarăşi presupuneri hazardate.

— Presupuneri, domnule locotenent ? S-a scris şi în presă...

— Speculaţii de-ale gazetarilor, spuse cu aceeaşi nepăsare doctorul Huber.

— Da, dar aceste speculaţii au pus pe gînduri conducerea Reichului. S-au luat măsuri militare pentru întărirea zonei Balcanilor, s-au prevăzut unităţi speciale care să intervină pe Valea Prahovei, să ocupe nodurile de cale ferată şi să blocheze depozitele de muniţii ale armatei române. Nu ne jucăm cu soarta războiului !

George abia izbutea să-şi ascundă bucuria. Aflase, măcar în parte, proiectele hitleriştilor faţă de armata română ; desigur că informaţia aceasta trebuia verificată, completată, dar era un început. Maiorul Gombrich, în focul demonstraţiei, îi furnizase date preţioase.

— Mai ales acum cînd toată atenția e îndreptată spre debarcare, schimbă vorba doctorul Huber.

— Ce debarcare ? întrebă George cu o naivitate voită.

Maiorul Gombrich rîse binevoitor :

— În sfîrșit, o știre care n-a ajuns încă la urechea atotștiutorului locotenent din Biroul Doi ! Dragă prietene, occidentul se pregătește febril pentru debarcarea în Europa. Noroc că există „Valul Atlanticului". Un țărm întreg ințesat cu cazemate. Ei bine, în aceste condiții, o destabilizare a situației în Balcani ar slăbi forța apărării noastre din vest. După încercarea de capitulare a Ungariei trebuie să fim mai prudenți.

— Nu împărtășesc părerea dumitale, spuse doctorul Huber. Cu România e altă situație.

— Așa spun toți...

Doctorul Huber îl privi printre gene :

— Care toți ?

— Camarazii mei. Mă încredințează că România este o țară liniștită și statornică.

— Așa și este, spuse George.

— După opinia mea... începu Gombrich, apoi izbucni într-un rîs sarcastic : Opinia mea ! Opinia mea nu mai contează acum. M-au luat peste picior chiar camarazii mei, v-am spus. Nu vor să vadă primejdia. Unul dintre ei a susținut chiar că exagerez lucrurile numai ca să dau o importanță mai mare misiunii mele aici.

George își drese glasul și se aplecă spre maior plin de politețe :

— Pe mine unul m-ar interesa foarte mult opinia dumneavoastră.

Maiorul Gombrich se lăsă pe spate, își umflă pieptul și ridică bărbia, privindu-și dominator comesenii :

— Opinia mea este că trebuie schimbați comandanții de pe front. La ora actuală, diviziile române sînt ințesate de comuniști, iar ofițerii își îndemnă oamenii să nu mai lupte. Domnul mareșal Antonescu este loial Reichului, dar un singur om nu poate face totul. Asta le-am spus-o sus și tare camarazilor mei din celelalte servicii de informații. Unul de la marină — vechi amic de-al amiralului Canaris, se-nțelege — mi-a spus că am citit prea multe

romane. Un altul mi-a dat să-nţeleg că asemenea afirmaţie, făcută într-un cadru nepotrivit, m-ar putea expedia în douăzeci şi patru de ore pe front, în tranşeele de unde am venit. Aluzie la faptul că nu sînt ca ei, ofiţer de informaţii cu state vechi. Dar orice ofiţer al Reichului trebuie să fie un bun ofiţer de informaţii... Iertaţi-mă, domnilor, sînt cam nervos.

— Explicabil, spuse doctorul Huber compătimitor. După un asemenea afront...

— Stai puţin, doctore, că afrontul vine abia acum. Generalul mi-a spus pe şleau că plutesc în afara realităţii. Rapoartele din ultima vreme atestă că domnul mareşal stăpîneşte situaţia şi aşa mai departe. Iar între timp complotiştii acţionează.

— Complotiştii, chiar dacă ar exista, n-au nici o putere, spuse doctorul Huber. Armata e în mîna mareşalului şi e condusă de oameni care-i sînt devotaţi. Chiar din primele zile ale războiului, generalii mai puţin siguri au fost înlăturaţi. Comuniştii sînt prin lagăre şi închisori. Alte partide organizate şi active nu există oficial. Aşadar, situaţia nu mi se pare atît de alarmantă, domnule maior.

— Eu am nişte păreri pe care nimeni nu le ia în serios. Inclusiv dumneavoastră, prietenii mei...

— Pentru că nu sînt realiste, exclamă doctorul Huber.

— Ei bine, pînă azi m-am lăsat în voia soartei, urmă maiorul ignorînd întreruperea. Dar povestea asta m-a îndîrjit. O să spuneţi că sînt un obsedat, că mă bîntuie o idee fixă. Credeţi ce vreţi, dar luaţi act de ceea ce vă spun : din clipa asta, voi face tot ce pot ca să rămîn în postul ăsta pînă cînd... Se întrerupse, avînd aerul că-şi alege cu grijă cuvintele. Bău o înghiţitură, se aplecă spre ei peste masă şi le şopti cu intensitate : Vreau să fiu martor la catastrofa pe care am prevăzut-o şi să le rîd în nas celor care nu m-au crezut cînd trebuia.

— Cu tot respectul, mă simt dator să declar că sînteţi departe de adevăr, spuse George. Înşişi colegii dumneavoastră au încercat să vă convingă...

— Fiecare om e liber să aibă o opinie, îl întrerupse doctorul Huber. Totuşi, dacă un prieten al meu nutreşte idei atît de pesimiste, din dragoste şi stimă pentru el mă

străduiesc să i le înlătur. Colegii dumitale au avut dreptate, maior Gombrich. Complotul despre care vorbeşti nu există. Eu unul, însă, îţi făgăduiesc să te ţin la curent cu tot ce aflu nou în această chestiune. Mă îngrijorează şi pe mine, ca şi pe dumneata, soarta războiului. Acum soarta războiului înseamnă, la urma urmei, soarta Germaniei.

Maiorul Gombrich zîmbi silit şi-i cuprinse încheietura încătuşată în manşetă albă :

— Îţi mulţumesc, prietene. Mi-ai mai dat puţin curaj... Apropo, circulă nişte zvonuri ciudate despre dumneata...

Doctorul Huber se lăsă degajat pe spătarul scaunului şi făcu un gest larg cu mîna :

— Duşmanii, cînd n-au altă cale să te atace, lansează zvonuri. Mi-au ajuns şi mie la ureche unele dintre ele. Numai poziţia mea şi demnitatea de cetăţean loial mă împiedică să ripostez...

— Vorbesc serios, insistă maiorul. Dacă vrei, fă-mi o vizită la birou. O să te convingi că sînt lucruri care merită să fie luate în seamă.

— Ce lucruri ? De locotenentul Brezeanu nu mă feresc, îmi cunoaşte activitatea foarte bine aici, în România.

— Evident, întări George. Noi n-avem ce-i reproşa.

— Aici, în România, nu. Dar contrainformaţiile române ştiu mai puţin ce se întîmplă în alte părţi. La Berlin, de exemplu. Sau... la Berna.

— Berna, frumos oraş, murmură doctorul Huber. Să bem, domnilor, şi să lăsăm deocamdată gîndurile negre. Domnule maior, chiar proiectam să-ţi fac o vizită. Dar ştiu că la biroul dumitale nu se obişnuieşte cîte-un păhărel.

— Din păcate nu. Dar asta nu va face întrevederea noastră mai puţin interesantă.

Auzind relatarea discuţiei, colonelul Ursu rămase puţin pe gînduri.

— Aşadar nemţii sînt puşi pe fapte mari. Fă un proiect de raport informativ adresat direct Marelui Stat-Major. Problema depăşeşte nivelul comandamentului nostru. E vorba, aici, despre întreaga armată. Mă gîndesc, de pildă,

că divizia blindată n-a fost încă predată complet armatei române. În unele subunităţi mai sînt echipaje germane, există comandanţi — instructori şi tehnicieni de-ai lor, chiar dacă formal tancurile ne-au fost livrate. Ne-am putea pomeni cu ele blocate, îţi dai seama ? Scrie cît mai amănunţit tot ce-ai aflat. Începînd cu mesajul Comandamentului Aliat din Mediterana...

3

Marin Drăgoi o privea înduioşat cum se-nvîrtea pe lîngă el — să-i îndrepte faţa de masă sub coatele ostenite, să-i dea farfuria mai aproape.

— Şi ce s-aude prin Bucureşti ? Cum merge politica ? întrebă tatăl.

— Lasă băiatul să mănînce. Nu-l vezi ? A rămas pielea şi osul. Oare ce vă dă de mîncare acolo, la cazarmă ?

— Ei mamă, spuse Marin Drăgoi cu gura plină. N-oi fi vrînd să ne dea pui fripţi.

— E război, explică taică-su cu importanţă. Ce ştiţi voi, femeile ?

— Ştim destule. Voi plecaţi, şi noi rămînem să plîngem şi să aşteptăm. Cum te-am aşteptat pe tine în războiul celălalt, şi-ai venit acasă tuns chilug şi slab de te bătea vîntul. Te-am pus pe picioare cu fiertură de urzici, că m-a-nvăţat dom'Bogdan, felcerul, Dumnezeu să-l ierte. Şi-acum uită-te la fii-tu. Mă apuc iar să culeg urzici...

— N-ai vreme nici de asta. Mîine seară trebuie să fiu înapoi la regiment. Am venit doar aşa, într-o fugă, să vă văd.

— Bine şi-atît, şopti femeia ştergîndu-şi o lacrimă cu colţul basmalei negre. Că tat-tu ăsta s-a înrăit de tot. Toată iarna a citit jurnalele şi-a înjurat, asta a făcut.

Ilie Drăgoi se foi stingherit pe scaun.

— A fost iarnă lungă. Aşteptam să se ducă zăpada.

— Şi cînd a trecut zăpada a venit şeful de post să vă scoată la corvoadă, la gară.

— A trecut, femeie, ce mă bîrîi la cap ? Mai bine să-l ascultăm pe băiatu-ăsta, că acuşi se face de plecare. Ia zi, băiete, ce e pe acolo ?

— E greu, spuse Marin Drăgoi. Am primit completări, băieţi tineri, luăm instrucţia de la capăt cu ei. Alergăm cît e ziua de lungă cu raniţa şi puşca şi lopata, cum să nu slăbeşti ? M-au pus comandant de grupă, mă bucuram că am scăpat de greu, dar dacă ne-au venit recruţii, am luat-o de la capăt. Trebuie să le-arăţi la tot pasul ce să facă.

— Îi pregătiţi, ai ?

— Îi pregătim. Ne pregătim cu toţii. Şi aşteptăm. O să vină în ziua noastră... Ne uităm la hartă şi oftăm. Aveam în companie un ostaş tocmai de prin Maramureş. Cică ai lui o duc tare greu sub ocupaţie. Citeşte scrisori de-acasă şi plînge pe furiş. Şi cînd îl vezi în poligon te-apucă frica. Toate gloanţele în centru. Sergentul Cioată aproape nu se mai fereşte, ne zice pe şleau, fiţi gata, zice, că mîine-poimîine mergem să luăm înapoi ce-i al nostru.

— Umblă zvonul că mareşalul vrea să ia Ardealul înapoi cu vorbă bună.

— A mai umblat zvonul ăsta şi acum doi ani. Ce s-a ales ? Hitler îl duce cu vorba. Aşa ne-a spus sergentul. Şi el ştie ce spune. Mai scapă prin oraş, se-ntîlneşte cu prietenii şi ne aduce veşti.

— Fii atent cu cine vorbeşti şi ce vorbeşti, să nu dai de vreun necaz. Ştii bine că...

— Lucrurile s-au schimbat, tată. Oamenii spun în gura mare ce au pe suflet, toţi sînt sătui de război şi-l înjură pe mareşal. Păi numai o zi dac-ai fi fost, iarna trecută, în linia întîi...

— Iarăşi întîmplări de te fac să visezi rău noaptea, zise mama înfiorîndu-se. Hai, mănîncă, băiatule, că se răceşte. Ce-a fost a trecut. Mă duc să văd ce-i cu plăcinta, să nu se ardă. Pune-i băiatului vin, Ilie. Şi vorbiţi de lucruri mai vesele, adăugă trîntind uşa după ea.

— Femeile, zîmbi Ilie Drăgoi.

— Şi p-aici ce mai e ?

— Ce să fie ! Aşteptăm. Ţăranul nostru ştie că după o iarnă grea vine iar primăvara. Oamenii ştiu să spere, şi se încred în ziua de mîine. Hai, ia şi bea, şi mai mă-

nîncă. Maică-ta o să taie altă găină mîine, să ai pentru drum.

— Eah ! spuse soldatul. Ne-am deprins cu puțin acolo, la cazarmă. Păstrați-le, că vă trebuie și vouă. Auzi, tată, am făcut și noi acolo, în regiment, o grupă de patrioți.

— Oho ! spuse tatăl. Asta-i lucru însemnat. Numai că...

— Primejdia ! Știu asta. Dar dumneata m-ai învățat să nu mă tem și să cred în zile mai bune. Îți iei vorba-napoi ?

— Nu, nu mi-o iau. Numai că al lui Trăistaru a ajuns în lagăr doar pentru o vorbă spusă, așa, unde nu trebuia. Iar cînd e o grupă întreagă, nu-i de glumit : dintr-o greșeală, dai de belea nu numai tu, dar îi tragi și pe alții după tine. Cum s-a întîmplat ?

— Sergentul nostru, comandantul de pluton, a început-o. Ți-am povestit de el ; sîntem împreună de la-nceput. Ne-am ajutat la greu, pe front, am împărțit amîndoi un colțuc de pîine și-o țigară... Stăteam de vorbă serile, iar cînd pleca în oraș venea cu vești proaspete — nu ce citim noi în ziar și ce ne spune la raport. Lucruri pe care le bănuim numai. Și într-o seară îi zic : „Pînă cînd o să suferim așa ?“, și el de colo : „Asta depinde de noi, frățioare !“ Și-atunci mi-a zis că ar trebui să ne cunoaștem între noi, care-s oameni de încredere, că se apropie ziua cînd va trebui să ne cîștigăm dreptatea cu armele. I-am spus că în mine poate să aibă încredere.

— I-ai zis ceva și de noi ?

— Nu i-am zis.

— Bine, spuse tatăl. Cine trebuie să știe, știe. Ne știe pe toți, din toată țara. Asta-i puterea noastră. Și o să fim și mai mulți...

— Tată, mi-a dat Dumitru Toma un pachet pentru voi... Material, cum s-ar zice.

Ilie Drăgoi rîse încetișor, turnînd vin în pahare.

— Aha ! Credeam că ai venit doar ca să-ți vezi părinții. Că n-ai mai fost pe-acasă dinainte de Crăciun.

— Și pentru asta. Dar cînd ne-am întîlnit și a aflat că viu acasă, în permisie, Toma mi-a spus : „Dacă-s gata manifestele pînă pleci, îți dau și ție să le duci la oameni prin sat“.

— Ce manifeste ?

— Pentru Întîi Mai.

— Ia și mănîncă, îl îndemnă tatăl. Are dreptate maică-ta, trebuie să te hrănești.

Bău o înghițitură, apoi netezi fața de masă cusută cu lînă roșie. Părea că nu-și găsește locul.

— Auzi, pînă una alta aș da o fugă să le duc. Meșterului Toma, lui Gheață și celorlalți. Poate punem unul și la moară, că mîine-i zi de măciniș. Pe urmă, după ce-l citesc oamenii, îl chem pe dom'șef cu jandarmii să-l rupă, ca să fie toată lumea împăcată.

— Bună idee. Numai să fii cu băgare de seamă.

— A ajuns oul să învețe pe găină, mormăi Ilie Drăgoi. Unde zici că le ai ?

— În valiză.

— Și dacă te dibăcea careva ? Sînt tot felul de controale prin trenuri.

— Nu le găsea. Am făcut fund dublu, m-a ajutat sergentul. Într-o noapte a venit ofițerul contrainformator, ne-a controlat pe toți. Atunci mi-a fost cam frică. N-aveam nimic înăuntru, dar dacă băga de seamă că are fundul dublu, ar fi întrebat la ce-mi folosește. Dar n-a văzut. Uită-te ce lucrătură. Nici nu se cunoaște.

Desfăcu valiza, meșteri la capac și scoase manifestele : foițe cît caietul de școală, tipărite cu litere mari și negre. Tatăl luă unul, îl îndreptă spre lumină și citi : *„A venit ceasul cînd trebuie să alegem între drumul distrugerii complete și drumul păcii, al libertății democratice, al refacerii țării, ajutați de marile națiuni aliate“.*

— Oho, comentă Ilie Drăgoi. De data asta o spune de-a dreptul. Înseamnă că se mișcă ceva. Noi, aici, aflăm mai greu. Mă duc în sat, că se face tîrziu.

Făcu hîrtiile sul și le vîrî în buzunar, își puse căciula și plecă grăbit, îmbrăcîndu-și scurta din mers. Marin Drăgoi îl privi zîmbind.

Mama intră cu o farfurie în mînă ; dinspre bucătărie veneau miresme îmbietoare.

— Ce pregătești acolo ? întrebă Marin zîmbind.

— Ceva bun, ca pentru musafiri. Dar pe tat-tu unde l-ai trimis ? Fugea de parcă-l alungau turcii.

— Are o treabă în sat.

— Aoleu, să nu dați de vreun bucluc voi, cu secretele voastre. Toată iarna, îl vedeai șopa-șopa cînd cu unul și cu altul. Nu mai avea astîmpăr. Acuma bag de seamă că iar îl roade ceva, de asta v-am lăsat să vorbiți în liniște. Ia spune, dragu-mamii, cum o duci ?

— Dragu-mamii, rîse Drăgoi. Numai pentru vorba asta și tot merita să bat drumul pîn-aici. Cum s-o duc, mamă ? Ca soldații. Era vorba că leatul nostru se lasă la vatră, dar uite că ne țin așa. Am ajuns bătrîni în armată. Avem în companie oameni însurați și cu copii. Ăstora le vine tare greu. Îi vezi că oftează cu ochii duși, iar cînd primesc un plic de-acasă, nu te mai înțelegi cu ei. Să fi văzut as-toamnă, unul de la noi din pluton a venit într-o seară cu o sticlă de rachiu în dormitor : „Beți măi, că a intrat fiu-meu în clasa-ntîi. L-am lăsat cît o lulea și-acuma învață o-i, oi. Dac-o mai ținem mult așa mă pomenesc cu el recrut aici, în regiment". Și a-nceput să plîngă și să-l înjure pe mareșal.

— Vai de mine, maică, păzește-te de lucruri d-astea !

— Ce să te păzești ? Avea dreptate bietul om. Toți i-au dat dreptate. Eu ca eu, că am rămas holtei, dar uite că...

— Ei, ce să-i faci. Soarta omului. Dacă n-a fost să fie cu Mădălina... Acuma mă gîndii că tot ai venit, s-o chem încoace pe fata lui Trăistaru.

— A mare ?

— A mare-i măritată la casa ei. A mică, Rodica.

— Rodica ? Păi e un copil. N-am mai văzut-o de cînd am plecat recrut. Se juca cu caloianul...

— Acuma e fată mare, a ieșit și la horă. Trei ani îs mulți pentru o fată. Vrei s-o vezi ?

— Mai întrebi ? Cheam-o să vină pe la noi.

— Am și chemat-o, n-ai tu grijă. Stă pe prispă și așteaptă.

— Aici ?!

Sări în picioare și-și încopcie vestonul. Mama îl privea zîmbind, cu ochii mijiți.

— Du-te, îl îndemnă ea în șoaptă.

Deschise ușa. De la lumina dinăuntru bezna de afară îi păru și mai adîncă. Zări în stînga lui, pe prispă, ceva alb mișcîndu-se.

— Bună seara, spuse.
— Bună seara, Marine.
De unde glasul acesta îngeresc ? se miră soldatul Marin Drăgoi. Din întuneric se desprinse o făptură subţire, înăltuţă ; îi distingea cămaşa albă şi strălucirea ochilor.
— Ai mai venit pe-acasă ? o auzi iarăşi.
— Păi da. Mi-a fost dor.
— Credeam că ne-ai uitat de tot acolo, la oraş...
— N-am uitat nimic. Ţin minte cînd ai făcut caloianul...
Fata rîse încet. Marin se apropie de ea, îi luă mîna. Mai întîi ea vru să şi-o tragă, dar după o clipă îi simţi strînsoarea caldă.
— Era o joacă, spuse ea. De ce tocmai caloianul ?
— Ei, Rodica, dac-ai şti... Ne aflam pe front, într-o zi de primăvară, nici cald, nici frig, săpam adăposturi, se topise zăpada şi era pămîntul moale. Plutonul nostru nimerise pe malul unei ape, lut galben ca pe gîrlă la noi. Unul dintre băieţi a luat un bulgăre de lut şi l-a frămîntat şi-a zis : „Fraţilor, ce mai lut, numai bun pentru caloian !" Atunci mi-am amintit de caloianul tău şi de rochiţa ta albastră cu floricele albe dese ca ninsoarea, şi nu ştiu cum, m-a năpădit deodată plînsul de nu ştiau băieţii ce să facă, se-nvîrteau toţi pe lîngă mine să mă liniştească, dar locotenentul a zis : „Las' că-i trece, pe toţi ne apucă odată şi-odată, noroc că trece..." Şi mi-a trecut, e drept, dar n-am uitat...
Se întrerupse :
— Plîngi ?
— Cum să nu plîng ! şopti ea. Dacă ştiam îţi făceam un caloian mic şi ţi-l puneam în pachet. Eu am ajutat-o pe dada Lina să-ţi facă pachetul atunci, cînd erai în spital. Puteai să scrii de caloian şi gata.
— Nu caloianul mă durea pe mine, spuse Marin Drăgoi soldatul şi-i mîngîie cu cealaltă mînă cozile lungi.
— În clasa-ntîi m-ai tras de cozi, spuse ea, erai a patra, voi ăia puternici, ştiu că eram într-a-ntîia că învăţam cu dom' Terente, şi te-am spus, şi dom' Terente s-a dus la nevastă-sa şi i-a poruncit să-ţi dea la palmă.
Mîna lui trecu de pe cozi pe umăr, rotunjimea umărului îi umplea palma ca pe-o cupă şi se întrebă în ce

tranşee o să-şi amintească de umărul ăsta, de seara asta şi de glasul ei.

— De ce taci ? şopti ea.

— Cîntă-mi caloianul.

— Nu se cîntă acum. Mai la vară, dacă e secetă.

— Cîntă, stărui el.

Şi ea începu cu glasul subţire, aproape în şoaptă, să intoneze melodia simplă, străveche :

— Caloiene, iene
Du-te-n cer şi cere
Să deschiză ploile
Să curgă ca gîrlele...

4

— Staţi pe bănci şi nu vorbiţi între voi ! spuse plutonierul-major. Soldat, închide oblonul şi coboară prelata !

Oblonul se închise, apoi prelata căzu fîlfîind, lăsînd la îmbinările ei o crăpătură îngustă, de la şapca subofiţerului în sus, prin care Petre zări o fîşie din peretele gării.

— Dă-i drumul ! Ne-am înţeles, nimeni nu vorbeşte.

Porunca părea inutilă. Nu-şi vorbiseră nici în tren, în clasicul „bou-vagon" aşternut cu paie, în care călătoriseră o zi, o noapte şi încă o jumătate de zi, de la Bucureşti pînă-n orăşelul acesta de munte. Nu se cunoşteau între ei ; stăteau lungiţi pe paie, sau rezemaţi de peretele vagonului, moţăiau şi se trezeau la oprirea trenului ; atunci unul sau altul dintre deţinuţi se înălţa cum putea pînă la gemuleţul îngust, cu gratii subţiri, şi rostea cu glas tare numele gării. La opririle mai lungi, un jandarm aducea o găleată cu apă, nu se îngrămădeau, nu-şi vorbeau nici atunci decît strictul necesar ; cana de aluminiu făcea ocolul vagonului, beau cu toţii, chiar dacă nu le era sete, îndeplinind parcă un ritual. Dimineaţa, ajunşi la destinaţie, îi luase-n primire plutonierul-major care acum stătea, masiv şi posomorît, între ei şi lumea de afară ; peste umerii lui, cînd prelata flutura, se vedeau frînturi din strada îngustă, ziduri cenuşii, cu ferestre mici, cu porţi înalte tăiate cu

zgîrcenie în ziduri. Autocamionul coti de mai multe ori, urcă o pantă, ocoli o statuie — abia zărită în treacăt — şi micşoră viteza ; făcu un nou viraj — aproape un cerc, i se păru lui Petre, zărind tot aşa, în treacăt, un zid, o poartă neagră uriaşă, ghereta unei santinele — şi se opri. Două claxoane scurte, huruitul porţii mari care se deschise, apoi maşina se urni din loc, depăşi gemînd un obstacol, probabil şina porţii, mai înaintă cîţiva metri şi se opri. Prin deschizătura din prelată se văzu iarăşi poarta neagră care se închidea în urmă, irevocabil.

— Asta e, spuse plutonierul-major aruncîndu-şi pe umăr cureaua pistolului-mitralieră. Am ajuns la destinaţie. Toată lumea jos !

Soldaţii desfăcură oblonul din spate al camionului şi se dădură deoparte. Subofiţerul sări jos cu o mişcare sprintenă, care dovedea că e deprins cu vehiculul. Petre coborî odată cu ceilalţi şi cuprinse dintr-o privire împrejurimile. Se afla într-o curte largă, înconjurată de cîteva clădiri mari, dispuse în careu.

— Alinierea pe două rînduri, pentru numărătoare ! strigă iar majurul. Hai, că vine dom' comandant !

Se aliniară, de bine, de rău, cu mişcări silnice.

— Ce s-or grăbi aşa, mormăi vecinul din dreapta lui Petre. Că pînă la terminarea războiului mai e.

— Vorba ! strigă subofiţerul. Păstraţi disciplina, aici sînteţi la puşcărie, nu pe Corso. Drepţi ! Nu mişca !

Se întoarse ţanţoş, duse mîna la chipiu şi porni spre intrarea clădirii centrale. Un maior negricios, cu tîmple sure, cu cascheta trasă mult pe ochi, cobora şchiopătînd scările. Majurul pocni călcîiele şi dădu raportul cu glas răsunător :

— Dom' comandant, lotul de deţinuţi s-a prezentat. Efectiv control paisprezece, toţi sănătoşi, nici un absent.

— Bine, spuse maiorul. Politici ?

— Da, să trăiţi. Comunişti periculoşi, aşa ne-au spus jandarmii cînd ni i-au predat.

— Aici n-au cum să fie periculoşi, spuse maiorul plimbîndu-şi privirea peste feţele deţinuţilor. Oraşul se află între munţi ; prin gara noastră trec două trenuri pe zi. Gara e păzită, drumurile la fel. Iar munţii sînt golaşi, n-au

păduri unde să se poată ascunde un fugar. Și nici izvoare. Poți muri de sete, dacă nu-ți frîngi gîtul în vreo prăpastie între timp. Asta, pentru cei care-ar reuși să fugă, ceea ce e greu. Santinelele sînt ochitori buni și au ordin să tragă-n plin. Orice tentativă de evadare se pedepsește după lege. Așa că nu v-aș sfătui...

Se întrerupse, tuși îndelung, întorcîndu-se cam cu spatele. Cînd reveni spre ei, fața lui părea și mai neagră. Răcoarea serii începuse să se simtă. Plopii mari din curtea închisorii păreau albaștri. Undeva, departe, bătu rar un clopot.

— Veți lucra pe șantier, la noua linie ferată care traversează munții spre Ardeal. Muncă grea, n-o să vă ardă de aventuri. Trebuie să vă cîștigați pîinea într-un fel. Mai bine aici decît la ocnă, în tot cazul. Vreau disciplină și liniște. Am stat doi ani pe front, am fost rănit, mi s-a încredințat această instituție și o să-mi fac datoria. Nu vreau să vă sperii, dar o închisoare militară are niște reguli, iar eu, unul, nu îngădui nimănui să le încalce. Plutonierul-major Haralambie o să vă spună ce avêți de făcut. Dați-i ascultare și o să fie bine. Are cineva întrebări, nemulțumiri, ceva de raportat ?

Cei paisprezece rămaseră nemișcați, privind țintă înainte. Comandantul îi scrută iarăși, pe sub cozorocul caschetei.

— O să ne cunoaștem mai bine, timp avem destul. Deocamdată echiparea, masa și apelul. Mîine deșteptarea la cinci. O să vă explice Haralambie. Bună seara.

— Se spune „să trăiți" îi certă plutonierul-major printre dinți.

— Lasă-i, Haralambie, spuse maiorul peste umăr. Au timp să învețe și asta...

Se întoarse spre clădirea devenită acum opacă și sumbră. Silueta lui se decupă o clipă în ușa luminată. Plutonierul-major urcă treapta pe care stătuse maiorul. Santinela de la ușă asista nemișcat la scenă.

— Acuma ascultați la mine. Vă spun cîte ceva despre închisoarea noastră. Domnul comandant e suferind, nu stă să se țină toată ziua după voi. Eu vi-s mamă, eu vi-s tată. Mă cheamă dom' majur Haralambie și sînt ajutorul domnului comandant. Închisoarea-i mică, a fost înființată

special pentru calea ferată. De mîine începeţi lucrul. Pînă atunci să ştiţi că aici e ca la cazarmă. Cu frontul la masă, cu frontul la lucru, cu frontul şi la privată. Nimeni nu face un pas aiurea. Aţi auzit, santinelele îs ţintaşi buni. Eu i-am instruit cu mîna mea, şi fac armată de douăzeci de ani. Nimeni nu iese din pavilion pînă la deşteptare. Dacă sînteţi oameni de-nţeles, n-o să vă fac viaţa grea. Mai grea decît este, vreau să zic. Că este. Aici nu-i sanatoriu, o să vedeţi... Cam asta-i tot. Drepţi ! La dreapta ! Direcţia pavilionul unu, marş !

Porniră, îndeplinind de bine, de rău comenzile. Pavilionul unu era în stînga clădirii centrale, de unde apăruse comandantul ; o clădire cu etaj, înaltă şi dreaptă, fără ornamente, cu acoperişul de ţiglă mult înclinat. La ferestrele înguste şi lungi erau sudate gratii solide. Cînd intră pe uşa masivă de stejar, înnegrită de vreme, Petre simţi miros de ziduri reci şi de paie mucegăite. Dom' majur Haralambie îi conduse într-o cameră mare, cu ciment pe jos, luminată de un bec fără glob. De-a lungul pereţilor erau paturi suprapuse, cu un culoar îngust între ele. Pe paturi, rogojini şi cîte-o pătură. Majurul se opri aproape de uşă ; deţinuţii se rînduiră în intervalul dintre paturi, cu aceleaşi priviri nepăsătoare.

— Cine-a fost gradat în armată ?

— Eu, spuse un bărbat înalt, cu mustaţă şi început de chelie. Sergent la artilerie.

— Cum te cheamă ?

— Someşan Constantin.

— Ai mai fost condamnat ?

Fostul sergent avu o ezitare.

— Da. În două'ş 'şase. Pentru provocare la rebeliune.

— Rebeliune, ai ? Cum adică ? Ce-ai făcut ?

— Le-am spus camarazilor că ciorba e stricată şi să n-o mănînce. Au pus lingurile jos şi s-au ridicat de la masă. Artelnicul l-a chemat pe plutonier, plutonierul, furios, a gustat ciorba, a dat ordin să facă alta, dar pe mine m-au arestat.

— Cît ai stat ?

— Un an. La Cluj, la închisoarea militară.

— Şi-acum de ce eşti aici ?

— Manifeste.

— Someşan Constantin, te numesc şeful dormitorului. Răspunzi de toţi oamenii, mi-i aduci cu număr la masă, la şantier şi-napoi. Voi să-l ascultaţi şi să-l recunoaşteţi de şef !

— Tocmai pe mine m-aţi găsit ? mormăi fostul sergent.

— Vorba ! Aşa am hotărît, aşa rămîne. Apoi, pe un ton mai puţin răstit : Auzi, Someşene, tocmai d-aia te-am pus, ca să răspunzi de ei şi să fii liniştit. Dacă eşti şef n-o să te apuci tocmai tu de provocare la rebeliune. Este ?

Dimineaţa îi trezi un fluierat strident. Prin fereastra înaltă a dormitorului se vedeau nelămurit acoperişurile roşii, învăluite în ceaţă. Cînd ieşiră la apel, în curte, ceaţa nu se risipise încă. Un soldat le arătă locul de adunare. Erau acolo şi celelalte două grupe, ale celor vechi.

— Nu sîntem mai mult de cincizeci, se miră Petre.

Vecinul său de „grupă", un tînăr tuns chilug, cu înfăţişare de sportiv, spuse fără să se întoarcă :

— Metodă nouă ; închisori mici, ca să ne despartă.

— De unde eşti ? îl întrebă Petre.

— De la Constanţa. Transferat. Am făcut un an la Jilava.

— Pentru ce ai fost condamnat ?

— Complot împotriva statului. Vechea formulă, care poate însemna orice. De fapt, am răspîndit manifeste.

— Ai pe aici vreun cunoscut ?

— Nu văd pe nimeni. Înadins au căutat să ne împrăştie. Cred că au un funcţionar pus anume să amestece deţinuţii, ca să nu se organizeze. Parcă nu ne putem organiza şi aşa !

Petre tăcu, prudent. O veche regulă a luptei în ilegalitate poruncea să nu-ţi dai gîndurile pe faţă înainte de a şti cu cine stai de vorbă. Îl privi cu coada ochiului pe tînăr ; avea trăsături frumoase, pe care lipsa părului nu izbutise să le urîţească. Pare om de treabă, îşi spuse.

— Bucureştean ? întrebă tînărul.

— Da. Dar n-am stat mult închis. De la proces, direct încoace.

La masă se aşezară tot aşa alături. Erau trei mese lungi, de cazarmă. Un deţinut veni cu o tavă cu căni de aluminiu,

cănile trecură din mînă-n mînă. Apoi altul aduse altă tavă, cu mămăligă tăiată în pătrate.

— Cafea cu mămăligă, mormăi tînărul. Tainul obişnuit. Şi după asta să dai o zi întreagă cu tîrnăcopul !

Murmurul de voci încetă deodată. Petre privi spre uşă : venise majurul Haralambie. Era echipat cu manta, iar pe umăr îi atîrna acelaşi pistol-mitralieră *Daimler-Puch*, cu ţeava-n jos. El parcurse sala de la un capăt la altul şi se opri la masa lor :

— Aţi intrat în pîine, vasăzică. O să ieşiţi la muncă împreună cu ceilalţi. Vă mai spun o dată : vrem disciplină şi linişte. Nimeni nu părăseşte punctul de lucru fără aprobare. O să fiu şi eu acolo, mai vorbim la faţa locului. Are cineva vreo suferinţă, nu poate să muncească ?... Bun. Atunci ne vedem pe şantier.

Trei autocamioane aşteptau în faţa sălii de mese. Deţinuţii urcară, sub privirile placide ale soldaţilor care-i însoţeau. Majurul veni şi el, îndreptîndu-şi pistolul-mitralieră pe umăr, inspectă cu o privire scurtă maşinile, apoi urcă în cea din faţă. Porniră. De astă dată pe un alt drum, care intra direct în munte ; şirul de case se termină brusc, şi cu el strada bine pietruită ; începu o hurducăială cumplită, angrenajele bătrînelor *Skode* urlau, solicitate la maximum, roţile scrîşneau pe pietre, cîte un bolovan sărea de sub cauciucuri şi se rostogolea cu zgomot, maşinile ocoleau trudnic hîrtoapele. Treceau printr-un defileu îngust, străjuit de pereţi de stîncă aridă, neprietenoasă : o adiere rece venea dinspre munte şi Petre îşi ridică zadarnic gulerul sărac al bluzei vărgate. Soldaţii îşi ridicaseră şi ei gulerele mantalelor ; le văzu degetele înroşite de frig, încleştate pe arme... În cele din urmă, drumul se sfîrşi. Maşinile se opriră, se auzea distinct şuieratul vaporilor din radiatoarele supraîncălzite.

— Jos, toată lumea jos! se auzi glasul lui Haralambie. Unde-i inginerul ?

— Aici, spuse un deţinut înalt, sărind peste oblonul camionului din faţă.

— Ia-i în primire pe ăştia noi. Spune-le ce au de făcut. Şi vezi cum îi pui să lucreze, să nu se accidenteze vreunul. Dom' comandant se face foc, ştii bine.

— Să fie și ei atenți, spuse inginerul. V-am mai spus de-atîtea ori, n-avem unelte. Ne trebuie răngi, ar fi bună și ceva dinamită. Nu sîntem pe vremea faraonilor, să construim cu mîinile goale.

— Gata cu atîtea obiecții, îl opri majurul. Sînteți la închisoare, nu angajați la „Derubau". Și să-ți mai spun un lucru, s-audă și băieții ăștia de-au venit acum : dacă stăpînirea se grăbea cu linia asta, ar fi adus mașini și tot ce trebuie. Eu cred că-i făcută așa, ca să vă dea de lucru.

— Și să ne vadă terminați, spuse Someșan.

— Vorba ! Ce prostii poți să spui, sergentule ! Cine are interesul să... ? Dacă sînteți oameni cumsecade, n-are nimeni nimic cu voi. Sîntem soldați, nu călăi. Am primit ordin să vă păzim, vă păzim și gata. Asta o spun la fiecare serie care ajunge aici. Hai la lucru, că ne apucă prînzul. Inginerule, ia-i în primire. Dă-le de lucru și vezi să nu umble nimeni brambura. Executarea !

Deținutul acela înalt, „Inginerul", se apropie de ei :

— Noroc. Sînt inginerul Stere, de la Brăila. M-au pus șef peste lucrare, că asta știu să fac. Toată viața am construit drumuri... E drept, nu cu mijloacele de-aici. Am construit omenește, cu utilaje. Și pot să vă spun că mi-a plăcut meseria.

— Nu-i un motiv ca să ajungi la închisoarea militară, spuse Someșan.

— Asta-i altă poveste. Am luat parte la o grevă, că nu se plătea la timp. Inginerul-șef a-ncercat să mă înduplece : „Tocmai dumneata, care-ar trebui să-i ții în mînă?" „Îi țin eu în mînă, dar acum au dreptate". Mi-a cerut să-i spun care a început. Să-i vîr pe bieții oameni la apă ? M-am luat în gură cu el. Și pîn-la urmă am ajuns la tribunal.

— Trece și asta, îl liniști Someșan.

— Trece. Un an jumate mi-au dat.

— S-ar putea să nu stăm un an jumate aici, interveni Petre...

Haralambie se apropie de ei, cu același pas îndesat, fără grabă, și-i îndemnă cu jumătate de gură :

— Hai, oameni buni, începeți odată.

— Le-am dat frontul de lucru, se dezvinovăți inginerul. Gata, băieți, treceți la treabă.

Le arătă cu un gest capătul defileului, unde cîțiva deținuți cu tîrnăcoape spărgeau stînca albă. În locul acela, rîul făcea o curbă strînsă, ocolind un ieșind de piatră, drumul însuși se îngusta, devenind o potecă. Petre și Someșan porniră într-acolo, ca și cum inginerul le-ar fi spus cu precizie ce au de făcut.

— Atenție la piatră, strigă unul de sus mînuind o rangă lungă. Îl mai ajutară alți doi, bolovanul uriaș se clătină puțin, apoi se rostogoli pe povîrniș și căzu în mijlocul potecii. Oamenii de sus, sprijiniți în răngi, se uitau acum la ei.

— Cred că e rîndul nostru, spuse Someșan. Hai să-l aruncăm în apă, probabil că asta vor de la noi.

Se apropiară de bolovanul uriaș, îl împinseră spre marginea potecii și-i făcură vînt pe povîrniș.

— Să fie-ntr-un ceas bun, spuse Petre cu ironie. De unde vii ?

— Din Bacău. Am răspîndit manifeste de Întîi Mai.

Tăcură, căci majurul Haralambie se apropia, cu un soldat după el, călcînd greu prin pietre cu bocancii lui cazoni. Se aplecară să ridice alt bolovan, dar abia reușiră să-l urnească.

— Stați nițel, zise Haralambie. Să vă mai ajute cineva.

Făcu semn altui deținut, acesta veni și vîrî o rangă sub bolovan. Subofițerul își săltă cureaua armei pe umăr și plecă mai departe.

— Acum, toți odată ! spuse Someșan.

Urniră pietroiul din loc, îl rostogoliră de cîteva ori pînă la marginea drumului, apoi îi făcură vînt la vale. Bolovanul se prăvăli bufnind pe povîrnișul de calcar, rupînd în trecere buruienile sărace crescute printre crăpături.

Pînă la prînz lucrară tot așa, cu rîndul — unii dislocau pietroaiele enorme din stînca de sus, alții le rostogoleau spre apă, între timp mai schimbau o vorbă, se adăposteau îndărătul stîncii unde suflarea rece dinspre munte se simțea mai puțin...

— Trece greu, spuse Petre. Și cînd te gîndești că asta-i numai prima zi...

5

Colonelul Romanescu deschise dosarul și începu să citească. Rîndurile bătute la mașină, cu greșeli, de un furier neîndemînatic, îl scoteau din sărite. Adresa făcea cunoscut că niște militari din brigada lui se încăieraseră cu doi subofițeri germani într-un restaurant mărginaș. Se trăsese și un foc de pistol, din fericire fără urmări prea grave : subofițerul român care era cu ostașii primise un glonț în umăr. Comenduirea cerea pedepsirea aspră a vinovaților „mergînd, dacă este cazul, pînă la trimiterea în judecata Curții Marțiale".

Dacă este cazul, rîse amar colonelul. Așadar, nu vă luați răspunderea, mă lăsați pe mine să decid... Atac împotriva militarilor germani ; după decretul semnat de mareșal încă de la începutul războiului, asta ar însemna plutonul de execuție. Iar el, unul, n-avea de gînd să-și trimită ostașii la moarte pentru o simplă încăierare într-o cîrciumă... Luă creionul roșu, sublinie cuvintele „dacă este cazul" și scrise apăsat, pe marginea hîrtiei : „Nu este cazul. Se vor lua măsuri disciplinare". Semnă și puse data, apoi îl chemă pe furierul-șef :

— Frîncule, adu-l pe plutonierul Tărîță de la arest.

Plutonierul Tărîță, „capul răutăților" în încăierarea cu nemții, fusese închis peste noapte la comenduirea pieții și trimis la brigadă în dimineața următoare ; hîrtia oficială mai rătăcise două zile prin hățișurile birocrației militare pînă să ajungă aici. Între timp, colonelul preferase să-l țină închis, fără să-l întrebe nimic. Cînd auzi bătaia în ușă, se încruntă și spuse răstit :

— Intră !

Plutonierul Tărîță era un zdrahon de bărbat, cu mîini mari și față osoasă. Intră cu pas hotărît în birou. Salută și rămase încremenit lîngă ușă. Colonelul ridică ochii spre el, îl măsură cu o privire aspră :

— Hal de militar ! Ți-a crescut barba acolo, în arest. Oamenii mor în război, iar tu te ții de bătăi prin cîrciumi. Rușine să-ți fie. Ia spune, ce te-a apucat ?

— Să trăiţi, dom'colonel, aveţi dreptate să mă mustraţi. E drept că i-am dat neamţului meu una, dar merita. Merita una chiar mai zdravănă.

— Mai ai îndrăzneala să deschizi gura ? Pentru fapte de-astea poţi ajunge la Curtea Marţială. Şi tu, în loc să te pocăieşti... Ce-a fost acolo ? Raportează tot, scurt şi precis, fără floricele.

— Dom'colonel, eram cu băieţii, săpasem toată ziua la adăposturi pentru tunuri, şi pe seară le-am zis : hai la o bere. Băieţi harnici, săpaseră ca leii, şi ne-am dus la coana Marghioliţa şi am cerut o bere. Pe urmă au venit doi nemţi...

— Doi ? Şi voi, patru inşi, aţi tăbărît pe ei ? Ce-aţi avut cu ei ? Din ce v-aţi luat ?

— La-nceput am vorbit frumos, dom'colonel. Erau doi *unterofiţeri* de aviaţie şi ştiau româneşte. S-au aşezat la masa noastră şi-au început vorba, că în România e bine, e ţară frumoasă şi avem de toate, că ei duc greul în război, că la Berlin pîinea e pe cartelă şi nevestele lor au fost trimise să lucreze la fabricile de muniţii. Pe urmă, au început să mă ispitească. Ostaşii stăteau şi-ascultau, băieţi de la ţară, nu se bagă în vorbă, aşa i-am învăţat în trei ani de cînd îi am în mînă, mă ispiteau, cum vă zic, adică vă raportez, că ce zicem noi de mersul războiului, ce să zicem ? Da cum e cu Stalingradul, am fost acolo ? Păi n-am fost, că cine-a fost nu s-a mai întors, îs morţi sau prizonieri, ce ştiam şi eu le-am spus şi lor, dom'colonel.

— Palavre de cîrciumă, îl întrerupse colonelul. Se-ntîlnesc militarii şi vorbesc despre război, ce-mi pasă mie ? Spune mai repede cum aţi ajuns la bătaie, nu mă ţine cu poveşti.

— Am înţeles, să trăiţi dom'colonel. Nu vă ţin cu poveşti, dar aşa a venit vorba, că de fapt neamţul ăla cu ochelari mă trăgea de limbă, făcea ce făcea şi punea cîte-o întrebare, mă mai îndemna la pahar şi iar : „Dar ce-au spus ofiţerii voştri cînd au aflat că frontul s-a retras pe Nipru ?“ „Păi unora le-a părut rău, am zis eu, ce să spună, alţii s-au bucurat că poate se termină mai repede, că avem alte treburi“. „Ce treburi ?“ „Păi Ardealul, că voi l-aţi dat pe tavă lui Horthy !“

— Cu cine te-ai găsit să discuţi politică !

— Păi da, să trăiţi, eu am fost pe frontieră în patruzeci, cînd cu Dictatul de la Viena şi ştiu ce jale era cînd a fost să ne retragem. Plîngeau oameni în toată firea : „Nu ne lăsaţi fraţilor !“ Şi comandantul batalionului avea lacrimi în ochi şi-a zis : „Băieţi, poa' să ordone cine vrea, eu nu mă clintesc de-aici.“ „Nici noi“, am strigat şi am pus mîna pe arme şi ne-am înşirat în şanţuri, şi femeile ne aduceau de mîncare, şi-am stat două zile şi două nopţi, şi cînd au trecut frontiera să ocupe zona am tras în ei şi-au tras şi ei, şi a venit de la divizie o maşină cu steag alb şi „Încetarea !“ şi „Aţi înnebunit, domnul general a ordonat !“ şi „Puşcăria vă mănîncă !“ şi ne-am strîns răniţii şi-am plecat, şi femeile plîngeau şi nu le-am spus nemţilor toate astea, le-am spus doar atît : „Păi Ardealul, că voi l-aţi dat pe tavă lui Horthy.“ Şi-atunci neamţul zice : „De-aia tot căutau ai voştri să se retragă, că-i durea mai tare de Ardeal“. „Şi ce, n-aveau dreptate ?“ i-am spus, şi neamţul zice : „Da, a trebuit să punem pistolari în spatele vostru, să vă ţină pe loc“. Asta era prea de tot, începusem să mă supăr. „Oi fi fost şi tu dintre pistolarii ăia“, i-am zis. „De ce să nu fiu“, a zis el semeţ, şi se uita aşa de războinic prin ochelarii lui, şi-atunci m-am înfuriat de-a binelea şi i-am atins un dos de palmă peste ochelari. Nemţii s-au ridicat în picioare, au scos pistoalele, ostaşii mei nu erau înarmaţi, dar îs băieţi buni, de la ţară, şi-au sărit să le ia pistoalele. Ochelaristul a apucat să tragă un foc, atîta, un foc, m-a nimerit în umăr şi atunci a venit patrula, şi-am ţipat la băieţi să se astîmpere că-i nenorocire... Asta-i tot, să trăiţi, dom'colonel. Beţi n-am fost, să zici că ne-am luat cu ei din senin şi nici nu i-am cotonogit cum era cazul. Mă jur pe copiii mei că aşa s-a întîmplat. Acuma, faceţi cum vreţi, dar să ştiţi că nu m-a răbdat inima. Chiar dacă mă-mpuşcă, mă-mpuşcă ai mei, că am încălcat legea, decît să mă las călcat în picioare de străini. Ce-i o viaţă de om într-un război ? Dar ţineţi seama că soldaţii îs nevinovaţi, săracii, ei nu s-au băgat, atîta doar, cînd au scos nemţii pistoalele au sărit pe ei. Daţi-le drumul, dom'colonel, n-au nici o vină bieţii băieţi...

— Mai taci odată, că m-ai ameţit, spuse colonelul. Lasă-mă să mă gîndesc. Zici că nemţii ăia voiau să te tragă de limbă ?

— Păi cum ? Eu am fost la compania cercetare, îmi merge mintea în treburi de-astea. Ce căutau ei, *unterofiţeri* din aviaţie, în cîrciuma aia ? Prin sectorul nostru nu-i nici aerodrom, nici depozit de bombe, nimica. Şi cum s-a nimerit să ştie româneşte ? Ăla cu ochelari părea tare curăţel, cu mîini delicate. Un subofiţer de aviaţie are ulei sub unghii, toată ziua cu mîinile-n motoare, nu ştiu eu ?

— Adică nu păreau să fie subofiţeri ?

— Nu erau cum nu-s eu popă, spuse plutonierul cu convingere. Ce, n-am văzut eu ?! Subofiţerii obişnuiţi, cînd apucă la cîrciumă, trag un şnaps, se prind de gît şi cîntă „Lily Marlen". Ăştia, iertaţi-mă, eu zic că erau spioni. Puşi să afle ce gîndim noi, românii. Întreabă-n dreapta, întreabă-n stînga...

— Şi tu le răspunzi cu pumnul !

— Păi dacă m-au jignit !

— Măi Tărîţă, măi băiete, vezi tu cum mă pui în încurcătură ? Sînt obligat să anchetez cazul şi să iau măsuri. Trebuie să ştiu tot adevărul.

— Jur că tot ce v-am spus e adevărat, vorbă cu vorbă. N-am născocit eu toate astea, dom'colonel. Nemţii ăia doi, subofiţeri — vorbă să fie —, or fi vrînd să afle ce gîndesc ostaşii români despre războiul ăsta. Ce să gîndească, dom' colonel ? Ce gîndesc şi eu, şi toţi. Cu toată Curtea Marţială, de ce să mint ? N-avem ce căuta în război cu ei, iertaţi-mă că spun aşa, dom'colonel.

— Cum să te iert ? Sîntem soldaţi şi ce spui tu seamănă a răzvrătire. Nu e căderea noastră să judecăm. Noroc că n-avem martori, altfel aş fi obligat să... Dar acolo, în cîrciuma plină de lume ? Mare prostie, măi Tărîţă.

— Ştiu, spuse plutonierul amărît. Am făcut-o lată.

Colonelul clătină din cap mustrător şi rămase pe gînduri un timp. În faţa lui, plutonierul încremenise în poziţie de drepţi, privindu-l drept în ochi. O privire deschisă, de om care n-are nimic de ascuns.

— Uite ce e, Tărîţă, te trimit înapoi la arest. Nu vreau să se spună că n-am luat nici o măsură ; cazul ar putea ajunge pînă la mareşal. La Curtea Marţială n-o să te trimit. De cînd sînt eu ofiţer n-am trimis un om în judecată. Dar altă dată fii şi tu mai cu cap, nu te lăsa dus de apă, eşti om serios, ce naiba !

— Vă mulţumesc, să trăiţi, dom'colonel. Vă mulţumesc din suflet. Mă gîndeam la familie, vă spun drept. Şi mi-era teamă. Dacă mai durează războiul ăsta, ne ducem pe copcă.

— Gata cu comentariile, i-o reteză colonelul. Ţine-ţi părerile pentru tine, cum ţi-am spus. Acum du-te înapoi la arest şi mîine ieşi cu soldaţii la muncă. O să raportez că v-am pedepsit pe toţi. După două-trei zile, cînd s-or mai uita lucrurile, vă scot eu de-acolo.

— Dom'colonel, să vă dea dumnezeu sănătate...

— Hai, omule, ce, eşti babă ? Fă cum ţi-am spus eu şi altă dată ai grijă.

— Să trăiţi ! spuse plutonierul şi-şi puse cascheta.

— De ce te strîmbi ? E rană gravă ?

— Trece repede. M-a pansat dom'doctor. Mi-a pus tot felul de alifii. Rîdea de mine : „Ca să fii sănătos cînd te-mpuşcă", aşa zicea.

— Du-te liniştit, că nu te-mpuşcă nimeni, spuse colonelul. Dar vreo două scatoalce zău că ai merita.

Subofiţerul plecă, lăsîndu-l pradă gîndurilor. Unde-am ajuns, îşi spuse cu amărăciune. Provocări în restaurante şi oameni la un pas de Curtea Marţială, după tot coşmarul frontului... Îşi aminti vorbele plutonierului : „Dacă mai durează războiul ăsta, ne ducem pe copcă". Să sperăm că n-o să mai dureze, omule. Nici războiul şi nici.. Îşi reprimă, alarmat, jumătatea de gînd. Ca militar n-ai voie să gîndeşti astfel. Dar ca om care priveşte cu ochi lucizi în jurul lui ? se întrebă colonelul Romanescu.

ARHIVA IV

Interesul suprem naţional cere ca România, fără nici o întîrziere, să rupă alianţa cu Hitler şi să întoarcă armele împotriva nemţilor, duşmanii comuni ai Naţiunilor Unite şi ai României.

(Chemarea P.C.R., martie 1944)

Comitetul Mixt al Statelor Majore este de părere că, din punct de vedere militar, retragerea României

din Axă şi asumarea de către ea a unui statut de cobeligeranţă cu Aliaţii ar constitui un fapt care are toate şansele să se dovedească de o deosebită importanţă în evoluţia viitoare a războiului.

(Amiralul W. D. Leahy, şef de stat-major al Armatei şi Marinei S.U.A., către secretarul de stat Cordell Hull, 21 martie 1944)

Armata e chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie doborît. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toţi patrioţii. Nici o clipă nu e de pierdut. E momentul acţiunii.

(*„România liberă“*, 22 martie 1944)

În cuprinsul judeţelor Iaşi, Fălciu, Tecuci, Roman şi Tutova trupele germane în trecere devastează şi jefuiesc populaţia luîndu-i cu forţa alimentele, vitele, furajele, lucrurile casnice, distrugîndu-i locuinţele, ameninţînd locuitorii cu armele, batjocorind femeile etc.

(Nota cabinetului ministrului de Interne, 1 aprilie 1944)

În actualele împrejurări tăcerea noastră ar însemna o crimă. Avem datoria să rostim răspicat gîndul nostru cinstit în faţa conducătorului statului. Războiului nostru cu Rusia, Marea Britanie şi Statele Unite trebuie să-i punem de îndată sfîrşit.

(Memoriul universitarilor către I. Antonescu, aprilie 1944)

Am dori să avem de-a face cu guvernul actual al României şi sîntem gata să-l ajutăm să-şi elibereze ţara de germani, dacă acest guvern este capabil să organizeze rezistenţa împotriva germanilor. Însă, deoarece nu există multe speranţe în acest sens, noi

sîntem gata să avem de-a face, în acelaşi timp, cu opoziţia română, în persoana lui Maniu şi Brătianu.

(Diplomatul sovietic Semionov către ambasadorul F. Nanu, Stockholm, 10 aprilie 1944)

În ziua de 20 aprilie a.c., domnul mareşal a pus la dispoziţia generalului german Wöhler Corpul 4 armată, cu Divizia 3 şi Divizia 18 munte, pentru operaţiunile de pe poziţia înaintată Iaşi. Înainte de a lua această hotărîre nu mi s-a dat posibilitatea să documentez pe domnul mareşal. Mi-am spus doar categoric părerea că sînt contra de a se da aceste divizii.

(Generalul I. Şteflea către I. Antonescu, 23 aprilie 1944)

Se observă un curent de glasuri tot mai revoltate şi curajoase împotriva Germaniei. Forţele opoziţioniste care ar încerca să acţioneze pentru degajarea României din Axă ar găsi un teren foarte prielnic.

(Notă a poliţiei, aprilie 1944)

Drumul salvării de la catastrofa naţională este unirea tuturor partidelor, organizaţiilor şi patrioţilor în Frontul patriotic antihitlerist al poporului şi formarea Comitetului naţional de luptă pentru salvarea patriei, care să mobilizeze şi să unească toate forţele ţării, fără deosebire de clasă, partid sau religie.

(Manifest al P.C.R., 1 Mai 1944)

Capitolul cinci

1

Claudia rîse, lovindu-l uşor peste mînă :

— E rîndul meu să te întreb : pentru asta ai vrut să mă vezi ?

— Nu. Însă eu n-o să izbucnesc în plîns, cum ai făcut tu.

— Nu fi rău, George. Întrebarea ta de atunci a fost cumplită. Îţi dai seama ce jignire este...

— Eu îmi dau seama, dar tu ? De ce mă mai întrebi ? Mi-a fost dor de tine, voiam să stau de vorbă cu tine, să te îmbrăţişez, să fim singuri, să ne rupem de lume, să lăsăm măcar pentru o clipă grijile, să fim noi înşine. Dar uite că nu se poate, războiul năvăleşte peste noi de pretutindeni ; sîntem în puterea lui chiar dacă nu ne aflăm pe front. Nu-l putem ignora.

— Bărbaţii găsesc o fericire în politică. Pe mine politica mă oboseşte. Sînt două lucruri care-mi intră greu în cap : politica şi mecanica auto. Îţi mărturisesc că, deşi îmi iubesc la nebunie *Packardul*, n-am nici cea mai vagă idee despre felul cum e construit. Acelaşi lucru despre războiul ăsta care mi-a încurcat viaţa, mi-a pulverizat familia şi m-a lipsit de drumurile la Paris. Îl văd peste tot în jurul meu, dar nu-i înţeleg legile. Prefer să mă ţin deoparte.

— Numai de data asta, o rugă George. Am un mesaj foarte scurt şi cu adresă precisă. Unchiul meu vrea să afle de ce Aliaţii nu răspund la propunerile domnului Maniu.

Claudia se răsuci, își trase cearceaful pînă la bărbie, luă o mină serioasă și importantă :

— Atunci să trecem la discuții de principiu. După cîte știu, unchiul tău a mai vorbit cu cineva de acolo. Mă surprinde că n-a înțeles despre ce e vorba. Răspunsul l-am primit și eu, dar cu alte cuvinte, de la un domn venit din Portugalia în interes de afaceri, un domn care se întorsese recent de la Londra și așa mai departe, nu pot să-ți spun toată odiseea lui pentru simplul motiv că n-o țin minte. Acest domn a afirmat...

— Cine naiba e acest domn pe care-l pomenești la fiecare trei cuvinte ?

— Ah, este un bărbat în vîrstă, cu care discut printr-un cornet acustic și care vorbește greu din cauza unei proteze dentare prost lucrate. Îți dau aceste amănunte ca să-ți risipesc sentimentul primitiv, dar oarecum firesc, al geloziei.

George se ridică, se întinse peste perna ei, îi mîngîie în treacăt pletele și-și luă de pe noptieră o țigară.

— Vrei ? o întrebă.

— Nu vreau. Nu-mi trebuie nimic. Aș vrea să stau așa, cu ochii-nchiși, și să visez la vacanțele de la Nisa, de dinainte de război. În fiecare primăvară tata...

— Nu te supăra, Claudia, o să-mi povestești pe urmă. Vorbeam despre ceva mai... actual : ce răspuns a primit unchiul ?

— Un răspuns pe care-l poți afla singur dacă citești ziarele. N-ai auzit despre debarcare ?

— Cum să n-aud ! Dar asta nu lămurește mare lucru. Poate știi tu ceva în afara comunicatelor de presă.

Claudia se ridică într-un cot, îi luă țigara din mînă, trase un fum și-l suflă încetișor printre buzele țuguiate copilărește.

— Eu să știu ? Asta mă-ntreabă un ofițer din Biroul Doi ?! Dragul meu, ca să fiu sinceră, nu știu nici măcar exact ce este debarcarea în sine. Se zice că e cea mai mare operațiune militară din istorie, și asta mă impresionează. Bătrînul domn, care aude numai jumătăți de frază prin cornetul lui acustic, spune că debarcarea a schimbat mult perspectiva ; că frontul din România a devenit o poziție

de mîna a doua și soarta războiului nu se mai joacă aici, ci pe coasta Atlanticului.

— E un idiot, strigă George. Aici sînt Carpații și Dunărea, aici e petrolul și o țară care suferă... S-au răzgîndit Aliații ?

— Tocmai, că nu s-au răzgîndit. Au rămas credincioși unii altora, deci americanii n-au de gînd să intre în tratative cu românii, ci vor arăta și ei spre Moscova, cum au făcut englezii.

— Asta o știam, spuse George dezamăgit. Credeam că-mi spui ceva nou. După părerea politicienilor noștri, nu putem face nimic fără sprijin din partea Aliaților. Asta insistă domnul Maniu : o mînă de ajutor împotriva nemților, în cazul în care facem o schimbare majoră.

— Nu prea pricep. Ți-am spus că nu sînt tare la politică. Și, în general, trebuie să-ți mărturisesc că nu-s făcută pentru un rol de Mata Hari. Mă plictisește și mă înfricoșează totodată. Ah, George, de ce nu putem să trăim ca toată lumea, ca lumea dinainte de război vreau să spun. Aș dori să ascult șoapte de iubire în locul interogatoriilor. Din cauza asta am tot evitat să te caut.

— Bine, dar eu...

— Tu, tu, tu. Te strîng în brațe și mă întreb dacă nu ești în misiune. Cînd te văd uitîndu-te la ceas, mă tem să nu-ți fiu o povară.

— Înțelege că sînt soldat, Claudia.

Ea oftă și se ghemui în brațele lui. Lumina severă a apusului de iunie îi punea reflexe metalice în părul blond.

— Miroși a praf de pușcă.

— Am fost la trageri, se dezvinovăți George.

Aurică Brezeanu se aplecă, ridică de lîngă fotoliu un vraf de ziare cu fotografii mari și titluri uriașe, ocupînd o bună parte din pagină, și le trînti pe măsuță.

— Are dreptate doamna aceea, George. Debarcarea din Normandia a eclipsat toate evenimentele. Și domnul Maniu tot așteaptă debarcarea în Balcani. Vezi presa ? Parcă ne-ar arăta cu degetul : gata, băieți, zarurile au fost aruncate. Și totuși, după atîtea zile, mai sînt naivi care spun : aia e o simplă demonstrație ; în Balcani va fi adevărata debar-

care. Dar cine mai poate aduce aici mii de nave și zeci de divizii, și avioane și tot ce-a fost acolo ?

George frunzări ziarele, privi în treacăt fotografiile. Aurică Brezeanu sublinie cu degetul un titlu scris pe toată lățimea paginii : INVAZIA.A ÎNCEPUT — FORȚELE ANGLO-AMERICANE AU DEBARCAT MARȚI DIMINEAȚA PE COASTA DE NORD A FRANȚEI.

— Vezi ce scrie „Timpul" ? De-aici se poate deduce că „varianta balcanică" nu mai e de actualitate. Asta, pentru cei care se-ntreabă ce l-a determinat pe domnul Maniu să adere la Blocul Național Democrat.

— Nu putea să rămînă deoparte, întări George. Ar fi însemnat să se elimine singur din viața politică.

— Știe el ce face. Aderînd la Blocul Național Democrat, ne păstrăm dreptul de a ne spune cuvîntul în viața țării. E un mare diplomat, trebuie să recunoști. A avut grijă să-și asigure independența de acțiune ; doar nu-și închipuie cineva că adeziunea asta înseamnă acceptarea unor schimbări în modul de a guverna țara. Blocul Național Democrat nu-și propune să accepte idealurile comuniste, ci doar să scape țara de dictatură. Mareșalul a avut o șansă istorică și a lăsat-o să-i scape ; după mine, din punct de vedere politic e un om mort. Se știe că nu demult, cînd domnul Maniu l-a criticat mai aspru, i-a răspuns : „Poftim, ia dumneata conducerea".

— De ce n-a luat-o ?

— Situația era prea complicată, și se complică pe zi ce trece. Cine are conducerea, are într-un fel și răspunderea trecutului. Domnul Maniu știe cînd e cazul să-și încarce biografia politică.

— Da, prudent ca totdeauna... A uitat cînd îl sprijinea pe mareșal ?

— Te rog, te rog, pîn-aici. Partidul nostru s-a pronunțat de mult pentru ieșirea din război.

— Dar a sprijinit politica lui Antonescu. Ce credea că o să se întîmple ? Cum a văzut viitorul marele politician, cu proverbiala lui perspicacitate ? De ce a schimbat cursul atît de tîrziu ?

— Ești prea tînăr ca să ne judeci, spuse Aurică Brezeanu cu un început de iritare. Vrei să ți-o spun pe șleau ? Ne-a fost teamă totdeauna de revoluție. De forța care se

ascunde în fabrici, în mine, în satele risipite pe Bărăgan. Aceşti oameni vor să ne ia tot, să ne reducă la condiţia lor, să devenim proletari, să împărţim pîinea şi pămîntul şi fabricile...

Se opri obosit, respirînd greu. Bău o înghiţitură de vin şi lovi cu palma în ziarele de pe măsuţă.

— Aici era cheia, conchise el dezamăgit. Dar n-a fost să fie.

— Dumneata vezi comunismul cum îl vede un sergent de stradă care a ascultat explicaţiile ajutorului de comisar. Simplifici, ca să-ţi aduni argumente. Revoluţia nu-i nici pe departe cum o prezinţi. Ea urmăreşte cu totul alte scopuri, mai înalte decît împărţirea pîinii în părţi egale. Vrea demnitate pentru toţi oamenii, vrea să dispară exploatarea. Crezi că debarcarea ar fi şters aceste idei din conştiinţa mulţimii ? Şi dacă domnul Maniu se teme de revoluţie, de ce-a aderat totuşi la Bloc ?

— Blocul nu înseamnă comunism.

— Atunci de ce n-a aderat mai înainte ?

— Pui întrebări ca un judecător de instrucţie, spuse nemulţumit Aurică Brezeanu. E drept că nu trebuia să-ntîrzie atîta. Adeziunea la Bloc vine în ultimul moment. Şi el tot presează Occidentul să trimită ceva forţe încoace.

— Ştiu. S-ar mulţumi acum şi cu o „prezenţă simbolică": nişte unităţi de paraşutişti.

— Biroul Doi le ştie pe toate, după cîte se vede.

— E meseria noastră, spuse George nemulţumit de întrerupere. Voiam să spun altceva : pot paraşutiştii aceia să schimbe cursul istoriei ?

— E prematur să facem pronosticuri, dragul meu. Programul Blocului e limpede : să-l doboare pe Antonescu şi să-i scoată pe nemţi din ţară.

George se ridică şi-şi luă pălăria de pe braţul fotoliului.

— Cu sau fără ajutorul paraşutiştilor, accentuă.

— Îţi mulţumesc pentru convorbirea cu doamna aceea...

— A fost o plăcere pentru mine, zîmbi George.

— Şi să-ţi mai spun ceva. Dacă-l critic pe Maniu, nu înseamnă că mă desolidarizez de el şi de partidul său. Trebuie să apărăm proprietatea, orice s-ar întîmpla.

— Orice s-ar întîmpla.. repetă George ieşind pe uşă. E cam mult spus, dragă unchiule !

2

Pun foaia — apăs pe mîner — las mînerul — iau foaia — o pun alături ; altă foaie — apăs pe mîner — las mînerul — iau foaia — o pun alături... altă foaie — apăs pe mîner — las mînerul...

De cîte ori făcuse acest ciclu de mişcări, mereu aceleaşi, fără alt efort decît să nu greşească ordinea — pune foaia — apăs pe mîner — las mînerul — iau foaia — o pun alături, teancul din „Buletinul Capitalei" creşte imperceptibil, pun foaia, cred că s-au făcut o sută, apăs pe mîner, teancul a început să ia proporţii, iau foaia, o pun alături — ştirile, comentariul, direct şi pe-nţeles, apăs pe mîner, un ton categoric :

„Acum aveţi datoria să luptaţi pentru salvarea poporului şi a statului român şi pentru eliberarea fraţilor din Ardealul de nord ! Salvaţi avutul şi hrana poporului de jefuitorii nemţi !"

Cînd ajunse la jumătatea pachetului de hîrtie, îşi îngădui un răgaz. Se aşeză pe taburetul de lîngă măsuţa pe care stătea străvechea maşină Boston. Cu cîtă grijă îi unsese Petre articulaţiile negre şi lucioase atunci, cu cîteva zile înainte de arestare ! Maşina era o parte din viaţa lui. Şi totuşi, îşi spuse, nu e deloc simplu, ai în faţă o hîrtie, un rînd, zece, douăzeci ; alegi literele — cea mai grea operaţie, îl admirase pe Petre cum nimerea căsuţele aproape fără să se uite, el trebuia să dibuiască literă cu literă, virgule şi spaţii şi tot ce era necesar pentru ca bucăţelele negre de plumb să devină un cuvînt, o frază, o pagină de tipar ; apoi machetarea, proporţiile aşezării titlurilor.

— Să aibă şi puţină estetică, spunea cu gravitate Petre.

— Aş, cui îi mai pasă ?

— Nu vorbi aşa, lumea se uită, apreciază lucrul bine făcut. Un text lucrat corect are influenţă mai mare, la urma urmei e mai uşor de desluşit. Nu uita că oamenii îl citesc pe furiş, din fugă, trebuie să cuprindă cît mai mult dintr-o aruncătură de ochi. Şi-apoi sînt cuvinte sau fraze pe care vrem să le scoatem în evidenţă ; punem caractere

mai groase, aldine se cheamă, uite casa cu litere aici, e ceva mai săracă, dar două, trei propoziții tot poți să aduni...

I se păruse simplu la început, dar descurcă-te între sutele de căsuțe — litere mai mari, mai mici, majuscule, cursive, aldine, apoi semnele de punctuație și toate celelalte ; cerneala bine amestecată, întinsă uniform pe valul elastic și lipicios, totul pentru ca foițele albe, teancul de foițe albe să devină în cîteva ore un pachet de manifeste.

Primul poem pe care-l voi scrie după victorie o să-l culeg cu mîna mea, într-o tipografie adevărată, cu ferestre mari, cu multă lumină, cu glasurile vesele ale muncitorilor răsunînd dintre mesele mari ca niște pupitre mult înclinate, unde se înșiră căsuțele cu litere, mii și mii de litere...

Soneria zbîrnîi scurt, de două ori și încă o dată, semnalul convenit. Ieși pe culoarul îngust și scund ca un tunel ; o zări la jumătatea drumului, ea alerga spre el, se îmbrățișară, el ținînd departe mîinile încă pătate de cerneală tipografică.

— Ana, te-am așteptat atît... M-ai lăsat fără nici o veste. Fără să-și dea seama îi vorbea ținînd-o încă în brațe, și ea nu făcea nici un gest să se desprindă. Ai lipsit atîta vreme... Mi-a fost dor de tine, eram îngrijorat...

— Crezi că mie nu mi-a fost dor ? Uneori acolo, în curtea spitalului, stăteam singură seara, îmi îngăduiam un sfert de oră, mai mult nu se putea, și mă gîndeam la tine. Vorbeam cu tine. Uneori mi se părea că ești alături, aș fi vrut să-mi spui o vorbă, să-mi dai puteri...

— Hai, intră, spuse el. Jumătate de tiraj e gata. A fost greu acolo, așa-i ?

— Greu și urît și nedrept. Vegheam nopți în șir la căpătîiul cîte unui muribund, îi ascultam șoaptele, e îngrozitor, omul cînd simte că i se apropie sfîrșitul vrea să vorbească, să spună totul, să încredințeze altcuiva zestrea lui de amintiri, de întîmplări, de sentimente... Îmi înghițeam lacrimile și-i încurajam, lasă c-o să fie bine, pînă cînd doctorul mă lua de umeri și mă scotea de-acolo, ca să mă trimită mai apoi la căpătîiul altui nenorocit, dornic de-o vorbă bună, de-o mîngîiere, de-o speranță... Cu cei răniți mai ușor era simplu, cînd le făceam pansamente intram în vorbă cu ei, îi întrebam de front, le explicam ce e pe-aici,

îi sfătuiam ce să scrie acasă, şi mai ales cum să scrie, ca să înşele ochii cenzurii şi totuşi să spună tot ce au pe suflet. Iar cînd auzeam veşti noi — medicii află multe lucruri — atunci le răspîndeam la iuţeală prin saloane ; vorbeam cu cîte unul, dar aveam grijă să audă şi ceilalţi, iar după aceea îi lăsam să tragă singuri concluziile. A avut dreptate Nistor, munca în rîndul răniţilor e foarte importantă : după spital li se dă permisie acasă, iau contact cu multă lume prin gări, prin trenuri, se duc în sate, răspîndesc ce-au aflat, apoi în cazărmi, vorba zboară din gură-n gură, un fel de jurnal nescris...

— Şi ce-a zis madam Nelly cînd te-ai întors ?

— I-am explicat că m-au ţinut neamurile din Oltenia, că n-am putut pleca mai devreme. Şi aşa nu era prea mult de lucru, mă gîndeam că n-o să aibă nevoie de mine, aşa i-am spus. Mă asculta numai pe jumătate, cu ochii la bagaj. S-a bucurat de găină, ai avut o idee bună. Apropo, nu ţi-e foame ?

— Nu mi-e foame. În schimb sînt obosit.

— Ţi-am adus şi un termos cu cafea, sigur, nu e veritabilă, dar oricum, te înviorează un pic, sau măcar îţi dă impresia. Poftim, ia şi bea, cred că e încă fierbinte. Mai ai mult de lucru ?

— Vreo două ceasuri.

— Hai să-ţi ajut.

— Nu-i nevoie să-mi ajuţi.

— În doi treaba merge mai repede, eu pun foile, tu dai cu valul, am mai lucrat aşa, cu nea Petre.

El se ridică, ferindu-se să se strîmbe de durere — pentru un om nedeprins, poziţia aceea incomodă în faţa maşinii era obositoare ; ea veni în stînga lui, luă o foaie, o puse, Toma apăsă pe- mîner, valul lunecă uşor peste forma de plumb, apoi hîrtia se apăsă ca de la sine peste litere şi-n clipa următoare un nou exemplar era gata...

— Merge, se miră el. Aproape că se dublează viteza de lucru...

Minute-n şir lucrară în tăcere. Teancul creştea ; cînd trase cu coada ochiului, Toma văzu că mai erau două-trei hîrtii neimprimate.

— Fă pachetele, spuse el. Două porţii egale, una tu, una eu. Le împărţim frăţeşte şi diseară le ducem la destinaţie.

— Nistor a spus să avem în vedere mai ales cazărmile şi locuinţele ofiţerilor. Am făcut rost de cîteva adrese ; ştiu cam pe unde sînt. Lasă-mă pe mine în cartier, mă strecor mai uşor ; tu te ocupi de cazărmi.

— Ai un cap de ministru, o lăudă Toma.

— Trebuie să ne descurcăm, spuse ea. Ultima, gata. Putem să sunăm încetarea lucrului...

3

Colonelul Romanescu ridică receptorul. Auzi un glas cunoscut :

— Aici colonelul Zaharia, de la comandament.

— Am onoarea. Nu te-am mai văzut de-un car de ani.

— M-am întors la matcă. Am fost plecat pe la unităţile de pe front. O mică inspecţie, ştii ? Acum vreau să trec pe la voi.

— Poftim, cu cea mai mare plăcere, deşi mare lucru n-am ce să arăt deocamdată. O bună parte din brigadă e pe graniţă, am aici doar partea sedentară, P.S.-ul, cum se spune, majoritatea recruţi...

— Cunosc situaţia, aici ţinem evidenţa la zi...

— Atunci o să mă-nţelegi. Noroc că mi-a venit un recrut gornist, altfel n-avea nici cine să sune onorul.

— Nu de asta ducem lipsă acum. Nu e timp pentru paradă. Şi pentru văruitul cărămizilor de pe alee, mai ţii minte ?

Rîseră amîndoi la vechea amintire din şcoala militară — alinierea „efectelor" seara, pe lădiţele de la capătul patului ; cearşaful întins „să sară banul", cărămizile care mărgineau aleea principală văruite „la linie", ca şi pomii din curtea şcolii — şi toată zestrea de reguli nescrise acumulate de-a lungul anilor în străvechea instituţie ostăşească...

— Am aflat veşti despre colegi, unii s-au prăpădit săracii, o să-ţi povestesc cînd ne vedem.

— Abia aştept.

— Într-o oră sînt acolo. Nu te apuca să scoţi sufletul din oameni, ţi-am spus că nu-i timp pentru paradă. Salut!

Colonelul Romanescu închise telefonul şi rămase cîteva clipe nemişcat. I se părea ciudată această vizită ; brigada lui, care avea o parte din efective pe linia de demarcaţie, impusă prin Dictatul de la Viena, care rupsese trupul ţării, în tabăra de instrucţie, nu prea constituia obiectul inspecţiilor. Noroc că vine Zaharia, îşi spuse. Cunoaşte bine situaţia şi n-o să se mire că recruţii mei, veniţi de cîteva zile, n-au izbutit să devină încă soldaţi adevăraţi...

Îi chemă pe comandanţii celor două batalioane rămase în cazarmă şi pe şeful de stat-major al P.S.-ului. Toţi trei, căpitani, avansaţi rapid după nevoile războiului, erau zeloşi şi plini de energie, se putea bizui pe ei.

— Într-o oră ne vizitează cineva de la comandament, le spuse. Nu e o inspecţie după toate regulile, dar trebuie să ne pregătim cît de cît. Încetaţi orice activitate, chemaţi oamenii de la lucrări, verificaţi armamentul, ordinea prin cazarmă... Peste trei sferturi de oră, toată lumea la front. Dinescule, rămîi puţin.

Cei doi comandanţi de batalioane salutară şi plecară în grabă ; căpitanul Dinescu se apropie de biroul colonelului.

— Ia loc, Dinescule. Să-mi pregăteşti o notă cu situaţia efectivelor şi starea muniţiei. Vezi cînd au plecat batalioanele în tabără ; oameni în spital, în permisie, concediile ofiţerilor. Ia-l pe Frîncu să te ajute ; vreau o oglindă clară a întregii brigăzi.

— Am înţeles, domnule colonel.

— Şi pregăteşte garda şi gornistul. Să ne prezentăm cum se cuvine!

Căpitanul plecă în grabă. Romanescu şi-l amintea, cu trei ani în urmă, cînd se prezentase în batalionul lui — proaspăt sublocotenent, stîngaci şi ţeapăn, roşind de fiecare dată cînd i se adresa. Fusese mai întîi comandant de companie, apoi şef de stat-major de batalion. După întoarcerea de pe front, îl propusese în funcţia de acum, rămasă liberă...

„E tînăr“, obiectaseră cei de la comandament. „Tocmai de aceea“, răspunsese Romanescu...

Se apropie de fereastră. În curtea largă a cazărmii începuse deja forfota. De undeva, dinspre poligonul de instrucţie antitanc, apăru în pas alergător o companie ; doi ostaşi măturau aleea principală, stîrnind praful cu tîrnurile mari de nuiele ; în dreapta, spre remize, cîţiva soldaţi împingeau o bucătărie de campanie, garda, aliniată lîngă poartă, făcea de zor mînuiri de armă...

Recruţi, ce să-i faci, îşi explică Romanescu. Cei mai mulţi ostaşi din contingentul acesta — recrutaţi cu un an mai devreme, pentru nevoile aspre ale războiului — erau prea tineri, înalţi şi subţiri, abia ieşiţi din adolescenţă ; uniformele îi făceau şi mai stîngaci. Cîtă deosebire între ei şi „oamenii vechi“, care erau de trei-patru ani sub arme şi căraseră raniţa grea a infanteristului mii de kilometri !

Căpitanul Dinescu intră, puse pe masă un dosar subţire, cu o ştampilă — „Secret“ — pe colţul din dreapta.

— Am pregătit tot, domnule colonel. Aveţi aici datele pe care le-aţi cerut şi... nişte propuneri. Starea maşinilor e proastă ; n-avem cauciucuri, două tunuri antitanc sînt decalibrate, ne trebuie cartuşe de pistol-mitralieră...

— Bun. Ai dreptate, la inspecţii profiţi de ocazie şi spui tot ce te doare. Acum hai să vedem oamenii.

În curte, companiile îşi luaseră deja locul pe platou ; comandanţii de batalioane supravegheau alinierea ; la poartă gornistul aştepta în dreapta gărzii. Romanescu trecu prin faţa şirurilor de ostaşi, spuse unuia să-şi mai strîngă centura ; întrebă pe altul de unde e de loc, încercînd, prin toate acestea, să alunge cît de cît crisparea de pe chipuri. Şi reuşi.

Dinspre poartă răsună semnalul trompetei. Un autoturism de campanie intră pe poartă, zgomotos, parcurse aleea şi se opri în faţa clădirii. Romanescu dădu comanda „pentru onor“ şi-şi întîmpină oaspetele.

Un ofiţer mic de statură, cu mişcări repezi, coborî din maşină, răspunse la salut şi se îndreptă spre el cu mîna întinsă :

— Bun găsit, Romanescule, ţi-am spus că nu-i nevoie de ceremonii.

Romanescu comandă „la picior arm'" şi zîmbi.

— Lasă-i să se învețe cu armata.

— Văd că s-au învățat destul de bine. Cel puțin la mînuirile de armă.

— Şi la trageri. Avem rezultate bune, chiar dacă timpul de instrucție a fost scurt.

— Asta-i, timpul, zise colonelul Zaharia — cînd ajunseră în biroul lui Romanescu — şi se uită la ceas. Am venit aici cu o treabă precisă. Facem un exercițiu de alarmă. Iată ordinul scris de la comandament. Să se distribuie muniție, oamenii să fie echipați de război. Executăm „Grindina".

Romanescu chemă ofițerul de serviciu, şeful de stat-major şi comandanții de batalioane, le dădu ordinele cuvenite, apoi spuse :

— În cîteva minute oamenii vor fi gata. Trimit companiile în dispozitivul prevăzut ?

— Nu. Executăm pregătirile, restul numai pe hartă.

Romanescu îşi exprimă nedumerirea :

— Mă surprinde acest exercițiu. E trecut în documente, dar nu l-am executat niciodată. Probabil s-a considerat improbabilă o lansare masivă de paraşutişti asupra Bucureştiului.

— Improbabilă, dar nu exclusă, replică Zaharia.

— Teoretic, pe hartă, am făcut cîteva exerciții. Ofițerii mei ştiu unde să-şi amplaseze oamenii. Dacă e nevoie, îi îmbarc în camioane şi...

— Deocamdată nu. Batalioanele să-şi continue pregătirile. Noi, împreună cu şeful de stat-major să confruntăm mai întîi hărțile, s-au făcut unele modificări în dispozitiv. Se apropie de hartă, invitîndu-i şi pe ceilalți cu un semn : Deocamdată să vedem ce scrie aici. La semnalul „Grindina", brigada are misiunea să se amplaseze la marginea sectorului, blocînd drumurile de acces spre oraş. Asta, în varianta că paraşutiştii sînt lansați în pădurea de la vest. Dar să presupunem că lansarea a avut loc prin surprindere, chiar asupra oraşului. În timpul debarcării din Normandia s-a făcut şi o asemenea manevră. Reuşită. Chiar dacă nu figurează în manualele de tactică... Aşadar, o lansare masivă chiar pe oraş. Paraşutiştii s-au regrupat

în piețe, în parcuri, și au trecut la atac asupra obiectivelor germane. Le-au ocupat prin luptă și s-au întărit acolo, folosind și armamentul capturat de la germani. Misiunea noastră este să-i blocăm în interiorul obiectivelor, să distrugem rezistența și să-i silim să se predea. În sectorul vostru există un comandament, birourile Gestapoului, depozitul de carburanți ; în parc e instalată o baterie antiaeriană, mai este o subunitate SS cantonată într-o școală — cunosc clădirea, are ziduri groase, subsol solid, împrejur saci cu nisip și amplasamente pentru armament automat...

Căpitanul Dinescu își nota cu rapiditate toate acestea, confruntînd datele cu cele luate dintr-un carnețel cu filele șnuruite.

— Avem soluția în palmă, spuse el voios. Dacă-mi dați voie, domnule colonel, la depozitul de carburanți ne-ar ajunge plutonul de pionieri. La comandament e mai greu ; batalionul unu ar ocupa strada principală, iar prin dos, unde-i parcul, putem amplasa două tunuri antitanc și un pluton de mitraliere. La birourile Gestapoului, plutonul unu din compania cercetare, oameni cu experiență...

— De acord, spuse colonelul Romanescu.

Colonelul Zaharia se apleca asupra hărții.

— Aprob. Ar mai trebui întărită gruparea de la comandament ; acolo sînt instalate tunuri ușoare pe acoperiș. Au consolidat clădirea pentru asta... Așadar știți ce aveți de făcut. Aș dori ca aceste noi modificări să fie pregătite în amănunt cu comandanții de batalioane. Vreau să știu precis în cît timp se execută toată manevra. Puteți pleca, domnule căpitan. Treceți la executare.

După ce rămaseră singuri, colonelul Romanescu se ridică, ocoli biroul, privi atent semnele complicate proaspăt apărute pe hartă, apoi se adresă colegului său :

— Dragă Zaharia, ce-nseamnă toate astea ?

Colonelul Zaharia se ridică și se apropie de fereastră ; vorbi stînd cam cu spatele :

— Ce-ai auzit. Un exercițiu de apărare împotriva parașutiștilor. Exploatăm și noi unele dintre rezultatele debarcării.

Romanescu aruncă încă o privire asupra hărții, veni și el la fereastră. Văzu subunitățile care forfoteau în pas

alergător prin curtea cazărmii. Un autocamion cu prelată, care trăgea după el un tun antitanc, trecu prin fața clădirii, și vuietul motorului făcu să zornăie geamurile.

— Se mișcă bine băieții, spuse Zaharia după ce zgomotul mașinii se depărtă.

— Ce-i cu exercițiul ăsta ? reluă Romanescu.

Colonelul Zaharia reveni lîngă hartă. Luă creionul roșu, întări cercul pe care căpitanul îl trasase în jurul comandamentului german, apoi desenă o săgeată care pleca de la cazarma lor, ocolea strada principală și ajungea într-o latură a clădirii.

— Dacă i-am lua din flanc, venind dinspre Dîmbovița... gîndi el cu glas tare. Ar fi o soluție, nu ?

— Ar fi. Un pluton strecurat pe acolo face cît un batalion în atac frontal. Cu condiția să nu fie descoperit înainte de vreme.

— Noaptea, în grupuri mici... Cum să-i descopere ?

— Bine, dar acum e ziua-n amiaza mare. Nu cumva facem o repetiție ?

Colonelul Zaharia puse creionul de-a curmezișul hărții, unind de data aceasta cazarma cu birourile Gestapoului. Mută puțin, cu degetul, vîrful creionului care țintea fațada principală a obiectivului.

— Ce te face să crezi asta ?

— Parașutiștii sînt o simplă acoperire. Noi de fapt considerăm obiectivele în sine, așa cum sînt, n-am dreptate ? Altfel tema n-ar fi prevăzut armamentul pe care-l dețin apărătorii în clipa de față. Dac-ar fi avut loc o luptă, nemții ar fi avut pierderi, armament distrus, muniție consumată, sisteme de apărare date peste cap. Or, din situația inițială a exercițiului reiese că e vorba de unități intacte.

— Și ? E ceva rău în asta ?

Romanescu se apropie de el și îi spuse cu căldură în glas :

— Dimpotrivă. Mi-am pus și eu problema unui atac asupra obiectivelor germane. În cazul în care se produce o... Ascultă, prietene, în mine poți avea încredere. Ne cunoaștem din liceul militar, am fost în aceeași divizie în șaptesprezece, în Moldova... Trebuie să fim gata să ne

facem datoria. Războiul ăsta ne-a dus la ruină. Țara, națiunea trebuie să supraviețuiască oricărui cataclism.

Colonelul Zaharia îi strînse mîna :

— Eram sigur de răspunsul tău. Armata să fie gata de acțiune fără șovăire, exact în momentul necesar. Nu e nevoie să-ți mai spun că în jurul acestui plan trebuie păstrat un secret absolut.

— Nu e nevoie, întări colonelul Romanescu.

— Ei, acum cred că e timpul să vedem cît a durat pregătirea subunităților pentru intrarea în dispozitiv. Trebuie să raportez exact...

ARHIVA V

Este momentul ca armata — expresie a forțelor tinere și puternice ale poporului [...] în unire cu toți patrioții români, să ia soarta neamului nostru în mînă.

(*„Buletinul Capitalei“*, 7 iunie 1944)

Partidul comunist a dat instrucțiuni pentru intensificarea la maximum a propagandei, atît în rîndurile populației civile, cît și în armată... îndemnîndu-i să se constituie în unități, grupuri antigermane și pentru pace sub conducerea comuniștilor.

(Adresa Marelui Stat-Major către Corpul 5 armată, 2 iunie 1944)

În discuțiile care au avut loc în ultimele două zile, comuniștii au insistat din nou asupra unei acțiuni efective impusă de ultimele evenimente.

(Nota, S.S.I., 7 iunie 1944)

Întreaga muncitorime este cuprinsă de entuziasmul radicalelor schimbări ce va să vină.

(Sinteză informativă a Direcției poliției de siguranță, 8 iunie 1944)

Cu toții știm că a sosit momentul concentrării forțelor noastre vitale și al seriozității absolute. Istoria a început să se scrie scump și cu mare viteză.

(*„Ecoul“*, 8 iunie 1944)

Conflictele dintre soldații români și nemți sînt din ce în ce mai dese.

(*„România liberă“*, 16 iunie 1944)

... 2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei la Națiunile Unite și restabilirea independenței naționale.

3. În acest scop : înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic...

(Declarația Blocului Național Democrat, 20 iunie 1944)

4

În mijlocul uliței, găinile se scăldau în praf ; la umbra gardurilor, cîini jigăriți gîfîiau cu limba atîrnînd. Seceta își pusese peste tot pecetea ; iarba de pe marginea șanțurilor avea o culoare cenușie, tomnatică, iar frunzele salcîmilor începuseră să îngălbenească. Toma privea cu tristețe aceste semne ale sărăciei ce avea să vină ; asta mai lipsea, își spuse, nu e destul că nu sînt brațe suficiente, că oamenii în putere fac instrucție prin cazărmi, țin frontul în Moldova sau, mai rău, zac cu o cruce la căpătîi.

Pe drum întîlni oameni puțini, mai mult bătrîni. Își scoteau căciulile văzîndu-l ; unii îl cunoșteau, îl întrebau de vorbă. Un bătrîn cam surd, știrb, care fuma o țigară chinuită, din hîrtie de ziar, pe băncuța din fața porții, îl salută ducînd două degete la pălăria soioasă.

— Lume nouă, lume nouă ! Ai mai venit pe-acasă, Dumitre ?

Se apropie să schimbe o vorbă cu el ; îi venea un fel de unchi, şi-l ţinuse în braţe la botez.

— Bun găsit, naşule !

— Ce se mai aude ? întrebă bătrînul. Nu se mai termină odată ?

— Răbdare, naşule, că nu merge cu una cu două. Ne pregătim, adunăm puteri, altfel, dacă dăm greş, ne pomenim cu ţara ocupată de nemţi.

— Am mai văzut o dată nenorocirea asta, în nouăsute şaişpe, cînd ne-au dărîmat biserica cu tunul şi ne-au trimis copiii acasă, că în şcoală făcuseră comandatura. Tu n-ai de un' să ştii, erai atîtica, da' noi ăştia, moşnegii de acum, am văzut cu ochii cum trăgeau nemţii după cîini prin curţile oamenilor, şi-a venit un escadron de-al nostru şi nemţii i-au înconjurat, şi i-am ascuns pe ostaşi prin şirele de paie, prin beciuri, şi ei au cercetat peste tot, au găsit pe un gornist, un băiat tinerel, cu trompeta ascunsă sub tunică, i-au dat foc la casă omului şi pe soldat l-au dus cu ei în Germania, de nu se mai ştie de el pînă-n ziua de azi.

Toma se legănă pe călcîie, încurcat. Ar fi vrut să-i spună tot, dar nu putea, n-avea dreptul. Să-i povestească despre tinerii — aproape nişte copii — care răspîndeau manifeste prin cutiile de scrisori ; despre armele adunate cu mari riscuri şi ascunse pentru momentul hotărîtor ; despre revolta oamenilor şi despre speranţă — toate într-o frază.

— Să ştii, naşule, că românul nostru nu se lasă. Cînd s-o da semnalul, o să sărim toţi ca unul. Îi scoatem pe nemţi afară, luăm Ardealul înapoi şi ne facem ordine în ţară...

— Aşa o fi, spuse bătrînul. Voi, la oraş, ştiţi mai bine treburile. Acu' ne-au pricopsit cu un tren nemţesc, m-am dus să pasc vaca prin preajmă şi-am tras cu ochiul mai pe-ndelete. Au nişte drăcii pe vagoane, un fel de pîlnii mari cît omul şi lîngă ele stă mereu un soldat cu telefonul la ureche. Eu zic că ascultă să afle cînd vin avioanele.

— Tren de reperaj, ghici Toma. Şi unde zici că se află ?

— Ca la vreun kilometru de gară, dincolo de podul ăl nou, spre Giurgiu, e acolo un pîlc de pădure ; ca să-i vază

mai greu de sus, pesemne. Şi cu crengi de copaci peste vagoane, că n-o fi numai pentru umbră, ai?

— Dumneata ce zici? zîmbi Toma. Ei, m-am dus, m-aşteaptă tata.

— Mergi sănătos, spuse bătrînul, apoi îl strigă din urmă: Auzi, mă fine, hai să-ţi zic ceva. În noaptea aia, astă-iarnă, fusei şi eu acolo, cînd cu englejii.

— De ce nu spui aşa, ei drăcie!

— Nu m-ai văzut că era noapte, explică moşul şi chicoti. Da' nici eu nu m-am vîrît în faţă. Nu ştiam în ce ape se scaldă dom' şef al nostru. Acuma ştiu. I-am spus şi lui de trenul nemţilor...

Toma clătină din cap cu admiraţie, apoi porni mai departe. Auzi de la colţ pocnetul ascuţit al ciocanului izbind fierul pe nicovală. Nici duminica nu te-astîmperi, îşi mustră tatăl în gînd. Cînd intră pe uliţă, văzu în faţa fierăriei un autocamion cu prelată, apoi distinse în jurul maşinii uniformele germane. Ce-o mai fi şi asta? se întrebă neliniştit şi aruncă geamantanul cu manifeste peste gardul vecinului. Observă în treacăt poarta strîmbă, curtea plină cu bălării, geamurile albe de praf, nu s-a mai întors bietul Gogoaşă, îşi spuse cu tristeţe. Şi cîţi n-or fi ca el, plecaţi fără întoarcere...

Doi soldaţi hitlerişti ieşiră din fierărie, ducînd între ei, pe o vergea, un cîrlig mare de fier, încă fumegînd. Toma se apropie, îl salută cu un deget la pălărie pe subofiţerul care, cu mînecile suflecate, cu pistolul-mitralieră de gît, stătea rezemat de uşa largă a fierăriei, apoi intră.

— Bine te-am găsit, tată.

— Ei! Bine-ai venit. Cum se zice, una caldă, una rece. Sau invers, una rece, una caldă. Nu mă mai aşteptam la vreo bucurie pe ziua de azi. Ce faci? Ţi-ai luat concediu?

— Nu, am venit aşa, într-o fugă. Credeam că duminica te odihneşti, dar văd că ai clienţi.

— Ce să fac, spuse tatăl şi aruncă o lopăţică de cărbuni în foc. A trecut azi-dimineaţă o coloană nemţească spre Bulgaria. Ăstora li s-a rupt cîrligul la remorcaj, şi s-au gîndit să-l repare aici. M-au rugat frumos, cu ţeava puştii în piept, să fac focul şi să le dreg cîrligul. Că hîr, că mîr, că n-am cărbuni, că e *Sonntag* şi eu nu lucrez du-

minica; dar cînd feldwebelul a clănţănit închizătorul armei. m-am hotărît să calc legea creştinească...

— Politicoşi nevoie mare.

— Se-ntorc de pe front, nu-i vezi cum arată? Ăştia nu ştiu de glumă. S-au sălbăticit rău de tot.

— Nu te pune cu ei, îl povăţui Toma. Auzi, am adus nişte material, dar cînd i-am văzut m-am speriat şi l-am aruncat în curte la Gogoaşă.

— N-ai făcut rău. Şi-aşa, nu-i vezi ce mutre au?

Toma se întoarse, dădu cu ochii de subofiţerul care se apropiase.

— Taci, tată, poate că ştie româneşte.

— Sigur că ştie, spuse feldwebelul. Eu sunt la România din una mie nouă sute patruzece. Ţara frumos, aber oameni rău. Nu vrut ajută Deutschland. Trebuie vorbeşti cu puşca în mînă.

— Dacă nu staţi acasă... spuse tatăl printre dinţi.

— Soldat nu staţi acasă. Soldat faci război. Gata vorbit, face lucru. *Schneller, schneller.*

— Bine, bine, acuşi e gata. Ai răbdare.

— *Sakrament,* răbdare, înjură hitleristul.

— Ai de gînd să le ceri bani? rîse Toma cu ochii la pistolul-mitralieră de la pieptul feldwebelului.

5

— Rateu!

— Pune arma jos şi aşteaptă, spuse Marin Drăgoi.

Erau în poligon, făceau a doua tragere cu recruţii; în dreapta şi-n stînga împuşcăturile răsunau pe-ntrecute. Soldatul căruia nu-i funcţiona arma se uită nerăbdător spre el:

— Dom' fruntaş, îmi trece rîndul.

— Lasă că tragi seria următoare. Descarcă arma şi dă-o-ncoace.

Plutonierul-major, armurierul regimentului, îl găsi meşterind la puşcă. Demontase închizătorul şi se trudea să scoată afară cuiul percutor. Pusese piesele lîngă el, pe

o cîrpă curată. Armurierul se lăsă pe vine alături, îl urmări cîteva clipe cum lucrează, apoi îl mustră :

— Ce-i, deşcă, vrei să-mi furi meseria ? Nu ştii că nu-i voie să umbli la armă ?

— Are percutorul uzat, dom'majur. Uitaţi-vă, e bont, nici n-ajunge să lovească în capsă.

— Şi te-ai găsit tu mare meşter ? Ia să văd, ştii să-l faci la loc ?

Marin Drăgoi montă la iuţeală piesele, sub privirea critică a subofiţerului.

— Bine, deşcă, te-ai descurcat. Să vii la atelier, să căutăm alt percutor.

După ce grupa termină tragerea, Drăgoi se duse în fugă, cu arma defectă, la „atelierul" poligonului — o masă de lucru mare şi grea, cu tot felul de instalaţii pentru repararea şi reglajul armelor. Majurul cotrobăi printr-o cutie plină cu tot felul de piese.

— Asta-i defect mărunt, spuse el. Toată chestia e să ai ce-ţi trebuie. Am învăţat meseria asta în tranşee, la Mărăşeşti, în celălalt război...

— Aţi fost şi la Mărăşeşti, dom'majur ?

— Ehei, leat, păi ce crezi ! Am fost... Război mare. Eram cu compania în linia întîi, şi vine maiorul nostru, dumnezeu să-l ierte — odată om ! —, un bărbat cu sprîncene groase, spătos şi cu glas de te scula din morţi, dar nu era om rău, şi noi intrăm în poziţie şi-ncepem să adîncim tranşeea şi el zice : „Mă, aici să staţi, să nu lăsăm duşmanii să treacă. În două ceasuri ne vine un regiment de la Tecuci. Trebuie să rezistaţi două ceasuri". „Om rezista şi mai mult" zicem noi făloşi, proptiţi în lopeţi. „Atîta vreau, două ceasuri, vezi că nu-i de glumă, neamţul ştie să se bată, dar voi, voinicilor, să nu-l lăsaţi !" Ei, nu termină bine vorba şi, cum stăteam noi în şanţ, încep nemţii să ne piseze cu artileria, nu mai auzeai tun cu tun, era un uruit de parcă trecea un cheson cu muniţii pe un pod, şi vîj, peste noi, şi bum, departe-n spate, pe urmă au scurtat tragerea şi s-abate, deşcă, un prăpăd şi-un iad peste noi de ne făcusem mici în şanţuri. Pe sublocotenentul nostru, un tinerel, nici nu pusese briciul pe faţă, l-a îngropat de viu un obuz. Pe doi recruţi, judeţ cu mine, i-a spulberat o explozie, de nu s-a mai ales nici o ciosvîrtă

din ei. În dreapta, în stînga, strigăte : „Să vină sanitarii, avem răniţi." Sanitarii, săracii, fugeau cocoşaţi prin tranşee şi cînd vîjîia un obuz mai pe-aproape se tupilau cu nasu-n pămînt. După aia, tunurile au tăcut. Şi-odată vedem venind nemţii la atac, pe trei rînduri. Alergau ca dracii şi trăgeau din mers, la nimereală. Noi ce să facem, punem mitralierele pe ei, culcăm la pămînt primul şir, vine al doilea, nu te lăsa, leat, pîrîiau armele ca la poligon, şi-i vedeai pe nemţi căzînd seceraţi... Uite c-am găsit percutorul ăsta, ia încearcă, vezi dacă se potriveşte. Hai, desfă-l, sau nu mai ştii ?

— Nimeresc eu, zise Marin Drăgoi. Şi ce-a fost mai departe, că m-aţi lăsat la jumătatea poveştii.

— Păi cum îţi spun, veneau grămadă peste noi, noi ştiam că nu-i de glumit cu nemţii, ne luaseră jumătate din ţară şi aflam ce făceau ei pe-acolo, în zona ocupată, numai bine nu făceau, dădeau iama prin coteţele oamenilor şi trăgeau bătrînii de barbă şi se legau de femei, şi-i uram, deşcă, şi trăgeam în ei cu sete, şi-odată-l aud pe maiorul nostru : „Baioneta la armă !" şi cîţi mai eram teferi hai la contraatac, şi dă-i cu baioneta şi cu patul puştii, şi fug nemţii înapoi şi iar dă-i cu artileria peste noi, şi iar atac... Cînd a venit regimentul, peste două ceasuri, mai rămăsesem cîţiva inşi din toată compania, şi-n faţa noastră, pe cîmp, un deal de morţi. Lîngă mitralieră era ca la o baniţă de tuburi goale. Maiorul, cînd ne-a adunat seara şi ne-a numărat, i-au dat lacrimile... Am avut zile şi-am scăpat.

— Aţi scăpat dintr-un război şi l-aţi făcut şi pe-al doilea. Am auzit că aţi fost şi în încercuire...

— Ei... Am fost şi-am scăpat şi de-acolo, deşcă, îmi dăduseră un pluton, băieţi unul şi unul, noaptea se culcau lîngă mine, pe pămînt, să mă-ncălzească, şi ne-nveleam cu păturile de la cai, şi erau păduchi cîte fire-n pătură. Mi-ajunge atîta război.

— Războaie, îl corectă Drăgoi.

Subofiţerul îl măsură cu privirea şi clătină aprobator din cap :

— Războaie, deşcă, două războaie, unul mai greu decît altul. Stau colea la cazarmă, dreg puştile, mai un reglaj ca să nu uit mirosul pulberii... Gata, îl făcuşi ?

— Gata, dom'majur. N-a fost mare lucru.

— Te-am văzut, eşti îndemînatic, ştii să ţii un ciocan şi-o şurubelniţă în mînă. Ce-ai fost tu în ţivilie, mă ?

— Meseriaş. Tata e mecanic la moară.

— Aia e, un mecanic la moară face de toate, ai prins ceva meserie. Ce zici, te fac ajutorul meu ?

Drăgoi întîrzie răspunsul, făcîndu-şi de lucru cu o şurubelniţă. Ideea îi surîdea.

— Ştiu eu ce să zic ? Îmi pare rău de ostaşii mei, dom' majur, dar cum spuserăţi, dacă vă place cum lucrez, nu m-aş da în lături.

— Atunci rămînem înţeleşi. Dom' locotenent n-o să zică nu, o să-mi dea dreptate, singur nu mai pot face faţă...

— Vă mulţumesc, dom'majur, spuse Marin Drăgoi. N-o să vă fac necazuri dacă mă luaţi. Mi-o fi ajungînd şi mie atîta militărie la cataramă.

Locotenentul, auzind rugămintea armurierului, încuviinţă :

— Foarte bine, ia-l, e băiat de ispravă. A făcut destulă instrucţie, ca să nu mai vorbim de front. Dar să ştii că nu-l scot din controalele companiei, e omul meu mai departe. Ţi-l dau să te ajute, atîta.

— Da, să trăiţi. Aveam nevoie, că mă cam lasă vederea, şi la reglaj trebuie ochi buni...

Marin Drăgoi prinse repede secretele meseriei şi se pricepu să tragă foloase. Majurul învîrtea mereu nişte registre vechi, cu marginile zdrenţuite, dar nu se prea descurca în ele ; odată cu oamenii, pe front se pierduseră şi multe arme ; altele erau defecte ; erau înlocuite treptat cu unele noi, astfel încît evidenţa trebuia mereu refăcută. Majurul abia aştepta să scape de povara acestor registre ; le lăsă pe seama lui. Marin Drăgoi se apucă zelos de lucru. Născoci un nou sistem de evidenţă, pe litere şi serii, spre bucuria subofiţerului ; acesta n-avea de unde să ştie că la douăzeci-treizeci de arme, Marin Drăgoi sărea una, o lăsa neînscrisă în registru sau o trecea în scripte pentru reformă ; agonisi astfel, în cîteva săptămîni, arme bune pe care le ascunse pentru început într-o tainiţă a atelierului. Pe urmă, cînd pleca la poligon să regleze armamentul,

ieşea cu cinci puşti şi venea cu patru. Cît despre cartuşe, pentru reglajul unei arme nu se prea făcea economie. El în schimb făcea ; de ici cîteva cartuşe, de dincolo alte cîteva, le arunca acolo unde arunca şi puştile rămase ca „surplus“ : peste gardul de beton al poligonului, în bălăriile dese din preajma căii ferate. Pe înserate venea un bătrîn cu o cotigă, să cosească iarba în jurul poligonului ; el culegea armele sau cartuşele şi le ducea, ascunse în fîn, într-o căsuţă din marginea oraşului...

Mai departe, Marin Drăgoi nu ştia ce se întîmplă cu ele, dar duminica, la cîrciuma din preajma cazărmii, venea un bărbat voinic, în salopetă, şi-i aducea salutări de la nea Pandele, care-i mulţumea pentru daruri.

Într-o zi fierbinte de iulie, moşul cu cotiga se înfiinţă la poligon tocmai cînd el începuse tragerea de reglaj. Majurul îşi scosese vestonul şi se culcase sub singurul copac din poligon, cu chipiul pe faţă, ca să nu-l ardă soarele ; Marin Drăgoi îl privi în cîteva rînduri — dormea, fără să-i pese de împuşcături, ca orice subofiţer armurier îmbătrînit în poligoane.

— Hei, spuse Marin Drăgoi, de ce-ai venit ? Nu vezi că trag ?

— Am să-ţi spun o vorbă, zise moşul. Dă-te mai aproape.

Marin Drăgoi se apropie de gardul de sîrmă ghimpată ce înconjura poligonul. Aruncă iarăşi o privire plutonierului — dormea dus.

— Ce-i, tataie ?

— Nea Pandele zice că-i trebuie o foarfecă de tăiat sîrmă şi nişte ghiare de urcat pe stîlpii de telefon. Poate repari într-o zi gardul ăsta şi uiţi sculele pe-aici.

— Bine, spuse Marin Drăgoi. O să-ncerc, vino peste vreo trei zile.

— Aşa facem, spuse bătrînul şi ridică un deget la căciula năpîrlită. Sănătate !

— Să trăieşti, tataie.

Se întoarse la „atelierul“ instalat în spatele liniei de tragere şi începu iarăşi să meşterească. Nici nu auzi paşii majurului care se apropiase.

— Ce voia, mă deşcă, bătrînu-ăla ?

— Nimicuri, dom'majur. Mă-ntreba dacă n-am să-i vînd nişte bocanci.

Majurul făcu un pas spre el ; îl privi de jos în sus, bănuitor :

— Mă deşcă, tu mă duci de nas pe mine. Cum dracu' se nimereşte de vine pe-aici tocmai cînd avem noi treabă, ai ? Ia spune, faci negustorie cu el ?

— Eu, dom' majur ? Mă jur că...

— Auzi, mă, Curtea Marţială te mănîncă. De cîteva zile stau cu ochii pe tine. Mă deşcă, mă, tu înstrăinezi din avutul regimentului, mă, paştele şi grijania cui te-a închinat, o s-ajungi la ocnă sau în faţa plutonului de execuţie.

— Dom' majur...

— Ce ? Mai sufli ? I-auzi la el, păi tu te jucai cu puţa-n ţărînă cînd eu m-am reangajat în regimentul ăsta, şi n-a lipsit un ac, şi-am avut o avere pe mînă, mă nepricopsitule. Eu nu îngădui fapte de-astea, auzi ? Nu-s om rău din fire, dar cu hoţii şi cu mincinoşii...

— Dom' majur ! aproape strigă Marin Drăgoi. Şi procurorul îţi dă voie să te aperi, da-ţi-mi voie să spun şi eu o vorbă...

Majurul se opri, roşu de furie, îşi trase răsuflarea, îşi şterse cu mîneca vestonului fruntea năduşită şi se lăsă să cadă pe marginea unui şanţ de tragere năpădit de iarbă.

— Ce să te aperi, deşcă, spuse el obosit. Eu îs soldat bătrîn, regimentul mi-e mamă şi tată. N-am nici o milă pentru ăl care-l fură... Am avut o bănuială cînd am văzut cartuşe lipsă, tu ce credeai, păi eu număr împuşcăturile fără să vreau, aşa m-am deprins într-o viaţă. Cum să te aperi, mă ?

— Or fi lipsind cîteva cartuşe, acolo...

— Vrei să-ţi spun eu cîte lipsesc ? Cui le-ai dat, tîlharule, auzi năpastă pe capul meu, după treizeci de ani de militărie, cui le-ai dat, mă ? Cui le-ai vîndut ?

— Întîi că nu le-am vîndut, dom'majur. Sînt om cinstit, taică-meu lucrează la moară, dacă era hoţ, acu'avea o casă cît un palat. N-a furat în viaţa lui şi m-a învăţat şi pe mine să fiu om cinstit. Dar vedeţi dumneavoastră, am mîncat pîinea frontului, doar mă ştiţi de recrut. M-am săturat de război şi de sărăcie, şi ce-am făcut, am făcut pentru dreptate.

— Aoleo, ăi fi comunist şi tu ?

— Dom'majur, oi fi comunist sau nu, povestea este că trebuie să facem la un fel. Eu îs de la ţară, v-am spus, şi ştiu cum se chinuiesc bieţii oameni, avem în sat pe unul, domnul Grosu, bogătaş, care are pămînt şi prăvălie şi han la marginea satului. El se plimbă de la un acaret la altul şi alţii fac treaba, le dă pămîntul în parte, ştiţi cum vine asta, juma' juma, omul se speteşte din primăvară pînă-n toamnă, lucrează pe pămîntul altuia. Asta-i dreptatea strîmbă care ne apasă, şi mi-a spus mie cineva odată că lucrurile nu se schimbă de la sine, dreptatea trebuie s-o cîştigi şi s-o aperi, şi nu se poate cu mîinile goale. Dar astea mai pot suferi amînare. Da' ce făcu cu ţara că e pe mîna nemţilor şi ce făcu cu Ardealul de ni-l luă tot Hitler ? La asta îmi trebuie cartuşele pe care ziceţi că le fur. Dar dacă dumneavoastră spuneţi că nu judec bine şi credeţi că-s un răufăcător, poftiţi — întinse pumnii spre el — puneţi-mi cătuşele, dom'majur !

— Uite-al naibii ce limbă are ! se miră majurul luînd drept martor copacul sub care stătuse pînă adineauri. Păi mie-mi spui toate astea, mă, parcă eu nu-s de la ţară şi nu ştiu ce-i aia să iei pămînt în parte, de munceşti pe rupte tot anul şi-ţi laşi casa-n paragină ca să semeni, să prăşeşti şi să culegi pentru altul ? Dar dacă asta-i rînduiala, ce vrei să faci ? Te apuci tu s-o schimbi, crezi că te pui cu jandarmii şi cu poliţia, şi cu mareşalul ?

— Alta ce-am putea face, dom'majur ? Să ne lăsăm mai departe storşi de vlagă şi mînaţi pe front, cînd Ardealul geme sub jug străin...

— Lasă propaganda, spuse majurul. Stai colea jos, să ne-nţelegem. Păi ce spui tu e caz de puşcărie. Soldatului nu-i e dat să judece, să-ntrebe dacă cel care-i dă ordin are sau nu dreptate. Ordinul se execută. Asta o ştiu de-o viaţă-ntreagă. Cum înstrăinezi bunul ţării, ai ?

— Tot pentru binele ţării o fac, dom'majur. Să se termine războiul şi să scăpăm de nevoi. Nu-i ăsta un lucru drept ?

— Ehei, oftă majurul. Dac-ar fi după inima mea, aflã, măi băiatule, că... Dar ia s-o judecăm pe ailaltă : te-ai gîndit la *rizic*, ai ? Ştii tu, deşcă, în ce te-ai vîrît ? Ştii tu cîţi soldaţi au ajuns pe mîna tribunalului ? Uite, să zicem

că închid ochii c-ai scos cartușe și le-ai dat în afară. Și pe urmă îi prinde Siguranța pe comuniștii tăi cu cartușe asupra lor. De unde le ai ? Păi de la regiment. Păi cine ți le-a dat ? Și-i bagă omului țepușa sub unghii, și-l frige cu țigara pînă spune și laptele care l-a supt. Și hai la regiment și ia-i de ceafă pe vinovați...

— Nu se-ntîmplă asta, spuse Marin Drăgoi. Dumneavoastră nu-i cunoașteți pe comuniști. Îs oameni tari, dom' majur.

Majurul căscă, se întinse, își scoase cascheta și-o puse alături de el, pe iarbă. Vorbi mai potolit :

— Și zici să te iert, ai ? O să te iert, altfel tot eu pic rău, că nu m-am priceput să-mi aleg omul.

— Asta nu e destul, să mă iertați. Să mă și ajutați. Ne trebuie arme și muniții.

— Ei, na ! Crezi că-mi vîr singur capul în laț ? Și nu mă gîndesc la *rizic?*

— Am riscat trei ani pe front, dom'majur, fără să știm pentru ce. Și fără să credem.

— Și asta-i adevărat, oftă majurul. Dar pe mine să nu mă bagi în bucluc. N-am văzut, n-am auzit, și am terminat povestea. Mi-e milă și de tine să ajungi prin tribunale. Dar nici eu nu vreau s-ajung. Am familie, am copii mari, nu vreau să le stric viitorul. De data asta închid ochii, atîta pot să fac pentru tine.

— Vă mulțumesc, dom'majur.

— Ce să-mi mulțumești ? Bagă-ți mințile-n cap. Și să nu te superi dacă-mi caut alt ajutor...

Capitolul șase

1

În salonul său spațios, Aurică Brezeanu își mutase fotoliul lîngă uriașul „Phillips“, care acum scotea un șuierat ciudat. Aurică Brezeanu îl închise cu un gest furios.

— De la o vreme nu se mai aude aproape nimic. Bruiaj pe toate lungimile de undă, se văită el. Ia loc, George, și spune-mi ce mai e nou.

George se lăsă să cadă în fotoliul mare, englezesc, și-și rezemă tîmpla de spătarul înalt.

— E bine la dumneata. Și răcoare...

— Este. Dar mă bate gîndul să vînd casa. Îmi ajunge o locuință mai mică.

— Ai porniri democratice, precum se vede. Mai ziceai de mine.

— Ne dăm după vremuri, băiete, spuse cu ironie unchiul. Bei o țuică ?

— Pe căldura asta ? Ți-aș cere mai degrabă un vermut.

— Se mai găsește, rîse gros Aurică Brezeanu. Cu condiția să suni. Ești mai aproape.

— Ce mai spune Londra ?

— Trăim timpuri grele, dragul meu. Englezii se dau deoparte tot mai vizibil ; Maniu e fiert. Altfel credeai că se avînta el în combinația cu comuniștii ?

— Nu crede nimeni asta. Dar dacă a intrat în coaliție, de ce nu merge pînă la capăt ?

— S-a sfătuit cu Ică. Trag amîndoi speranțe că anglo-americanii...

— Anglo-americanii ! Ştii răspunsul de la Ankara : „Frontul diplomatic anglo-americano-sovietic nu prezintă nici o fisură“...

— Tocmai de asta Maniu vrea să le forţeze mîna.

— Nu e o soluţie, spuse George. Odată ce a intrat în Blocul Democrat n-are sens să mai lucreze pe două fronturi. A venit timpul să se treacă la fapte.

— Asta cam aşa e. I-am spus şi eu. „Domnule preşedinte, comuniştii cîştigă teren în popor“. El de colo : „Fii serios, drăguţă, n-au destui aderenţi...“ Auzi vorbă ! Păi am văzut o statistică a poliţiei. Numai la o singură uzină, la Reşiţa, sînt două sute de membri. Atunci cîţi or fi în toată ţara ? Cu miile, domnule !

George îşi stăpîni zîmbetul. De-ai şti dumneata, unchiule, că stai de vorbă cu unul din aceste mii ! Din Răstoaca în Bucureşti, din Reşiţa în Constanţa, la ţară şi în fabrici, la catedră şi în armată, atîţia oameni gata de luptă, în aşteptarea semnalului decisiv !

— Vezi, unchiule, ai să-mi spui că sînt prea tînăr ca să mă amestec în politica înaltă, dar hai să judecăm la rece : n-au fost destule suferinţe, şi oameni pierduţi, şi ţara secătuită de grîu şi de petrol ? N-au fost destule bombardamente, mii de case distruse, fabrici în flăcări ? Cînd fiecare zi aduce noi pagube şi noi nenorociri, de ce mai ezită domnul Maniu ? Există scopuri mai înalte pentru el decît interesul imediat al ţării ?

— Nu te credeam aşa de tare la retorică. O să fii un bun orator, după război. Te aşteaptă o carieră...

— Nu-mi place politica, spuse George. Politica, aşa cum o vedeţi dumneavoastră. Prea multe cuvinte şi prea puţină sinceritate... Acum te las, am treburi multe pe ziua de azi. Am trecut aşa, pentru o clipă, să te văd. Şi să mai schimbăm o vorbă...

— Defectul tău — eşti prea radical, spuse Aurică Brezeanu. Dacă intri în afaceri, o să-ţi treacă. Nu poţi să fii radical şi să faci avere.

Mai avea de îndeplinit o misiune : o mică întrevedere cu doctorul Huber, mai mult un sondaj : ce se mai întîmplă în tabăra germană ? Ieşind în stradă, George simţi deodată căldura amiezii de august învăluindu-l cu un suflu fierbinte. Asfaltul înmuiat ceda sub paşi, frunzele

copacilor băteau în cenuşiu, pereţii albi ai caselor radiau. În Piaţa Mussolini găsi un telefon public ; formă numărul doctorului Huber. Acesta răspunse aproape imediat :

— Alo !

— Vă salut, domnule doctor.

— A, prietenul meu, te-am recunoscut. Cum de te-ai încumetat să-mi telefonezi ? De unde vorbeşti ?

— De pe stradă. De ce ?

— Mai bine, spuse doctorul. Mai prudent, adică.

— Nu vă e dor de colţişorul nostru liniştit şi de chelnerul bătrîn şi stilat ?

— Prefer să nu ne-ntîlnim într-un loc public. E mai bine pentru amîndoi. Fă-mi o vizită, la mine e răcoare şi am bere *Luther* la gheaţă.

— Singurul lucru care se poate bea pe căldura asta. Mulţumesc pentru invitaţie. În cinci minute sînt acolo.

Doctorul Huber locuia în plin centru, într-un *blochaus* cubist, masiv ca o cetate. George îl mai vizitase o dată, la începutul verii ; îşi aminti cu plăcere răcoarea holului spaţios de la intrare, placat cu marmură albă. Grăbi pasul, fără să mai ţină seama de căldură. Cînd ajunse, holul îi păru o adevărată oază. Urcă la etajul trei, cu liftul lent, mare cît un vagon, care sporea respectabilitatea clădirii. Se opri în faţa uşii doctorului Huber şi dădu să sune ; în clipa aceea, uşa se deschise şi doctorul Huber îl trase înăuntru cu un gest imperios. Cam multe precauţii, îşi spuse George intrigat. Oare am venit într-un moment nepotrivit ? Sau se teme de ochii vecinilor ?

Îl urmă pe doctor în salonul cu jaluzele coborîte ; încăperea era mobilată modern, cu fotolii joase tapisate în piele, cu taburete rotunde tot din piele, suvenir din Orient, desigur. Doctorul îl invită cu un gest curtenitor, îl aşteptă să se aşeze, apoi se aşeză şi el. Purta un halat uşor, de mătase, peste cămaşa albă ; arăta proaspăt şi bine dispus, ceea ce contrasta cu gestul repezit de la intrare.

— Ce zici de zăpuşeala asta ? Nici nu-mi vine să ies pe stradă.

— Ei, tocmai dumneata te sperii de căldură ? Doar ai trăit în Orient...

— În Orient, repetă visător doctorul Huber oferindu-i o ţigară din cutia din piele, cu motive arabe, de pe mă-

suţă. Dacă mai apuc, după povestea asta tot acolo mă retrag.

— Cum adică, dacă mai apuci ? O criză de pesimism, domnule doctor ?

— Nicidecum. Dar viaţa în Orient e mai pe gustul meu. Mult mister şi totuşi puţine riscuri.

— Dar ce s-a întîmplat ? Prudenţă la telefon, precauţii la uşă, mă pui pe gînduri. A intervenit ceva deosebit ?

Doctorul Huber îi oferi foc, aprinse şi el ţigara, trase un fum adînc şi-l suflă spre tavan.

— Mi s-au cam încurcat cărările, mărturisi. Mă simt împins spre colţul ringului. Totdeauna i-am compătimit pe boxerii care se retrag în colţ şi încearcă să se apere cu ultimele puteri... Ei, dar ţi-am promis o bere rece. Anume te-am invitat aici, să putem discuta feriţi de priviri indiscrete.

— Iarăşi Gestapoul... ?

— Şi Gestapoul şi Abwehrul. Sîntem mai aproape de front decît eram acum şase luni, nu-i aşa ? La proporţiile grupului de armate „Ucraina de Sud", ne aflăm în „zona etapelor", cum se spunea pe vremuri.

George îl măsură printre gene. Păstrîndu-şi aerul de veselie nepăsătoare, doctorul Huber nu izbutea să ascundă o anumită nervozitate ; vorbea mai repede ca de obicei şi arunca dese priviri în jur, ca şi cum s-ar fi aşteptat să se pomenească cu ţeava unui pistol în ceafă. Îşi ceru scuze o clipă, dispăru, apoi reveni cu sticle şi pahare.

— E mai bine aici şi pentru dumneata, spuse el turnînd berea în pahare. Ca să nu dai ocazie la reproşuri.

— Ce reproşuri ?

— Cum, în ochii şefilor dumitale nu reprezint o relaţie compromiţătoare ?

George ridică din umeri.

— Nici vorbă de aşa ceva. Cum de ţi-a venit ideea... ?

— Uite, dragă George, cum stau lucrurile. Ţi-am spus că nişte domni din Gestapo mă suspectează. S-a deranjat special un *Volksturmführer*, chiar de la Berlin, ca să stea de vorbă cu mine. De cînd cu atentatul împotriva lui Hitler, orice membru al partidului nazist se simte dator să-şi

suspecteze pînă şi propria mamă. Cum îţi spun, vor să afle nişte lucruri pe care prefer să le păstrez pentru mine. Aşa că şefii dumitale, puşi la curent de secţia „G", ar putea să se uite chiorîş aflînd că stai de vorbă cu un suspect Ca să nu zic proscris.

— Oho ! Lucrurile au ajuns atît de departe ? Atunci de ce nu te retragi ? Singur spuneai că-n Orient...

— Aş da cîştig de cauză unor persoane. Am şi eu duşmanii mei, care vor să-mi plătească nişte poliţe. Nu e încă momentul să mă retrag. Şi atunci continui să mă arăt în lume surîzător, ca să le demonstrez că nu-mi pasă. Şi că nu sînt vinovat. Uneori asta reuşeşte.

— Atunci... perseverează, zîmbi George.

— Uşor de zis. Habar n-ai cît de bănuitori sînt amicii din poliţia secretă. Deşi n-au nici cea mai mică dovadă. Din punct de vedere al probelor sînt nevinovat ca un prunc. Asta îi enervează şi mai tare. În cazuri de-astea devin violenţi. S-ar putea să sfîrşesc la un colţ de stradă lovit de un glonţ rătăcit. M-ar înmormînta cu toate onorurile, fii sigur. Dar aş prefera să amîn cît mai mult această ceremonie, oricît de fastuoasă ar fi ea.

— Dumnezeule, nu-mi vine să cred că-l am în faţă pe imbatabilul doctor Hüber. Te luasem drept model. Eşti într-o pasă neagră azi. Oricui i se întîmplă.

— Dac-ai şti... murmură doctorul Huber. Maiorul Gombrich a descoperit chiar aici, în Bucureşti, un colonel german care avea legături cu complotiştii. Colonelul a fost executat, iar amicul nostru a primit „Crucea de fier", stîrnind invidia camarazilor lui. Acum a trimis o informare generalului Friessner, noul comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud". Toţi l-au luat în rîs, că vrea să facă carieră din descoperirea comploturilor. Numai că Friessner a luat în serios raportul lui şi a venit în persoană la Bucureşti, să vadă despre ce e vorba. Şi ţine seama că nu e un naiv, dimpotrivă, e unul dintre generalii inteligenţi ai Wehrmachtului. Führerul are încredere în el, nu uita că l-a numit la comandă imediat după atentat. Friessner a cercetat cele scrise de maiorul Gombrich, a discutat cu şefii nazişti din Bucureşti, şi-a exprimat îngrijorarea despre o eventuală întoarcere de front a românilor. A primit răspunsuri liniştitoare, o ştiu din sursă

sigură. Dar un militar experimentat ca el nu poate sta cu spatele descoperit. Ştii care-a fost prima lui întrebare ? Ce măsuri s-au prevăzut pentru eventualitatea unei crize de guvern în România ? Nu este de aşteptat vreo criză de guvern, i s-a răspuns. Ei bine, generalul Friessner nu s-a mulţumit cu acest răspuns şi a cerut să se ia măsuri urgente.

— Ce măsuri ? întrebă repede George, apoi zîmbi el însuşi de naivitatea întrebării.

— Dac-am şti... spuse îngîndurat doctorul Huber lăsîndu-se pe spătarul fotoliului. Formal, puterea lui se întinde numai în zona grupului de armate ; celelalte trupe din România sînt subordonate generalului de aviaţie Gerstenberg. Acum se pare că Friessner i-a propus führerului să-i dea comanda trupelor germane din întreg spaţiul românesc. Oricum, trebuie luată în calcul şi această perspectivă, nu-i aşa ?

— Doctor Huber, eşti o mînă de aur. Ne-ai ajutat de-atîtea ori, încît nu mă pot opri să nu-ţi ofer, la rîndul meu, o mînă prietenească. Ce-aş putea face pentru dumneata ?

Doctorul Huber rîse încet, gesticulă cu sticla aburită :

— Ce să faci ? Să-mi procuri o vestă antiglonţ sau un antidot împotriva otrăvii... Ce să-ţi cer mai întîi ? N-ai cum să mă ajuţi, prietene. Adversarii mei au obiceiul să lovească unde te aştepţi mai puţin. Nu poţi să te fereşti de lovitura odată primită. Principalul e s-o împiedici să pornească.

— O reţin ca pe un motto, spuse George. Lăsînd gluma deoparte, vreau să-ţi spun, ca prieten, că mă întristezi. Nu te-am văzut niciodată atît de pesimist.

— N-aş vrea să-ţi inspir milă. Pur şi simplu faţă de dumneata nu fac efortul să-mi ascund starea de spirit. Este, dacă vrei, un semn de încredere.

— Încă unul, pe lîngă altele, spuse George. Să sperăm că totul se va termina cu bine, şi după război o să ne întîlnim şi o să ne amintim, în sunetele unei melodii suave, frămîntările de acum.

— Să sperăm, spuse doctorul Huber. Oricum, vreau să-ţi aminteşti de mine ca de-un partener loial. Cînd îţi vei scrie memoriile... Dar ai dreptate, să lăsăm gluma. Războiul ăsta e prea primejdios ca să-ţi îngădui o singură clipă

de relaxare. Să trecem la lucruri mai serioase. Cred că vizita asta n-a fost un simplu gest amical.

— Nu, mărturisi George. Sînt în căutare de noutăţi. O parte din ele le-am aflat — mă refer la călătoria generalului Friessner.

— Asta nu e tot. Generalii germani îşi presează guvernul să găsească formula de a prelua recolta din vara asta a României. Motivează că ei vor face şi aprovizionarea trupelor române de pe front.

— Asta-i o absurditate.

— Dar oferă o bună acoperire pentru pretenţiile lor. Lucru ciudat, această ştire a parvenit unor cercuri româneşti, care îndeamnă ţăranii să nu treiere grîul, să atace vagoanele încărcate, să ascundă rezervele de cereale.

George îşi ascunse zîmbetul. Ştia bine care sînt acele cercuri ; cunoştea şi textul manifestelor care îndemnau pe ţărani să ascundă grîul şi să atace magaziile şi silozurile cu cereale destinate Germaniei. Aşadar, datele sînt exacte, înseamnă că „profesorul“ are surse de informare, care au acces pînă în forurile cele mai înalte, îşi spuse cu satisfacţie.

— Ştiam în linii mari de intenţiile Germaniei privind recolta de grîu, spuse. Tratative economice duse cu pistolul în coastă.

— Tratativele nu fac decît să ofere o acoperire pentru ochii lumii. Hitler e încolţit şi încearcă tot felul de manevre...

— Iar Antonescu îi cîntă în strună. Pe spinarea ţării.

— Sînt semne că n-o să mai dureze mult, spuse cu nepăsare doctorul Huber.

— Ce te face să spui asta ?

— O privire aruncată în jur. Crezi că mişcările din rîndul opoziţiei au rămas cu desăvîrşire secrete ? Toată lumea — inclusiv generalii germani de aici — ştiu că se pregăteşte ceva. Că există o coaliţie între partide, în cadrul căreia comuniştii au un rol conducător. Singura consolare a generalilor este că opoziţia n-are destulă forţă ca să smulgă puterea din mîinile mareşalului. Totuşi s-au luat unele măsuri. Zilele trecute s-a ţinut la Roman un fel de conferinţă a şefilor detaşamentelor germane de legătură

de la marile unități române. S-a convenit să se supravegheze îndeaproape trupele române, să se raporteze imediat mișcările care nu corespund situației tactice existente, ședințele și instructajele la care nu sînt invitați ofițerii de legătură germani, totul în cel mai strict secret.

— Asta înseamnă că sînt alertați ?

— În orice caz, se așteaptă la ceva. Mă gîndesc mai ales la mișcările de trupe. Asta le-ar oferi indicii sigure.

— O să raportez totul, amănunțit, spuse George. Mulțumesc, domnule doctor. Sper să mă pot revanșa cîndva.

— Nu-i vorba de asta. Trebuia să te ajut.

George renunță să mai ceară explicații pentru acest „trebuia". În meseria noastră — își aminti vorbele colonelului — nu pui întrebări la care ești sigur că n-o să primești răspuns.

2

— Vară ca asta nici că s-a pomenit, spuse majurul Haralambie ștergîndu-și nădușeala de pe față. Mai bine te lăsam să te duci singur.

— Aveai curajul ăsta ? întrebă Petre zîmbind.

— Dacă era după inima mea... Dar uite că sînt obligat s-o fac pe temnicerul, să strig, să mă port aspru. Așa-i consemnul, nu trebuie să mă dau de gol.

— La început te-am socotit un zbir.

— Era firesc să mă port așa. Și am făcut eforturi pentru asta, crede-mă. Totdeauna sînt prudent cu noii veniți. Mai ales că lotul vostru era atît de amestecat. Oameni care nu se cunoșteau între ei, unul din munte, altul din baltă, și o biată hîrtie la mînă. Nu puteau strecura un agent ? A trebuit să verificăm om cu om, să ne confirme legăturile, ca să stăm liniștiți... Fac ce pot și eu. Duc scrisori oamenilor, le înlesnesc vorbitorul, le aduc vești de pe la radio...

— Faci foarte mult, spuse cu căldură Petre. Și riscul e mare. Ai aflat de sublocotenentul de la Tîrgu-Jiu...

— Da, săracul, a picat în plasă. I-au întins o cursă ca la carte, un caz urgent în familie, lacrimi, tot dichisul. Am auzit că l-au condamnat la vreo cinşpe ani, bietul băiat.

— Şi totuşi, ştiind asta, îţi asumi riscul ?

— Dumneata nu ? Avem o credinţă, avem o speranţă în zile mai bune. Dar ele nu vin singure, trebuie să le ajuţi într-un fel.

Oamenii întorceau capul după ei — subofiţerul masiv şi transpirat, cu *Daimler-Puch*-ul pe umăr, mergînd alături de un bărbat cărunt, palid, îmbrăcat în haine vărgate. Pe strada principală, Haralambie se salută cu cineva, schimbă o privire plină de înţeles, care nu-i scăpă lui Petre.

— Cum e ?

— Bine, spuse subofiţerul. După un sfert de ceas vine şi el. I-am spus comandantului că eşti ăl mai bun electrician de se există, dar că la instalaţii de apă nu te pricepi. Şi atunci mi-a zis să chem şi-un instalator, să faceţi motopompa să dea apă în casă, orice-ar fi ! O acoperire bună. Uite c-am ajuns.

Se opriră în faţa unei porţi scunde, vopsite în verde. Printre tufele de liliac, se zăreau zidurile albe ale casei. Un bătrîn apăru la gardul vecin. Haralambie îl salută :

— Bună ziua, domu' avocat. Am adus un meşter, că s-a stricat lumina la domnul maior.

— Se pricepe ? Că şi eu am o priză care sfîrîie...

— Cum să nu se priceapă ! a lucrat tocmai la Bucureşti.

— Şi... cum a ajuns aici ?

— Politic, spuse cu importanţă plutonierul.

Privirea bătrînelului lunecă într-o parte.

— Mda. Ei, sîmbătă vine nepotu-meu de la Sibiu, poate mi-o drege el...

Haralambie ridică din umeri şi deschise portiţa. Un soldat se arătă în prag, cu o mătură-n mînă.

— Gata, Traiane, lasă măturatul că am adus meşter pentru partea electrică a instalaţiei de apă. Şi-o să vină şi-un instalator. Pînă termină treaba, du-te vizavi, te cinstesc c-o bere.

— Mulţam, dom' majur, bună-i şi berea, dar şi mai bună ar fi o palincă...

— Palincă să fie, acceptă Haralambie. Uite banii, dar să nu stai mult. La dumnealui nu te uita, că nu fuge, sînt eu aici.

— Nu de asta mă uit. Seamănă c-un moş de-al meu, de la Sighet.

— Nu-s de la Sighet, spuse Petre. Vin din Bucureşti. Dumneata eşti de la Sighet ?

— Nu, din Bistriţa. Oraş fain şi liniştit. Dar cînd or venit cătanele lui Horthy n-o mai fost linişte. Un dascăl de la catedrala catolică s-o făcut comandant la premilitară şi ne-o adunat pe toţi flăcăii români şi ne-o pus să cîntăm marşul lui Horthy. Marşul lui Horthy ştie-l dracu, ne uitam unii la alţii şi comandantul cu glas de dascăl o sărit cu pumnii la noi şi dă-i în dreapta şi-n stînga, de ne-o podidit sîngele, şi-apoi ne-o pus să fugim kilometri-ntregi şi-o zis cătră noi că numa-aşa om face pîn-om învăţa marşul acela, ori pînă-om crăpa. Dar uite că n-am crăpat şi domnu-nvăţător al nostru ne-o spus să răbdăm că o trece şi asta, dar n-am răbdat şi am fugit peste munte, într-un miez de noapte, cu încă un fecior care ştia potecile, şi cînd am ajuns, grănicerii români ne-or luat din scurt, că sîntem spioni ori ce sîntem, şi dup-aceea ne-am dus la regiment să ne primească volintiri, şi nu i-am văzut pe-ai mei de trii ani şi tare-i greu...

— Necazuri, spuse Haralambie. Hai, Traiane, lasă omul să lucreze.

— Aş sta să-l ajut, să-i ţin scara, să-i dau ce-i trebuie...

— Nu-i nevoie, vine îndată şi celălalt, care-i de meserie. Cu motopoma asta nu-i de glumit, a adus-o dom' maior din Germania şi l-a costat o groază de bani. Cam într-un ceas să fii înapoi.

— Bine, spuse soldatul.

Haralambie se duse pe terasă să supravegheze strada. Petre se apucă de lucru, pîndind cu urechea la poartă. În sfîrşit, auzi balamalele scîrţîind. Coborî de pe scară şi puse deoparte cleştele cu care lucra.

— Noroc bun.

— Noroc bun, răspunse.

În uşă se afla un bărbat înalt şi slab, în cămaşă, cu şapcă pe cap. Îşi strînseră mîna.

— Mă cheamă Mihuţ. Un moş al meu o fost căprar în oastea lui Horea. M-o trimis nea Pandele, cu o vorbă...
— Îmi pare bine, spuse Petre. Abia aştept să aflu noutăţile.
— Am gîndit să vă ţipăm pe cîţiva afară din ţuhaus, dar nea Pandele o zîs mai domol cu evadarea. Să răbdaţi o ţîră, că s-or limpezi apele. Am primit veste să fim gata, că se apropie ceasul.
— Cum staţi aici, în oraş ?
— Avem o mînă de oameni faini. Şi ceva puşcoace, că revoluţia n-o poţi porni cu mîinile goale. Dincolo, peste munte, şăd honvezii cu tancuri şi cu tunuri, ne-or spus ai noştri care or rămas sub Dictat. Amarnică soartă or avut românaşii acolo. Aşteaptă cu sufletul la gură să-i mîntuim.
— Ştiu... Am auzit destule. Au sosit şi la noi nişte tovarăşi refugiaţi din Cluj.
— Peste tăt îi rău, nu numa-n Cluj. Patru ani or trecut, şi tot aşa-i asupresc ca-n ziua cea dintîi. De-aceea ne arde dorul să trecem hotarul cel strîmb şi să alungăm nedreptatea...
— Cînd ? întrebă Petre aproape fără voie.
— Ziua ceea nu-i departe. Noi am vorbit cu majurul, mai avem de-ai noştri şi la jandarmerie, om face cum e mai bine. În pădure, lîngă oraş, stă o baterie nemţească cu tunuri din cele mari. Iar pe Corso, unde-o fost casa breslelor, îşi făcură sălaş domnii din Gestapo. Mai este un depozit peste rîu, în munte, dar cu cătane puţine. Am chibzuit tot ce trebuie, am împărţit oamenii. Voi, la închisoare, să vă purtaţi de grijă. S-ar putea ca nemţii, cînd om începe, să vrea să vă ia ostateci, sau... ştiu eu ? La război se-ntîmplă multe. De aceea, pînă s-ajungem noi acolo, să fiţi gata să vă apăraţi voi mai întîi.
— Se-nţelege, spuse Petre. O să vorbesc cu tovarăşii.
— Noi vă dăm semn cînd o fi. Faceţi grupe de apărare, nu-i lăsaţi pe nemţi să vă ia. Comandantul, maiorul, e om de treabă, dar n-are cătane destule pentru... Trebuie să-l ajutaţi. Om mai vorbi atunci, pe loc, ce-i de făcut. Oricum să n-aveţi teamă, nu vă lăsăm singuri. Uite, am adus dohan pentru tovarăşi şi ceva bani. Ajutorul Roşu i-a strîns de la oameni.
— Mulţumesc în numele tuturor. Cu ce te ocupi ?

— Îs maistru la fabrica de faianţă. Cîteva sute de feciori, devotaţi şi pricepuţi; neam de moţi, îndrăzneţi şi dintr-o bucată. Om trimite din ei şi acolo la voi, dar nu mulţi, că ni-s de trebuinţă în alte părţi. Faceţi cumva şi apăraţi-vă singuri, dimpreună cu garda închisorii.

— Bine, spuse Petre. Aşa vom face.

— Acum, hai să-ţi ajut. În doi gătăm treaba mai iute...

3

O camionetă Ford, din al cărei radiator ţîşneau aburi, se opri în faţa uşilor larg deschise. Şoferul coborî, salută cu un deget la şapcă pe stăpînul atelierului, care tocmai pleca, şi-i făcu cu ochiul lui Toma :

— Am o pană la roata de rezervă. Nu vrei să m-ajuţi ? M-a trimis nea Pandele...

Toma se repezi spre camionetă, măsurîndu-l din ochi pe şofer : înalt, voinic, cu privirea deschisă ; avea mîinile mari, bătătorite, cu urme de ulei în jurul unghiilor. Mulţi prieteni are nea Pandele, gîndi ridicînd din locaşul ei roata neobişnuit de grea.

— Trec pe la prînz s-o iau, spuse şoferul. E toată numai petice. Dacă mi-o faci bine, mai vin şi altă dată.

Toma puse roata jos, o rezemă de genunchi, îşi şterse năduşeala de pe frunte.

— Garantăm reparaţiile, spuse el. Firmă serioasă, ce crezi ? Să-i punem şi ceva apă ? Cam suferă de căldură maşinuţa dumitale.

— Nu numai ea, zise şoferul. Pe zăpuşeala asta, e firesc. Am treabă multă, altfel aş mai lăsa-o să mai răsufle. Mai am cîteva drumuri de făcut pînă la prînz.

— Şi umbli fără roată de rezervă ? interveni un bărbat cărunt apropiindu-se de ei.

— Mai am una. De cînd cu bombardamentele astea, se sparg cauciucurile ceva de speriat. Schije, cuie de la dărîmături, scoabe şi dracu mai ştie ce. Pune-i puţină apă în radiator, dacă tot ai adus vorba. Dar mai întîi du roata înăuntru. Vezi să nu se amestece cu altele.

— Am eu grijă, rîse Toma.

După ce îi completă apa în radiator, camioneta porni cu un zgomot infernal.

— Asta nu mai e din cauza căldurii, spuse Toma. Cînd mai vine pe la noi, o să-i repar eşapamentul.

— Mai e cineva pe-aici ?

— Nu, nu-i nimeni.

— Atunci vezi ce-i cu roata. Eu stau de pază în faţă. Dacă vine cineva, îl ţin de vorbă şi tragi prelata peste „marfă"..

Toma se duse într-un colţ al atelierului, cărînd cu grijă roata. Aşternu prelata pe jos, desfăcu anvelopa şi căută înăuntru. Scoase, pe rînd, trei pistoale *Steyer* şi cîteva zeci de cartuşe. Le numără cu grijă, apoi se apucă să le împacheteze în hîrtie cerată — ambalajul obişnuit al pieselor auto. Bărbatul cărunt veni lîngă el :

— Cum stăm ?

— Trei pistoale şi nouăzeci de cartuşe.

— Să le ascunzi în curte, sub depozitul de fiare vechi. Tragi peste ele o tablă ceva, să le apere de ploaie.

— După toate semnele, n-or să zacă mult acolo, rîse Toma.

— Aşa cred şi eu, încuviinţă celălalt. Hai, du-te, să nu ne pomenim tocmai acum cu vreun nepoftit.

Toma puse „marfa" într-o lădiţă, ieşi prin uşa din dos în curticica înconjurată de ziduri oarbe. Îngropă cu grijă pistoalele şi cartuşele. Cînd reveni în atelier, un tînăr în costum de vară, cu pălărie, se oprise în uşă :

— Bună ziua, domnilor. M-a trimis nea Pandele, am nişte zahăr de vînzare...

Toma se apropie de tînăr :

— Dă-l încoace, spuse el încet. Banii la leafă.

Tînărul sprijini pe genunchi servieta elegantă din piele maron, scoase repede un pachet înfăşurat în ziar şi i-l întinse zîmbind :

— Diseară la nouă te aşteaptă nea Pandele, unde ştii. Să nu lipseşti, e important.

— Bine, spuse Toma. Mulţumesc pentru invitaţie şi... pentru zahăr.

Noaptea tîrziu — abia se întorsese acasă de la şedinţă — Toma auzi o bătaie uşoară în uşă. Se repezi să deschidă.

— Ai o adevărată predilecţie pentru vizitele nocturne, rîse el.

George îşi scoase pălăria, se aşeză pe scaunul străvechi, îşi trase scrumiera mai aproape.

— Asta dă prestigiu instituţiei noastre, ca să-l citez pe şeful meu. Am o veste importantă, care trebuie comunicată imediat. Legaţia germană a expediat o telegramă către Berlin, am învăţat-o aproape pe de rost: „Opoziţia din România a ajuns la un punct de vedere comun; în cadrul ei, Partidul Comunist are iniţiativa".

— Nu sînt departe de adevăr, spuse Toma.

— Sînt chiar aproape, primejdios de aproape. Din informaţiile noastre rezultă că au făcut şi unele pregătiri. În zona frontului, unele unităţi germane au primit misiuni speciale legate de depozitele de carburanţi ale armatei române. E o măsură naivă, bineînţeles. Ei nu-şi dau seama de pulsul opiniei publice, de starea de spirit a armatei. Asta am menţionat-o şi în sinteza lunară. E chestiune de nuanţe. Spunem „o primejdioasă stare de spirit antigermană", dar nu precizăm...

— Pentru cine e primejdioasă, întregi Toma.

— Asta-i. Înţelegi exact lucrurile.

— Nevoia te învaţă, spuse Toma. Cînd a început războiul eram poet; cu timpul m-am „specializat" şi în alte domenii. Am fost tipograf, la închisoare am făcut tîmplărie, iar acum mă ocup de tactică militară.

— Apropo de tactică, încă o informaţie de ultimă oră. Generalul Friessner, noul comandant al Grupului de armate „Ucraina de Sud", l-a invitat pe Antonescu să viziteze împreună frontul.

— Aşadar, nici o speranţă ca mareşalul să renunţe la politica lui.

— Nici una. A fost la Hitler, la începutul lunii august; se pare că i-a făcut iarăşi promisiuni de credinţă. Zarurile au fost aruncate; nu mai putem aştepta. Regimul antonescian trebuie răsturnat prin forţă, asta-i concluzia. Din păcate Aliaţii nu dau nici un răspuns la cererile noastre de ajutor...

— Va trebui să ne ajutăm singuri, spuse Toma.

— Aşa gîndesc şi eu. Dar n-o să fie uşor. Nemţii sînt puternici, au trupe răspîndite prin toată ţara ; după unele păreri era mai uşor pentru noi dacă la momentul potrivit ateriza aici o divizie de paraşutişti... Se pare că atît au cerut ai noştri : o divizie de paraşutişti.

— Poate vor să ne lase nouă gloria întreagă, zîmbi amar Toma. Oricum, tot răul e spre bine. Nu trebuie să rămîi dator nimănui cînd e vorba de libertatea ţării.

ARHIVA VI

Soldaţi, subofiţeri şi ofiţeri, nu mai luptaţi pentru nemţi ! Luptaţi pentru salvarea ţării de la dezastru !

(*„România liberă“*, 28 iulie 1944)

Afacerea privind descoperirea unor nuclee revoluţionare la Regimentul transmisiuni-aero, Regimentul pionieri-aero ş.a.m.d. să fie deferită spre judecată Curţii Marţiale.

(Ordin rezolutiv al M.St.M., iulie 1944)

Cu privire la actul de sabotaj petrecut în ziua de 12 iulie a.c. în staţia Posada-V. Largă, chestura Ploieşti semnalează amănunte în legătură cu activitatea organizaţiei comuniste de Prahova.

(Sinteză informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei, iulie 1944)

Floarea tinerimii române a murit pe front, pentru o cauză străină, silită să lupte contra idealurilor de pace, de independenţă şi de libertate ale poporului român, contra propriilor sale idealuri de viaţă, alături de un aşa-zis aliat, viclean şi rău, care loveşte, jefuieşte ţara, o preface în teatru de război, cu scopul de a-şi prelungi agonia.

(*„Buletinul Capitalei“*, iulie 1944)

În ce privește evenimentele politice interne, în ultimele patru săptămîni se manifestă în mod vizibil o deplasare a întregii opoziții spre stînga și, odată cu aceasta, preluarea conducerii acestei opoziții de către partidul comunist.

(Himmler către statul-major al armatei germane, 5 august 1944)

Popor român! Sîntem în fața catastrofei! Singurul drum de salvare este unirea întregului popor, fără nici o deosebire, în Frontul patriotic național, *de luptă pentru salvarea țării!*

(Manifest al P.C.R., august 1944)

Situația internă din România este nesigură. Nu se poate conta pe Armata 4 română, nici pe subgrupul de armate român al lui Dumitrescu...

(Friessner către Hitler, 6 august 1944)

Blocul partidelor nu-și pierde vremea așteptînd ca guvernul Antonescu să fie cîștigat cauzei naționale. Guvernul Antonescu merge cu nemții pînă la fundul dezastrului. Blocul partidelor trebuie deci să lupte peste capul guvernului, împotriva guvernului, adresîndu-se direct nației și chemînd-o la rezistență și la luptă.

(*„România liberă"*, 10 august 1944)

4

George porni grăbit, coborî scările, cîte două trepte deodată, fără să mai aștepte ascensorul. O înfrigurare deosebită îl stăpînea. Orice informație despre intențiile nemților, despre starea lor de spirit era utilă acolo... N-am

voie să greşesc nici un milimetru, îşi spuse. Să dai greş tocmai acum ! Îşi aminti ce-i spusese un coleg : în fişele personale ale ofiţerilor germani era obiceiul să se consemneze dacă omul respectiv are *„Soldatenglück“* — pe româneşte „noroc soldăţesc“. Armata germană, tehnică şi raţională, recurgea aşadar la superstiţii ? Dar cîte nu se ascundeau îndărătul acestui *„Soldatenglück“ !* Spirit de orientare, iniţiativă, prevedere, fler, judecată elastică, putere de deducţie — totul ca să fii cu un pas înaintea adversarului, să te adăposteşti cu o clipă înainte de o explozie, să iei o măsură exact la momentul potrivit, să scapi teafăr dintr-o situaţie aparent fără ieşire... Toţi vor exclama : iată un om norocos... Oare am şi eu *„Soldatenglück“ ?* A venit momentul s-o aflu...

În garaj, şoferul Biroului 2 lustruia bătrînul *Renault.* George îl salută cu un semn din cap şi se îndreptă spre portiera din dreapta. Şoferul ştia dintr-o lungă experienţă că nu trebuie să pună întrebări. Mototoli cîrpa moale cu care ştersese maşina şi se urcă la volan.

— Ai benzină ? întrebă George.

— Plin, dom' locotenent.

— Atunci dă-i bice. Mergem la Serviciul de informaţii al armatei de uscat germane.

Renaultul porni în goană, dădu colţul spre bulevardul Ferdinand. Începură să depăşească maşini încărcate cu oameni şi bagaje. Tramvaiul oprise în staţie la Universitate ; şoferul frînă brusc şi se aplecă nerăbdător peste volan.

— Unde te vîri, mă ? ţipă cuiva prin geamul deschis. Nişte ageamii, dom'le. Mai alaltăieri era cît pe ce să dau de bucluc de pe urma unui prostănac de-ăsta. Veneam pe Brătianu şi...

George asculta numai pe jumătate flecăreala şoferului, cu gîndul la ale lui. În sfîrşit, ajunseră la sediul Serviciului de informaţii al armatei de uscat germane. Şoferul opri în faţa porţii şi George coborî.

— Trage-o undeva, la umbră, îi spuse. O să cam ai de aşteptat.

Intră în ghereta care adăpostea postul de control. Subofiţerul de serviciu, închingat în uniforma strict reglementară, îl privi cam plictisit. George ceru să vorbească

cu maiorul Gombrich şi omul deveni deodată foarte amabil :

— Imediat, domnule. Pe cine să anunţ ?

— Locotenent Brezeanu.

Subofiţerul pocni din călcîie :

— Am înţeles, domnule locotenent !

Ridică receptorul telefonului. În aşteptare, George îşi aprinse o ţigară şi ieşi în uşa gheretei, ca un om care nu-şi găseşte locul de căldură. Văzu în curtea largă un grup de ofiţeri stînd de vorbă. Mai încolo, un militar se vîrîse sub capota unui mare autocamion cu trei diferenţiale, plin de noroi. Dintr-o dubă oprită în faţa unei intrări laterale doi inşi în halate albe descărcau lăzi cu alimente. Viaţa unei unităţi oarecare, departe de front — semn bun, îşi spuse George.

Un subofiţer gras, care transpira abundent, veni să-l conducă. Îl urmă pe aleea măturată cu grijă. Îşi ridică pălăria trecînd pe lîngă grupul de ofiţeri. În interiorul clădirii, atmosferă de toate zilele. Fete blonde în uniforma asistentelor de transmisiuni străbăteau holul, trînteau uşi, fluturau hîrtii ; urcînd la etaj, auzi semnale morse, iar dintr-un birou cu uşa întredeschisă, hohote de rîs...

— Ce plăcere, spuse maiorul Gombrich ieşind în uşa biroului. Mulţumesc, Heinrich, îi spuse subofiţerului care, după ce aruncă o privire lungă musafirului, salută şi plecă.

— Poftim, domnule locotenent, intră şi ia loc. Să nu te intrige vigilenţa lui Heinrich ; aşa e el cu toţi vizitatorii. Ar fi în stare să-l bănuie şi pe taică-său dacă s-ar arăta pe-aici. Are o imagine cam ciudată despre activitatea noastră ; vede pretutindeni spioni şi, de-ar fi după el, ar percheziţiona pe toată lumea. Altfel, îmi e devotat ca un cîine. În timpul retragerii din Caucaz ne-am rătăcit şi m-a dus în spate kilometri întregi. Eram rănit şi epuizat, fără el mi-aş fi lăsat oasele pe-acolo. Poate era mai bine...

— Tot pesimist, domnule maior ?

— Cum aş putea fi altfel ? Adineauri am primit veşti de pe front. Ofensiva sovietică e în plină desfăşurare.

— Ofensivele sînt o componentă a războiului. Iar pesimismul nostru nu poate influenţa evenimente de asemenea proporţii.

— Asta-i adevărat... Oricum, cînd stai de vorbă cu un prieten mai alungi gîndurile negre. Mă bucur că te văd. Sper că e o simplă vizită prietenească, nu o întrevedere de serviciu.

— Şi una, şi alta. Am fost la o unitate din apropiere şi m-am gîndit să trec şi pe la dumneavoastră. Am auzit o poveste şi vreau să vă cer părerea. Neoficial, fireşte.

— Dacă-i ceva neoficial, putem încălca regulamentul. O înghiţitură de „Martell" ?

— Dar numai o înghiţitură. Pe căldura asta...

Maiorul scoase din casa de fier o sticlă abia începută, o puse pe măsuţa din faţa biroului, apoi se întoarse şi dibui într-un sertar două pahare curate. Turnă cu vădită plăcere lichidul auriu.

— Asta aşa, pentru că am oaspeţi, preciză el. În general, nu-mi permit să beau în timpul zilei. La noi e stricteţe mare. Prefer să-mi savurez coniacul în linişte, la locul ştiut... Ce-ai spune de o mică şuetă, diseară ?

— Regret că vă refuz. Sînt invitat la unchiul meu.

— Domnul Aurică Brezeanu, prietenul nostru. Al nostru şi al Turciei.

— Al Turciei ? ! se prefăcu George uimit.

— N-ai ştiut ? Rău, locotenente. Dacă mi-ai fi subaltern, te-aş atinge la foaia calificativă pentru asta, glumi maiorul ameninţîndu-l cu degetul. Domnul Brezeanu are unele întrevederi cu un domn care face naveta între Bucureşti şi Ankara. Nu ştiai ?

— Mărturisesc că...

— Ei, Biroul Doi nu trebuie să ştie chiar tot ce se mişcă în lumea asta. Dar mă gîndeam aşa, că dacă ţi-e unchi, eşti la curent cu afacerile lui. Altfel, fiecare om e liber să-şi aleagă prieteniile. Că uneori dă greş, asta-i altă poveste.

George mîngîie paharul aproape sferic, cu buza aurită, şi aşteptă urmarea. Maiorul îşi aprinse ţigara, ciocni, dădu peste cap conţinutul paharului său.

— La ce te gîndeşti, domnule locotenent ?

— Mă întrebam dacă aluzia la eşecul în prietenie are vreo adresă precisă.

— Un mic aforism, ştii ? Viaţa te învaţă multe. Şi aforismele se desprind treptat din experienţă.

George bău şi el paharul dintr-o înghiţitură. Cît m-ar dispreţui unchiul Aurică dacă m-ar vedea ! Un cunoscător nu dă de duşcă coniacul ca pe un basamac oarecare... Totuşi, un om care bea stimulează setea interlocutorului său. Maiorul se grăbi să umple iarăşi paharele.

— E bun, spuse. Coniac vechi, mi l-a dăruit un prieten care-a fost mutat aici de la Paris. Stăm prost în Franţa, cred c-ai auzit. De la debarcare încoace, tot mai prost.

— Războiul nu-i făcut numai din victorii.

— Un aforism pentru uzul celor care bat în retragere, rîse maiorul Gombrich. Eu, unul, m-am împăcat cu situaţia. Aşa am scăpat şi de depresiunea despre care-ţi spuneam nu demult. De fapt, n-am scăpat de ea, ci am reuşit s-o transform în indiferenţă. Aştept să văd cum se vor termina toate acestea. Parcă ţi-am mai spus-o.

— Da, aţi spus-o într-o seară. Eram cu doctorul Huber, prietenul nostru comun.

Maiorul bău iarăşi. Faţa lui se rumeni uşor. Se apleca peste măsuţă şi spuse coborînd vocea :

— Doctorul Huber nu este prietenul nostru comun. Prietenul dumitale, poate. Deşi nu te sfătuiesc, date fiind ultimele rapoarte pe care le-am primit de la specialiştii noştri.

— Pentru asta am venit, îl întrerupse George. Voiam să vă cer părerea despre el. Am unele informaţii că întreţine relaţii suspecte cu politicienii filoenglezi...

— Da, este adevărat. Şi nu numai aici, la Bucureşti. Oamenii noştri îl supraveghează peste tot, drumurile lui în Elveţia sînt cunoscute pas cu pas. Am informat şi Gesta-

poul. Nici ei nu ştiu ce să creadă. Un om de talia lui... Ar fi păcat. Oricum, eu am făcut ce trebuia făcut, mai departe sînt organe specializate care... Ştii bine că lucrăm separat. Serviciul nostru nu se amestecă în treburile Direcţiei pentru străinătate. N-au decît să-l verifice ei. Dacă omul e nevinovat, o să se disculpe. Deşi, între noi fie vorba, de cînd cu atentatul nereuşit împotriva führerului, e greu să mai iasă cineva teafăr din mîna Gestapoului.

George ciocni, mai trase o înghiţitură. Gazda se grăbi să-l imite. Îi oferi o ţigară, fumară cîteva clipe în tăcere, apoi maiorul reluă discuţia :

— Să nu mă crezi un lăudăros, dar posed talentul de a descoperi cu o clipă mai devreme lucrurile bine ascunse. Doctorul Huber — i-am învăţat pe de rost dosarul în ultima vreme — avea o biografie prea frumoasă, prea fără fisuri. Cariera de fascist în Anglia, articolele în presa de dreapta, relaţiile din lumea înaltă de la Berlin...

— Şi aici şi-a făcut relaţii. Este foarte apropiat de şefii nazişti din Grupul etnic german, are o mulţime de prieteni la Misiune... Cum să bănuieşti un om ca el ?

Maiorul Gombrich luă paharul, arătă cu el în partea stîngă a pieptului :

— Dragă domnule locotenent, flerul meu m-a pus mereu pe pista cea bună. N-am avut prilejul să-ţi povestesc biografia mea.

— M-ar interesa foarte mult, domnule maior.

Maiorul Gombrich păru că nu-l aude. Vorbi fără să ridice privirea, ca şi cum începutul poveştii s-ar fi aflat scris în fundul paharului.

— Cum eram comandant de batalion pe front. Cum am dat un atac disperat, ca să facem cadou führerului un tîrguşor oarecare, de ziua lui. Cum ne-au lăsat să înaintăm fără să tragă un foc, şi apoi au pus mitralierele pe noi. Am dat ordin de retragere, să salvez ce se mai putea salva. Generalul meu mi-a făcut un raport favorabil. Poate ca să se disculpe el însuşi. Şi a recomandat să mi se încredin-

țeze o unitate cu destinație specială. Mai comandasem una, ți-am povestit. Cred că știi cam ce înseamnă o unitate cu destinație specială. Dar n-a fost să fie așa. Raportul a ajuns în mîna colonelului Gehlen ; pe atunci îl preocupau unitățile de cercetare din linia întîi.

— Colonelul Gehlen ? se miră George.

— E un nume care nu prea circulă în lumea muritorilor de rînd. Te-aș sfătui chiar să-l uiți, sau în orice caz să nu-l pronunți în fața oricui. Colonelul Gehlen e omul din umbră al Reichului, înțelegi ? Nu se poate lăuda prea multă lume că-l cunoaște personal. Nici eu n-am știut cu cine stau de vorbă, cînd am fost chemat la secția „Armate străine din Răsărit" din Înaltul Comandament al armatei de uscat.

— Așadar, l-ați văzut.

— M-a văzut, mai exact. Eu n-am văzut decît o lampă electrică al cărei abajur proiecta lumina spre mine. Mă simțeam prost, ca la radiografie. Lumina aceea care-mi pătrundea prin haine, prin piele, prin creier... Din întuneric s-a întins spre mine o mînă cu manșetă albă. Am strîns mîna aceea. Pe urmă am auzit glasul : „Sînt doctorul Wendland. Ia loc, căpitane. Vreau să lucrezi pentru mine. Am nevoie de oameni energici, care nu-și fac probleme de conștiință. Umanismul e treaba filozofilor, noi avem altă misiune. Trebuie să sprijinim Reichul prin toate mijloacele. Înțelegi ?" Și lumina aceea, pe care-o visez uneori... „Înțeleg, domnule doctor. Voi face tot ce mi se cere." „Bine". Făcea parte din regie. O întreagă piesă de teatru, dacă te gîndești. Dar însăși lumea e o piesă. Și războiul la fel. Facem zeci de repetiții cu soldații noștri, ca la reprezentație să ne strecurăm printre gloanțe. Și uneori reușim să scăpăm teferi. Mă-nțelegi, locotenente ? O lampă și o mînă întinsă din întuneric. Habar n-aveam că mă aflu în fața colonelului Gehlen...

— La noi lucrurile merg mai simplu. Nu uzăm de înscenări ca-n filme.

— Uneori prind bine, ca în cazul meu. Nu puteam să dau înapoi. „Am înțeles !" Răspunsul militarului bine stru-

nit. Ce poţi să răspunzi în faţa unei lămpi care-ţi pătrunde prin haine şi prin suflet? Un serviciu secret nu se poate lipsi de recuzită... Abia a doua zi am aflat cine era doctorul Wendland. Pot spune că sînt o creaţie a lui. Mi-a plăcut de la început această profesie. Să ştii totul despre alţii... Mi-am luat rolul în serios. Un ofiţer de informaţii trebuie să-şi ia rolul în serios, altfel totul se duce de rîpă. M-a avansat şi m-a trimis aici, să apăr trupele noastre de spioni şi de partizani. Prin toate mijloacele, cum mi-a spus colonelul Gehlen atunci. Colegii mei de aici au strîmbat din nas. Un om din tranşee, care ştie doar să muştruluiască soldaţii şi să comande „Înainte!", vine deodată între ei, începe să citească şi să scrie documente strict secrete, pune mîna pe lupă şi pe sticluţa cu reactivi pentru cerneală simpatică... Un fel de castă, pricepi? În loc de încredere, un uşor dispreţ, iar cînd am obţinut succese — şi mărturisesc că am obţinut — au început să mă invidieze. Mă vorbeau de rău, că sînt fanatic, că umblu după decoraţii...

— Apropo, daţi-mi voie să vă felicit pentru „Crucea de fier".

— Mulţumesc, trebuie să dau de băut pentru asta. Încă o picătură?... Să ştii că n-am primit-o degeaba. Un mare succes personal, pot spune un moment de culme a activităţii mele.... Dar viaţa nu e formată numai din succese. Uneori mai dau greş. Ţi-am spus, mi-au rîs în nas cînd le-am vorbit despre perspectiva unui complot la Bucureşti. Mi-au recomandat o mică vacanţă. Dar uite că sînt şi unii care mă cred. Generalul Friessner de pildă. Imediat ce a fost numit, i-am înaintat un raport confidenţial. Îţi spun toate astea ca să mă înţelegi. Eşti singurul meu prieten aici, locotenente.

George se apleacă spre el zîmbind:

— Mă onorează aceste cuvinte. La rîndul meu vă asigur de cele mai sincere sentimente...

— Sînt convins, îl întrerupse maiorul cu eleganţă. De cum te-am văzut am intuit că eşti un om de treabă.

— Spuneați de domnul general Friessner.

— Da. Domnul general a primit raportul meu, mi-a confirmat asta cînd a venit la București. Voia să se informeze la fața locului. Nu spun că numai datorită mie ; va fi avut și alte surse. Dar a venit și mi-a făcut onoarea unei scurte discuții. I-am spus ce gîndesc și m-a ascultat cu seriozitate.

— Asta-i foarte important. Vă așteaptă o carieră strălucită. Nu-i ușor să te afirmi în fața unui comandant de talie înaltă, ca domnul general Friessner.

— Păcat de el, a avut ghinion. Cînd a venit la București, a încercat să-i vadă și pe regele Mihai, și pe domnul mareșal. N-a izbutit. La rangul lui, e un afront care nu se uită ușor. Și führerul, care i-a făgăduit întăriri după ce luase de pe frontul din Moldova unități întregi...

— Măsura asta n-am înțeles-o.

— Eu am înțeles-o. Înaltul Comandament privește lucrurile la nivel strategic. Atunci era nevoie urgentă de întăriri pe direcția Varșoviei. Dar nici aici nu trebuia slăbit frontul. După părerea mea, spațiul balcanic are mare importanță — și iată-ne bătînd în retragere din prima zi a ofensivei inamice. Generalul Friessner a avut mare ghinion, crede-mă. Îl compătimesc.

— Poate găsește o soluție.

— A și găsit-o, nu te teme. Ordinul a fost dat : retragere pe linia fortificată dintre Carpați și Dunăre. Mareșalul Antonescu îi dă trupe, iar führerul i-a promis o divizie blindată. Rezistența între Carpați și Dunăre e ca și înfăptuită.

— Îmi pare bine că v-ați mai remontat. Adineauri erați într-o stare de spirit mai...

— Domnule locotenent, să nu amestecăm lucrurile. Starea de spirit e legată direct de mine ca individ. Mi-am îngăduit să-ți mărturisesc că prestigiul meu în fața camarazilor a suferit unele... hm, dar asta nu contează. Acum, după ce mareșalul a inspectat frontul împreună cu generalul Friessner și au luat măsurile necesare, toți m-au

arătat cu degetul. Alarmist, profet mincinos... Se pare că au dreptate. Führerul a lansat ideea luptei pînă la capăt, iar mareşalul Antonescu s-a declarat de acord cu el. „Pînă la capăt !" poate însemna orice. O formulă sublimă ! Să bem pentru ea !

Se ridică, solemn, cu paharul în mînă. George observă că maiorul se clătina puţin.

Capitolul şapte

1

Colonelul Romanescu ridică receptorul. Auzi glasul ofiţerului de serviciu :

— Domnule colonel, am primit semnalul „Pajura". V-am trimis maşina, sînteţi chemat la Comandamentul Militar al Capitalei.

Emoţia îl lăsă o clipă fără grai. „Pajura" însemna alarmarea generală. În ce scop ? Frontul era departe, nu putea avea legătură cu... Aşadar *aici*, la Bucureşti, se întîmpla ceva deosebit. Şi chemarea la comandament...

— Alo, mă auziţi ? întrebă ofiţerul de serviciu.

— Da.

— Iertaţi-mă, credeam că s-a întrerupt legătura.

— Căpitanul Dinescu e acolo ?

— Da, era în birou cînd s-a primit nota telefonică. A deschis plicul sigilat şi a trecut la executarea dispoziţiilor în vigoare.

— Şi comandanţii de batalioane ?

— Am trimis curierii după ei.

— Bine. Dă-mi-l pe Dinescu.

După o clipă, auzi glasul ferm al şefului de stat major; se părea, sau tonul său avea o nuanţă de triumf ?

— Am onoarea, domnule colonel. Cred că trăim un moment deosebit.

— La fel cred şi eu. Ai luat toate măsurile pentru „Pajura" ?

— Da.

— Întărește garda, distribuie muniția la oameni și așteaptă noi ordine. Eu sînt la comandament ; dacă intervine ceva, iei măsurile dictate de situație. Cu calm, înțelegi ?

— Da, domnule colonel.

Închise telefonul și se uită la ceas: șase și cîteva minute.

Aruncă o privire salonului spațios ; prin storurile coborîte, fîșii din soarele după-amiezii ; o rază cădea oblic pe vitrina cu bibelouri, alta lumina un colț din tabloul mare, în tonuri dulci, reprezentînd un peisaj cu sălcii plîngătoare. Cît de dragi îi erau toate acestea, cît de mult îi lipsiseră în cei doi ani petrecuți pe front, în clădiri cu geamurile sparte de explozii, în bordeie improvizate sau în corturi instalate în grabă ! Iar acum pleca iarăși : pentru cîtă vreme ?

Îi fulgeră prin minte : dacă se întîmplă ceva... Soția era plecată la țară, la părinți, de teama bombardamentelor... Auzi din stradă claxonul scurt, cunoscut, semn că mașina sosise. Cu o mișcare hotărîtă, își luă porthartul și pistolul. În ușă, șoferul, un recrut frumușel, cu uniforma bine ajustată, îl aștepta.

Urcă în mașină. Pe străzi era lume puțină — după-amiaza de august ținea oamenii închiși prin case, la răcoare. Trecînd pe lîngă Școala de Război, unde își avea sediul Misiunea militară germană, cercetă cu privirea clădirea. Santinelele erau la posturile lor, prin curtea spațioasă se vedeau trecînd militari cu hîrtii sub braț, totul părea liniștit.

— Mai repede, îi spuse șoferului. Ia-o pe Calea Plevnei să vedem ce e pe la cazarma Malmaison.

În fața arenei „Venus“ întîlniră primele subunități, echipate de război, mărșăluind în pas viu. Așadar, s-a primit și „Stejar“, gîndi colonelul. Ieșirea trupelor în dispozitiv... Evenimentele se precipită...

Se uită la ceas : șase și jumătate.

— Accelerează, îi spuse șoferului.

— Credeam că numai la noi e alarmă, dom' colonel. Dar văd că...

Se întrerupse, evită cu o mişcare dibace a volanului un autocamion greu, care tracta un tun.

— S-a repezit treaba, dom' colonel.

Începu o cursă infernală pe străzile largi, aproape pustii, care duceau spre Şosea. În faţa Comandamentului Militar al Capitalei, frînă scurt şi trase la rînd cu celelalte maşini care staţionau lîngă trotuar. În grădiniţa din faţa clădirii, cîţiva soldaţi instalau o mitralieră. Pe uşile largi al comandamentului, ofiţeri intrau şi ieşeau în fugă.

— Aşteaptă-mă aici, spuse colonelul şi coborî.

Intră aproape alergînd în holul larg, cam întunecos, de obicei atît de liniştit. Într-un colţ, un plutonier rotofei împărţea cartuşe ; în alt colţ, cîţiva ofiţeri discutau aprins; o uşă se deschise, se auzi un glas strigînd ceva la telefon. Colonelul Romanescu bătu la uşa şefului de stat-major şi intră fără să mai aştepte. Dădu cu ochii de comandanţii altor unităţi din Bucureşti, care stăteau în picioare în jurul mesei mari din mijloc. În capul mesei, tot în picioare, şeful statului-major. Îl salută :

— Am onoarea, domnule colonel !

— Bine c-ai venit, Romanescule. Să te pun în curent pe scurt, cu evenimentele. Mareşalul şi Ică au fost arestaţi ; regele formează alt guvern, s-a hotărît ieşirea din război. Ne aşteptăm la o reacţie a nemţilor, cînd vor prinde de veste. Trebuie să le-o luăm înainte, să-i blocăm pe locurile unde se află, ca să nu-şi poată organiza dispozitivul. În cursul nopţii ne vor sosi întăriri, dar deocamdată ne descurcăm cu ce avem. Dumneata vei face parte din detaşamentul Băneasa, care are misiunea să împiedice pătrunderea trupelor germane dinspre nord în Bucureşti.

— Dar oamenii mei au şi plecat spre obiectivele care ne erau repartizate.

— I-am oprit, n-ai grijă. Obiectivele voastre au fost încredinţate altor unităţi. În fiecare sector avem un divizion de cavalerie, o companie de infanterie, plus artileria

anticar şi cîteva piese de artilerie grea. Primejdia cea mare e în partea de nord, în zona Băneasa-Otopeni. Acolo trebuie să ne întărim în primul rînd.

— Am înţeles, domnule colonel.

— Domnilor ofiţeri, să recapitulăm. Din momentul de faţă orice mişcare a trupelor germane va fi interzisă prin forţa armelor. Se vor întări gărzile la instituţiile centrale, la centralele telefonice şi posturile de radio, precum şi la intrările principale în oraş. Se vor tăia legăturile telefonice ale unităţilor germane. Vă cer să procedaţi cu toată energia. Vă doresc succes...

Cînd intră pe poartă, colonelul Romanescu văzu subunităţile aliniate ca la obişnuita revistă de front. Coborî din maşină şi veni grăbit în faţa formaţiei. Şeful de stat-major comandă „pentru onor" şi îi dădu raportul cu formula obişnuită.

Colonelul îşi trecu privirea peste feţele ostaşilor, adumbrite de vizierele căştilor ; deşi erau recruţi, instrucţia intensă din cele două luni făcuse din ei adevăraţi ostaşi. Aşteptau neclintiţi şi puternici, umăr lîngă umăr, cu baionetele armelor sclipind în soarele care apunea.

— Ostaşi, le spuse el, în ţară se petrec evenimente mari. Guvernul antonescian a fost arestat. Poporul român şi-a luat soarta în propriile mîini. Dar trebuie să apărăm cu arma în mînă acest act al libertăţii noastre. Patria cere de la voi curaj şi devotament. Să fim demni de marile tradiţii ale înaintaşilor !

Se opri o clipă, aşteptă să se termine rumoarea din front. Citi bucurie şi speranţă pe chipurile acelea anonime. Oare ce-i aşteaptă ? se întrebă. Cîţi dintre ei vor mai răspunde la apel mîine seară ? Reluă, pe un ton mai energic :

— Ne vom deplasa la Băneasa în marş forţat. Doresc să vă faceţi cu toţii datoria de ostaşi români ! Acum vom trece la executarea ordinelor primite. Plutonul de cercetare !

Tînărul ofiţer din fruntea plutonului făcu un pas înainte :

— Ordonaţi !

— Domnule locotenent, îţi iei imediat oamenii şi pleci cu autocamionul spre Băneasa. Dacă e nevoie, îţi deschizi drum prin luptă.

— Am înţeles !

Curînd după căderea nopţii, între fîntîna Mioriţa şi podul de cale ferată dispozitivul era gata. Pe malurile înalte care dominau şoseaua fuseseră amplasate tunuri şi arme automate ; telefoniştii întindeau fire spre posturile de observare înaintate ; pe mijlocul şoselei se construise o baricadă din bărci luate de pe lacul din preajmă, saci cu nisip şi trunchiuri de copac. Patrule înarmate colindau împrejurimile, spre sat şi spre aeroport, pînă în preajma posturilor de santinelă germane. În preajma şoselei fusese instalat postul de comandă al „detaşamentului Băneasa“; comandantul, un general, repartizase forţele între lac şi şosea, apoi dincolo de şosea, în spatele hipodromului.

— Domnule colonel, vă dau în grijă şoseaua, îi spusese lui Romanescu. Nu permiteţi circulaţia nici într-un sens, nici în altul. Dacă se apropie cineva, somaţi. Nu se supune, deschideţi focul...

— Am înţeles, domnule general. Am pus la posturile de pază gradaţi dintre cei mai buni.

— Ne aşteaptă o noapte albă, murmură generalul. Dar după cîte-mi dau seama, este o noapte istorică. O să se vorbească mult despre ea... Trebuie să fim gata pentru orice situaţie. În zona Ploieştiului hitleriştii au efective mari, cu multă artilerie. Iar aeroporturile sînt în mîna lor. Aici e primejdia cea mai mare.

— Ne vom face datoria, domnule general.

— Du-te, şi vezi cum s-au instalat oamenii. Să aibă muniţia la îndemînă. Şi să-şi adîncească adăposturile, acum cît e linişte...

Liniştea dinaintea furtunii, îşi spuse colonelul Romanescu. În postul de comandă funcţiona un aparat de radio, ascultaseră cu toţii proclamaţia către ţară şi comunicatele noului guvern. Ostaşii de pe poziţii fuseseră şi ei puşi la curent cu evenimentul istoric care se produsese ; toţi îşi manifestaseră bucuria, încrederea în ziua de mîine. După atîtea suferinţe, îşi spuse colonelul, era şi firesc.

Spre miezul nopţii, dinspre Arcul de Triumf se auzi un zgomot de motor. Ostaşul de pază luă o lanternă şi ieşi în mijlocul şoselei. O maşină se apropia cu farurile camuflate. La vederea semnalului, se opri. Motorul continua să funcţioneze în gol. Colonelul Romanescu fu chemat şi imediat se apropie de maşină. Lumina lanternei căzu pe epoleţii unui general hitlerist. Portiera din faţă se deschise; coborî un ofiţer român :

— Am onoarea să vă salut. Îl însoţesc pe generalul Gerstenberg.

— Circulaţia e interzisă, domnule colonel, spuse Romanescu. Podul e blocat.

— Ştiu. Dar generalul a fost în audienţă la Palat, a făgăduit şefului guvernului că trupele germane vor părăsi ţara fără luptă. Se duce la Otopeni să ia comanda forţelor germane. Avem un permis de liberă trecere semnat de generalul Sănătescu.

Romanescu îl rugă să aştepte, luă permisul şi-l prezentă comandantului detaşamentului :

— Domnule general, şeful aviaţiei germane din România, generalul Gerstenberg, se duce la Otopeni să ia comanda trupelor germane. Are permis semnat de generalul Sănătescu.

La lumina lanternei, cercetară hîrtia dactilografiată.

— Da, este semnătura generalului Sănătescu. Dă-le voie să treacă.

Romanescu se înapoie la maşină. Întinse hîrtia ofiţerului român.

— Poftiţi. Nu vă invidiez pentru misiunea asta. Succes !

— Mulţumesc. Sper să mă întorc, spuse cu înţeles însoţitorul generalului hitlerist.

După ce uruitul motorului se stinse, liniştea se înstăpîni iarăşi pe poziţie. Se auzea numai ţîrîitul greierilor şi, din cînd în cînd, ţipătul unei păsări de noapte undeva spre lac. Apoi paşii patrulelor care veneau să raporteze : „Nimic deosebit !"...

Era încă întuneric cînd, de sus, dinspre aeroport, se auzi zgomot de motoare. Un telefon de campanie zbîrnîi prelung ; cineva răspunse, repetă mesajul primit :

— În comuna Băneasa se adună trupe germane însoţite de artilerie.

— Asta a fost cuvîntul lui Gerstenberg, spuse furios generalul. Fă-mi imediat legătura cu comandamentul.

După cîteva minute, dinspre oraş se auziră primele împuşcături. Colonelul Romanescu se gîndi o clipă la colonelul român aflat acum, desigur, în mîinile duşmanului.

— O coloană motorizată se apropie de pod, raportă un observator. Are un tun de 88 şi cinci tunuri de 20. Sînt aproximativ douăzeci de autocamioane grele, pline cu soldaţi.

— Bateria întîi, o lovitură de avertisment în faţa lor, ordonă generalul.

Lovitura plecă imediat. De sus, din preajma podului de cale ferată, se văzu bine explozia proiectilului, în marginea şoselei. Drept răspuns, hitleriştii puseră tunurile în bătaie ; în lumina palidă a zorilor se vedeau soldaţii sărind din camioane şi pregătindu-şi armele.

— Asupra inamicului, cu tot armamentul, foc !

Bubuituri de tun izbucniră aproape simultan cu rafalele mitralierelor grele. Fumul alb, înţepător, al pulberii învălui poziţia pentru o clipă. Colonelul Romanescu se urcă pe taluzul înalt şi privi prin binoclu : coloane de foc şi fum împînziseră şoseaua ; tunul antiaerian german de calibru mare zăcea răsturnat într-o latură a drumului ; un autocamion sări în ţăndări, altul luă foc, apoi altul, plin cu muniţie, explodă.

Celelalte maşini făcură cale-ntoarsă, urmate de hitleriştii care se furişau, în salturi, printre rafalele de mitralieră. Strigăte de bucurie se auziră din poziţiile trăgătorilor români :

— Uite-i, mă, cum fug !

— Au luat-o iepureşte !

— Mai dă-le, leat, ceva de cheltuială !

Comandantul detaşamentului dădu ordin să înceteze tragerea. Apoi veni alt raport de la cercetarea înaintată : inamicul s-a retras în zona Băneasa, unde se organizează la teren şi instalează artileria în poziţia de tragere.

— Era de aşteptat. Săpaţi adăposturi, completaţi rezervele de muniţie...

După vreo două ore, la lumina zilei, forţele germane din Băneasa dezlănţuiră un bombardament puternic asupra dispozitivului românesc. Tunuri de toate calibrele împroşcau poziţia cu proiectile. Prin vacarmul exploziilor, se auzeau cînd şi cînd glasuri care raportau :

— Un car de luptă lovit...

— Avem un rănit grav la bateria de tunuri anticar...

Duelul de artilerie continua.

Exploziile ridicau coloane înalte de pămînt în jurul poziţiilor ocupate de ostaşii români. În răgazul dintre explozii, se auzeau glasurile comandanţilor de piese, apoi bubuitul sec, scurt, asurzitor, al tunurilor şi aruncătoarelor. Dintr-o dată, o linişte adîncă se întinse peste poziţii...

— Oare de ce nu atacă ? întrebă căpitanul Dinescu fără să-şi desprindă binoclul de la ochi.

Colonelul Romanescu ridică din umeri :

— Cred că nu se aşteptau la atîta rezistenţă. Vor mai întîi să ne reducă la tăcere artileria. Şi am impresia că au de gînd să ne atace prin flanc. Iau cîţiva ostaşi şi mă duc spre gară, să văd ce e pe acolo...

Porni spre stînga, peste şosea, împreună cu ostaşii. Atacul de aviaţie îi surprinse în plină stradă. Se adăpostiră lîngă un gard de beton, urmărind ce se petrece. Formaţii

de avioane cu zvastica pe aripi veneau în picaj, își aruncau încărcătura ucigașă și, luînd iarăși înălțime, dispăreau.

Colonelul se ridică să privească ce se petrece spre stînga, la Gara Băneasa. Un avion trecu cu un zgomot asurzitor, chiar pe deasupra lui. În clipa următoare, de sus se prăvăli o umbră neagră, tăcută, care iscă un fulger alb, la cîțiva pași ; n-avu vreme să se arunce la pămînt ; primi suflul exploziei în obraz, în umeri, în piept... Se rostogoli pe asfaltul încă rece. Dădu să se ridice, să se împotrivească forței fără nume care-l țintuia la pămînt. Își simți trupul greu, brațele nu-l mai ascultau, o moleșeală stranie îl cuprinse deodată.

În ambulanța care-l ducea către spital, auzi zgomot puternic de motoare. Încercă să ridice capul de pe targă.

— Stați liniștit, domnule colonel, spuse medicul. Primim întăriri, sînt tunuri grele care se duc spre Băneasa. Pozițiile noastre au rezistat bine.

— Întăriri... De ce m-ați luat de acolo ?

— Ați suferit un șoc. Nu aveți răni grave, dar trebuie să primiți îngrijiri. Mai mult de-o oră ați zăcut fără cunoștință.

— Întoarce mașina, spuse colonelul. Vreau să fiu între ostașii mei. Nu pot să...

Capul îi căzu iarăși pe pernă. Simțea din nou sfîrșeala cuprinzîndu-l ca o apă călduță.

— Seringa, repede ! auzi ca prin vis glasul medicului.

2

La început Toma nu dădu importanță zvonului de glasuri de afară. Totdeauna făcea abstracție de zgomotele curții, unde la cele mai diferite ore puteau izbucni certuri

din motive la fel de diferite : un copil întîrziat la joacă după căderea serii, un soț întors în miez de noapte de la cîrciumă sau două vecine disputîndu-și în zori dreptul de a folosi frînghia de rufe...

— Cum să fie pace ? distinse glasul subțire, ca de femeie, al plutonierului pensionar care locuia alături de cămăruța lui. Păi nemții ce păzesc ?

— A spus regele, pricepe odată, strigă o voce groasă, mai depărtată.

— Poate se-ntoarce și al meu de pe front, că nu mai știu de el...

— Ați auzit oameni buni ? E pace !

— Pace !... Pace !...

Ieși în curte. Vecinii îl înconjurară :

— Domnule Toma, gata cu războiul. S-a încheiat armistițiu.

— Ce, armistițiul se încheie așa, peste noapte ? interveni cineva.

Din stradă cineva strigă peste gard :

— Hei, oameni buni, ieșiți afară, aprindeți luminile, gata cu războiul !

Toma încercă să-și adune gîndurile. Așadar, începea lupta cea mare ! Instrucțiunile erau precise : imediat ce se dă semnalul, grupele de patrioți se adună la Uzina Chimică... Se repezi în casă, își luă haina, stinse lumina și ieși.

— Ce ai de gînd ? întrebă pensionarul.

— Mă duc la uzină, poate e nevoie de mine.

— Ai dreptate, merg și eu, că cine știe...

— Stai naibii acasă, îl opri nevastă-sa, o femeie grasă și ursuză. Nu-ți ajunge o viață de militărie ?

— Ce știi tu ! Adu-mi haina și pălăria.

— Mă ajungi din urmă, spuse Toma și plecă aproape în fugă.

Îl stăpînea o stare de spirit cu totul nouă, un sentiment de triumf amestecat cu o vagă nedumerire. Oare asta e clipa mult așteptată ? Cum să înceapă așa, ca o banală

ceartă în curte ? Ar fi trebuit să sune sirenele, dar nu cred că asta-i totul, ar fi prea frumos şi mai ales prea uşor, cel mult e un început, le spuse în gînd oamenilor ieşiţi în stradă, care comentau plini de bucurie evenimentul...

În faţa uzinei se adunaseră deja vreo cincizeci de oameni, abia le distingea prin întuneric chipurile.

— Ai auzit ? Ce zici de asta ? îi strigă Iordache de departe.

Îl înconjurară, bătîndu-l pe umăr, fiecare încercînd să-i spună ce simţea, în ce împrejurări aflase vestea...

— Azi după-amiază, pe Calea Victoriei, am văzut maşina mareşalului, cu escorta după ea. Nici nu-mi trecea prin cap că...

— Eu veneam de la socru-meu din Ferentari, şi am auzit dintr-o casă strigăte. Mi-am zis că-i vreo petrecere ; s-a deschis o fereastră, cineva sfîşia hîrtia neagră de pe geam şi striga : „Nea Costică, e pace, se citeşte proclamaţia la radio !"

— ...Am crezut că-i poliţia. Bătea vecinul meu cu pumnu-n poartă : „Măi frate, ai auzit la raido ?" „Ce radio, nu ştii că nu-i voie ?" „Acuma e voie. S-a făcut pace..." Mi-am dat seama că o să fie nevoie de noi şi am venit aici.

— Bietul tata, n-a mai apucat ziua asta. A murit la patru aprilie în Gara de Nord. O bombă a făcut praf tot vagonul. Şi-mi spusese cu o seară înainte : „Nu poate să ţină la nesfîrşit. Poporul rabdă, rabdă, dar şi cînd s-o porni..."

— Păi a pornit, dar ce facem ?

— Chiar aşa, acuma ce facem ?

— Aşteptăm în linişte, spuse Toma. Va trebui să punem mîna pe arme, nemţii n-au să se lase aşa uşor...

— Da' unde-s armele ?

— Răbdare, spuse Toma.

Camioneta *Ford* veni în goană, cu farurile aprinse — n-am apucat să-i dreg eşapamentul, îi fulgeră lui Toma prin minte — şi stopă scurt în faţa lor. Din cabină coborî

Nistor, în cămaşă, cu un pistol-mitralieră în mînă. Se opri în faţa farurilor. Oamenii îl înconjurară.

— Vin de la comandament, spuse el repede. Trebuie să formăm pichete de pază la întreprinderi. Deocamdată am nevoie de cinci oameni pentru o misiune grea.

— Eu, eu, eu, se repeziră mai multe glasuri.

— Cinci oameni, repetă Nistor. La biroul Gestapoului, lîngă şcoală, sînt închişi cîţiva de-ai noştri. Au fost ridicaţi cînd cu manifestaţia de la cinema. În clădire se află ofiţerul de serviciu şi cîţiva soldaţi de gardă. Toma, conduci echipa. Iordache... Şi dumneata — arătă spre un bărbat voinic, în uniformă de vatman. Şi dumneata... Şi tu, Costică...

Oamenii chemaţi se apropiau cu figuri hotărîte. Nistor le dădu fiecăruia, dintr-o raniţă ponosită, cîte un pistol *Steyer* şi două încărcătoare.

— Şi dacă între timp primesc ajutoare ? întrebă Toma.

— N-au de unde. Armata a blocat toate unităţile germane. Primejdia e alta : să n-apuce să-i omoare pe arestaţi. Toma, ia arma asta, vezi că-i încărcată.

— Hai, fraţilor, spuse Toma. Iordache, să-mi faci cunoştinţă cu tovarăşii.

— Eu te cunosc, tovarăşe Toma, spuse vatmanul. Mihăilescu mă cheamă. Ai venit la noi la depou şi ne-ai adus ziare. Erai mai tinerel pe-atunci...

— Da, îmi amintesc. Şi dumneata ?

— Eu sînt de-aici, de la uzină. Neacşu mă cheamă.

— Ştiţi să umblaţi cu drăciile astea de pistoale ?

— Am mai văzut prin filme, rîse cel cu uniformă de vatman.

— Ne descurcăm noi, adăugă Iordache. Doar am făcut armata.

Pe străzile liniştite oamenii discutau la porţi, se strigau la ferestre ; dintr-o casă se auzea comunicatul care se repeta la radio.

— Era şi timpul, spuse Iordache. Dar mai avem un hop cu nemţii...

— Trebuie să-i dovedim, spuse Toma. Fraților, cine cunoaște clădirea ?

— Eu, spuse Neacșu. E o casă mare, a fost a unui negustor. A rechiziționat-o poliția legionară ; pe urmă au pus-o la dispoziția nemților. O vilă cu un etaj, cu parter înalt, solidă ca o cetate. Are intrarea direct din stradă, pe o ușă groasă de stejar. Casă, nu glumă. Ne-ar fi trebuit un obuzier pentru ea. I-am sudat gratiile la ferestre cînd s-au instalat nemții acolo. Are niște uși de fortăreață, negustorul ăla se temea de hoți. Cum să intrăm peste ei, tovarășe Toma ? Eu zic să-ncercăm printr-un șiretlic. Știi vreo boabă nemțește ?

— Așa, cît de cît. Pot să mă-nțeleg cu ei.

— Atunci te duci la ei și le spui cu frumosul să se predea. Între timp noi intrăm prin spate. Are o ușă de serviciu, care duce la subsol. Acolo, în subsol, cred că i-au închis pe-ai noștri.

— Și crezi că nu-i încuiată ?

— Eu îs lăcătuș de meserie, și am luat seama ce tip de broască e aia. Dacă n-or fi schimbat-o de-atunci.

— Și dacă n-or fi pus o santinelă acolo.

— Ei, ne descurcăm noi...

— Bine, spuse Toma. S-ar putea să reușim. Ține și arma mea ; mă duc la ei în chip de parlamentar.

— Fii atent să nu dai de bucluc, spuse Iordache. Noi ne ducem prin spate...

Toma se apropie de santinela care se plimba cu pistolul-mitralieră la piept, prin fața intrării slab luminate de un bec albastru, de camuflaj.

— Vreau să vorbesc cu ofițerul vostru, îi spuse santinelei.

— Înapoi, strigă hitleristul punîndu-i țeava pistolului-mitralieră în piept.

— Du-mă la ofițer, se răsti Toma. Poate vrei să te alegi cu o pedeapsă.

Soldatul, fără să coboare arma, apăsă pe un buton din pervaz. Se auzi sunetul prelung al soneriei. Un ofiţer înalt, cu cizme, încătărămat ca de paradă, se ivi în cadrul uşii.

— Parlamentar, spuse Toma. Vreau să vorbim.

— Ce să vorbim ? se răsti ofiţerul. Ştiu ce s-a-ntîmplat. Am auzit la radio. Voi, românii, o să regretaţi...

— Nu e treaba mea, îl întrerupse Toma. Am venit cu o misiune precisă : să ne predaţi arestaţii.

— Intră, spuse ofiţerul şi se dădu deoparte.

În hol scoase pistolul :

— Eşti arestat. Credeai că aşa merge ? Credeaţi voi, românii, că ne dăm bătuţi ? Armata Reichului nu şi-a spus ultimul cuvînt. Hai, sus mîinile.

— N-ai dreptul să mă arestezi. Am venit aici ca parlamentar. Vă cerem să-i eliberaţi pe-ai noştri.

— Ai haz, domnule. Cum să-i eliberăm ? O să mai vîrîm aici şi pe alţii, cînd s-o restabili situaţia. Aşteptăm ordine. Ţi-am spus, o să regretaţi amarnic...

— Lasă poveştile şi dă-ne arestaţii.

— Dimpotrivă, te bag la beci lîngă ei. Hai, ia-o înainte. Parlamentarii trebuie trataţi politicos...

Toma o luă ascultător înainte, pe coridor. Scările care duceau la subsol erau întunecate. Zări, lipită de perete, într-un mic intrînd, silueta lui Iordache. Coborî cîteva trepte, urmat de hitlerist. Se întoarse după ce auzi lovitura seacă, înfundată, şi-l văzu pe ofiţer frînt peste balustradă.

— Repede, şopti Iordache. Ia-ţi arma înapoi. Pe băieţi i-am scos afară prin spate. Îi păzeau doi nemţi ; i-am dezarmat şi i-am închis în locul arestaţilor.

Neacşu apăru şi el în capul scărilor.

— Halt ! auziră sus, pe coridor, şi imediat răsunară cîteva împuşcături.

— Santinela, spuse Neacşu urcînd dintr-o săritură cîteva trepte şi trăgînd o rafală. Gata, l-am dat jos. Hai, băieţi !

Alergară spre ușa din spate. Ieșiră alergînd în stradă. Toma îl văzu pe Neacșu scăpînd arma din mînă. Deasupra cotului, cămașa i se înroșise de sînge.

— Te-au lovit ? spuse el repezindu-se să-l susțină.

— Merge, spuse Neacșu printre dinți.

Cîteva gloanțe le șuierară pe la urechi. Iordache se întoarse și trase o rafală lungă. Hitleriștii ieșiți să-i urmărească dispărură îndată în clădire.

— Și arestații ? întrebă Toma după ce dădură colțul.

— Erau șase, spuse Iordache gîfîind. I-am trimis la uzină deocamdată. Nu le venea să creadă că au scăpat. Socoteau, bieții oameni, că le-a bătut ceasul din urmă...

3

Petre se trezi brusc. Avea somnul ușor, se deprinsese cu primejdiile în atîția ani de viață nesigură prin ascunzători, sub amenințare continuă. Auzi iarăși somația santinelei :

— Stai pe loc !

Înălță capul de pe perna umplută cu paie, încercînd să asculte. Auzi doar un glas neclar, din depărtare, apoi liniște. Vreun bețivan care a greșit drumul, încercă să-și explice. Altfel cine-ar îndrăzni să se apropie de zidurile înalte, cu ferestre mici și zăbrelite, ale închisorii ?

După cîteva clipe, auzi zgomot de motor. Coborî din pat, se apropie de fereastra cu pervazul înalt, se ridică pe vîrfuri, încercînd să privească afară. Mașina comandantului intrase în curte. Comandantul coborî ; dinspre poartă venea spre el un civil...

— Mă fraților, spuse Petre cu glas scăzut, cred că s-a întîmplat ceva...

— Ce e ? Ce e ? întrebară glasuri din toate colțurile dormitorului.

— Eu zic să vă sculaţi şi să vă-mbrăcaţi. S-ar putea să fie ultima noastră noapte de închisoare.

O învălmăşeală de glasuri bucuroase, neîncrezătoare, nerăbdătoare, o forfotă ciudată se înstăpîni în încăperea rece, austeră. Se îmbrăcară cu toţii pe întuneric, unii aprinseră ţigările, nesocotind regulile aspre ale închisorii. Vorbeau toţi odată, făceau presupuneri, puneau întrebări care rămîneau fără răspuns. Uşa se deschise larg, cineva aprinse lumina. Petre îl văzu pe comandant, împreună cu Haralambie şi cu civilul — acesta din urmă înarmat cu o puşcă de vînătoare.

— Drepţi ! comandă şeful dormitorului, după obicei.

— Bună dimineaţa, domnilor, spuse comandantul. De astă dată, nu vă mai vorbesc în calitate de gardian-şef. Trăim un eveniment deosebit. S-a schimbat guvernul, ţara a ieşit din război...

Strigătele de bucurie ale tuturor îl făcură să zîmbească.

— Mă bucur la fel de mult ca şi dumneavoastră. Ca militar, ca patriot. În noaptea asta s-a citit la radio şi decretul de amnistie. Încă n-am primit instrucţiuni oficiale, dar în virtutea acestui decret vă declar cetăţeni liberi !

Un nou val de bucurie îl întrerupse. Comandantul se întoarse spre civilul de lîngă el, care făcu un pas înainte :

— Tovarăşi, vin din partea celulei de partid din oraş. În noul guvern este şi un reprezentant comunist ; partidul este acum în legalitate. Noi am şi luat unele măsuri. Vă asigurăm locuri de cazare pînă vă veţi putea întoarce la casele dumneavoastră. Deocamdată, situaţia e cam tulbure. Avem subunităţi germane în oraş, mă tem că au de gînd să atace închisoarea, ca represalii sau... pentru că au nevoie de ostatici. Am hotărît s-o apărăm ; formaţiunile de luptă din oraş au fost alarmate, li se distribuie arme. Domnul maior va lua sub comandă gărzile noastre şi va organiza apărarea.

Petre făcu un pas înainte :

— Dați-ne și nouă arme. Vrem să luptăm dacă e nevoie...

— Veți primi arme, îl liniști maiorul. Dar cine vrea să plece, e liber.

— Unde să plecăm ?

— Dați-ne arme și spuneți-ne ce avem de făcut...

— Am așteptat atîta clipa asta...

Maiorul făcu un gest liniștitor :

— Dacă asta vă e dorința, veți primi arme și muniții. Spuneți că vreți să luptați. Atunci e mai bine să ieșim noi în întîmpinarea hitleriștilor. Blocăm unitățile și îi împiedicăm să se grupeze. Un principiu tactic vechi de cînd lumea : distrugerea inamicului pe părți...

— De acord, încuviință civilul. Dumneavoastră vă pricepeți mai bine la lucruri de-astea.

Maiorul se întoarse spre foștii deținuți :

— Plutonierul-major Haralambie va distribui armele din magazie, pe bază de semnătură. Nu mai e nevoie să vă spun că acum sînteți sub comandă militară. Executați tot ce vi se spune. Situația e dramatică, dar sper să-i facem față. Adăugă cu un zîmbet : Șeful de dormitor devine comandant de pluton. Domnule Someșan, numește-ți un locțiitor și împărțiți-vă pe grupe, ca la armată...

Plecă, împreună cu civilul. Plutonierul-major Haralambie făcu un gest de invitație :

— Nea Petre, Someșan, haideți la magazie, să luăm arme. Și... oameni buni, iertați-mă dacă v-am făcut zile grele. N-a fost pe voia mea...

La magazie, un soldat cu ochii umflați de nesomn scotea cartușe dintr-o cutie și le punea în încărcătoare. Se așezară la rînd și începu distribuirea armelor. Soldatul privea din cînd în cînd uimit spre oamenii în haine vărgate care acum clănțăneau din închizătoarele puștilor și schimbau glume între ei. Someșan se apropie de Petre :

— Nea Petre, vrei să mă ajuți ? Deocamdată n-am mașină de scris, să-ți scriu ordin de numire.

— Nici nu-i nevoie, rîseră ceilalţi. Îl recunoaştem de şef...

— Două încărcătoare de om, atîta, zise majurul, s-ajungă la toată lumea.

— Nu cred s-ajungă, spuse posomorît soldatul.

— Cum să n-ajungă ? În lăzile de colo ce-ai ?

— Acolo-i dinamita pentru şantier. Era vorba să dăm jos stîncile cu...

— Ia stai, stai niţel. Dinamită spui ? Şi fitil avem ?

— Kilometri întregi, dom'majur.

— Păi atunci e bine. O să raportez domnului comandant. Facem încărcături de cîte trei kilograme şi le punem colo-n parc. Le dăm foc pe rînd, să creadă nemţii că ne-a venit artileria în ajutor...

În zorii zilei, detaşamentul era gata de plecare. Comandantul coborî scările potrivindu-şi tocul pistolului la centură.

— Am primit telefon de la Comandamentul teritorial, spuse el. La Băneasa sînt lupte, nemţii încearcă să pătrundă în Bucureşti. Avem ordin să dezarmăm orice trupă germană. Bateria antiaeriană din pădure este obiectivul cel mai important. Tu, Haralambie, iei doi soldaţi şi o grupă de civili. Te duci la depozitul de echipament de la şcoală. Îl încercuieşti şi le ceri nemţilor să se predea. Dacă opun rezistenţă, atacaţi.

— Am înţeles, spuse Haralambie.

— Caporal Datcu, mai iei doi oameni şi instalaţi dinamita în parc. Noi ne ducem în pădure, la bateria germană. Fix la şase, dai foc la trei încărcături. După un minut, la alte trei. Pe urmă aştepţi. Dacă auzi împuşcături din pădure, le aprinzi şi pe celelalte.

— Am înţeles, spuse caporalul.

— Ceilalţi, după mine. Fără prea mult zgomot, să-i luăm prin surprindere...

Porniră în şir indian spre pădure. Comandantul se uita mereu la ceas. În marginea pădurii, într-un foişor înălţat deasupra copacilor, era un post de observare ; ostaşul

hitlerist privea prin binoclu. Comandantul le făcu semn să se apropie pe furiș ; înconjurară foișorul cu armele pregătite.

— Hei, tu de colo ! Dă-te jos ! zise comandantul.

Soldatul hitlerist făcu o mișcare spre pistolul-mitralieră, dar văzu țevile armelor îndreptate spre el și ridică mîinile.

— Dă-te jos ! repetă comandantul. Fără gălăgie !

Neamțul se execută cu mișcări lente, privind mereu în jos, la trupa pestriță care-l aștepta.

— Știe cineva nemțește ? întrebă comandantul.

— Eu, spuse Someșan. Nu prea grozav, doar atît cît să mă pot înțelege.

— Atunci întreabă-l unde mai au posturi de observare, cîți oameni sînt în baterie și unde-i comandantul.

Soldatul răspunse pe nerăsuflate la întrebări. Comandantul era în permisie la Berlin ; în baterie sînt cincizeci și doi de oameni, s-a dat alarmă de gradul 1. Peste tot împrejurul pădurii sînt instalate posturi de observare.

— E bine, spuse comandantul uitîndu-se iarăși la ceas. Micșorați pasul, că ajungem prea devreme. Trebuie să fim foarte punctuali, altfel dăm greș. Sîntem cam cîți sînt și ei, dar n-avem tunuri. Adică... avem, se corectă zîmbind.

Ajunseră la gardul de sîrmă ghimpată care înconjura bateria germană. O ceață ușoară plutea printre copacii groși. Departe, într-un luminiș, se vedea țeava unui tun mascat cu crengi și plasă de camuflaj. Comandantul făcu semn cu mîna ; toți se opriră.

— Prizonierul spune că gardul e conectat la rețeaua electrică, spuse Someșan.

— Bun. Ați înțeles, sper : nimeni nu se apropie de gard. Ne răspîndim de-a lungul lui, începînd din colțul ăsta. După cîte știu eu, bateria ocupă o zonă de formă pătrată. Ne așezăm pe două laturi, la zece pași om de om. Trimite-l pe prizonier în unitate, să-l cheme încoace pe cel care-i comandă.

Soldatul porni în fugă de-a lungul gardului, spre poarta care abia se ghicea printre copaci. Comandantul se

așeză pe un trunchi doborît și așteptă. În pădure se lăsă liniștea. Auziră deodată comenzi, și țeava tunului din luminiș începu să coboare, îndreptîndu-se spre ei.

— Krupp de optzeci de milimetri, spuse încet un fost deținut. M-am instruit și eu pe unul de ăsta. Dacă trage cîteva lovituri, doboară un hectar de pădure.

— Să sperăm că n-o să tragă, zise comandantul uitîndu-se iarăși la ceas. Șase fără cinci, tocmai bine...

Se auzi zgomot de motor. O motocicletă cu ataș venea pe drumul dinspre intrarea în baterie. Motociclistul avea pistol-mitralieră atîrnat la piept ; în spate stătea alt militar înarmat ; în ataș era un ofițer. Cînd motocicleta se apropie, maiorul aruncă țigara și se ridică. Ofițerul german sări din ataș, își îndreptă centura și se apropie cu pas hotărît. Salută țeapăn.

— Spune-i că unitatea e înconjurată și-i cerem să se predea fără luptă, spuse comandantul.

Someșan traduse conștiincios fraza.

— Să predau fără luptă o baterie modernă ? ripostă ofițerul hitlerist. Încercați să ne atacați, veți vedea ce sînt în stare noile tunuri Krupp.

— Avem și noi artilerie, spuse comandantul.

— De unde artilerie ? Cunosc foarte bine dispozitivul militar din oraș...

— Am primit întăriri. Vă primejduiți oamenii inutil, domnule căpitan. Aveți zece minute ca să luați o hotărîre.

Ofițerul hitlerist clătină din cap și spuse răstit :

— Nu pot să mă predau. Haideți să ajungem la un compromis : frontiera e aproape. Dați-ne voie să plecăm spre Ungaria cu armamentul ușor și ce putem lua din depozite ; aveți cuvîntul meu de onoare că nu distrugem nimic din ce rămîne. Veți avea capturi bogate fără să faceți sacrificii.

— Nu, spuse comandantul. Am primit ordin să dezarmăm toate trupele germane. Vă somăm să depuneți armele.

— Refuz, domnule maior. Sper că-mi dați răgazul să ajung la soldații mei înainte de a deschide focul...

În clipa aceea trei bubuituri aproape îngemănate sparseră liniştea pădurii. Ofiţerul german tresări.

— Dumnezeule, murmură el. Credeam că glumiţi cu artileria aia.

— Nu glumim deloc, spuse comandantul. Toate formaţiunile germane sînt înconjurate ; trupele noastre au început atacul împotriva lor.

O nouă salvă de trei bubuituri răsună.

— Cele zece minute au trecut, spuse comandantul. Hotărîţi-vă imediat, domnule căpitan, avem şi alte misiuni de îndeplinit. Vă repet, nu aveţi nici o şansă...

— Îmi dau seama, spuse căpitanul întunecat. Mă predau, domnule maior.

Auzind traducerea, cei din jurul maiorului se ridicară din adăposturi, cu feţele luminate de bucurie.

4

Meşterul Toma ieşi din casă, strigă la cîine să se astîmpere şi întrebă răstit :

— Cine-i acolo ?

— Eu, Buzatu.

— Ce s-a întîmplat, dom' şef ?

— E pace, s-a comunicat la radio.

— Trebuia să vină şi ziua asta, spuse meşterul cu glas scăzut. Stai să-mi iau ceva pe mine şi vin şi eu devale.

— Hai. Eu mă duc să dau de veste lui Ştefan şi celorlalţi.

Cînd ajunse la primărie, se lumina de ziuă. Pe treptele şlefuite de paşi, oamenii stăteau ca pe-o bancă, fumau şi schimbau păreri :

— Antonescu şi-ai lui se duseră pe apa sîmbetei.

— Acu', luăm şi Ardealul înapoi.

— Crezi că ne face Hitler un dar ca ăsta ?

— Nu Hitler. Ce, e după el ? În Proclamaţie spune să ne liberăm fraţii din Ardeal.

— Asta-nseamnă război.

— Păi ce gîndeai, vere, că luăm Ardealul c-un steag alb în vîrful ciomagului ?

— Ziserăţi că e pace. E ori nu e pace ?

— Pace cu ruşii şi cu englezii şi cu americanii. Pe urmă, ce-o mai fi...

Şeful de post ieşi în uşa primăriei şi toţi se îngrămădiră în jurul lui.

— Oameni buni, trăim o zi mare. Vorbii acum la Legiunea de jandarmi. Aşa e cum a zis la radio. Antonescu e arestat, avem alt guvern. Am primit ordin să luăm măsuri să apărăm gara şi poşta.

— Dă-ne arme, spuse unul.

— Aşa e. Dă-ne arme, dom' şef. Nemţii n-au să se lase cu una cu două. Trenul lor e acolo, în pădure.

— Să facem tranşee în jurul gării...

Plutonierul Buzatu îşi îndreptă cureaua armei pe umăr, îşi trase vestonul pe sub centură, ca un soldat ieşit la raport.

— Ştiu eu ? Am primit ordin să apărăm gara şi poşta, mai mult nu mi-au spus. O să dăm întîi arme premilitarilor. Pe urmă om mai vedea

Un jandarm venea în fugă pe şosea ; strigă de departe :

— Dom' majur, nemţii au tras trenu-n gară şi sapă gropi. Or fi vrînd să mineze linia.

— Asta ne-ar mai lipsi, mormăi Buzatu. Gata, fraţilor, fie ce-o fi. Măi Tudose !

— Ordonaţi !

— Deschide rastelul şi împarte armele de rezervă. Faci un tabel nominal, iscăleşte fiecare : o puşcă şi trei încărcătoare de om. Premilitarii s-au prezentat ?

— Aici sîntem, spuse un tînăr.

— Bine. Aşteptaţi, că am trimis după caporalul instructor. Eu cu băieţii mei luăm mitraliera şi ne ducem la gară. Cînd vine caporalul, să ia comanda şi să vă ducă şi pe voi acolo. Nu umblaţi care cum vrea, şi aveţi grijă

cu armele. Caporalul să întărească paza la poștă. Neculai, ia cu tine un băiat și duceți-vă pe șosea, la capul satului. Dacă vezi nemți apropiindu-se, îi trimiți să ne dea de veste. Hai, executarea !

Jandarmul făcu semn unui tînăr care-și examina încîntat arma ; porniră amîndoi spre capul satului.

— Mai e oficiul nemților, spuse gînditor șeful de post. Dar cred că le-au tăiat legătura cei din oraș, altfel nu stăteau ei așa cuminți. Am pus o pîndă acolo, nu-i nici o mișcare. Meștere Toma, du-te dumneata cu cîțiva oameni, vezi că-s doi sau trei soldați înăuntru. Dacă umbli ușor, îi iei ca din oală. Le luați armele, pe ei îi trimiteți cu escortă la post, iar dumneata cu oamenii veniți la gară. Acolo cred că-i buclucul mai mare. Gata, măi, cu armele alea ? strigă spre fereastra deschisă a postului.

— Acuș, dom' majur. Să vină careva să-mi ajute.

Doi-trei băieți se repeziră înăuntru ; se întoarseră ținînd fiecare cîteva arme ; în urma lor venea soldatul, cu registrul și cu o cutie cu cartușe. Oamenii se îmbulziră în jurul lor ; fiecare își spunea numele, iscălea în catastif, lua arma, o examina o clipă, desfăcea închizătorul și vîra cartușele în magazie.

— N-am uitat să umblu cu drăcia asta, spuse cu încîntare cineva. Să poftească alde Friț, am o socoteală veche cu ei...

Ceilalți rîseră încet, mîngîind țevile lucitoare.

— Hai, fraților, spuse meșterul Toma. Grupa de șoc, ia să vă văd.

Porni, cu micul grup în jurul lui, spre biserică. În casa parohiei nemții își instalaseră oficiul telefonic. Se apropiară mergînd pe lîngă gard, cu armele gata ; ferestrele mari de la stradă erau deschise.

— Nu le-au dat încă deșteptarea. Voi doi, duceți-vă la ușă. În caz de ceva, trageți. Umblați ușor, să nu-i speriem...

Meșterul Toma se apropie de fereastră. Îl văzu pe operator moțăind în fața centralei slab luminate. Vîrî țeava armei pe geam, îndreptînd-o spre pieptul lui, apoi făcu „pst !". Neamțul ridică privirea. Era aproape un co-

pilandru, cu față rotundă și păr blond tuns scurt. Tresări văzînd arma. Ochii lui, brusc înspăimîntați, se îndreptară spre pistolul-mitralieră pus la îndemînă, pe masă.

— Nu, flăcăule. Nein. Hände hoch !

Soldatul ridică mîinile.

— Gata, spuse Toma către ceilalți, fără să coboare arma.

Se auzi o izbitură, apoi scrîșnetul ușii deschise. Din camera alăturată ieșiră buimaci doi hitleriști în maiouri. Dădură să fugă înapoi văzînd armele. Meșterul strigă la ei ca la niște copii :

— Stați pe loc !

Băieții cotrobăiră la iuțeală prin cameră, luară pistoalele-mitralieră și sacii cu încărcătoare și grenade.

— Pradă bogată, îi lăudă meșterul Toma. Acuma avem cu ce face față.

Își îndreptă privirea spre soldații hitleriști înșirați lîngă perete.

— Ăștia se cheamă că-s prizonieri. Întinse arma spre ei : Echiparea, *ain, țvai, drai !* Îi ducem la post. O să-i păziți voi cu rîndul.

— Hm, făcu nemulțumit unul dintre tineri. Să stau de pază lîngă ușă ?

— Misiune, spuse meșterul Toma. Nu-i puțin lucru să păzești prizonierii. Curînd o să avem mai mulți...

Cu pistoalele-mitralieră găsite la oficiul de telefon german, cu armele de la post, cu ce mai aveau oamenii — cîte-o pușcă de vînătoare dosită, pistoale vechi scoase la iveală de prin poduri — se adunaseră în crîngul din dosul gării vreo treizeci de inși înarmați. Șeful de post luase comanda ca de la sine, își încheia și-și descheia mereu nasturele de la guler.

— Tare mi-e teamă să nu facă nemții vreun bucluc, spuse el. O să-i luăm din mai multe părți, să creadă că-i atacă un regiment întreg. Altfel, o să fie greu cu ei. Meș-

tere, iei dumneata o grupă, te duci prin pădure și le cazi în spate. Eu încerc să-i iau cu binele, maiorul lor știe românește. Ii somez să se predea. Dacă refuză, mă adăpostesc și trag un foc de armă. Atunci, trageți toți odată, din toate părțile. Să vadă că sînt înconjurați.

— Bine. O luăm prin pădure și ne oprim pe deal, la castelul de apă.

— Adăpostește bine oamenii, să n-o facă pe eroii... Caporal Mihalache.

— Ordin !

— Iei pușca-mitralieră și te duci cu meșterul. Și voi — arătă spre trei premilitari. Băgați de seamă, nu risipiți cartușele !

În timp ce se apropiau de gară auziră pufăitul locomotivei. Trenul de reperaj fusese tras în fața magaziilor. Nemții încărcau de zor lăzi cu materiale.

— Se pregătesc de plecare, spuse șeful de post. Ia, băieți, rînduiți-vă pe șosea, în șanț, cu armele pregătite. Nu scoateți capul, să nu aibă vreun lunetist cu ei. Ăla te pocnește drept în frunte. Mai întîi îi luăm cu binișorul, poate reușim ceva fără vărsare de sînge.

— Îi crezi așa de mielușei ? rîse amar Ilie Drăgoi.

— Eu respect ordinul, spuse plutonierul. În ordin spune să-i somăm, iar dacă nu se predau, să deschidem focul. Asta și facem.

Ieși de după zidul gros al magaziei de cereale, făcînd cîțiva pași înainte. Nemții, care-l observaseră, se opriră din lucru și se uitau la el. Unul rămăsese cu o cutie mare în brațe.

— Herr Kommandant, strigă plutonierul-major. Chemați-l pe comandant, vreau să vorbesc cu el.

Un gradat care stătea pe treptele gării cu mîinile-n șolduri dădu cîteva ordine răstite și soldații dispărură în tren. Apoi ușa biroului de mișcare se deschise, apăru un ofițer vîrstnic cam corpolent.

— Vă somăm să depuneți armele, spuse șeful de post.

— La tine glumește, se răsti ofițerul. Nu depun armele. Lăsat plecăm la Bulgaria. Una oră.

— E ordin să vă predaţi, stărui plutonierul. Războiul kaput, gata !

— Nu predat, la dracu, spuse neamţul furios. Soldat german nu predat.

Dădu cîteva ordine. Geamurile de jos ale sălii de aşteptare săriră în ţăndări ; apărură ţevile armelor. Buzatu se întoarse şi porni repede spre ai lui ; în urmă se auziră cîteva împuşcături, gloanţele îi şuierară pe lîngă urechi. Se adăposti lîngă ceilalţi, în şanţ, şi ordonă :

— Foc ! Serii scurte, cu toate armele !

Răpăiala armelor izbucni, dezordonată. Din spatele castelului de apă hohoti gros mitraliera, apoi începură să pîrîie pistoalele-mitralieră capturate de la telefonişti.

— Încetaţi focul ! comandă plutonierul, apoi strigă către nemţi : Sînteţi înconjuraţi ! Predaţi-vă !

Drept răspuns, de pe acoperişul unui vagon zbură o grenadă care explodă peste linie, nu departe de ei.

— Atinge-l careva pe ăla de sus ! De acolo ne vede ca-n palmă.

Chiar lîngă urechea lui bubui un *Manlicher*. Trăsese caporalul, ajutorul lui de la post. De pe tren se auzi un strigăt de durere ; pe sub roţile vagoanelor se vedea mişcare.

— La comanda mea, tragem toţi în ferestre, spuse plutonierul. Ochiţi... foc !

Salva trosni prelung. În clipa următoare se auzi vacarmul geamurilor sparte. Drept răspuns, dinspre gară se dezlănţui o adevărată canonadă.

— Încetaţi, strigă jandarmul. Ce-i la turnul de apă ? Cine-i voinicu-ăla ? Să nu-l nimerească vreun glonţ !

Toţi priviră spre castelul de apă. Pe scăriţa de fier urca un om. Curînd ajunse sus : se strecură pe balconaşul îngust care înconjura bazinul şi ridică mîna. Grenada zbură prelung prin aer. Căzu într-o latură a gării, cam între clădire şi tren. Se auziră iarăşi vaiete, apoi deasupra ultimului vagon cineva începu să agite o cămaşă albă.

— Se predau, se predau ! strigară bucuroşi cei din şanţ.

— Ieşiţi cîte unul şi aruncaţi armele, strigă plutonierul Buzatu.

În clipa aceea, dinspre pădure se ivi o umbră mare, urlînd şi şuierînd ; avionul zbură razant cu gara, aproape atingînd cu unul din planuri acoperişul vagoanelor ; steagul alb dispăru.

— Adăpostit ! urlă plutonierul. De unde dracu' a apărut şi ăsta ? Mihalache, ia mitraliera pe umeri !

Avionul luă înălţime, se întoarse iarăşi, acum zbura paralel cu şoseaua, venea în picaj, îi vedeau cercul transparent din bot — elicea ; urletul lui creştea clipă cu clipă, Plutonierul îndreptă mitraliera în sus, cu suportul sprijinit pe umerii soldatului. Începu să tragă, rotindu-se o dată cu trecerea avionului. Din planuri ţîşniră flăcărui mărunte ; o dîră de ghemuleţe albe năpădi terasamentul.

Cînd avionul dispăru în pădure, din coada lui ţîşnea fum negru.

— Ura ! L-aţi lovit, dom' şef !

— Ajutor, se auzi un glas. Săriţi, fraţilor !

— Ce ? Un rănit ?

După o clipă, auziră o bubuitură surdă spre pădure.

— S-a zis cu el, ticălosul ! spuse plutonierul. Mihalache, vezi de rănit... Ai pansament la tine ?

— Am, dom' şef.

— Dom' şef, au dat foc la tren !

— Au văzut că n-au încotro, spuse plutonierul.

Nemţii se iviră unul cîte unul, în spatele trenului care ardea, şi aruncară armele.

— Dodule, ia zece oameni şi adunaţi armele. Restul, după mine. Să stingem focul.

— Lasă-l să ardă, dom' şef !

— De ce ? E captura noastră. Haideţi, băieţi, daţi fuga. Găleţi, furtunul de la gară... Ce-i cu rănitul ?

— Lovit în umăr. Nu cred că e grav. L-am pansat.

— Luaţi motocicleta nemţilor şi duceţi-l la dispensar. Puneţi-i şi pe prizonieri să care apă. Vedeţi să n-o ia vreunul la fugă. Hai, flăcăi, că mai avem şi alte treburi !

Un tînăr veni în fugă :

— Dom' şef, vine o coloană de maşini dinspre Bucureşti !

— Las' să vină. Acuma avem arme destule. La un caz, înşirăm tot satul acolo, pe lizieră. Una peste altă avem vreo două companii, ai ?

— Şi tunul de la nemţi, adăugă meşterul Toma. Ce, nu-l putem împinge pe şosea ? Măcar să se vadă c-avem artilerie. Chiar de n-om trage cu el.

— Aşa facem, hotărî şeful de post. Că dacă ne pomenim cu ei în sat, e jale.

— Dom' şef, îs români ! aduse vestea alt băietan strunindu-şi căluţul. Am fost prin pădure, mai aproape de ei. Sînt români, dar au maşini de captură.

— Păi s-or fi bătut şi ei cu ceva nemţi, rîse meşterul Toma. Hai să-i întîmpinăm...

5

După ce încredinţă prizonierii unei grupe de ostaşi conduşi de un plutonier, George răsuflă uşurat. Pîndise o zi şi-o noapte în preajma locuinţei unui ofiţer superior din SS, aflat în Bucureşti sub acoperirea de angrosist ; la izbucnirea ostilităţilor fusese căutat pretutindeni, era de negăsit. Abia în dimineaţa aceea apăruse, îmbrăcat în costum gri, însoţit de doi civili cu înfăţişare de sportivi, care se dovediseră a fi în realitate ofiţeri în trupele de asalt. Veniseră cu o maşină, cu gînd să fugă, desigur ; în locuinţa ofiţerului George găsise o mapă cu documente — unele dactilografiate, unele scrise de mînă — de aceeaşi mînă, cu un scris ordonat, de elev bun la literatură. Se grăbi să telefoneze colonelului Ursu :

— Misiunea a fost îndeplinită. Prizonierul e în drum spre dumneavoastră. V-am trimis şi o mapă cu nişte hîrtii ; ar trebui traduse, să vedem ce-i cu ele.

— Şi eu sînt curios. Ascultă, dragul meu, ştiu că eşti obosit, dar mai am o treabă pentru dumneata. De fapt două. Du-te la sediul Apărării Patriotice şi spune-le celor de acolo să fie atenţi. Ni s-a semnalat că prin cartier se învîrteşte un legionar, Nicoară, evadat zilele-astea. Pe urmă, te duci la Serviciul de informaţii german. Maiorul Gombrich s-a baricadat acolo cu ai lui şi refuză să depună armele. E singurul obiectiv german din sector care n-a fost încă lichidat. Poate-l convingi să se predea.

— Am înţeles, domnule colonel.

Grăbi pasul spre sediul Apărării Patriotice. Abia aştepta să-i vadă pe ai lui la lumina zilei, să le strîngă mîna, să se bucure cu ei de izbînda care, în cele două zile care trecuseră, devenise acum o certitudine. Ajunse repede în faţa clădirii mari, împrejmuită cu gărduleţ de fier, aflată la intersecţia a două străzi. La poartă, căţăraţi pe o scară de zugrav, doi tineri cu brasarde tricolore se căzneau să agaţe o firmă scrisă pe pînză roşie cu vopsea albă : „Comitetul P.C.R. de sector". Un al treilea, cu pistol-mitralieră la piept, îmbrăcat în haină, dar fără cravată, se uita la ei. George se apropie de el :

— Îl caut pe un anume Toma.

— Pe tovarăşul Toma, îl corectă cu importanţă tînărul. Dar ce-ai cu el ?

— O chestiune urgentă. Şi secretă. Şi ai grijă cu puşcociul ăsta, să nu se întîmple vreun accident. Unde zici că-l găsesc ?

— Prima uşă pe dreapta, spuse tînărul în silă. Iar cu asta — bătu cu palma în încărcătorul armei — găuresc o carte de joc de la cincizeci de paşi. Crezi că mie-mi place s-o fac pe paznicul ?

— Misiune importantă, îi spuse George peste umăr şi intră în clădire.

Îl găsi pe Toma înconjurat de cîţiva oameni înarmaţi ; surprinse o frîntură de frază :

— ...În primul rînd linia de tramvai şi drumurile de acces spre brutării. Se întrerupse, ridicînd privirea : Ei,

pe cine văd ! Tovarăşe Nistor, dînsul e locotenentul Brezeanu.

— Noroc, tovarăşe locotenent, îl salută Nistor strîngîndu-i mîna. Eram dornic să te cunosc. Ne-ai ajutat mult. La început nu-mi venea să cred. Chiar aşa, un ofiţer din Biroul Doi...

George dădu mîna cu ceilalţi, care se apropiară de uşă.

— Aşa rămîne, fraţilor, le spuse Toma. Mobilizaţi oamenii să meargă să ajute la degajarea străzilor de ruine. Viaţa trebuie să intre cu totul în normal. Brutăriile au făină destulă, negustorii au primit dispoziţie să deschidă băcăniile... Combateţi orice zvon răuvoitor. Vedeţi şi voi că lucrurile au început să se aşeze. Noroc !

— Noroc ! răspunseră cu toţii.

— Stăm bine, spuse Toma după plecarea celorlalţi. Aici, în sector, viaţa îşi reia cursul. Ţăranii au început să vină la piaţă cu marfă, electricitate avem, apa curge, ...Mai sînt cîţiva legionari care împrăştie zvonuri...

— De-ar face numai atîta, spuse George. Un individ de-ăsta s-a strecurat pe la Pipera, cu o motocicletă, şi a fugit la nemţi. A luat parte, ca mitralior pe un avion german, la atacul asupra Bucureştiului. L-a doborît artileria noastră la Otopeni, cînd s-a întors din raid. Se îmbrăcase în uniformă românească.

— Auzi ticălosul, strigă Nistor.

— Acum am mai depistat unul. Şeful meu a primit informaţia. Un anume Nicoară, evadat zilele astea, se învîrteşte prin cartier pe-aici.

— Vechiul meu adversar, rîse Toma. Voia să mă elimine din liceu, că scriam la reviste de stînga. A fost condamnat după rebeliune.

— Şeful meu zice să fiţi atenţi, că e înarmat. Nu ştim ce intenţii are, dar paza bună... Pentru asta am venit, să vă previn.

— Mulţumim, spuse Nistor.

— Acum mă duc, mai am de îndeplinit o misiune.

— Succes ! Te aşteptăm pe la noi, cînd mai termini treburile.

George ieşi în grabă, urmărit de privirea încruntată a tînărului de la poartă.

— Nu fi trist. Ţi-am spus, e o misiune foarte importantă.

Tînărul zîmbi silit şi-şi îndreptă pistolul-mitralieră care-i atîrna pe piept cam de-a curmezişul.

— O să mă duc voluntar la regiment, strigă el din urmă.

În colţul străzii unde se afla Serviciul de informaţii al armatei de uscat germane, îi opri o patrulă.

— Nu puteţi trece mai departe, explică un sergent de paraşutişti.

— Sînt în misiune. Vreau să vorbesc cu comandantul vostru.

Un locotenent tînăr, în uniformă de paraşutist, se apropie în fugă :

— Cum aţi ajuns aici ? Nu-i voie...

— Biroul Doi, spuse George arătîndu-i legitimaţia. Dumneavoastră cum aţi... aterizat aici, domnule locotenent ?

— Cu nişte camioane. Comandantul nostru are o vorbă: misiunea paraşutistului începe după ce a atins pămîntul. Zborul şi paraşutarea sînt doar partea veselă a spectacolului. După aceea vine greul.

— Văd că greul a şi venit.

— Am doi morţi şi trei răniţi, spuse locotenentul. Şi nemţii nu vor să cedeze...

— Mă duc să parlamentez cu ei.

— Ştiu eu ? Să nu vă ia ostatic.

— Am primit ordin să fac asta. Şi am un motiv special să nu mă tem. Un cunoscut de-al meu se află acolo, înăuntru. Un fel de... coleg.

— Trebuia să mă gîndesc la asta, aici e sediul contrainformaţiilor lor. Dacă credeţi că amicul dumneavoastră n-o să vă tragă un glonţ... Încetaţi focul ! ordonă locote-

nenetul. Sergent, ridică un steag alb. Trimitem parlamentari la inamic !

Dindărătul unui copac se ridică un sergent voinic, cu mustață răsucită, și începu să agite un prosop alb. De la fereastra de deasupra intrării i se răspunse tot așa.

— V-ați gîndit bine ? întrebă ofițerul parașutist. Să vă dau un însoțitor ?

— Nu-i nevoie. Făcu cîțiva pași înainte, strigă spre clădire : Vreau să vorbesc cu domnul maior Gombrich !

O tăcere de cîteva clipe, apoi un glas răspunse :

— Înaintați, dar veniți singur și fără arme.

George păși înainte ; intră pe portița cochetă, acum ciuruită de împușcături. Pe peretele clădirii în jurul ferestrelor, se vedeau ciupituri de glonț. În curte, un *Mercedes* lung, negru, stătea strîmb ; avea parbrizul spart și un cauciuc dezumflat. În mijlocul aleii era instalat un tun antiaerian cu două țevi, înconjurat de saci cu nisip. Unul dintre servanți era bandajat la cap și-și pusese boneta peste pansament. Doi militari aduceau de acolo pe un altul, încălțat numai cu o cizmă, cu o figură crispată de suferință. George văzu toate acestea într-o fracțiune de secundă. Și-l văzu pe Heinrich, subofițerul gras care-l seconda de obicei pe maiorul Gombrich, venind să-l întîmpine.

În holul clădirii războiul era la el acasă. Pe pardoseală erau împrăștiate cioburi și tuburi de cartușe ; în preajma ferestrelor, trăgătorii cu pistoalele-mitralieră pe genunchi fumau cu sete, profitînd de răgazul ce li se oferise. Pe lîngă pereți, întinși pe pături, zăceau cîțiva răniți ; fetele în uniformă de transmisiuni se învîrteau pe lîngă ei.

Heinrich îl conduse la etaj, se opri în fața ușii, își îndreptă vestonul și centura, apoi bătu. Maiorul Gombrich se arătă în ușă — era fără cămașă, cu obrajii săpuniți și aparatul de ras în mînă.

— Ce vizită neașteptată, spuse el ironic. Iartă-mă, locotenente, n-am avut timp să mă pregătesc. Am înțeles că ești parlamentar și caut să-mi compun o ținută potrivită pentru tratative. Nu ești grăbit, nu-i așa ?

Vorbind își șterse clăbucul de pe obraji apoi se întoarse spre subofițer :

— Fii liniștit, Heinrich, nu e nici o primejdie. Cel puțin deocamdată... Sper că domnul locotenent n-a venit să mă asasineze.

— Nu, domnule maior. Am venit să discut cu dumneavoastră.

— Du-te, Heinrich.

Subofițerul salută și ieși trîntind ușa.

— Bunul meu Heinrich, spuse maiorul încet. Va reuși și de data asta să mă salveze ? Ia spune, domnule locotenent, care e mesajul dumitale ?

— Ușor de ghicit : convingeți-vă șefii să se predea. Orice rezistență e inutilă.

— Șefii au plecat la Legație chiar în seara aceea memorabilă. (Lungi ultimul cuvînt). O seară pe care n-o voi uita toată viața. A fost triumful meu, un triumf amar de altfel. Profeția mea s-a adeverit. Păcat că n-am avut prilejul să le rîd în nas, la rîndul meu, celor care mă luaseră peste picior atunci... Au plecat cu toții îngrijorați de anumite zvonuri. Nici nu mi-au spus despre ce e vorba. M-au lăsat șef și au plecat. Nu mai știu nimic de ei. Eu sînt cel mai mare aici.

— Deci din vina dumneavoastră s-a umplut holul de răniți ? Domnule maior, încetați această luptă inutilă.

Maiorul Gombrich își îndreptă umerii și ridică fruntea ; uitase probabil că era dezbrăcat pînă-n brîu.

— Sînt soldat și trebuie să lupt. Avem alimente și muniții pentru a rezista unui asediu. Ultimul mesaj pe care l-am primit e încurajator ; vom pune în curînd capăt revoltei și vom restabili situația. Führerul se ocupă personal de cazul României. Iar dumneata îmi propui să mă predau ?

— Cunoașteți situația din București ?

— Legăturile telefonice sînt tăiate.

— Atunci aflați că aici este ultimul obiectiv german care mai rezistă. Toate celelalte au fost anihilate.

— Și Misiunea ?

— A căzut ieri la prînz. Avem mii de prizonieri germani ; o bună parte din avioanele care au bombardat ieri orașul au fost distruse.

— Misiunea... murmură maiorul Gombrich așezîndu-se în fotoliu. De necrezut. O adevărată fortăreață...

Ridică iarăși fruntea :

— Nu-mi pasă. Militarul german luptă pînă la capăt ! Ordinul führerului...

— N-are nici un sens, vorbi George încet, ca și cum s-ar fi adresat unui bolnav. Într-o oră vor sosi tunurile. Atunci va începe asaltul final.

— Bine zis, final... Ai văzut, domnule locotenent ? Ce le-am spus eu generalului și celorlalți ? Trădarea plutea în aer, i-am prevenit. Și acum iat-o.

— Trădare ? ripostă George. Nu, maior Gombrich. Trădare poate veni din partea unui om. Dar un întreg popor nu poate trăda. E vorba de cu totul altceva : ne-am luat destinul în propriile mîini. Nu e trădare, ci act de voință.

— Mă rog, eu sînt militar, mă pricep mai puțin la speculații filozofice. În treaba asta era mult mai nimerit prietenul dumitale, doctorul Huber, fie... cum ziceți dumneavoastră românii ? Fie-i țărîna ușoară.

— Ceeee ?

— Nu știai ? Doctorul Huber a murit.

— Imposibil, spuse George tulburat.

Maiorul Gombrich se duse în spatele biroului ; scoase un plic cu emblema Wehrmachtului, îl aruncă pe masă :

— Iată actele găsite asupra lui. Avem și o fotografie de la fața locului. Unul dintre cei care l-au găsit era amator de suveniruri fotografice. De la coasta Atlanticului pînă-n Caucaz, un veritabil album turistic. Atîta că, în loc de peisaje, apar oameni care poartă uniformă.

George privi lung fotografia cam cenușie, prea puțin expusă. Doctorul Huber zăcea pe iarbă, cu brațele depărtate ; frunzișul unui copac filtrase soarele punîndu-i pete mărunte pe obraz.

— Cum a murit ?

— În împrejurări neclare. Se pare că a fost împuşcat pe cînd încerca să părăsească oraşul. Şoferul a abandonat maşina şi a dispărut. Maşina circula cu număr fals, bine-nţeles. Un *Buick* decapotabil, model vechi. Poftim şi procesul-verbal al medicului militar care a constatat decesul. Dacă te pasionează subiectul, îţi dăruiesc toate hîrţoagele astea. Şi-aşa, în cele din urmă tot vor ajunge în mîinile voastre.

— Cînd şi unde s-a întîmplat asta ?

— Ai un ton de procuror, domnule Brezeanu. Ieri. Într-o zonă pe care o controlau încă trupele Wehrmachtului, lîngă Otopeni.

George strînse cu grijă hîrtiile ; le puse în buzunarul de la piept.

— Mulţumesc. Subiectul mă pasionează, într-adevăr. Doctorul Huber era un om interesant. V-aş pune o întrebare particulară, domnule maior : nu cumva Gestapoul este amestecat în această treabă ?

— Gestapoul ! Domnul meu, mă cunoşti prea puţin. Dacă era o afacere de-a Gestapoului, cum mi-aş fi permis să-ţi dau toate astea pe tavă ? Să-ţi spun ce cred eu : e o treabă a englezilor. O ipoteză, desigur.

Păru că-şi aminteşte de ceva, trînti sertarul din care scosese documentele, deschise un altul şi dădu la iveală sticla cu coniac. O întinse, ţinînd-o ferm, lui George, care refuză cu un semn din cap.

— Înţeleg, domnule locotenent, nu vrei să bei cu inamicul. Mie cred că-mi dai voie. O singură duşcă. Azi n-am apucat nici să gust. Din zori stăm la ferestre şi tragem. Mirosul de pulbere arsă usucă gîtlejul. *Prosit !*

Bău direct din sticlă, îndelung, cu lăcomie ; cînd lăsă sticla de la gură, privirea lui căpătase o strălucire ciudată.

— Simţeam nevoia, explică. Traversez un moment dramatic, chiar dacă prevăzusem totul. Mai alaltăieri conversam cu dumneata la „Princiar“ ca doi prieteni, iar astăzi oamenii noştri stau cu armele aţintite unii asupra altora.

— Vă repet : este o vărsare de sînge inutilă, domnule maior. Nu aveţi nici o şansă. Vieţile atîtor oameni atîrnă

de decizia dumneavoastră. Trebuie să vă predaţi. Fiţi raţional !

— Să fiu raţional ! Oare războiul însuşi e ceva raţional ? Toată noaptea m-am gîndit la asta. Iar cînd un militar de carieră începe să-şi pună întrebări, e grav. Un fel de preludiu al prăbuşirii... Ai dreptate, e o luptă fără şansă. Sper că răniţii noştri vor primi asistenţă medicală...

— Un rănit e un rănit, nu e duşman.

— Da, românii sînt umanitari prin excelenţă. Bine, voi da ordin de capitulare.

Ridică receptorul telefonului. George înţelese clar conţinutul ordinului. După cîteva clipe, pe hol se auziră comenzi şi paşi alergînd. De afară, prin fereastra deschisă, răzbătură strigătele de victorie ale românilor. Maiorul Gombrich privi în curte pe după perdea ; se întoarse oftînd.

— Da. Unii se bucură, alţii... ca la război. Te rog să mă scuzi o clipă. Vreau să-mi pun ţinuta în ordine. Ia loc. Termin în cîteva clipe.

Dispăru prin uşiţa din colţul biroului. George se apropie de fereastră. Văzu militarii germani ieşind în curte şi aruncîndu-şi pistoalele. Pe alee se formase o grămadă de arme de tot felul, străjuită de paraşutişti. Deodată, în camera de toaletă se auzi o împuşcătură. George sări spre uşiţă ; o încercă, era încuiată. Ieşi pe hol, dădu cu ochii de subofiţerul pe care maiorul Gombrich îl numise cîinele lui credincios.

— Vino-ncoace, Heinrich. Cred că şeful dumitale n-a acceptat condiţia de prizonier...

6

Sergentul se apropie mergînd cocoşat prin şanţ :

— Gata, Marine, poţi să te odihneşti. Am schimbat toate posturile.

— Mi-a trecut os prin os, zise Marin Drăgoi. Cum să te odihneşti în groapa asta ? Stricarăm frumuseţe de parc.

— Îl dregem noi, după ce terminăm cu nemţii. Cred că pîn-la prînz le venim de hac.

— Oare ?

— Musai, spuse sergentul. Cît or să reziste aşa ?

Puse casca în ţeava puştii şi o ridică încet deasupra parapetului. De vizavi, din clădirea comandamentului german se auziră împuşcături. Cîteva gloanţe se înfipseră cu zgomot înfundat în parapetul de pămînt din faţa şanţului.

— Bravo lor, îs vigilenţi, rîse sergentul Cioată. Ochii-n patru, fraţilor. Cum vedeţi o mişcare la alde Friţ, trageţi !

Drăgoi se ghemui pe fundul şanţului făcut în grabă, cu o seară înainte, îndată ce intraseră în dispozitiv. Acum era frînt de oboseală, după noaptea de veghe petrecută în şanţul îngust. La început, cînd se dăduse alarma, nu ştia ce se întîmplă. Îi păruse rău că n-a terminat de cusut mîneca vestonului ; era în dormitor, cu ceilalţi, la „program administrativ". Era miercuri, şi miercurea leatul mai răsufla şi el. Tocmai de aceea, spre seară, nu-i venise să creadă auzind strigătele sergenţilor :

— Echiparea ! Afară, fuga marş ! Care rămîne-n urmă, îl belesc ! Hai, hai, cît număr pîn-la zece !

— Luaţi tot cu voi, strigă ofiţerul de serviciu din uşa pavilionului. Cască, mască, lopată, cartuşiere... Hai, leat, că ne prinde seara !

— Doamne, pupa-ţi-aş tălpile, nu ne-or duce iar pe front ? spusese Stănică înfăşurîndu-şi de zor moletierele.

Se aliniaseră în curte aşteptînd cu sudoarea şiroindu-le pe sub căşti. Curelele raniţelor şi armelor le ardeau umerii. Atunci, în front, încă nu ştiau ce s-a întîmplat. Comandantul regimentului ieşise pe uşa principală, se oprise pe trepte, ca să-i aibă pe toţi în ochi.

— Ostaşi, avem o misiune importantă. Ne deplasăm la obiectivele stabilite, săpăm adăposturi şi instalăm posturi de pază. Consemn general : dacă se apropie cineva, îl

somați și-l faceți prizonier ; dacă nu stă, trageți. Executarea !

Obiectivul lor era comandamentul german.

Locotenentul îi ajunsese din urmă cu un taximetru ; coborîse în fața lor ; sergentul oprise compania, dar locotenentul îi făcuse semn :

— Înainte, grăbiți pasul !

Se instalaseră în micul parc din fața comandamentului. Apoi locotenentul le dăduse ordin să sape adăposturi și șanțuri de comunicație. Din curtea vecină apăruse o bătrînă :

— Ce faceți acolo ? De ce stricați grădina ? O să mă plîng la poliție.

Locotenentul se apropiase de ea :

— Măicuță, cine mai stă în casa asta ?

— Eu singură, domnule ofițer.

— Auzi, fă matale bine și du-te pentru o zi-două la vreo rudă. Noi, ca soldații, mai facem zgomot, mai tragem cu puștile...

— Nu mă mișc de la casa mea. Unde să mă duc ? Vă jucați de-a războiul aici, în inima orașului ?

Sergentul îndreptase spre ea fața șiroind de nădușeală :

— Decît să stai cu gura pe noi, mai bine ne-ai da niște apă.

— Vă dau, dragii mamii, cum nu ? Vă dau apă rece, de la puț, că asta de la canal e caldă.

— Dom' locotenent, pe terasă a apărut un neamț cu un binoclu. Se uită mereu încoace.

— Treaba lui, ridicase din umeri locotenentul. Noi ne vedem de treaba noastră...

Săpau, săpau mereu. De la o vreme, în curtea cu grilaj de fier a comandamentului german începuse o oarecare vînzoleală ; ofițerii germani ieșeau și intrau în clădire, vociferînd. Acum nu mai rîdeau.

Stănică adunase în jurul lui cîțiva recruți, dăduse unuia lopata lui și-l învăța să sape, chipurile.

— Hai, leat, mai cu viață. Aicea nu-i poligon, să sapi ca-n mămăligă. Şi ținta nu-i de *irtie*, vezi bine !

— Ne-om descurca noi, replicase un recrut cu nasu-n vînt.

— Tu vorbeşti, prîsleo, de ți-a fost frică-n prima noapte să faci de santinelă ?

— Aia a fost în prima noapte...

Noaptea tîrziu, cum stăteau prin şanțuri şi moțăiau după oboseala şi căldura zilei, auziseră zarvă pe străzi. În clădirea alăturată, la etaj, un geam se luminase ; în cadrul lui apăruse un bărbat în maiou :

— Măi camarazi ! E pace ! A vorbit regele la radio ! Am ieşit din război !

— Ce, cum ? strigaseră zeci de glasuri înecate de bucurie.

De la geamurile clădirilor învecinate se auzeau strigăte ; se aprindeau luminile, oamenii ieşeau în stradă şi comentau cu glas tare evenimentele. Apoi venise comandantul regimentului cu maşina, se oprise la intrarea parcului.

— Veşti mari, domnule locotenent, strigase el prin portiera deschisă. Mareşalul a fost înlăturat. S-a încheiat armistițiul, am ieşit din Axă. Dar războiul nu s-a terminat, băieți...

Comandantul îşi îndreptă cureluşa căştii, îşi trase tocul pistolului mai la-ndemînă ; făcu cîțiva paşi spre poarta comandamentului. O rafală de pistol-mitralieră îl opri în loc. Se auziră gloanțele şuierînd pe deasupra capetelor.

— Vă somăm să depuneți armele. Orice rezistență e inutilă, strigă comandantul. Vrem să evităm o vărsare de sînge.

Liniştea se aşternu iarăşi. Clădirea comandamentului părea pustie ; în curte nu se simțea nici o mişcare.

— Domnule locotenent, începeți atacul !

Locotenentul se întoarse spre şanțuri :

— Companie, după mine, la ataac !

Sergentul Cioată își trase casca pe frunte, se uită în jurul lui, făcu semn și ieși cel dintîi din șanț. Drăgoi se repezi în urma lui. Îi auzi și pe ceilalți, tropăind pe pămîntul uscat. Cînd ieșiră din parc, de la ferestrele comandamentului zeci de arme începură să răpăie. Gloanțele plouau în jurul lor ; un recrut lăsă arma și se prăbuși, frînt în două, în mijlocul străzii.

— Adăpostit ! se auzi o comandă. Luați rănitul cu voi !

— Urgia lui Dumnezeu, spuse sergentul cînd se întoarseră iar în adăposturi. Trag ca la nuntă, ticăloșii. V-a fost frică, măi bobocilor ?

— Nu cine știe ce, spuse recrutul cu nasu-n vînt. Mi-a trecut un glonț prin mînecă, ia uitați-vă, dom' sergent.

— Ești norocos, leat, te-a afumat cu păr de lup cînd ai fost mic...

Comandantul coborî în șanț, se apropie de locotenent :

— Nu facem nimic atacînd frontal. Trebuie să-i luăm din două părți, noi pe aici, escadronul de călărași pe latura de nord. La racheta verde porniți în salturi scurte. Mitralierele rămîn pe loc și trag în ferestre. Mă duc dincolo, la călărași. Locotenente, organizează detașamentul de șoc, împarte misiuni trăgătorilor. Succes, băieți ! Am încredere în vitejia voastră !

Plecă. Locotenentul dădu ordinele cuvenite ; le arătă mitraliorilor care unde să ochească, spuse recruților cîteva cuvinte de îmbărbătare, apoi se tîrî spre șanțul unde se aflau Drăgoi și ceilalți :

— Măi Cioată, tu cu plutonul tău de gură-bogată, tot pe voi cade greul. Plecați primii, cu mine odată. Iar dacă mi se-ntîmplă ceva, sergent, iei comanda.

— Ce să vi se-ntîmple ? rîse sergentul Cioată. După trei ani de război, dom' locotenent ? Scăpăm noi și din asta...

Drăgoi strînse arma-n mînă. Își simți palmele umede și se înciudă. Oare mi-e frică ? Nu, doar emoție, își spuse. Doar am mai trecut prin asta. Se vede că mi-am pierdut obișnuința... Începu să fredoneze încet : „Hai la lupta cea

mare !" Deodată, dintre acoperișurile blocurilor se înălță spre cer racheta verde.

— Înainte, flăcăi ! strigă locotenentul.

Porniră cu toții. De la ferestrele clădirii, mitralierele începură să hohotească. Gloanțele șuierau în jurul lor, țăcăneau pe asfalt ca niște pietricele. Trecuseră de jumătatea străzii, cînd dindărătul sacilor cu nisip zburară spre ei cîteva grenade. Vaietele răniților se înmulțiră.

— Retragerea, strigă locotenentul, și glasul li se păru că vine de undeva, de sus.

Reveniră în goană la adăposturile lor. Pe stradă rămăseseră cîțiva ostași nemișcați. Unul, rănit numai, încerca să se tîrască spre șanțuri ; o mitralieră, din podul clădirii, pîrîi prelung, se vedeau gloanțele izbind în pietre pe lîngă el. Rănitul se arcui în sus și căzu iarăși, rămînînd nemișcat. Sergentul înjură, ridică pușca-mitralieră și trase o rafală lungă spre podul clădirii. Drăgoi se tîrî spre el :

— E groasă, dom'sergent. Oare nu putem să-i răzbim?

— Îi răzbim noi pîn-la urmă. Mă uitam aseară, mai mult ofițeri și subofițeri, e și normal, doar e un comandament. Trăgători buni, armament și muniție destulă... În schimb noi sîntem la noi acasă, Marine, și-o să ne luptăm pe viață și pe moarte. Păi tu știi, eu am copilărit pe străzile astea. Pe panta din spatele clădirii ne dădeam iarna cu... Ia stai, vere ! Stai că mi-a venit o idee. Colo-n spate, pe deal, e o grădină, iar clădirea n-are ferestre pe partea aia. Să ocolim prin piață, să intrăm în grădină și-i luăm pe nemți din spate, în vreme ce călărașii atacă tot ca-nainte.

— Fugi la dom'locotenent și spune-i, zise Drăgoi. E mult pînă intrăm peste ei, în curte...

Sergentul se strecură pe lîngă el, tîrîndu-se prin șanț. Îl văzu sfătuindu-se cu locotenentul. Apoi un tropot de cai se auzi în spate. Vestea trecu din gură-n gură :

— Au venit tunurile !

După cîteva minute, sergentul reveni.

— Sîntem deştepţi, Marine, comandantul a fost de acord cu planul nostru. Rămîn aici un pluton şi tunurile, ca să-i fixeze cu foc, iar noi o ştergem frumuşel cîte unul, ne adunăm în piaţă şi intrăm în grădină. Deocamdată, trebuie să plecăm neobservaţi de-aici. Locotenentul a pus două mitraliere în blocul vecin, la etaj, ca să-i ţină pe nemţi cu capul în pămînt. Cînd or începe să tragă, ne furişăm spre piaţă. Transmite din om în om, mai departe...

După cîteva minute, mitralierele deschiseră focul. Pe strada din spate se auzi o lovitură de tun. Din fugă, trecînd pe lîngă poziţia artileriştilor, Drăgoi văzu nişte civili în cămăşi, cu arme în bandulieră, cărînd lăzile cu proiectile. Alergă din răsputeri prin piaţa pustie. Ostaşii se grupară în faţa gardului înalt al grădinii. Locotenentul, cu pistolul în mînă, îi numără din priviri.

— Plutonul unu...

— Toţi prezenţi, se grăbi să răspundă sergentul.

— Plutonul doi ?

— Un mort şi trei răniţi.

— Băieţi, spuse locotenentul cu căldură în glas, acum vine lupta decisivă. Aţi văzut, ne-au venit tunurile în ajutor. Dacă atacăm cu hotărîre, o să-i dovedim. Sergent Cioată, ia-l pe Drăgoi şi faceţi o cercetare prin grădină...

— Am înţeles, spuse grăbit sergentul. Pe-aici furam mere cînd eram copil.

— Înseamnă că n-o să vă rătăciţi, zîmbi locotenentul. Vezi cum stă gardul din partea aceea, poate-l dăm jos cu cîteva grenade. Şi, dacă poţi, trage cu ochiul în curte, să nu fie niscaiva posturi de pază...

— Nu se aşteaptă ei din partea asta. Hai, Marine.

Săriră gardul, se furişară în grădină. Porniră tîrîş spre curtea comandamentului german. Deodată, după o nouă explozie de proiectil, din spatele gardului ţîşni o trîmbă de fum negru.

— Le-a aprins garajul, zise sergentul. Ce-o fi pe capul lor acuma ! Hai să vedem şi gardul. E cum îl ştiam eu, destul de şubred. Cu două-trei grenade îl dăm jos. Fuga înapoi, să-i spunem lui dom' locotenent !

Se întoarseră. Locotenentul ascultă raportul, apoi făcu semn ostașilor : „Înainte !" Porniră cu toții prin grădină, sfărîmînd sub tălpi bulgării de pămînt uscat. Se opriră în preajma gardului. Locotenentul îl îmbrățișă cu privirea și trase în sus racheta verde...

Sergentul azvîrli o grenadă ; o bună parte din gard se prăbuși. Porniră la atac ; spre stînga auziră strigătele de îndemn ale călărașilor care porniseră și ei. Locotenentul alerga în frunte, cu pistolul-mitralieră în mînă ; din clădire răpăiau, deocamdată nevăzute, armele automate. Trecură pe după garajul acoperit de fum și intrară în curte, sub zidurile clădirii principale, fără ca hitleriștii să prindă de veste.

— Înainte ! strigă iar locotenentul.

Alergă spre ușa largă a clădirii. Un ofițer în uniformă de aviator îi ieși în întîmpinare și-i descărcă în piept o rafală de pistol-mitralieră. Locotenentul căzu ca fulgerat. Sergentul trase, la rîndul lui, și-l doborî pe aviatorul hitlerist, apoi făcu semn celorlalți.

— Înainte ! Pe ei, măi !

Grupa pătrunse în holul mare odată cu el ; Drăgoi avu vreme să vadă cum un ofițer agita o cîrpă mare, albă. Sergentul ridică arma. Drăgoi îl lovi peste mînă.

— Se predau, lasă-i acum !

— Săracul dom'locotenent ! țipă sergentul, coborînd țeava pistolului-mitralieră. De ce-a mai tras ticălosul ăla? Ar trebui să-i curățăm pe toți !

De pe scările de la etaj începură să coboare, cu mîinile ridicate, ofițeri și subofițeri. Sergentul, cu arma îndreptată spre ei, gîfîia.

— Săracul dom'locotenent : repetă el. De ce tocmai acum ?

ARHIVA VII

În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist Român cheamă muncitorimea, țărăni-

mea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său.

(Declarația C.C. al P.C.R., 24 august 1944)

Această ieșire din război a venit cu totul prin surprindere pentru comandamentul german, cu atît mai mult cu cît Antonescu, cu ocazia ultimei vizite făcute la cartierul lui Hitler, a declarat că România va lupta pînă la urmă și pînă la ultimul om.

(*Radio Atlantic*, 24 august 1944, ora 0.40)

Guvernul sovietic socotește necesar să refacă împreună cu românii independența României pe calea eliberării ei de sub jugul fascist.

(*Radio Moscova*, 24 august 1944, ora 2)

Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului.

(*Radio Londra*, 24 august, 1944, ora 05.15)

La Princiar, la comandamentul german din Splaiul Independenței, la aeroporturile Băneasa, Otopeni, Popești-Leordeni, Pipera, cele cîteva mii de ofițeri și soldați germani care mitraliau au fost făcuți inofensivi. La ora cînd închidem ediția, ciocnirile continuă.

(*„Informația"*, 25 august 1944)

Orașul București, cu centrul de greutate asupra palatului regal și al ministerelor, precum și obiective din fața propriilor poziții au fost atacate cu succes de 150 raiduri ziua și cca. 40 raiduri noaptea, de către aviația de luptă, de asalt și Stuka. Succes politic nu e de scontat...

(Generalul Gerstenberg către Statul-Major al Wehrmachtului, 25 august 1944)

Orașul Ploiești a fost atacat de circa 5000 de germani, grupați în cursul după-amiezii în regiunea Țigănia-Strejnicu-Crîngul lui Bot... Trupele noastre au avut pierderi mari.

(Corpul 5 Teritorial către Armata I, 26 august 1944)

Ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei.

(*Radio Moscova*, 27 august 1944)

În cursul zilei de 27 august 1944 s-a continuat atacul contra trupelor germane din zona nord București.

(Jurnal de operații al Marelui Stat-Major)

De la 24 august 1944 ora 4 a.m. România a încetat cu totul operațiunile militare împotriva Uniunii Sovietice, pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război și duce războiul de partea puterilor aliate...

(Convenția de armistițiu)

Domnul Vlădescu Răcoasa a deschis întrunirea, dînd cuvîntul domnului Hagiu, care a adus salutul Comitetului Central al Partidului Comunist din România vitezei armate roșii... A luat cuvîntul muncitorul Ceaușescu în numele Uniunii Tineretului Comunist... A vorbit apoi muncitoarea Petrescu Elena, în numele femeilor românce...

(*„România liberă"*, 31 august 1944)

7

George sună prelung la ușă și așteaptă. Nici o mișcare. Mai sună o dată. În sfîrșit, de după colț, din curte, se arătă menajera. Văzîndu-l, se grăbi spre el :

— Săru-mîna, conașule !

— Bună ziua, Gherghina. Ce e pe-aici ?

— Ce să fie, stăpînul a plecat la țară, și-a luat cu el două geamantane mari și grele, abia le-am pus în mașină. Și se uita la casă de parcă n-avea s-o mai vadă. Mi-a lăsat bani, mi-a dat leafa pe două luni înainte și-a zis să nu deschid la nimeni, orice-ar fi. Am încuiat și eu toate ușile și stau sus, în cămăruță, și-l aștept. Azi-dimineață lumea vorbea la pîine că umblă hoții prin oraș.

— Or să-i prindă, nu te teme, spuse George cercetînd casa cu privirea. Și zici că a plecat ?

— Păi...

— Bine, o să mai trec eu pe-aici. Bani zici că ai. Ai grijă de casă. La revedere.

Plecă cu un sentiment de neliniște. Acum, după evenimentele primelor zile, acum cînd lucrurile începeau să se așeze, unchiul plecase ! Ce-o fi în capul lui ? se întrebă George. Domnul Maniu face parte din guvern, viața merge înainte, iar unchiul nu e un fricos...

Ajuns la comandament, îl găsi pe colonelul Ursu de vorbă cu un ofiţer în uniformă britanică.

— Locotenentul Brezeanu ştie mai multe, spuse colonelul. George, bine c-ai venit. Dă-mi voie să te prezint maiorului Dodson din Comisia aliată. Ar vrea să-ţi pună cîteva întrebări.

— Nu multe, dar esenţiale, spuse maiorul Dodson. V-aş ruga, domnule locotenent, să-mi spuneţi cîte ceva despre un anume doctor Huber.

— Veşti proaste, domnule maior. A fost omorît în împrejurări nebuloase.

— Imposibil ! strigă maiorul şi adăugă pe un ton coborît : Iertaţi-mă, *gentlemen*. Pur şi simplu vestea mă uluieşte. Am fost în legătură cu el pînă acum cîteva zile.

— Îl cunoaşteţi ?

— Dacă-l cunosc ! Căpitanul Huber îmi e subaltern. E mai vechi decît mine în Intelligence Service, dar cînd eşti în străinătate, superiorii mai uită să te treacă pe lista avansărilor.

— După informaţiile noastre, avea un grad şi în SS.

— E adevărat.

— Şi a scris o carte în favoarea nazismului, care l-a entuziasmat pe însuşi domnul Goebbels.

— Şi asta e adevărat. Am colaborat mai mulţi inşi la cartea aceea. După ce domnul Goebbels a citit-o, manuscrisul a dispărut fără urmă. O mică glumă a Intelligence Service-ului. Asemenea glume sînt mult gustate pe la noi. Sper ca şi vestea morţii lui să fie o mică glumă.

— Din păcate nu e, spuse George. Eu, unul, mă apropiasem de el, vă mărturisesc că m-a întristat profund această pierdere. Pot să vă arăt şi unele dovezi, dacă timpul vă îngăduie.

— Afectez acestei probleme oricît timp e necesar. Un om de valoarea căpitanului Huber... Hm, de necrezut.

George descuie casa de fier ; scoase un pachet ambalat cu grijă, i-l înmînă oaspetelui :

— Domnule maior, aveți aici dovezile. Actele lui, o fotografie, procesul-verbal încheiat de medicul Legației germane prin care se constată decesul...

Vorbind, desfăcu pachetul și puse, pe rînd, documentele pe masă. Maiorul Dodson scoase din buzunarul de sus o mică lupă și examină fotografia din diferite unghiuri. Apoi parcurse documentele, privi fotografia de pe pașaport, citi succintul proces-verbal. George tăcea, rememorind ultimele dialoguri purtate cu amicul său.

— Hîrtii, spuse scurt, ca o sentință, maiorul Dodson. Refuz să cred că doctorul Huber a murit așa, în împrejurări nebuloase. Din cîte îl cunosc, e un om care știe să se ferească de „împrejurări nebuloase".

— M-aș bucura să mai fie în viață, spuse George. Mă atașasem de el, cum v-am spus. Și totuși, atîtea dovezi...

— Instituția pe care am onoarea s-o reprezint se pricepe de minune la asemenea montări, spuse cu seriozitate englezul.

8

— Ana ! Să nu trimiți măcar o vorbă, atîtea zile !

— Trei, spuse Ana cu glas stins. Trei zile și trei nopți în care aproape n-am dormit. Sînt istovită...

Cu gesturi blînde, Toma o luă de umeri, o conduse spre fotoliul rămas ca prin minune în colțul camerei și o sili să se așeze.

— Stai, vino-ți în fire. Să fac rost de ceva mîncare.

Cu ochii închiși, cu capul rezemat de spătarul fotoliului, ea făcu un semn de negație cu mîna. Vorbi rar, fără să deschidă ochii :

— Nu, mîncare am avut destulă. Mi-e somn, asta e. Cînd am dus ziarele în sat, la Băneasa se pregăteau iarăși de atac... Aveau mulți răniți. Am rămas acolo, cu ei, să-i

ajut pe cei care-i îngrijeau. Trebuie să-ţi spun că avem nişte soldaţi minunaţi... Cu rănile nebandajate, continuau să lupte... Unii refuzau să-i ducem la postul de prim ajutor. Şi doctorii... dintr-o operaţie în alta. Atîta suferinţă... Un sergent a murit pe targă, în drum spre maşină. Fără să scoată o vorbă. Nu-ţi imaginezi războiul pînă nu-l vezi...

— Lasă, nu te mai gîndi acum. O să-mi povesteşti mîine.

— Ce oameni, spuse ea deodată cu vioiciune. Ţăranii veneau şi le aduceau mîncare şi apă. Un învăţător conducea ambulanţa, soţia lui se transformase în telefonistă. Cînd să-nceapă atacul la Otopeni, a venit o fată frumoasă, studentă la medicină, şi a cerut să meargă cu noi. La prima luptă, i-am adus un soldat cu umărul sfîrtecat. S-a albit la faţă şi s-a clătinat pe picioare. Dar s-a descurcat pînă la urmă. Şi ea şi toţi. De neînchipuit cîtă forţă zace în oamenii noştri !

— Ce vrei să faci acum ? Trebuie să te odihneşti un pic.

— Nu. Stau cu tine. Abia acum îmi dau seama că s-a terminat. Am învins, nu-i aşa ? Primejdia a trecut...

— A trecut, desigur. Acuma avem alte griji. E greu cu aprovizionarea. Au şi apărut speculanţii — cu ţigări, cu cafea, cu cauciucuri de automobil. Trebuie să liniştim populaţia, să asigurăm ordinea la magazine şi depozite...

— Vreau să te ajut.

— Numai după ce dormi cîteva ceasuri. Sus, la etaj, avem o cameră de oaspeţi, du-te acolo. Cînd o fi nevoie de tine, te trezim, n-avea grijă.

— Bine, şopti ea.

Rămăsese în fotoliu, iarăşi inertă, cu ochii închişi, cu capul rezemat de spătar. Toma se apropie de ea, o luă cu gingăşie de umeri.

— Fii fată ascultătoare. Fă un efort şi urcă scările.

Ea se ridică cu mişcări moi, neprecise. Păşi şovăind spre uşă, se întoarse pentru o clipă :

— Știi... mi-a fost dor de tine.

El o sărută pe obraz, apoi o îndrumă binișor spre scara îngustă care urca la etaj.

— Nea Stavăre, sus e deschis ?

— Nu, e cheia la mine.

— Du-o pe tovarășa acolo și ai grijă să n-o deranjeze nimeni. A îndeplinit o misiunea grea...

— Tovarășe Toma, să trăiți !

— Ei, Marine, de unde-ai răsărit ? Și ce-i cu galoanele astea ?

— M-a avansat, spuse mîndru caporalul Marin Drăgoi. Chiar după ce-am luat comandamentul nemțesc. Păcat de locotenentul nostru, s-a pierdut, săracul, în timpul atacului. N-a apucat să ne vadă plecînd.

— Plecați ?

— Diseară, spre Brașov. Puteam să rămîn la partea sedentară, ca instructor. Dar n-am vrut. Am cerut să mă duc pe front. Tata m-a îmbrățișat cînd a auzit. E drept că maică-mea a plîns. Și a mai plîns cineva... O fată.

— Ai fost pe-acasă ?

— Da, aseară. Ne-am dus cu un camion să luăm capturile. Ai noștri s-au luptat cu niște nemți, în gară. Dom'șef de post Buzatu, el a fost marele comandant de oști. I-au înconjurat pe nemți, aveau un tren de reperaj aerian. S-au luptat ce s-au luptat, și cînd au văzut că nu mai au încotro, nemții au dat foc trenului și s-au predat. Au sărit oamenii din sat și au stins focul. Ne-am ales cu două mitraliere, o stație radio, o motocicletă și ceva scule. Le-am dat pe inventar, toate, la regiment.

— Și cum te-ai hotărît să pleci iar ?

— Păi să nu mă lupt pentru țara mea, pentru Ardeal? Toți camarazii mei, cîți au scăpat teferi, în cap cu sergentul Cioată, au cerut să meargă pe front. Sîntem soldați *bătrîni*, știm ce-i aia război...

Un tînăr cu părul ciufulit dădu năvală în încăpere :

— Tovarăşe Toma, e scandal la brutărie. Patronul nu vrea să facă pîine, spune că n-are motorină pentru cuptor... S-au adunat oamenii din cartier, îl ameninţă.

— Vin imediat, spuse Toma. Ce să-i faci, Marine. Uite că şi p-aici e un fel de război. Trebuie să fim cu ochii-n toate părţile. Horia Sima a vorbit la postul de radio Donau : îi cheamă la arme pe legionari şi susţine că România trebuie să fie alături de Germania.

— Cum aşa ? Mai trag speranţă într-o întoarcere a istoriei ? Nu-şi dau seama că poporul şi-a spus cuvîntul, că ne-am iscălit cu sînge actul de libertate ? Să vină să le arăt mormîntul locotenentului nostru. Şi al altora...

— Unelte în mîna lui Hitler, asta sînt. Nu mai au nici o şansă, nici ei, nici stăpînii lor... Sfîrşitul fascismului se apropie.

— Pentru asta ne ducem acolo... Ei am plecat, că m-aşteaptă ostaşii. M-au pus comandant de pluton. Să trăieşti şi să auzim de bine.

— Să vii sănătos, îi ură Toma. Iar cînd te-ntorci, caută-mă neapărat...

— A venit camionul cu daruri pentru soldaţi, spuse Nistor. Toma, du-te tu să le înmînezi ostaşilor. Ia-o şi pe Ana. De la comandament ne-au indicat să mergem la Buftea, la un regiment care-a luptat acolo. Fetele au pregătit flori şi nişte prăjituri. Noi am procurat slănină, caşcaval, vin şi fructe. Spui cîteva cuvinte ostaşilor, din partea Apărării Patriotice, pe urmă împărţiţi florile şi celelalte.

— Bine, spuse Toma. Nea Nistore, nu credeam că mai apuc zilele astea. Nici n-am vreme să mă bucur pe deplin.

— Şi să pui o lozincă pe camion : *„Toţi ca unul, alături de armata română !"* Crezi că eu am vreme să mă bucur ? Cîteodată uit să şi respir. S-au petrecut atîtea în numai cîteva zile...

Toma desfăşură o pînză roşie, o întinse pe masa mare din mijlocul încăperii ; luă dintr-un colţ cutia cu vopsea.

Începu să deseneze, concentrat. Literele se așterneau treptat, mari și albe : „Toți ca unul, alături de..."

— Auzi, spuse iar Nistor, de ce nu te-nsori tu cu Ana?

Toma rămase cu pensula în aer.

— Îți arde de glumă.

— Nu, serios. E timpul să ne gîndim puțin și la...

— La fericirea oamenilor ? rîse Toma. Așa spuneai într-o zi, că după victorie o s-avem un resort care se ocupă cu fericirea...

— O spun și-acum. De fapt, nu numai un resort. Cu toții o să avem, cîndva, preocuparea asta. Dar pîn-atunci, fă bine și îngrijește-te de acte.

— Crezi că ea... ?

— Lasă prostiile. Nu trebuie să fii mare psiholog ca să-ți dai seama că te iubește.

— Mă gîndeam că în condițiile astea... încercă să protesteze Toma cu glasul tremurînd de emoție.

— Ce condiții ? se răsti Nistor. Crezi că săptămîna viitoare sau peste-o lună luăm vacanță ? O să mori flăcău bătrîn dacă aștepți condiții. Auzi, condiții !

Cînd ieșiră din sediu, se înserase. Ana se împiedică pe scări, se sprijini de brațul lui Toma. El mută în cealaltă mînă pînza roșie făcută sul, și cu mîna liberă cuprinse, ocrotitor, umerii Anei ; făcură cîțiva pași spre camioneta *Ford* trasă în curte. Deodată se auzi o împușcătură : Toma căzu.

— Dragule, ce-i ? Te-au rănit. Ajutor ! Ajutor ! strigă ea.

Din sediu ieșiră în goană cîțiva oameni ; în fruntea lor alerga Nistor, cu pistolul în mînă. Ana se aplecă asupra lui Toma, îi văzu cămașa înroșită de sînge.

— E nedrept, spuse ea, nu se poate, după tot ce-a fost, după toate suferințele și așteptările, nu vreau să te pierd, nu vreau !

îi rupse cămaşa, văzu gaura mică, neagră, din care izvora sîngele. Şterse rana cu îndemînare, sfîşie pînza roşie scrisă cu litere albe, improviză repede un pansament, mişcînd mîinile automat, ca şi cînd ar fi avut în grijă unul dintre răniţii aceia anonimi, care răbdau în tăcere, resemnaţi, ţărăneşte. Toma respira greu ; încercă să ridice capul, gemu.

— Stai liniştit, spuse ea, nu-i nimic, o rană uşoară, o să treacă şi o să fim fericiţi, ai să vezi...

— Să-l ducem cu maşina, auzi glasul lui Nistor, aspru, poruncitor ca niciodată. Şi voi cercetaţi tot blocul, pînă la acoperiş. Trebuie să fie cîinele ăla de Nicoară. O să-l găsim şi-n gaură de şarpe, ticălosul !

Se auzi motorul camionetei duduind. Nistor şi Ana îl urcară pe Toma în cabină, lîngă şofer.

— Tot nu i-am reparat eşapamentul, zise Toma cu greutate.

— Taci, dragule, într-o clipă ajungem la spital, să nu faci nici o mişcare, că sîngerează iarăşi...

Medicul de gardă, neras, cu ochii duşi în fundul capului, se spăla pe mîini, privind mişcările îndemînatice cu care Ana desfăcea pansamentul. Toma, întins pe masa de operaţie, gemea uşor.

— Soră, instrumentele, strigă doctorul cuiva din camera alăturată. Ia să vedem ce se întîmplă aici... Rană de glonţ, nu-i aşa ? Ei, tinere, ai avut noroc. Trei degete deasupra inimii. În cîteva săptămîni poţi să joci fotbal, îţi garantez eu. Deocamdată să extragem glonţul... Dar ce-i cu el ? Cum a fost rănit ? E soldat ?

— Zilele astea am fost cu toţii soldaţi, spuse Ana înghiţindu-şi începutul de plîns.

O pendulă cu sunet melodios bătu rar, din camera alăturată.

— Bate de zece, spuse medicul. A treia noapte pe care-o petrec aici, în spital... Ţi-e prieten ?

— Soț, spuse Nistor din ușă. Domnule doctor, faceți tot ce e omenește posibil...

— Totdeauna fac tot ce e omenește posibil. Hai, soră, ești gata ? Seringa... Pensă... Bisturiu... Pensă... Ia-i pulsul. Bine. Pensă... Compresă. Ia pensa... Șterge-mi fruntea... Uite-l, în sfîrșit. Cîte gloanțe am extras zilele astea... Ai dreptate, domnișoară. Zilele astea am fost cu toții soldați.

EPILOG

mai 1945

ARHIVA VIII

Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan şi jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independenţă şi o viaţă mai bună.

(Manifestul P.C.R. către armată, 4 septembrie 1944)

La orele 4, atunci cînd încă nu se luminase de ziuă, ostaşii regimentului Centrului de instrucţie al infanteriei sar şi se avîntă vitejeşte pentru a recuceri pămîntul care a fost întotdeauna al nostru... Către orele 6.30, satul Racoşu de Sus cade în mîinile noastre şi deci obiectivul 1 este atins.

(Jurnal de operaţii, Regimentul Centrului de instrucţie al infanteriei, 2 septembrie 1944)

Zăgăzuind presiunea trupelor germano-ungare, trupele române au acoperit ieşirea unităţilor Armatei Roşii în cîmpia ungară... Unităţile române au demonstrat în aceste lupte bărbăţie şi fermitate exemplară şi au îndeplinit cu cinste misiunea ce li s-a încredinţat.

(Ordin de zi nr. 0346 al comandantului Armatei 53 sovietice, 23 septembrie 1944)

Pierderile în cursul zilei de astăzi sînt de asemeni grele pentru întreaga divizie, majoritatea dispăruţilor fiind morţi şi neputînd fi ridicaţi din culturile şi pantele abrupte ale dealului Sîngeorgiu, pe care-l atacăm de două zile.

(Jurnal de operaţii, Divizia 8 cavalerie purtată, 24 septembrie 1944)

Această divizie a avut onoarea de a lupta ca prima divizie românească în lupta cu inamicul comun, fascismul german. Ea a mers mînă în mînă cu armata noastră şi a arătat bărbăţie şi ură faţă de duşmanul comun.

(Armata 4 de gardă sovietică către Divizia 153 munte română, 1 octombrie 1944)

Jertfa de sînge a celor 65 000 de eroi, morţi, răniţi sau dispăruţi în lupta pentru eliberarea Ardealului de sub jugul cotropitorilor fascişti, trebuie să fie pildă vie şi îndemn spre realizarea nevoilor ţăranilor, pentru că majoritatea covîrşitoare a celor 65 000 de subofiţeri şi trupă sînt ţărani... Cerem pămînt pentru urmaşii celor 65 000 de eroi.

(*„Luptătorul bănăţean"*, 29 octombrie 1944)

Domnule general,

Ofiţerii, subofiţerii şi trupa Regimentului 11 dorobanţi vă urează respectuos ca Anul Nou 1945, în care păşim cu nezdruncinată încredere în dreptatea şi victoria românească, să vă aducă îndeplinirea tuturor dorinţelor şi năzuinţelor...

(Comandantul Regimentului 11 dorobanţi către comandantul Diviziei 11 infanterie, 31 decembrie 1944, ora 24)

Forțele aliate sovietice, împreună cu trupele române de sub comanda generalului Șova, cu bravele divizii ale generalilor Lăcătușu Mihail, Antonescu Ilie și Petre Voicu, după lupte grele dar pline de succes, au sfărîmat dîrza rezistență din jurul Budapestei, pătrunzînd în oraș.

(Comunicatul Marelui Stat-Major din 2 ianuarie 1945)

De vreme ce România este a patra țară ca efective pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul de a propune să i se acorde statut de cobeligeranță.

(Declarația deputatului laburist Ivor Thomas în Camera Comunelor, ianuarie 1945)

Inamicul opune rezistențe îndîrjite pe ultimele blocuri sprijinite pe strada Hungaria. La ora 15, inamicul a contraatacat cu tanchete în sectorul Regimentului 96 infanterie și a fost respins. S-au cucerit în total în cursul acestei zile 72 clădiri.

(Jurnal de operații, Divizia 11 infanterie, 9 ianuarie 1945)

Am așteptat de multă vreme ziua de astăzi ca să vă primim aici în țara Slovacă unde frații din Munții Tatra vă așteaptă cu nerăbdare. V-au așteptat fiindcă știau că ne aduceți libertatea de sub jugul cotropitorilor germani.

(Învățătoarea din Polomka către ostașii Diviziei 9 infanterie, 29 ianuarie 1945)

Resturile detașamentului, care terminaseră și ultimul glonț, au continuat lupta pînă la căderea serii, de multe ori corp la corp și la grenadă. Printre cei

rămaşi se găsea şi maiorul Avram Zenovie, şeful de stat-major al diviziei. Lupta a continuat şi în cursul nopţii cu rezervele inamice şi cu elementele din linie întîi...

(Jurnal de operaţii, Divizia 11 infanterie, 28 martie 1945)

Astăzi 26 martie, la ora 21.00, capitala patriei noastre Moscova salută prin 12 salve trase de 124 de tunuri vitezele trupe ale Frontului 2 ucrainean, precum şi trupele armatei române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu, care au cucerit oraşul Banská Bystrica.

(Ordin nr. 310 al Comandamentului Suprem Sovietic, 26 martie 1945)

Vînătorii de munte români au arborat pe înălţimile munţilor Cehoslovaciei steagul românesc, simbolul luptei lor pentru eliberarea Cehoslovaciei. Aceste fapte mărețe ale trupelor româneşti provoacă o vie satisfacție pretutindeni.

(*Radio Vocea Americii*, 7 aprilie 1945)

La trecerea peste frontiera dintre Slovacia şi Moravia (sud Bylnice), populaţia civilă a primit Regimentul 3 dorobanţi cu flori şi alimente. O manifestaţie înduioşătoare a avut loc. Bariera care a separat cele două provincii timp de 6 ani a fost ruptă de populaţia civilă în faţa trupelor noastre.

(Jurnal de operaţii, Divizia 18 infanterie, 1 mai 1945)

Am contribuit... cu hotărîre făţişă şi sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim acum

alături de întreaga omenire. Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii, prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o cîştigăm şi pe aceea de a ne împărtăşi din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă şi fericită.

(*„Scînteia“*, 11 mai 1945)

1

Canonada începuse iarăşi. Mai întîi aerul tremură uşor, apoi izbucni explozia — destul de aproape — şi din tavanul casei cu zidurile crăpate, scăpată ca prin minune teafără după pregătirea de artilerie dinaintea atacului de ieri, căzură bucăţi fine de tencuială. Colonelul Romanescu îl privi pe locotenentul tînăr, nou venit la Biroul de operaţii al Corpului de armată — se pomenise cu el ieri, după ce ocupaseră oraşul. Regreta că nu fusese martor la atac.

— Ai fi avut ce vedea, spuse colonelul. Oamenii noştri luptîndu-se pentru fiecare casă. O grupă întreagă traversînd o stradă minată. Mitraliera inamică ascunsă într-un pod, deschizînd fără veste focul asupra companiilor din eşalonul doi...

La o bufnitură apropiată, locotenentul tresări, şi faţa lui tînără se crispă deodată. Romanescu surîse.

— Aşa-i la început. Ţi se pare că toate obuzele te caută anume pe tine. O să te deprinzi. Hai să pregătim ordinul, zici că erai tare la literatură...

Ordinul de zi, prin care comandantul Corpului de armată cita trupele participante la eliberarea oraşului. Se gîndi să înceapă cu un rezumat al luptelor importante la care participaseră regimentele. Răsfoi jurnalul de operaţii, un registru gros, în care o mînă experimentată scrisese cu litere rotunde, înflorite, întîmplările fiecărei zile, în limbaj laconic, ca într-un manual de tactică. Două-trei fraze

rezumau o bătălie, relatau un marş lung şi chinuitor, prin noroi, prin viscol, pe munţii înzăpeziţi...

Intraseră în luptă pe Mureş, la început de toamnă ; ploaia rece, cu spic de zăpadă, îi însoţise zile de-a rîndul în înaintarea trudnică spre nord-vest. Lupte grele sau simple ciocniri, marşuri istovitoare pe culmi împădurite sau peste cîmpii cu pămînt clisos, prin care oamenii împingeau tunurile într-o înaintare dîrză, stăvilită pe neaşteptate de tirul inamic — dintr-o pădure, de peste o creastă de deal, dintr-o cetăţuie străveche preschimbată în „punct întărit"...

Şi pierderile. La atacuri, mitralierele inamice făceau prăpăd. Hitleriştii lăsau grupe de sacrificiu ca să le acopere retragerea ; detaşamentele de asalt trimise să anihileze asemenea alcătuiri disperate găseau doi-trei băietani din SS morţi lîngă mitraliera încă fierbinte, cu lada de cartuşe alături. Ascultînd rapoartele despre aceşti cavaleri ai nenorocului, colonelul se întreba fără voie ce gîndeau comandanţii unei trupe înfrînte cînd îi lăsau în urmă, condamnîndu-i la moarte sigură. Cercetase actele găsite asupra lor ; descoperise fotografii de familie, scrisori începute care n-aveau să fie expediate niciodată ; compasiunea pentru aceste victime ale orgoliului militar dispărea însă repede în faţa rapoartelor despre pierderile proprii ; ofiţeri, trupă, morţi, răniţi, dispăruţi... Se opri asupra unei pagini şi ridică privirea spre locotenent :

— Am petrecut Revelionul pe cîmp, în faţa Budapestei, pe un ger cumplit. Într-o fermă cu acareturi multe erau masate zeci de tunuri, aruncătoare, cuiburi de mitralieră ; am atacat, pe cîmp deschis, în faţa fermei ; singurul adăpost, brazdele de pămînt îngheţat ; ofiţerii îşi îndemnau oamenii, prin ploaia de gloanţe — înainte, mereu înainte...

Împinseseră grupe de recunoaştere, prin culoarele dintre rezistenţele inamice ; noaptea, pe furiş, înainte ; apoi companii şi batalioane întregi, infiltrate în liniile de foc, luptînd pe viaţă şi pe moarte ; cîţi dintre ostaşii porniţi la atac nu mai apucaseră cea dintîi zi a Anului Nou !

Spre seară, la calea ferată, atacul se oprise iarăşi ; rapoartele despre pierderi — zeci de morţi... Iar a doua zi,

dînd peste cap rezistențele de la calea ferată, ostașii români intraseră în Budapesta... Lupte — pe străzi, pe după colțurile caselor ; apăreau ca din senin tanchete, tunuri ; un mic stadion devenise un veritabil cîmp de luptă, cu tranșee și gropi de tragere ; piese de artilerie erau mascate printre clădirile joase din jur... Dar ordinele repetau înainte, mereu înainte ; contraatacurile inamice se loveau de rezistența dîrză a batalioanelor : un grup de case trecuse de trei ori din mîinile românilor în mîinile inamicului, avioane germane parașutau muniții și alimente pentru trupele încercuite ; ostașii noștri reluau atacul în forță, izbeau cu artileria de calibru mare, dărîmau ultimele ziduri rămase teafere... De cîteva ori, cînd situația vreunui batalion devenise critică, Romanescu se repezise în linia întîi, între ostași, să-i îmbărbăteze, să suplinească pe ofițerii căzuți, să organizeze apărarea și contraatacul...

După două săptămîni — ajunseseră în preajma bulevardului Rákóczi — trupele din grupul Budapesta primiseră ordin să iasă din sectorul Gării Centrale, urmînd să se alăture trupelor ce înaintau spre nord.

Pe la sfîrșitul lui ianuarie intraseră în Cehoslovacia, pe urmele inamicului ; luptele se duceau în munți ; ostașii avansau trudnic, pe șosele troienite sau presărate cu cîmpuri de mine ; umblau pe poteci înșelătoare, cu zăpada pînă la brîu ; partizanii cehoslovaci călăuzeau detașamentele de șoc pe drumuri ascunse, pentru a cădea în spatele rezistențelor inamice ; veniseră nopți de ger cumplit, cu stele sclipind clar deasupra crestelor înzăpezite ; la punctele sanitare veneau tot mai mulți ostași cu degerături ; raidurilor de aviație nu le puteau opune decît focul puștilor, căci tunurile nu avuseseră cum să ajungă sus pe stînci... Înaintau cu greu, cucerind creastă cu creastă, vale cu vale ; uneori cei de la aprovizionare erau siliți să aducă muniție și alimente folosind scările, pentru a ajunge la pozițiile primelor linii — mereu înainte, un kilometru, o sută de metri, un pas...

Se desprimăvăra cînd primise ordinul de numire la Biroul operații ; petrecuse toată iarna pe front, în primele

linii ; avea obrajii arşi de ger şi de vînturile aspre ale munţilor, slăbise, încărunţise... Lîngă el suferiseră şi muriseră oameni, văzuse aruncîndu-se în foc sute, mii, pe jos sau călare, cu tunuri, tancuri şi detectoare de mine : dorobanţi, vînători de munte, artilerişti, tanchişti, pionieri...

— Îmi amintesc o noapte geroasă în Tatra, povesti iarăşi colonelul. Minus douăzeci de grade, ştii ce-nseamnă asta ? Dormeam în bordeie săpate în zăpadă. Zăpadă mare, de doi-trei metri, şi tare, puteai să faci tunel în ea că nu se dărîma. Dar soldaţii din linia-întîi ce să facă ? Stăteau acolo pe poziţii şi se încălzeau la fumul ţigărilor. În noaptea aceea m-am dus să văd cum se instalaseră la teren. Ajunsesem pe un pisc, deasupra unei văgăuni ; dincolo de ea alt pisc, pe care erau nemţii. Nu erau mai mult de trei sute de metri în linie dreaptă, ne despărţea însă prăpastia aceea. Şi cînd am luat-o pe coastă în sus, spre pisc, nu mi-a venit să-mi cred ochilor : ostaşii făcuseră focul. Am ţipat la ei, să-l stingă imediat, că inamicul... S-a apropiat de mine un sergent înalt, ardelean după vorbă : „No că nu-i bai, dom' colonel, şi inamicul a aprins focul, că doară şi el îi om şi-i degeră mîinile..." I-am lăsat în pace. O întîmplare stranie a războiului. Soldaţii de aici, soldaţii de pe celălalt pisc — la urma urmei nişte oameni. Un armistiţiu tacit, în noaptea aceea geroasă ; pe poziţia cu pricina nu s-a tras nici un foc de armă... Aş scrie povestea asta cu litere mari, într-o carte cu scoarţe groase, s-o citească toţi oamenii şi să mediteze o clipă la absurditatea războaielor...

— Războiul nostru nu e absurd, sări tînărul locotenent roşind.

— Vorbesc de războaie în general. Şi mă gîndesc la cei care le pun la cale, încălcînd dreptul oamenilor de a trăi în pace şi în libertate. Războiul nostru e un război drept, vrem să ştergem această pată de pe obrazul omenirii, care este fascismul... Eşti tînăr, locotenente, n-ai apucat toate frămîntările şi toate grijile noastre ; din treizeci şi nouă a început ameninţarea, începuse ea mai de mult, dar atunci era în preajma frontierei noastre. Am mobilizat armata...

— În treizeci și nouă aveam șaisprezece ani, mărturisi locotenentul.

— De asta îți spun, ca să-nțelegi mai bine. Pe urmă ne-au sfîrtecat Ardealul, parcă văd și-acum trenurile cu refugiați, femeile plînse, copii triști și palizi, familii întregi smulse de la rosturile lor, silite să-și lase căminul și să plece în pribegie... Pe ușa unui vagon era scrisă cu creta un fel de poezie, „Frate române, stai măcar o clipă și te gîndește la cei care sunt alungați..." și iată-ne restabilind dreptul nostru, dar pentru asta a trebuit să luptăm... N-ai imaginea, locotenente, de cîte sacrificii a fost în stare poporul nostru în acest război. În sectorul ăsta numai sînt zeci de regimente de toate armele. După calculele statului major, din august și pînă acum am avut pe front o jumătate de milion de oameni, știi ce înseamnă asta pentru o țară ca a noastră ?

— O jumătate de milion ! repetă în șoaptă locotenentul.

— Da, ne putem mîndri cu contribuția noastră la războiul antihitlerist. Au și scris ziarele din străinătate, au făcut un calcul : după efectivele participante, sîntem a patra națiune din coaliția antihitleristă... Despre toate acestea, despre soldatul din tranșeele pline cu noroi, despre aviatorul plecat într-un raid fără întoarcere, despre mecanicul de locomotivă care conduce o zi și-o noapte trenul cu muniții pentru front, despre eroul anonim care este poporul român... va fi vorba în acest ordin de zi.

— Nu un ordin de zi, ci un poem, domnule colonel...

Tînărul locotenent rămăsese cu stiloul în aer. Într-un tîrziu, se aplecă asupra hîrtiei și începu să scrie repede. Frazele păreau că se înșiră de la sine pe pagina cu colțurile îndoite. O explozie surdă răsună în apropiere, zguduind pereții. Colonelul Romanescu zîmbi : tînărul locotenent tresărise, involuntar, la auzul exploziei, dar nu se oprise din scris.

— Pun data de azi ?

— În cît e azi ? întrebă Romanescu.

— Trei mai...

— Pune data de mîine. Ordinul va ajunge abia mîine la comandanţii de regimente.

— O zi mai mult sau mai puţin... ridică din umeri locotenentul.

— O zi ! De-ai şti cîte vieţi înseamnă o zi de război, oftă Romanescu.

2

— E tot acolo, dom' sergent, spuse posomorît soldatul, uitînd să mai salute.

Sergentul Marin Drăgoi, comandantul companiei a patra, înjură, mahmur, şi ceru binoclul. Un binoclu mare, german, de captură, cu lentile albăstrui. Prin ocularele puternice, drapelul cu zvastica se vedea atît de aproape, încît ai fi zis că-l poţi atinge cu mîna. Flutura, sfidător, în adierea vîntişorului care, ca în fiecare dimineaţă, mătura defileul.

— Îşi fac singuri curaj, crucea mamii lor, spuse Marin Drăgoi.

— De zece zile stă acolo, spuse soldatul. Cum s-or fi urcat să-l pună, nu ştiu. Eu îs de la munte, dom' sergent, dar ăsta nu-i munte, e perete de piatră.

— Pe undeva s-or fi urcat ei, că doar n-au venit prin văzduh. Ia cheamă-l pe Stănică încoace.

Soldatul plecă în fugă, cocoşîndu-se în şanţul prea puţin adînc. Reveni, aducîndu-l pe Stănică. Din poziţia din faţă, pe celălalt versant, o puşcă-mitralieră pîrîi scurt, în cîteva rînduri. Gloanţele clănţăniră pe stînca din spatele lor.

— Hauliu, dom' sergent, cît p-aci să-mi mănînci coliva, spuse Stănică suflînd greu. De ce mă chemaşi, să mă ia alde Friţu la ochi ?

— Nu, să-l iei tu pe el. Se vede că-i un prostănac, altfel nu-şi descoperea poziţia pentru un lungan ca tine.

Uite, i-am zărit flacăra de la gura ţevii. În stînga steagului, la vreo zece metri, e o piatră albă, o vezi ? De-acolo trage, ticălosul.

— Dă-mi un brand, măi Drăgoi, adică dom' sergent, pardon de pardoniseală. Dă-mi un brand şi din trei boabe îl dau cu roatele-n sus.

— Ţi-aş da, dac-aş avea de unde. Aşa, trebuie să ne descurcăm cum putem. Fă ce-oi face, şi pîn-la ora zece să-mi isprăveşti cu steagul şi cu mitralierele lor. Dacă atacăm, şi ei îs acolo, jumătate din companie se duce pe copcă, şi cota tot n-o luăm.

— Da-mi dai ceva grenade ?

— Îţi dau o ladă-ntreagă.

— Şi pui o mitralieră să tragă cînd om fi pe-aproape, ca să-i ţină cu capu-n pămînt ?

— Nici asta nu-i greu. Ce mai doreşti, măria ta ?

— Dacă-l dau gata, mă duc şi eu o săptămînă acasă, la pirandă ?

— Te duci, fir-ai al dracului, că tot la pirandă ţi-e gîndul. Hai, ia-ţi grupa şi pleacă. Uite-te la ceas. Fix de-acum într-o oră tragem cu mitralierele spre stîncă.

Stănică se depărtă prin şanţ, de astă dată mergînd mult mai aplecat, apoi îi auzi pe ceilalţi din grupa lui agitîndu-se ; îşi împărţeau grenadele. Cercetă iarăşi cu privirea coasta abruptă, pietroasă, din faţa lui. Inamicul se camuflase atît de bine, încît steagul cu zvastică părea uitat acolo, simbol ţanţoş al nimănui. Dar el ştia că după piatra albă, în stînga...

— Dom' sergent, am plecat, strigă Stănică. Şi nu uita ce-am vorbit.

— Bine, succes ! spuse Marin Drăgoi.

Văzu, în urma lui Stănică, tîrîndu-se trei ostaşi. Îşi mînjiseră căştile cu pămînt, să nu lucească-n soare. Se duse la punctul de comandă al batalionului.

— Cum e, Drăgoi, cu steagul ăla ? întrebă comandantul, un căpitan cărunt.

— Domnule căpitan, peste o oră plutonul mitraliere să deschidă focul asupra pietrei albe unde-i steagul.

— Dar ce-ai pus la cale ?

— L-am trimis acolo pe Stănică. E specialistul nostru în operații de-astea...

— Foarte bine. Dacă iese ca atunci, la cota 821, e-n regulă.

— Sper să iasă, domnule căpitan...

Într-o noapte de martie, prin zăpada pîn-la brîu, compania se furișase pe lîngă cota 821 — un colț de munte ce străjuia un defileu — unde nemții se apărau circular. Imediat ce ajunseseră în spate, de sus, de pe creastă, mitralierele inamice începuseră să tragă rafale lungi la orice mișcare. Nemții baraseră cu foc drumul. Și era un ger de crăpau pietrele, ger uscat, de sfîrșit de iarnă la munte. Noroc cu cabana, se adăpostiseră acolo cu rîndul, lăsînd afară santinelele și oameni la mitralieră, ca să taie drumul întăririlor inamice. Cota 821 se afla în mijlocul liniilor ; compania lor tăiase legătura cu grosul trupelor inamice aflate spre nord, pe altă creastă. Dar nici românii nu se mai puteau mișca de acolo, fiindcă mitralierele hitleriste țineau sub foc viroaga. Așa au stat două zile și două nopți ; aflaseră mai apoi că regimentul le trimisese în două rînduri alimente și muniție, dar de fiecare dată nemții atacaseră grupele de aprovizionare... Și tot Stănică cu grupa lui îi scosese din necaz : își îmbrăcase oamenii cu cearșafuri albe și înaintaseră, noaptea, spre cotă, în partea de sud-est. Cînd se luminase de ziuă, căzuseră în spatele inamicului, cu împușcături și grenade ; atunci pornise la atac și grosul companiei ; după o luptă de mai bine de o oră, inamicul ridicase steagul alb. Cu ocazia asta căpătase Stănică gradul de fruntaș și zece zile acasă, permisie mult rîvnită...

Se uită la ceas, apoi privi iarăși prin binoclu. La cuibul de mitralieră nici o mișcare, steagul — la locul lui... Deodată răbufniră explozii într-acolo, înălțînd fum și praf în jurul pietrei albe. Se auziră rafale de pistol-mitralieră.

— Doamne, Stănică a înnebunit, spuse Marin Drăgoi către soldatul de lîngă el. Fugi la mitraliere și spune-le să nu tragă !

Rămase cu binoclul la ochi. Văzu steagul cu zvastică legănîndu-se și dispărînd în dosul bolovanului alb.

— Ce facem, dom' căpitan ?

— Ocupăm cota. Stănică al tău a făcut treabă bună. Batalion, înainte !

Batalionul țîșni din adăposturi, se avîntă prin defileu și începu să urce panta abruptă de pe celălalt mal. De sus, de pe locul unde fusese steagul, Stănică le făcea cu mîna. Ocupară înălțimea ; cercetașii trimiși în recunoaștere aduseră vestea cea bună — inamicul fugise pe dealul celălalt, spre nord, în sectorul batalionului vecin.

Stănică se arătă, mîndru, în mijlocul companiei ; avea o cască germană și centură nouă ; un binoclu mare îi atîrna de gît.

— Soldat Marinescu, adu trofeul ! porunci el cuiva din spate.

Soldatul Marinescu, un găligan slab, cu mînecile vestonului cam scurte, veni cu steagul mare, înfășurat acum în jurul bățului. Marin Drăgoi îl desfăcu, pipăi pînza groasă, trainică.

— Frumos trofeu, într-adevăr. Să-l predai la comanda regimentului, Stănică.

Dar Stănică se depărtase, cu bocancii hîrîind pe pietrele rotunde de pe pantă. Marin Drăgoi îl ajută pe soldat să înfășoare steagul.

— Ce-ați făcut, măi Marinescule ? Cum v-ați descurcat ?

— Păi să vedeți, noi ne-am tîrît ce ne-am tîrît, și cînd s-ajungem la piciorul pantei, unde-a fost vorba să ajungem, numai ce-l auzim pe dom' fruntaș Stănică : „Mă leat, mînca-v-aș ochii, alde Friț ăștia cu steagul își cam bătură joc de noi. Ia să le facem și noi una, să ne pomenească. Care ți-e frică rămîi aici, care nu, după mine !“ Ce era să facem ? Am luat-o după el, binișor, printre pietre, printre tufe, de-am ajuns sus, pe creastă. Acolo păzea un neamț, și dom' fruntaș a dat c-o piatră dincolo de el. Neamțul a-ntors capul și atunci i-a sărit în spate și i-a luat arma din mînă. Și p-ormă l-a legat și-a scos o grenadă : „Pe ei,

mă !“ şi dă-i, de s-a ales praful de mitralieră şi de tot. Un singur neamţ a scăpat şi s-a dus de-a tumba pînă-n vale...

Spre prînz, căpitanul apăru în poziţia lor :

— Măi, alde gură-bogată, făcurăţi treabă bună. Tot batalionul e sus pe creastă, datorită vouă.

— Stănică, el e autorul, spuse Marin Drăgoi.

— O să-l propun pentru decorare.

— Domnule căpitan, eu i-am promis că dacă reuşeşte, are zece zile acasă.

— I-e dor de nevastă ? În situaţia în care sîntem, o permisie se capătă mai greu decît o decoraţie, ştii asta ?

— I-am promis, stărui Marin Drăgoi.

— Norocul lui. Spune-i să-şi facă valiza. Merită, după aşa ispravă !

3

— Patru oameni, atît, spuse căpitanul Brezeanu. Iată ordinul domnului general.

— Situaţia s-a modificat oarecum, spuse maiorul. Comandantul regimentului a căzut în atacul de aseară. L-am evacuat la spitalul de zonă, nu ştiu dacă scapă. Am luat comanda ca mai mare în grad. Aveţi grijă, nu vreau să dăm greş...

— Desigur, spuse George. Nu vreau nici eu să dăm greş. Gîndiţi-vă ce şansă : dacă-i lăsăm fără centrala telefonică, nu mai au cum să dirijeze artileria şi putem porni atacul. Au fost trei încercări, şi de fiecare dată observatorii lor au condus focul chiar pe trupele noastre.

— Asta-i adevărat, oftă maiorul. Am pierdut ceva oameni în aceste trei atacuri. O să vă dau o grupă de cercetaşi, cei mai buni pe care-i am. Au mai făcut ei isprăvi de-astea.

— Ştiam. Tocmai de aceea am venit la dumneavoastră...

Maiorul îşi căută din priviri agentul de legătură :

— Du-te la sergentul Bădilă, să-şi pregătească oamenii şi să vină cu ei încoace !

După cîteva minute, la punctul de comandă se prezentară patru ostaşi : un sergent, un caporal şi doi fruntaşi. Aveau pistoale-mitralieră, iar la brîu le atîrnau saci de merinde ce păreau a fi grei, grenade, ghici George.

— Ăştia sînt, spuse maiorul. O grupă numai potrivită pentru misiuni speciale. Puţini, dar buni. Au trecut prin multe şi s-au întors teferi înapoi. Aşa-i Bădilă ?

Sergentul încuviinţă tăcut din cap.

— Vi-i dau în primire, domnule căpitan. Să mi-i aduceţi întregi şi nevătămaţi. Succes, leilor !

George se apropie de ei. Îi plăcuse laconismul maiorului. Îi plăcuse, mai ales, muţenia cercetaşilor. Se adresă sergentului :

— Mergem într-o incursiune. Lăsaţi-vă actele aici.

— Le-am lăsat, dom'căpitan.

— Bun. Avem misiunea să distrugem centrala telefonică a inamicului. Prin ea observatorii hitlerişti dirijează tirul artileriei şi ne opresc atacurile. Misiune foarte importantă, compusă din două elemente : distrugem staţia şi... ne întoarcem înapoi teferi, cum a zis domnul maior.

Pe faţa sergentului trecu o undă de zîmbet.

— E clar ? insistă George.

— Clar.

— V-aţi luat tot ce trebuie, v-aţi pregătit ? Ia săriţi în sus niţel.

Sergentul făcu semn din cap celorlalţi. Săriră de cîteva ori în loc, nu se auzi nici un sunet, în afară de lovitura tălpilor pe pămînt. Proba clasică a cercetaşilor — ca nu cumva vreo cataramă nestrînsă, lopata sau bidonul să facă vreun zgomot care să-i dea de gol în timpul incursiunii.

— Bine, spuse George. Acuma putem pleca.

— Succes, le strigă maiorul din pragul bordeiului. Noi stăm pregătiţi ; dacă sînteţi la ananghie, o să intervenim.

Bădilă, ai grijă, faci tot ce spune domnul căpitan. Și voi, ceilalți:

Cercetașii încuviințară din cap.

Porniră prin viroagă spre cota unde era instalat observatorul de artilerie. Tufișurile îi ascundeau privirilor ; nimeni nu vorbea. George auzea în spatele lui doar respirația iuțită a ostașilor ; nici un alt zgomot în jur. Era una din acele clipe de acalmie, atît de rare pe front, în care fiecare dintre tabere pare că își adună forțele pentru o luptă și mai înverșunată. Deodată, se simți bătut pe umăr și se opri. Sergentul îi arătă în jos firul cenușiu de telefon și făcu un gest cu degetele, care sugera un cleşte. George încuviință din cap. Știa ce o să urmeze : dacă linia telefonică se întrerupe, curînd va veni cineva s-o repare. Sergentul tăie firul, apoi se adăpostiră cu toții prin preajmă. După cîteva minute, capătul firului tăiat se mișcă ; apăru un telefonist german, trimis în control. Sergentul și caporalul îi săriră deodată în față. Soldatul hitlerist ridică mîinile...

George află de la prizonier că centrala telefonică e instalată într-un adăpost în spatele observatorului de pe dealul împădurit ; de acolo pornesc legăturile spre regimentul de artilerie care străjuiește defileul...

— Cîți oameni sînt în centrală ?

— Șase, cu plutonierul șapte.

— Bine. O să te luăm cu noi, să ne arăți drumul. Sergent, leagă-i mîinile la spate și hai să mergem.

Porniră la deal, cu prizonierul între ei. Curînd văzură între copaci adăpostul din bîrne, străjuit de o santinelă. Din acoperișul mascat cu brazde de pămînt porneau cabluri subțiri spre vîrfurile copacilor. George își opri grupa la vreo cincizeci de pași și făcu semn sergentului, care dispăru în pădure, fără zgomot. După o vreme îl văzu pe acoperișul adăpostului tăind pe rînd firele de telefon care se opreau la stîlpul cu izolatori de porțelan. Apoi sergentul sări în spatele santinelei și o doborî la pămînt. George le făcu semn celorlalți : „Hai !“ Năvăliră spre intrarea bordeiului. Sergentul îndreptă pistolul-mitralieră înainte și izbi cu piciorul ușa scundă a adăpostului.

— Afară, toți, ! *Heraus !*

Din adăpost ieşiră militarii hitlerişti, cu mîinile ridicate. Sergentul îi număra cu glas tare. Cînd ieşiră toţi şapte, George spuse :

— Luaţi şi centrala. O să-i faceţi o bucurie maiorului vostru...

În clipa aceea, cîteva gloanţe le şuierară pe deasupra capetelor.

— Nu sînt mulţi, cam un pluton, socoti George văzîndu-i înaintînd printre copaci. Cercetaşii deschiseră focul, oprindu-i pe loc. Cîţiva nemţi căzură, ceilalţi făcură cale întoarsă în pădure.

— Halt ! Halt ! ţipă sergentul spre prizonierii care profitînd de momentul prielnic, se depărtau la deal. Trase cîteva focuri pe deasupra lor ; trei dintre prizonieri se opriră, ceilalţi se făcură nevăzuţi dincolo de creastă.

— Buni şi ăştia, spuse George. Adăpostiţi-vă. Şi fiţi cu ochii pe prizonieri.

Din vale auziră strigăte şi împuşcături. Sergentul îşi scoase căciula, se şterse de năduşeală.

— Greu ? întrebă George.

— E, făcu sergentul.

— Uite că nu ne lasă dom'maior. A plecat cu tot regimentul la atac. Hai să-l ajutăm. Să lovim din flanc observatorul.

Ieşiră la luminiş şi începură să tragă spre vîrful dealului. Din faţă veneau ostaşii români, în trei şiruri, alergînd din răsputeri pe panta acoperită cu iarbă. Focul hitleriştilor, luaţi din mai multe părţi, se potoli deodată.

— Fug, spuse sergentul luminîndu-se la faţă.

Hitleriştii părăseau poziţia şi dispăreau pe rînd, în valea din spatele înălţimii. Cei dintîi ostaşi români ajunseră sus pe creastă, la observator, şi ridicară armele, victorioşi...

— Teferi toţi ? îi întrebă maiorul cînd îi văzu.

— Toţi, spuse George. Şi trei prizonieri şi o centrală capturată.

— Bună treabă. Cota e în mîinile noastre. Acumă defileul e deschis. Domnule căpitan, aţi făcut treabă bună.

George ridică din umeri și arătă spre cei patru cercetași care-și încărcau armele.

— Mă duc cu prizonierii la comandament, spuse el. Vă mulțumesc, domnule maior. Mi-am îndeplinit misiunea...

La comandamentul Corpului de armată, care rămăsese mult în urmă după asaltul impetuos al regimentului, luă interogatoriul prizonierilor și alcătui un raport amănunțit. Generalul de brigadă ceru și alte amănunte, îl întrebă de numele curajoșilor cercetași.

— O să-i propun pentru decorare, spuse el. Cît despre dumneata... te așteaptă o surpriză. Ai o scrisoare.

— O scrisoare ? Mă întreb de la cine, domnule general. Nu sînt căsătorit. Am un unchi, mare petrolist, care-a fugit în Anglia după schimbarea guvernului, în martie.

— Scrisoarea asta vine și ea din străinătate. E drept, nu din Anglia...

Îi întinse un plic de format bizar, cu timbre străine pe el. Adresa era corectă — numărul poștei de campanie scris cu cifre mari, distincte. La expeditor nu figura nici un nume, nici o adresă. Intrigat, nerăbdător, George deschise plicul. Dădu la iveală o ilustrată care reprezenta un arab bînd ceai în fața unei cafenele. Pe dos cîteva rînduri : „Dragă prietene, pe aici e cald și liniște. Întocmai cum mi-am dorit. M-am făcut negustor, iar gentlemanul din fotografie mi-e un fel de asociat. Te aștept, după încheierea păcii, să bem un ceai împreună. Dr. H."

— O surpriză, într-adevăr, murmură el. Îmi scrie un prieten pe care-l crezusem mort.

— Se mai întîmplă și minuni, oftă generalul. În luptele din ultimele zile-am pierdut aproape patru sute de oameni.

4

— Dom' șef, alde Toacă au ascuns un brand în șira de paie.

— Lasă-mă, moș Eftene, că am treabă.

— Dom' șef, nu-i de glumă, stărui bătrînul. Alde Toacă ăștia au fost totdeauna oameni ciudați. Adună tot ce gă-

sesc — sîrme, potcoave, cercuri de butoi, cică las' să fie, că ne-or trebui vreodată.

— O potcoavă nu-i un brand, spuse plutonierul Buzatu. Unde zici că-l ţin ?

— În şira din dosul casei, lîngă grajd. Şi dracu' ştie, dom' şef, să nu afle că ţi-am zis eu, că ei din neam îs iuţi la mînie, dar tare mi-e teamă că au pe cineva în podul grajdului. În fiece seară aia bătrînă se duce în grajd cu merinde.

— O fi dînd la cai, şi dumneata...

— Caii nu mănîncă varză călită. N-o fi tîlharul ăla de Ţîcu, de-a fugit cînd cu legionarii ?

— O să pun pîndă la noapte, spuse Buzatu. Te pomeneşti că el a dat foc la Ilie Drăgoi, cînd s-a-mpărţit pămîntul...

— Hoţul neprins e negustor cinstit, spuse bătrînul. Mai ştii ? Că veni vorba de negustor, azi-dimineaţă văzui dînd tîrcoale pe-acolo un negustor d-ăia cu prăvălia într-o valiză.

— Negustorul e colea, la beci, zîmbi şeful de post. Între papiote şi dantele avea nişte gloanţe de pistol. N-a vrut să spună ce-i cu ele, mă gîndeam să-l înaintez la Turnu, la Legiunea de jandarmi. Dar vezi că lucrurile se cam leagă, cu alde Toacă ăştia, cu brandul ascuns şi cu „negustorul". Bine că mi-ai zis. Ştii ce ? Dă o fugă şi spune-i meşterului Toma să vină încoace, şi mai cheamă doi-trei oameni de nădejde. Mă gîndesc să fac o descindere la alde Toacă şi n-am soldaţi destui.

— Bine, spuse moş Eftene. O să te-ajute tot satul, n-ai grijă. Mă duc să le dau de veste...

Plutonierul Buzatu îşi chemă soldaţii şi le ordonă să-şi ia armele. Cînd să-şi pună mantaua, simţi ceva foşnind în buzunar. Scoase o hîrtie împăturită. Hîrtie de ambalaj, gălbuie, ruptă la repezeală dintr-o coală mare. O desfăcu ; citi cuvintele scrise stîngaci, cu vopsea verde-închis, încă proaspătă :

„Cîine, de cînd citeşti cărţi comuniste ai uitat de rugăciuni. Învaţă-le, că o să ai nevoie la ceasul din urmă care nu-i departe. Semnat de noi, Fraţii Răzbunători".

Caporalul se arătă în ușă.

— S'trăiți, dom'șef, sîntem gata. Unde mergem ?

— O să afli. Mai întîi citește asta, ca să știi cum stăm.

— Mă, 'tu-i ceara măsii, se miră caporalul. Iertați-mă dom' șef. Asta-i vopseaua de la alde Toacă. Bătrînul a cumpărat mai alaltăieri o cutie și și-a vopsit poarta cea nouă.

— Înseamnă că știi unde mergem, zîmbi albastru plutonierul Buzatu.

5

— Cu aceasta, declarăm ședința închisă, spuse Toma.

Cele cîteva zeci de oameni se ridicară, hîrîind scaunele înghesuite pe parchetul proaspăt lustruit. Își luară rămas-bun în grabă și plecară. Ana se repezi să deschidă fereastra ; aerul înmiresmat al nopții de mai făcu o breșă în fumul albăstrui care plutea spre tavan. Toma se apropie de fereastră, privi în întunericul de afară.

— Iar s-a făcut tîrziu. Eu zic să rămînem aici. N-are rost să umblăm pe străzi la ora asta. Ana, tu du-te sus, în camera de oaspeți. Eu o să dorm aici, m-am obișnuit. Nea Nistore, dacă vrei...

— Rămîn și eu, că-s frînt, spuse Nistor. Cu toate că-n mahalaua noastră e liniște de la o vreme. Astă-iarnă n-aveai curaj să ieși nici pîn-la poartă cînd se-nsera. Pînă l-am pus pe Iordache cu băieții de la uzină să facă o pîndă și i-au prins. Știi care, cei trei legionari... De-atunci e liniște.

— Îmi amintesc, doar am fost la proces, spuse Toma. Procurorul nu mai termina cu actul de acuzare. Port ilegal de uniformă, deținerea de arme fără autorizație, tîlhărie... Ehei, cu totul altfel îmi imaginam eu c-o să fie după revoluție.

— Crezi că revoluția s-a terminat ?

— Voiam să spun după ce-i doborîm pe Antonești. Visam steaguri, întruniri cu cîntece, oameni cu fruntea

senină intrînd pe poarta fabricilor... Nu mă gîndeam la toate încurcăturile astea. Zvonuri, hoții, caricaturi prin ziarele burgheze...

— Lumea veche moare greu, oftă Nistor. Trebuia să ne așteptăm. Patronilor de fabrici nu le convine controlul producției, moșierii condamnă reforma agrară, negustorii dosesc mărfurile pentru bursa neagră... Mi-a scris Petre de acolo, de la munte. Cum l-au dat jos pe primar. O noapte-ntreagă au stat în stradă, față-n față cu jandarmii care înconjuraseră primăria. Dar au reușit. După aceea, alte greutăți.

— Cînd s-a schimbat guvernul, credeam că se rezolvă tot...

— Nu se poate dintr-o dată. Avem adversari puternici, propaganda lor își face loc cu abilitate și zăpăcește oamenii. Trebuie să muncim mult, să convingem poporul că noi avem dreptate. Unii înțeleg comunismul într-un chip îngust : fiecare are ce vrea, totul vine de la sine. Dar uite că se cer eforturi mari, să refacem fabricile și căile ferate, să izgonim sabotorii, să ne plătim datoriile de război... Asta, cînd au rămas mii de hectare nesemănate, bolile fac ravagii prin mahalale, specula e-n floare, iar o bună parte din tineret e pe front. Mîine să vă duceți la uzină, organizați un miting. O săptămînă-record pentru front. Am primit sarcina de la Capitală. O să antrenăm și pe cîțiva tovarăși de-acolo, să ia cuvîntul. Ai văzut în seara asta, oamenii înțeleg nevoile frontului și ale țării, dacă le explici pe înțelesul lor... Haideți, că ne prinde dimineața. Mîine ne așteaptă iarăși o zi plină...

— Noapte bună, spuse Ana. Și vise plăcute.

— Mai avem timp să visăm ?

— Nea Nistore, hai să iei niște pături de sus. Ne-au trimis fetele de la Bumbăcărie.

Toma își alcătui culcușul din cîteva scaune. Nistor veni cu păturile ; îi aruncă una zîmbind :

— Uite-așa, dormim ca soldații. Măcar avem un acoperiș deasupra capului, pe cînd ei... N-am apucat să-ți povestesc, am fost azi-dimineață la spitalul de zonă inte-

rioară, am vorbit cu răniţii. Mulţi dintre ei au rămas schilozi din cauza degerăturilor. Îţi dai seama, săptămîni întregi de iarnă în munţi, sub cerul liber...

— Nici nouă, aici, nu ne-a fost uşor, spuse Toma şi se întinse pe patul lui improvizat, ferindu-şi umărul încă nevindecat pe deplin.

Nu ne-a fost uşor, repetă în gînd. Brigăzile de reconstrucţie, în fiecare sector. Tinerii slabi, flămînzi, istoviţi după o zi de muncă în fabrică, ieşind să înlăture ruinele. Apoi mitingurile, mulţimea tulburată, totul pentru front, li se spunea, dar unii ameninţau cu greva, cerînd mărirea salariilor, ca să facă faţă inflaţiei ; salariile erau în mîna patronilor, iar patronii căutau să-i întărîte, să-i dezbine... Renunţarea la greve fusese o problemă spinoasă, muncitorii din fabrici erau nedumeriţi, avem sau nu avem dreptul, după atîţia ani de dictatură ? Trebuiau lămuriţi cu răbdare — nevoile frontului şi ale reconstrucţiei cer să mărim producţia ; oamenii veneau însă cu comparaţii, aminteau preţurile exorbitante ale alimentelor, făceau calcule simple şi adevărate, cum să-i contrazici ? Reacţiunea ridica fruntea, organiza manifestaţii ostile ; tinerii care răspîndeau ziarele progresiste veneau bătuţi, echipele plecate la sate să sprijine reforma agrară se pomeneau oprite în drum de adevărate ambuscade, spectacolele muncitoreşti erau întrerupte de bande de huligani...

Schimbarea guvernului, în martie, fusese un pas înainte. Toma îşi aminti zilele acelea de fierbere, mii de oameni ieşiţi pe străzi — în faţa Palatului regal se trăsese asupra mulţimii — dar revoluţia cîştigase o luptă, guvernul democratic devenise o realitate. Pas cu pas, îşi spuse, cu gîndul la adunarea pe care o va ţine a doua zi la uzină. Încă o săptămînă-record pentru nevoile frontului...

Aţipise cînd izbucni larma. Sări ca ars, întrerupt dintr-un vis tulbure ; lumina se aprinse, lovindu-i dureros privirea ; îl văzu pe Nistor la uşă, gata îmbrăcat.

— Ce-o fi ?

Ieşiră în stradă şi văzură cerul Bucureştiului brăzdat de rachete, verzi, albastre, roşii ; oamenii îmbrăcaţi pe apucate ieşiseră şi ei, cu toţii, bucurîndu-se de clipa aceea unică :

— Victorie !

— Germania a capitulat !
— S-a terminat războiul !
— E pace, oameni buni !

Ana veni în fugă, aducînd un steag. Fără să-şi spună un cuvînt, Toma trecu în stînga ei, Nistor în dreapta ; desfăşurară steagul şi porniră spre centrul oraşului. Oamenii de pe stradă li se alăturau ; treptat se formă o coloană, o coloană tot mai mare, care păşea ferm în întîmpinarea dimineţii de mai.

Redactor : MARIANA AVANU
Tehnoredactor : D. ANDREI

Bun de tipar 28.02.1985. Apărut 1985.
Coli de tipar 21. B10484.

Tiparul executat sub comanda nr. 50 026
la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Lei 13,50